

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБОРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

— * Т. XII. * —

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ЛЕГЕНДИ.

Зібрав

ВОЛОДИМИР ГНАТЮК.

У ЛЬВОВІ, 1902.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під зарядом К. Беднарського

В КНИГАРНИ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

у Львові (ул. Чарнецького ч. 26, у власнім домі)

можна набути ось які видання, що доторкають ся етнографії:

Верхратський Іван, Знадоби для пізнання угро-руських говорів, т. 1—2 по	2·00	к.
Гнатюк Володимир, Словашький опришок Йношік в народній поезії	0·50	"
" " Русини Пряшівської епархії і їх говори	0·70	"
" " Hungaro-Ruthenica	0·20	"
" " Хітарські легенди	0·35	"
" " Словаки чи Русини	0·80	"

Етнографічний Збірник, т. I. Містить:

М. Крамаренко, Різдвяні святки на Чорноморії.

О. Роздольський, Галицькі народні казки в Берліні пов. Бродського.

О. Шимченко, Українські людські вигадки.

Програма до збирання відомостей про українсько-руський край і народ,

уложеня членами Наук. Тов. ім. Шевченка 3·00 "

Етнографічний Збірник, т. II. Містить:

В. Гнатюк, Мірники, ліричні пісні, молитви, слова і т. і. з пов. Бучацького.

Ю. Жаткович, Замітки етнографічні з Угорської Руси.

Митрофан Дикарів, Чорноморські народні казки й анекdotи 3·00 к

Етнографічний Збірник, т. III і IV. Містить:

В. Гнатюк, Етнограф. матеріали з Угорської Руси (Легенди, Новелі,

Казки, Байки, Оповідання про історичні особи, Анекdotи) том по 3·00 "

Етнографічний Збірник, т. V. Містить:

М. Дикарів, Народні гутірка з поводу коронації. — М. Сидик, Із народньої

пам'ято про цищину. Гуцульські примітки (ріжних записувачів). — Ф. Колесса,

Людові віровання на Підгірі в с. Ходовичах, Стрийського пов. — І. Франко,

Людові вірування на Підгірі (доповнене до попередньої статті). — Р. Кайдаль,

Фольклорні матеріали і інші дрібніші статті 4·00 "

Етнографічний Збірник, т. VI. Містить:

В. Гнатюк, Галицько-руські анекdotи 4·00 "

Етнографічний Збірник, т. VII. Містить: О. Роздольський, Галицькі

народні казки 2·00 "

Етнографічний Збірник, т. VIII. Містить: О. Роздольський, Галицькі на-

родні новелі 2·00 "

Етнографічний Збірник, т. IX. Містить: В. Гнатюк, Етнографічні ма-

теріали з Угорської Руси. Т. III. (І. Матеріали записані в ком.

Землиця, Шарош, Спіш. ІІ. Пісні записані в Бачці) 3·00 "

Етнографічний Збірник, т. X. Містить: Галицько-руські народні припо-

відки. Зібрав, упорядкував і пояснив др. Ів Франко. Вип. I. (А—Відати) 3·00 "

Етнольогічні матеріали, (з ілюстраціями) т. I. Містить:

Х. Вовк, Передісторичні західки ва Кирилівській улиці в Київі — Х. Вовк,

Українське рибальство в Добруші. — М. Могильченко, Гончарство

в с. Омешні у Чернігівщині. — В. Гнатюк, Кушнірство у Галичині. — М.

Могильченко, Будівля на Чернігівщині. — В. Гнатюк, Народня пожи-

ва і спосіб її приправи у Галичині. — О. Гриша, Весілля у Гадяцькому

повіті у Полтавщині. — М. О. Максимович, Сорочинські весільні пісні. —

М. Кордуба, Писанки на Галицькій Волині. — Х. Вовк, Палеолітичні зна-

хідки на Кирилівській улиці у Київі. — Звістки і програми до науково-етно-

графічних розвідок 8·00 к.

Етнольогічні матеріали, т. II. Містить:

Волод. Шухевич, Гуцульщина, ч. I. (з ілюстраціями) 4·00 "

Етнольогічні матеріали, т. III. Містить:

Х. Вовк, Західки у могилах між Веремем і Стретівкою і біля

Триці. — В. Гнатюк, Ткацтво у східній Галичині. — А. Верес-

тельник, Рубане і виготовлене дерева. — М. Зубрицький,

Би 12670-12

ЦДУ(409)
1634

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

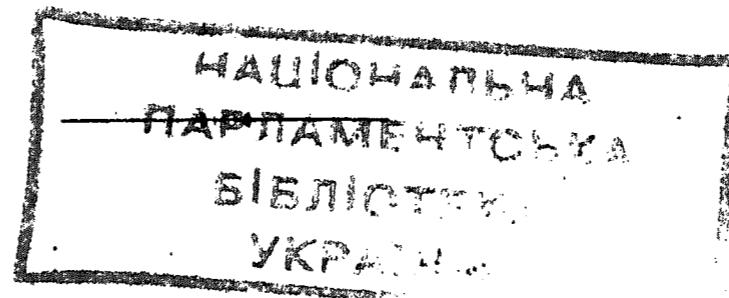
т. XII.

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ЛЕГЕНДИ.

т. I.

— ЗІБРАВ —

Володимир Гнатюк.

У ЛЬВОВІ, 1902.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Бібліотека № 1000000000

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

ФС

Шифр 101244444/Н34 Інв. № 2433454

~~Автор~~ ДЛТСл. Енгельбрікіс та

~~Назва~~ Спісіб (етер). Енгельбрікіс
також зберігся. Т. 12. Галушко-
Руська погребі. Членчук Т. І.
~~Місце, рік видання~~ Сіверськ 1903.

Кількість стор. XI [1]С., С. 89-215.

-||- окр. листів _____

-||- ілюстрацій _____

-||- карт _____

-||- схем _____

Том 12/1 частина _____ вип. _____

Конволют _____

Примітка:

ЗБ.ОЗ.ОК.

Писець

З М І Г Т.

Переднє слово	Сторона IX—XI
---------------	------------------

I. Біблійні легенди старого завіта.

1. Початок сьвіта А	3—4
2. Початок сьвіта і перші люди Б	5—8
3. Початок сьвіта, перший гріх і відкуплене В	8—13
4. Бог і Сатана А	13—14
5. Бог і Біда Б	14—15
6. Бог і Чорт В	15—16
7. Бунт Ангелів	16—17
8. Прокляті ангели	17
9. Грім — то війна між Богом і дідьком	17—18
10. Як повстали гори	18
11. Як Бог садив рай	19
12. Адам і Ева	19—20
13. Адамові діти	20
14. Перший гріх	20—21
15. Чому на пальцях нігті	21
16. Звідки пішло „Помагайбіг“	21
17. Як Адам запродав чортови людий	21—22
18. Запрощене і відкуплене людий	22—23
19. Хлопське і бабське волося	23
20. Чому у жінок довге волосє	23—24
21. Як Бог створив шляхту	24
22. Супірка Бога з чортом	24
23. Чорт у вовка між очима А	25

	Сторона
24. Створене вовка Б.	25
25. Чому вільха червена В.	25—26
26. Звідки взяли ся кози	27
27. Звідки взяв ся бузько	27—28
28. Каня	28
29. Волове очко — королик	28—29
30. Чому пчола гине, коли ужалить кого	29
31. Звідки взяли ся воші і блохи	29
32. Божий съвіт	29—30
33. Про Ноя	30—32
34. Мойсей і сліпий Жид	32
35. Чому можна красти	33
36. Як Мойсей дістав роги	33
37. Через що Жиди паршиві	33
38. Звідки взяли ся цигани	33—34
39. Про Самсона A.	34—35
40. Жолобчук-Самсон Б.	35—36
41. Сила Самсона	37
42. Всякое диханіє	37
43. Про царя Давида і його смерть	37—38
44. Соломонові проби A.	38—40
45. Соломон і його родичі Б.	41—42
46. Соломонові мудрощі В.	42—44
47. Соломон у съвіті Г.	44
48. Як Соломон важив бабський розум	45
49. Тілько баб справедливих, як ворон білих	45—46
50. Звідки взяла ся скрипка	46
51. Соломон і його мати	47
52. Як Соломон міряв море A.	48
53. Як Соломон міряв глубину і висоту Б.	49—50
54. Саламон в коваля	50
55. Соломон кухарем	50—51
56. Соломон і жених	51
57. Як Соломон обдурив чортів	51
58. Соломон і його жінка A.	52—54
59. Соломон і його жінка Б.	54—56
60. Давидові ради для Соломона	56—58
61. Соломон і Христос	58—59
62. Съв. Ілля на весілю	59—60

Сторона

ІІ. Біблійні легенди нового завіта.

63. Три царі	63—64
64. Втека до Єгипту. — Христос і розбійники на кресті .	64—65
65. Про втеку Матері Божої А.	65—66
66. Втека до Єгипту Б.	66
67. Свиня — жидівська тітка А.	66
68. Чому Жиди не їдять свинини Б.	66—67
69. Як Христос бавився пташко	67
70. Чому в горах не родить ся так, як на долах	67
71. Звідки взяв ся млин, віз, кінь, скрипки і медвідь	68—69
72. Звідки взяли ся гриби	69—70
73. Звідки взяли ся пчоли	70
74. Жидівський помийник	70—71
75. Як згорів „Ка“ А.	71
76. Від чого названа горівка Б.	71—72
77. Звідки взяла ся табака і люльки А.	72
78. Тютюн і табака Б.	72
79. Звідки взяв ся огонь у кремені	73
80. Чому діти не ходять до року	73
81. Чому люди не знають часу смерті А.	74
82. Чому люди не знають, коли пімрутъ Б.	74—75
83. Чи знали люди час смерті? В.	75
84. Чому кінь такий ненаситний	75—76
85. Звідки взяла ся собака	76
86. Звідки взяла ся малпа	76
87. Черепахи А.	76—77
88. Заклята риба Б.	77
89. Чому рак має в заді очи	77
90. Чому тепер колос малий А.	77—78
91. Який був колись колос Б.	78
92. „Для пса і кота“ В.	78—79
93. Чому камінє не росте	79
94. Чому ксендзам не вільно женити ся	79—80
95. Чому попам усе мало	80
96. Ненаситний піп	81
97. Богач не лише бідного, але й Бога не хоче знати	81
98. Христос, Петро і підкова	82
99. Як сьв. Петро був Богом А.	82—83
100. Божий ковалъ Б.	83—84
101. Батько конем А.	84

	Сторона
102. Як Христос зробив коня з чоловіка Б.	85
103. Св. Петро у клопоті А.	86
104. Як св. Петра били Б.	86—87
105. Біда з піяками В.	87—88
106. Чому чоловіки старші від жінок	88—89
107. Христос і дві дівки	89—90
108. Лінивий парубок і дівка	90—91
109. Як Ісус Христос почував у бідної вдови	91—93
110. Лакома баба	93—94
111. Вдовині діти	94—95
112. Церква і коршма	95
113. Як глина крала глину	95—96
114. Св. Петро на ярмарку	96
115. Христос із Петром при перевозі А.	96—97
116. Христос із Петром при перевозі Б.	97—98
117. Цяниця гірш собаки	98
118. Мука через гроші	98—99
119. Що більший гріх	99
120. Христос і арендар	99—100
121. Св. Петро і Павло — молотники	100—101
122. Ісус Христос і св. Павло — лікарі А.	101—103
123. Христос і Циган Б.	103—105
124. Христос і Жид В.	105—106
125. Перший Циган Г.	107—109
126. Про Жида, що роздав свій маєток бідним Д.	109—111
127. Звідки взяв ся вітер Е.	111—113
128. Як Христос відгадував загадки	113
129. Як Христос шукав правди	113—114
130. Чому Русини гайдамаки	114—115
131. Чому Цигани не мають пристановища	115
132. Про Христові муки	115
133. Звідки взяли ся перли	116
134. Христос і Жиди.	116
135. Ворона.	117
136. Христове воскресене	117—118
137. Когут А.	118
138. Як когут воскрес Б.	118
139. Христос у пеклі А.	118—119
140. Христос і Люцифер Б.	119
141. Чому на Великдень так рано відправа В.	119—120

	Сторона
142. Про Юду Іскаріота А.	120 - 121
143. Юда Іскаріот Б.	121—124
144. Пилат	124
145. Андрей і Петро — рибаки	124
146. Як апостол Павло навернув ся.	124—125
147. Підступи съятого Павла А.	125—126
148. Чоловік, що вірував тільки у съв. Петра Б.	126—127
149. Чуда съв. Петра	127—129
150. Вовк апостол	129
151. Про Лазаря і його брата	129—130
152. Чоловіче мясо	130—131
153. Христос і пупорізка	131—133
154. Дідова і бабина дівка.	133—134
155. Бідак, Христос і апостоли.	134—135

III. Легенди про съятих.
(Греко-латинські і польсько руські).

156. Васильок А.	139
157. Як вишукали хрест Ісуса Христа Б.	139—140
158. Константин і Олена А.	140—149
159. Про царівну, що з нею батько хотів женити ся Б.	149—152
160. Царівна Оліяна В.	152—156
161. Про съв. Остафія	156—161
162. Як три брати спали пятьсот лїт	161—162
163. Чому на теплого Николая не можна робити А.	162—163
164. Съв. Николай карає жінку, що не шанувала неділі Б.	163
165. Съятий Николай і три студенти	163—164
166. Съв. Николай і вовк	164—165
167. Съв. Николай опікун зъвірів А.	165—166
168. Як вовк поніс хлопа Б.	166—167
169. Съв. Николай і злодїй	167
170. Съв. Николай і циган	167—169
171. Съв. Николай і чудесна скрипка	169
172. Съв. Николай кумом	169—176
173. Чому не годить ся в гуцульські съята робити	176—177
174. Съятий Валентий	177
175. Про Геновефу	177—179
176. Съв. Пятниця	179—180
177. Про съв. Варвару	180
178. Християнство на Руси	180~-185

VIII

179. Коли московський цар став християнином	185—186
180. Про київську лавру	186
181. Про съвятих козаків	187—188
182. Костел у Підкамінню	188
183. Хрести перемінені на шибениці	188—189
184. Чудотворний образ	189
185. Чудотворна фігура	189
186. Милатинський Христос	189—190
187. Чудо съв. Івана	190—191
188. Звідки взяла ся чайка	191
189. Звідки взяло ся волове очко	191
190. Звідки взяла ся тополя	191—192
191. Звідки взяв ся барвінок	192
192. Пйоторіна, Щепановский і король Болеслав	192—197
193. Съвятий Щепановский	197

IV. Легенди про недовірків і чарівників.

194. Про вічного Жида А	201
195. Вічний Жид Б	201—202
196. Невмирущий Жид В	202
197. Цар Олександер, що вимазав съяте слово з церковних книг	202—203
198. Про Твардовского	203—204
199. Дяк-музика	204—205
200. Записав чортови душу і не пішов до пекла	205—206
201. Про шевця, що записав ся злому духови	206—210
202. Як піяк висвободив грішні душі	210
203. Як стрілець убив чорта А	211
204. Про грішника стрільця Б	211—212
205. Убийник власного батька В	213
206. За гроші — душі	213—214
207. Дідьчі гроші	214
208. Пан — всезнайко	215
209. Роамова зувірів на щедрий вечер	215

Передже слово.

Випускаючи в світ отсю нову збірку, мушу сказати кілька слів від себе.

Фольклорна література зростає у всіх народів із року на рік. Та коли у інших народів тримають ся редактори і видавці при публікованню фольклорних матеріалів із малими виїмками ще давнішого методу і випускають в одній збірці ріжні матеріали разом (казки, байки, пісні і т. і.), етнографічна комісія Наукового Товариства ім. Шевченка постановила видавати свої матеріали систематичними збірками, групуючи однородний матеріал в окремих книжках та втягаючи до нього й давніші передруки, щоби — на скільки се можливе — дати змогу спеціалістам — мати перед собою, так сказати, *corpus* однородного матеріалу і улекшити тим чином досліди над ним. Така систематика викликана по просту конечністю. При теперішнім зрості фольклору трудно спеціалістови мати найріжнородніші видання, по яких порозсипувані фольклорні матеріали; не легка річ зібрати також відповідну бібліотеку тим більше, що багато видаль поробило ся бібліографічною рідкістю. Коли ж би спеціаліст, що хоче заняти ся порівняним дослідом якоїсь теми, мав перед собою такі *corpus*-и однородних матеріалів у ріжніх народів і при тім іще вказану відповідну літературу, се улекшило би значно його працю і заощадило би нераз багато часу, страченоого марно на перешукуванню ріжних, часом навіть маловартних публікацій. В тім напрямі й мусить посувати ся тепер фольклорні видавництва, бо інакше труднощі, вказані вище, будуть раз-у-раз побільшувати ся.

Маючи те на оці, етнографічна комісія Наукового Товариства ім. Шевченка розпочала вже й виповнити свій план. Вона видала доси окремими збірками анекdotи, казки, новелі, з кінцем минулого року випустила перший том приповідок, а з отсім томом прийшла черга й на легенди. При малих матеріальних засобах вона не може повести діла так, як би бажала, не може розтягти своєго видавництва на цілу територію, заселену українським народом, і на разі обмежається тільки на Галичину, але з часом може розширити свою працю, що очевидно незвичайно пожадане.

Що до інших збірок легенд зазначу, що крім невеличкої збірки російських легенд Афанасєва, яка тепер належить до бібліографічних рідкостей, як заборонена рос. дух. цензурою, суцільних збірок легенд доси не було в славянському фольклорі, хоч по ріжних виданнях надруковано їх не мало. Наслідком того й моя робота була утруднена, головно при подаванню паралель, яких можна у іншім разі було би зібрати більше.

Що до самого видання зібраних мною легенд, то воно буде обійтися два томи. В другім томі буде так само чотири розділи, як у сьому. Розділ V-ий буде обійтися: Легенди про монстри і дивогляди; VI-ий: Легенди про конець світа; VII-ий: Моралізаційні і фільософічні легенди; VIII-ий: Жартливі легенди і сатири на святі теми. Крім того буде при другім томі окремий додаток, до якого увійдуть ті легенди, що наспіли в часі друку збірки і не могли вже бути поміщені в відповідних розділах. До обох томів разом буде доданий показник мотивів, додаткові паралелі та індекс.

Характер отсії збірки трошки сорокатий. В ній приходять не тільки ріжні говори, але й ріжні роди правописи. Та так мусить бути все, коли на збірку складаються ріжні записувачі, а не один. Вправді міг би редактор уодностайнити правопис, але тоді мусів би брати на себе відвічальність за всякі можливі недокладності або нераз і невірності, особливо при передачі ріжних звуків у ріжних говорах. Я не хотів брати її на себе, тому й полишив все так, як було в оригіналах. Що до вірності записів, то можу ручити тільки за свої власні (при них не клав я свого імені, тільки ім'я оповідача); дуже докладно по-записував також тексти д. О. Роздольського — про інші не можу говорити, бо для того треба б переводити контролю на місці, що очевидно неможливе тай зрештою й неконечне.

Всіх нумерів надруковано в сім томі 209. Коли від того відчи-слити 44 варіанти, тоді лишиться 165 нумерів, як видно, досить по-важне число для одного невеличкого тома. На них зложилися отсії за-

XI.

писувачі: О. Роздольський — 23 тексти; О. Деревянка — 22; А. Ветерельник — 14; В. Левинський — 9; О. Галевич — 7; незвісні — 6; др. Ів. Франко — 4; М. Дерлиця — 3; Ю. Якимюк, Л. Гнатишак, А. Крушельницький — кождий по 2; І. Кревецький, Маркевич, М. Бажалук, М. Зубрицький, др. В. Щурат, Назарук, М. і Л. Ляторовські, І. Ляторовський — кождий по 1; записаних мною текстів 71, а перердрукованих із ріжних давнійших видань 35. Усім тим особам, що відступили мені свої матеріали для опубліковання, складаю на сім місяці свою подяку.

Крім того вважаю також своїм обовязком зложити ширу подяку дру Ів. Франкови не тільки за користування його бібліотекою, але й за цінні вказівки та ради, яких він часто уділяв мені.

У Львові, 25 грудня 1901 р.

Володимир Гнатюк.

18 (pr. n)
15n

I.

Біблійні легенди старого завіта.

1. Початок сьвіта.

А. С почитку, т. є. дуже давно, не було нічо на сьвіті, лише самі води. Але єк Господь Бог возносив се понад водами, то на воді був дуже великий шум, а з того шуму шос кричало: Хто даст мені руки і ноги, тот буде мені за побратима! — А Бог каже: Розпобратима. Тоді Бог сказав: Най стане се тому, що у шумі кричіс, руки і ноги! Так і стало се. Тоді чорт прийшов ід Богови, каже: Побряті! — А Бог каже: Розпобраті! — Ходили вони то ходили водов, нарешті Бог сказав, що треба сотворити землю. А чорт каже: Треба сотворити. — Тоді Бог сказав чортови: Іди на тридев'єту землю і принеси землі. А єк будеш брати землі, то абес так казав: — Земле божя! Беру тебе в ім' боже! — А він єк брав тої землі, то так казав: — Земле моя, беру тебе во ім' мое! — То доки вийшов на воду, то ніц не приніс землі, бо то усе вода сполокала. Бог каже: Де земля? — А чорт каже: Вода сполокала. — Біже знов і кажи: Земле божя, беру тебе во ім' боже! — А чорт пішов тай каже: Земле моя, беру тебе во ім' мое! — Чорт доки вийшов на воду, то вода усе сполокала. А Бог каже: Біже і кажи: Земле божя, беру тебе во ім' боже! Чорт пішов тай каже: Земле божя і моя, беру тебе во ім' боже і мое! — Тоді чорт виніс тілько за ніхтя, єк біб. Тоді Бог узев від чорта глину чи землю і зробив так кочіло, малу паланницу, поблагословив, та єк подивили се у оден бік, то очема не стекли, а єк подивили се у другий, то такоже очема не могли подивити се. І так сьвіт уже новий став. Тоді чорт узев се майструвати: Зробив чорт колесо до фіри, але без дирки, а Бог сказав: Зроби дирки. — Він зробив дирку, тай зклав віз. — Зробив сокиру без топорища. — Бог сказав: Зроби топорище. — Він зробив тай рубав дров. А зробив хату без вікон. Бог сказав: Зроби вікна! Він зробив вікна тай стало у хаті видко. Він дуже осердив се, що він, що зроби, то все лихо, тай шукав на Господа Бога сітки. Зачев чорт будувати хату на 20 метрів. Стіна із самого жаліза — тай у землю дуже богато закопав так моцно, що й самий би не виліз із тої хати. А єк ві доробив, то пішов із Богом тай съв Михайлом по землі. А чорт то мав дуже красні

ризи. А Бог каже до Михаїла, щоби Михаїл узев toti ризи, єк будут купати се. А Михаїл съв. каже чортови: Ходім купати се! — Чорт каже: Ідім. — Чорт звер ризи тай каже: Ану, ходім! — А Михаїл каже: Іди ти на перідь, ти май знаєш. — А чорт лиш штрик у воду, а Михаїл ухопив ризи тай утік. А Бог 100 метрів лід поклав, вер чорга так, що аби чорт не ів бірше хліб. А Михаїл уже був дуже далеко. А чорт прийшов до леду тай не міг вийти. А він єк пишов на тридевету землю, а відти єк розігнав се, то єще 100 метрів виштрик, тай каже: Ти хлопець, але і я хлопець! — А єк се подивив, що ризиї нема, а він за Михаїлом єк полетів, тай хотів Михаїла імити. А Михаїл крикнув: Боже! Уже мене чорт лови. — А Бог каже: Маєш мечь, борони се! — А Михаїл єк махнув мечем, а то від чорта одні крила упали, та до Михаїла приросли. А чорт знов дуже летить. А Михаїл каже: Боже! Чорг лови! — А Бог каже: Маєш мечь, борони се. — Михаїл єк махнув мечем, а то і другі крила упали, та до Михаїла приросли, тай Михаїл утік, бо мав 6-ро крилій, а чорт лиш одні.

Тоді чорт каже Богови: Ходім, побрати', ід мої хаті! — А Бог каже: Ідім розпобряті! — Прийшли они ід тій хаті, а чорт: Ану іди, побрати' у хату. — А Бог каже: Іди ти, розпобряті! — А чорт увійшов у хату, Бог поблагословив, а то двері лиш заперли се. Тогли чорт єк потріс се і заревів, то стали гори і долини. — І чорт каже: Коли я, Господи, відси вийду? — А Бог каже: Коли діти не будуть на боянці ходити і єк смерека не буде зеленіти, тогли ти війдеш відси. А витак Бог скинув ангелів до пекла, котрі звут се діяволами.

Они ураз ід тому чортови приходили та радили се, єк то би було, аби смерече усхло. А він їм сказав, що аби били цвики у смерече, то смерече буде схнути. Але хоч чорти били у смерече цвики, то однаково нічо не помогало. Тому таке у смеречю суче тверде, єк желізо.

Відтак коли Господь Бог ходив по землі тай каже: Треба сотворити чоловіка. — Тай Бог сотворив чоловіка Адама, а відтак і жену Єву. Але они були зразу у раю, а потому вигнав їх на землю, Адам і Єва мусіли працювати. А чорт прийшов ід Адамови тай каже: Подарай мені того, що наймильнійше, а ти его не знаєш. — А Адам каже: Бери. Тай Адам підписав се і з мізинного пальця кровів запечатав, а чорт пішов та у Чорне море під білий камін ісховав. Тай відтак чорт ізробив плуг, запрег коні тай дав Адамови, аби Адам орав. Та правда що Адам дуже орав, коли він підписав се на своїї шоколінії, що має собі чорт брати.

2. Початок съвіта і перші люди.

Б. То ще Христà не бýло, тýлько бýла сина вoda і бíлý камінь. І ютиць предвічний на тýм камени собі спочивáу. Али раз гріло сónице і тýпь бóжа бýла ў водý. А ютиць предвічний мóвит до тýни своїй: Сатайанине, вýйди відны! І він вýйшоу і стаў кóло вітця небéсного, бо він сотворéний на йáнгila від Бóга. І зáраз Бог шле йигó ў воду, ў глубину, бо хóче съвіт заснувати, бы вýнys землы. Мóвит: Іді і будéш мóвити: Беру зéмльу ў імнá Господне! Він пíшоу — а він ѿже від ráзу на зле вáжиу — і мóвит: Биру зéмльу ѿ імнá своїи. — Ни вýнysнич. — Чомýс так не мóвиу, як я тобі наказáу: Биру зéмльу ѿ імнá Господне? — Йа мóвиу. — Непráуда. Ану йди ще раз. — Він пíшоу і сáмо так не вýнys. — Іді трéтий раз і будéш мóвити: Беру зéмльу ѿ імнá Господне. — Він пíшоу і зо злости не мóвиу: Беру зéмльу ѿ імнá Господне, ай мóвит: Беру зéмльу ѿ імнá йигó. І вýнys тýлько за пáзурами глини (опов. показує) і тото Бог вýшкраптаў шпíлькоу, мóже тóго бýло тýлько гí бíб. І Пан Біг тóто поблагословíй і зробíло съа кýснк землы. І повідат Бог до Сатайанича: Лыгáй трóхы, та спи, кой йи де. — А кобыс нъя дайák ни звіу! він мóвит Бóгу. — Не бí съа. — А Сатайанича мóвит: Лыгáй ты ўперéд. Бог лýх, тай не спит. А він йино лýх, тай заспáу. А Бог зéмльу поблагословíй і почáту рості ѿ усы бóкы. А він съа скóпíу: Огó, ѿжес нъя звіу! Та почáту завáльувати зéмльу, дýмау, жи залóмит ѿ воду, тай съа пазáд запáле. І де ѿпау, то пнесь там долíнка йи на земли, а де пíднимáу так, жи до гори злóмит, то днесь горá. Йак съа йуж зробíла землья і Пан Біг зачýнат садити сад. І десь там бýло пíятéро зéрнýат і пíслáу йиго Бог: Іді, принесí, бúдемо садити вóвачі. Він принеїс четвérо, а пíяте скóвáу пíд йáзýк собі. А Бог съа пýтат: А де ще пíятé? — Там не бýло. — Йак то не бýло, коли мáйши онý пíд йáзýком. — А він вýнys, мóвит: На, нъай ти бýде на роспíятíї. — А Бог мóвит: Нъай тобі бýде на прогнáїї. І зáраз го закльáу. І днесь, йак съа перекстý, він утыче за мóре. А він съа поты хрестá не бойáу.

Не хóче він Бóга слóхати, а Пан Біг ѿъзау і ѿмочíй пáлець ѿ воду і мáхнуу і зробíу съа съвáтý Михаїл. Бо він і днесь йи аngil Михаїl, а не рóдженý, тýлько сотворéный. І пýтат съа Сатайаний Бóга: А на що ти тóто зробíu? — Ну, на що, та ти нъя не хоч слóхати. А він ѿъзау, та прýгоршчами воды як збрýскау і їх съа тýлько наробíло злых, як травы. А Бог съа пýтат: А тý що рóбиш? — Гé-гé! Буду съа з тобóй вóйувати. А він собі ѿже зробíу колеснýцу, тóту що гремйт, злýй. Али Бог мóвит: Кобы ти пíшоу ще помíряти глу-

бину, ци глыбоко де йи? — Він пішоу і бавиу під водоу і бавиу сорок дніу. Али Бог як заморозіу воду, на сто локоть лійт стаў. Али він съя здогадаў, жи лишиу на землі колесніцу і ши дайшоу, де дно воды йи, али зачай вертати до горы за колесніцею, бо жасть му, абы съявятый Михайл ні відобрау. А Михайл ўже ѹязаў. Дуркинуу головоу, як віттам ѹшоу, ѹ лід — лід більше як на сто съаженю до горы полетыу. И він війшоу на землю, повідат Богу: Тенеръ съя будемо войувати! — А Бог мовит Михайліви: Поруш оружіем своїм — бо іуж майи ѹ руках тут, што греміт. И Михайл як загреміу, як зайшоу біти і ѿсі побіу тут, што він зробіу з воды, хыбá він сам скочиу Нану Богу піт плече: Ей, даруй жігъя! И Бог даруваву му, йиго не ѿбіу. И тенеръ йи ѿ нас до днесь така поведынка, жи він з воды зробіу альх, як стряасувау, і днесь хто знайи тут, то йи гріхом, як ѿмайи жіника лишкы, абы так (опов. показау) стряасла, або як съя чоловік майи і руками так махне.

Али Бог ѹязаў і сотвориу Адама з глыны і десь там до чогось пріпера. Али він, пек му, прибіг, ѿйдыв і подъугау пальцом. И днесь чёрес тут на чоловікі віспа йи. И дыхнув Бог духом на Адама і оживіу съя. Ліх спасти, а Бог віньяу ізъ иного ребро і зробіла съя жонá Йіва. Він як съя пробудиу, гі аш съя напудиу, бо він сам ліграу. А йантіл Михайл кліче: Адаме! То жонá твойя, Йіва. То по вас цылій съвіт буде. — И нич ни трэба было робіти там, дау Пан Біг рап Адамови і Йіві, навіть тыто таке было, як тенеръ ніхочь, то ѿсь таке было; не трэба съя было ины ѿбирасти, ины нич. И днесь никт не змеране ѿ ніхочь. — Али тут злый наўчіу съя до Йіви ходіги. А Пан Біг ѹязаў і упсарчіу огњом рай, абы він там не ходиу. Він прибираи спосабу, як бы дыстата съя до Йіви, бо він міг вытраміти без иней. И уробіу си руру жельзну, постачиу кіроз вогеня, зробіу съя так гі вуж і корос тут пересуваву съя ѿ рай. А Пан Біг тогды ѹязаў го і закльяу: Бодас съя съвау, пок съвіта, па чéреві. И ѿн ѹ днесь съя съвайу; тоты гáты, воін ѹ днесь сут; то з иного.

И він ѿвішоу ѿ рай, і ѿже тоты вóвачі, што Пан Біг садиу, ѿрдили. А па тым, што він сховав быу під пазык, то пайкрасіи япка. А він съя пытат Адама: Чому ни ѹіш иони ѹапка? — Гм, Пан Біг ми заказау вінны ѹісти з иного дéрева. — Е, він собі жалуйи. Нуш, то почкай, як йду вýрвати. Пішоу, вýрвау і дау Адамови ѹидно і Йіві ѹидно. Йіва ѿкусіла і пролыгла, а Адам ѿкусіу, ангил заклікау: Адаме, ѿжес согріши! — А він съя ѹиму ту за япко і ту (ѹ ший) зостало, і до днесь таій йи у хлóпа: бáба прожéрла, тому не майи япка.

Тыльки Адам согріши, ѿже нема такою тыла гі ніхочь, ѿже Адам ѿстідат съя тýлом. И дау Пан Біг Йіві кудельу пріясті, а Адамови

восьлыінчá і роскаль: На, ты пріяди, а ты доўкола сёбе съідзачи коплі, быс жиу. И Адам копле, а ѿно ѿже жито ци шчо стыгне ѹидно, а друге сходит, а трэте шче съіи. А злый віткысь надбіг: Што рóбіш? — Відіш, мовит, шчо ми нарабіу, жи ѿже мýшу копати. — Та чому так коплеш съідзачи? — Бо так ми Бог вельяу. — Ге-ге! Йа тъя ни так порáджу. Устань си, та си аш пónы скоплі, та більше бúдеш мати. А ѿна, гі бáба, — віткысь: Та уны прауду повідáйут. Устань. — Він ѿстаў, а йантіу кліче: Адаме! Робай пóкы чолá і ѿсе голоден буде. А ты, невісто, дыти без болізвни ии вýгодуйши. Йуш прокльяу. И днесь так йи ѿ нас, жи чоловік вóре і съіи, ци пан, ци хто, хто жайи і такою нема, жебы мовиу: Йа ѿже съітый, не хóчу більше; хыбá ѿсе кобы більше. А бáба і днесь такою мýку з дытмí претерпіт, жи гíрше нігде не може быти.

И як зайшоу той злый там кóло Йівы збывасти час і зробіу ѹ таку дытіну, жи маля двайціть штыри голоу. И як заричаło під сходом сónьца, то чуті было аж на запад, де заходіло. И Адам съя ѿтрашив тóго, не знайи, што робіти. А злый мовит: Не бі съя, запиш ми, што буде по тобі, як злічу, жи ни буде хыбá ѹидна. А Адам ни знаў, жи по ным цылій съвіт піде. Тай записав тут, што по ным буде і він злічіу, хыбá ѹидна зыстала. И затого съя почáу нараді плóдити. И тут съя велó дôugo. Почалі льуди ѿже мерéти і ѿсь йде до злóго, а Богу нема нич, бо він закупіу. Али Пан Біг дау на съвіты льудьом йівы ѿсьакі: Жыто, пшениць, ячмінь, али ни знайи, што кому обіць. А злый мовит: А мины дашчо! — Та дам ти вовéс. — И злый йде дорóгоу, тай си бесыдуй: Вовéс, вовéс! А бáба надийшла, тай пытат съя: Шчо ві, панцунейку, бëсыдуйте? — Тот ни хóче повісти по міну, ай мовит: Шчо ми поубіць Бог і ѿжем забыу чёрес тéбе. А Бог быу там не дау, він быу тъамиу, ай жалувау віусá ѹиму, бо мовит, будут тысны льуди, та будут вовéс ѹісти. И днесь ѹідъят льуди вовéс котрі тысныши, хыбá панство та жыдіўнá ѹідъят ж жита паленіцы; ѿ нас то мёле ѿ млыні, а шче вýшше під горами — ни шлас, ніт, бëгме — то ѿ сту́пци стовчэ вовéс, месит паленіá ѿ ѹіст. — Али він повідат бáбі: Апú, чей ми пригадаш, шчо ми Бог дау? — Може жито? — Ай де. — Та пшениць. — Ай де. — Та ячмінь. — Ай де. — Може біб? — Ай де. — Дось якá съубá ѹи, што льуди съійут, та му перейшлá і ни ѿгадала што. Може зéрно? — А зéрно мы называем вовéс. — Ай де. — Та мóже восéт? — Восéт, восéт. — И днесь через пъого рóдит съя ѿ зéрни восéт, трéта часть, а дадé ѹ половина. Бог зыани, ци чéрез тут, ци инет.

Али ѹидно рáзу ѿже Бог йде дорóгоу, тай гі сумній. А він здайбау ѹиго: Ты что такий сумній? Воін собі не вýкали. — А як

бым, мовит, не бы́у сумний, диви, лъуди съа рόдьят і ѿмирайт і до тёбе ѿсьо, а до ме́не иначе. — Ге! Йа си закупи́у. — А Бог съа пытат: А де тоты́ письма сут? — О го-го! то далéко! У воды, у скалы, у вертепі. — А ци ии такый, жебы тоты́ письма віттам добы́у. — Го-го-го! Немá. Хыбá йак бы съа ўрóдиў і ѿмер і оскрéс, аш тогды добы́у бы. И тото Бог даў, далéко ишло, жи аш съа ўрóдила Пресъватá Ды́ва Марíя і дыхнув Бог дұхом на Пресъвату Ды́ву і ро́диў съа з ма́тери Сус Христос. И жиды́ йигó потóму мúчили. Приишлó робити хрест, роспинáти йигó, і с тóго дéрева, што злый маў зérниа під йазыком, криж зробили Ісýсу Христу. А чомý? Бо він ще тогды, йак сховáу під йазык, то верг і мóви́у: На, и́най ти будé на роспíятíи. Він не знаў, жи так съа стаіе I тогды, йак Су́са Христá розпíялý, умér на хресты і оскрéс, письма тоты́ вýспили і згоріли на воды. А дұши до цáриства ишли с пéкла три добы. Усы́ съятýй Петро с пéкла вýпустиў, хыбá Соломónа лиши́у, бо й Соломón ужé быў там. Мóвит Петро: Гóсподи, Соломón зыстáу. — Ни бі съа, мóвит, він вýйде своїми мúдрошчами. — I він йағурат почáу зараз заўязувати, цéркоў стáвити, робити хрести, а вони ўзыали і вýверли Соломónа.

Зап. в марті, 1899 р. у Мишанци, Старосамбірського пов. від Грица Оліщака Терлецького.

Паралелі: Про те, як Бог дружив із чортом, див. Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 119—121. — Кіевская Старина, 1887, т. XVIII, ст. 196—197. Про те, як чорт перемінив овес на осет, пор. Драгоманов, Малор. переданія. Ст. 14—15. — Чубинський, Труды, I, ст. 79 і 81. — Гріченко, Етногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 15—16. — Максимовичъ, Сочиненія. Т. III. Ст. 489.

Початок съвіта, перший гріх і відкุплена.¹⁾

В. Otto йиднóго разу, коли Бог ѵіше хóдиў ѿ воздусы і возносіў съа над водами, бы́уа фесьáдий тма. И чу́йи Бог го́юс х пíны. Стúче шатана. Повідат Бог до и́ного: „Выйд тó мі!“ — Йак вýшоу шатан г и́ному, и так ходили оба на воздусы (х повітріу). Зоўнýваў шатан и гварит Богу: „Пáне, жебы мы сóбі отпочы́ли!“ — Гварит йóму Бог:

¹⁾ Отє три оповідання, записані в Гуцульщині, Бойківщині і Лемківщині, становлять найповніші тексти легенд про початок съвіта, перших людей, іх гріх, прогване з раю і т. д. Побіч них є однаке цілий ряд дрібніших оповідань, що порушують або ті самі, або нові мотиви самостійно. З огляду на те, що в кождім оповіданні приходить усе щось нове, я подаю іх дальше у цілості одно по однім.

„Идий до испóдній, до гóубіны мóрской, вýнес пíску!“ — И вýньус, пíшоу и вýньус. И даў тот пíсок Бóгу. Бог тот пíсок шíариў на воду и стáю съа кус зéмлы, што сóбі спочы́ли. Коли сóбі спочы́ли, и зараз сóбі мýслит шатан: же кéбы Бог фену́, та же ихне го с той зéмлы до воды, жебы съа фтóпи́. Але Бог иако Бог иист вічный и беско-нечный, бес почáтку и бес кіньца. Знаў фшýтку мýсель и подумáнья шатана и спустіў на и́ного гóубóкій сон. И заснуў шатана. Тóуды Бог утвéрдиў зéмльу на вóдах и рýук: „Нýай съа дыві части пíднese воды до обвáкі, а трéтья част и́най зостаіе г мóріах!“ — И тóуды сотвóриў сónьце, абы осушило зéмльу, напóйни вóду рыбами, вóздух птахами и ствóриў фсы звíрі дубráуны на зéмли, йáкы тылько сут. Але йак пíздріў па тóин Бог, што сотвóриў, то фшýтко дóбрé бы́у. И тóуды збúдиў шатана. И зачудуваў съа шатан и тóуды повідат: „Ta тóму бы трéба гáзды (господáріа) и шафáріа, жебы тым зарýаджаў“.. — Але повідат: „Засади́ти бы и бвоц, жебы маў на пóкарм“... — Але гварит Бог до шатана: „Идий до гóубіны мóрской, там сут пíт скáуоу йáдра, там ии йáдер сýм. И вынésеш тóты йáдра, то іх посаджу“. — И пíшоу шатана и вýньус и даў Бóгу йáдер шыст. — „А сéме звідýй съа Бог шатана — сéме дé иист?“ — „Не бы́у, пáне“. — Бог му отповідат: То йуж повідаш непráду“. — И Бог повідат шата-нови: „Дай тóто йáдро!“ — Йак посадиў тых шыст, а шатан отповідат: „Яа нé мам, бом не нашóу“. — Він отповідат: „Мáйиш, дái го!“ — Шатан отповідат и по третý раз, же нéма. Бог до и́ного отповідат: „Рýгний и пльун!“ — И выпльуваў го, бо він го схóваў під йазыком. И тéпер повідат так Бóгу: „Нýай ти бýде на распíятíи!“ — А Бог му отповідат: „А тóbi буде на прогнáніи!“ — Тóуды пíздріў Бог на тóин: — „Тréба тóму гáзды и шафáріа“. — Ўзваў Бог слíны жóтой и ствóриў з ний чóвéка и дұхнуу до и́ного дұха свойого божóго и даў йóму дұшу несмertéльну. Нáзвau йóго чóвéком, имéном Адам. И повідат му так: „Зробльу тъа гáзdom тóму фшýткómu сотворíny, кóтре м стvóriu, дам ти цýуýй рай и фшýtky зvírí и фшýtky скóты, бýде ти з них вільно мýясо ѹсти, але іх ховáти и не мучыти, бýде ти з них вільно скóры на потréбу ужывáти, але іх не мучыти“. — И так бðдау Бог Адамóvi рай! А тóты дерéва Пáябíг засáдї фсы ѿ ráйу; тóто дерéво, кóтре шатан не хóтыў лáти, то бы́у серед самóго ráйу поса-дже́не, дерéво йабýонóве, кою ráйской стúдини. То йак Бог oddávaу рай Адамóvi, то му пóвіu так: „Ото, Адáме, маш цýуýй рай, иист твíй и йáзьдис му гázdom и шафáriom и ѹстet твóйи. Вільно ти фшýtko ѿ нýм ѹсти и зажывáти, тíлько с тóго йиднóго дерéва тóbi закazýuу ѹсти, бо ф тýм дерévi иист смert i гріх“. — И так Бог там лíшиу Адáma. Йиднóго разу приходит Бог до Адáma и гварит йóму так:

„Аламе, добрі тобі йист ту ў раіу?“ — „Добрі йист, пане, тілько же съя мі цие, бо йизьдым сám“. — И спустіу Панбіг на нього твёрдый сон и Адам заснуў. И віньяу му Панбіг з львога боку рέбро и зробіу му жёну, підбочніцу йога, глья роспоряджэнья раіу и глья розвеселына Адама. Даў ёй імёно Йіва. И так жыли ў раіі овоцами весею, мію и роскішы. И прохаджалі съя коўб той стұдны раіской, с которой выпливали штырі рікы: Ордан, Тигрис, Уфрат и Ниу.

Ци на дўго зостали ў раіи Адам и Йіва? Не на дўго, бо завідно быўо тóго шчысцьтая, котре дыстаў Адам од Бóга и Йіва, то завідно быўо шатану и гльадаў пітстуства, чтобы юх скусыти. Прішоў йіден раз шатан до раіу, зробіу съя на гáдом и вýтаг съя на йáбвін на тóту заказану. И приздрўа съя на нього Йіва, фетрашыуа съя, — а він дo ній гвáрит: „Нé бій съя, паны! Мóйи жáю тъя не фку́сит! Але скóштуй йáпка тóго заказаного, та бўдеш знати, что ю зўого, что доброго“. — И она што раз призераўа съя бárже на йáбвін, а йáпка што раз ю крашче съя ў очах робили. На йіден раз съя одважыу и йáпко вірвáу, и тóго йáпка фку́сіуа и Адамови скоптувати даўа. И Адам йáпка фку́сіу, скоптуваў и зараз познаў, же йуж йист гóуы. И сам сéбе съя зафстыдаў (загáльбиу), и так съя видыли обойи гóуы и йідло другого съя ганьбиу. И поховали съя поза дерёва, поза корінья. И приходіт Бог: „Адаме, дé йис?“ — „Схóваў юм съя, пане.“ А йак съя поховали, то поукривали съя ўонпúшом, гоўоту свой.. — Гвáрит Бог до Адама: „Чом юсь съя схóваў?“ — „Бо-м, пане, гóуы“. — А йак ты знаш, же-с гóуы? Мóже-с юпко заказане?“ — „Таг юист, пане“. — „А нáшто-с юў?“ — „Бо мі Йіва дáуа. Йіва міна звёуа и Йіва мі дáуа“. — А гвáрит Бог до Йівы: „Нáшто-с тóто йáпко вірвáу?“ — „Бо міа гад звійу“. — Гвáрит Бог до гáда: „Ты будесь съя на черёві свойі вуюочыти и пісок будеш юсти“ — а до жёны гвáрит: „Ты бўдеш г бóли твойі дыти родыти“ — а до Адама гвáрит: „Тéбе выжéну в раіу и с твойом жéном Йівом и дам тобі юншу земльу. Але глья тéбе бўде непўдна, мусиши робыти х пóты чéуа твойго, а бўдуть ти съя родыти тéрнья и бодакы“. — А до Йівы гварит: А ты мусиши приясти, жéбы-с приодыўа грішне тýю твойи“. — И так зóсцаў Бог ангéю Серафíма и так вýгнаў Адама з раіу. И так зістаў рай глья Адама замкненый.

Тирвáю то так штырі тисъачы лйт. И потому ішли фсы дўши до охтвáни, так праведны йак и неправедны. И пóтым, йак вистопаўо штырі тисъачы лйт, бесыдўют дўши медже сóбом ў охтвáни: „Пóвіў Бог до Адама, же не па вікы нас отшмарит от сéбе. А трéба юти просыти Бóга, жéбы нас оттиль выбáвиў.“ — А кто піде? Фшыткы так ўрекли: „Адам юист праотцом, Адама Бог сотовбriу, Адам з Бóгом бесы-

дўваў, Адам Бóга відъiў, А там согрішыў, — Адам ныай юде Бóга просыти!“ — Кóли съя Адам вýбраў до Бóга отца просыти, и прішоў на дві дорóги, юдна быўа дорóга шырока, сыпана каміньем, а друга дорóга быўа ўскa, терніста. И Адам съя обéрнуў за дорóгою шырокаю. Прішоў перед ворота раіскы. Задуркаў до вóріт раіскых, — ворота раіскы вышли, поімали го, перевернули, збили, скервали, обдёрли до нагуа и вышмарыли. Обéрнуў съя з великым пвáчом и ж жáльом и прішоў на дорóгу ўскa, терністу и за том дорóгою прішоў пéред ворота небесны. Задуркаў до вóріт небесных, — обзыват съя ангэу божий: „Кто там дўркат?“ — „Ія Адам, пéршы чўбек!“ — „Бо ѹа ту стóйу штырі тисъачы рóкі, а ѹаше нікто не дўркаў, аш ты пéршы“. — Зáраз на тóто ангэу божий побіг пéред Бóга отца и повідат му: „Пане, прішоў пéршы чўбек до тéбе, имéном Адам, и просит тъя о ўаску альбо о миусéрдье, жéбы-с го оттамталь, с той неволі вышровáдиў“. — Але Бог повідат до ангéю: „Ид го припрóвад ту!“ — И припровáдиў ангэу божий Адама перед Бóга отца: гоўото, нагуо и скырвауленого. И повідат Бог до Адама: „Нóшто с прішоў и что хóчеш?“ — „Ото, пане, прóшу тъя, жéбы-с міна оттамталь вышровáдиў!“ — А Бог отповідат до нього: „Хóтыi юис быти рóйный пану твóму, а тéпер юис наїгрáшы и наїгрáшы от фшыткых звірёу и скотыу!“ — Тóуды Адам гвáрит до Бóга отца: „Пане, ныай бўде миусéрдье твойи на мі!“ — А Бог отповідат до Адама: „Што, грішніку, миусéрдье мои юист?! Иді од мéне, нé маш ў мéне ўаскы“. — И так Адам пішоў од Бóга отца без надыї. Але Бог ѹако Бог пісёуа ангéю до раіу, чтобы му ўротніци раіскы oddáli шмáты (приодыўу), жéбы не пріньюс великого смýтку до охтвáни. Та не пріньюс ни смýгку, ни надыї (потыкы). Пóтым гвáрият сыватоблівыи мужове медже сóбою с фшыткы дўши: „Выбéрме медже сóбою сыватоблівыи мўжий: прорóка Йизéкíу, прорóка Йирéмíу, праведного Йóва, Нафтанаїу, цáрица Давíда — и так ныай юдуть просыти Бóга отца, жéбы нас Панбіг отталь выбáвиў, с той охтвáни“. — И коли так съя выбрали сыватоблівыи мужове, и так ішли до Бóга отца, аль непрестáнно ішли и хвалили Бóга за дорóгою, непрестáнно возопiйушче и гўагольушче: „Сыват! сыват! сыват Гóспод Бог самаффт (= сам Бог; поясн. оповідача)! Исполинь нéбо, исполинь и землья сúавы твойи!“ — Коли прíшли на дві дорóги, не обернули съя за дорóгою шырокаю, лем за дорóгою ўскa, терністоу. Иак прíшли перед ворота небесны, сыпівайчи и просыачи Бóга, и стóйат перед воротами небесныма, нікто не сымiў дуркнүти во ўрата небесны. Ангэу стóйіт по дру́гі стороні вóріт и гвáрит юим: „Што не тужите (дуркáте) во ўрата небесны?“ — Они отповідли: „Бо не сымiме“. — „Чом?“ — „Бó-зме грішны“. — Гвáрит ангэу божий до Йóва: „Йóве, тýжи во

ўратá!“ — И задúркаў Йоў до ўрат небесных. Отвóриў а́нгэў бóжый ворота небесны и лішиў юх так стойати. И сам побіг пéред Бóга отца и повідат до Бóга отца: „Отче, пришli сў́угы тво́я (сў́язи тво́й) и просьбат ми́осéрдья тво́го“. — Нá тот час отстуپiў од нёбого прáуда, од Бóга отца, а пришю ми́осéрдья, сестра прáуды, и приступiў до Бóга отца, а прáуда пíшю робіти свої уставы. И повéртат съя прáуда и гварит так до Бóга отца: „Йак ѹуж стóй штырі тисъачы рóкіу и рóблу прáуду, а ѹшчэ-м тъя не видыўта так весе́його и радоснога, ѹак ѹис гнés“... — „А то прибыўа сестра тво́я ми́осéрдья до мене, кóтра быўа штырі тисъачы рóкіу замкнёна, и так весе́льу и раду́йу съя нью“. — И мóвит тóуды Гóспод Бог до мýжий съватоблýвых и до сў́угіу свойх: „Выберте мéдже сóбом чо́увіка, который бы не маў грíху!“ — Отпóviú Йоў: „Не ии мéдже на́ми чо́увіка без грíху, бо ѿ грíху зме спúоджéны, ѿ грíху зме породжéны и грíшны йíздме“. — И отпóviú Бог до Йóва: „Йóве, дóbре-с пóviú. Итте до охтвáни и сýтте и ждайте, а яа вам пришльу сýна мо́його йидинорóдного, кóтрый вас оттáмтиль выпровádit“. — Йак ѹшли съватоблýвы мужо́е весе́йо од Бóга и фты́шно и радо́сно, же доста́ли обітніцу, — ѹак пришli до охтвáни, так съівáли и Бóга хвалíли, аж ѿ охтвáни съя робиўа ѹасніст. Шатáну бýю завáдно и заздрóсно. Повідат: „Не так скóро то съя мóже стáти, бо тобы съя наро́дáти, пóтым гмéрти, на крéсъты роспíятому быти, и так ту прýти. А хоц бы то аж и так зробиў, жéбы то аж и так быўо, то яа постаўльу ту стон великий, желы́зны, тъашкый серед охтвáни, то ѹак бы ту прýшоў, дам до тóго стóпа приковáти тъашкы гайдáны, — то ѹак бы ту прýшоў, то и ѹого ту зáмкну, то и він ту мýсит сýдítы“.

Кóли Исус Христос съя нарóдиў и роспíятый быў и дúша ѹого фстуپiў до охтвáни, и повідат шатáна до Христы: „Йуж ѹист ту? То хóтыў быс мóже фсы дўши ѿзъати? А вíдиш, ѹакый яа ту на тéбе пльац мам? Яа ту мам на тéбе стон постаўлénный и кайдáны приковáны, и ту тъя зáмкну, то и ты ту бўдеш“. — А Исус Христос повідат так: „То зáмкнеш, тýлько мi фкаж, ѹак мам стáти“. — Шатáн стаў кóую стóпа и фказаў му: „Так бўдеш стóйаў ф тых гайдáнах“. — А гайдáны трíсли и зáмкли съя на шатáны. И так зóстаў шатáн стойати. Христос обéрнуў съя до Йúды, кóтрый го прóдаў за трýтцет срiбреннýкú Садукéйі, Фарисéйі, старшыны жыдывúскі, и зъвідўи съя го Христос: „Йúдо, што бíльше, ци мого ми́осéрдья, ци тво́их грíхíj? — Отпóviú ѹому Йúда, же бíльше ѹого грíху, ѹак Христовóго ми́осéрдья“. — То отпóviú му Христос: „Зостáнеш ту аж до сýду“. — А ѹшче му Христос не отпóviú, же на вíкы, лем до сýду. И так выбáвиу фшýткы дўши з охтвáни и припровádiў до нéба. Но, и кóнец.

Зап. від Дмитра Сениці в Котáни, 6. серпня 1900 р. О. Роздéльський.

Паралелі: Рíжні мотиви про сótворене сýта, диви: Драгомановъ, Малор. преда́зія. Ст. 91—92. Тамже, ст. 429—434. — Терещенко, Быть рус. народа, V, ст. 44—45. — Чубинський, Труды, I, ст. 142—144. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 1—4. Ч. 1—2. — Буслаевъ, Историч. очерки. Т. I. Ст. 437—438. — Караджич, Српске народ. припов. Ст. 93—95. Erben, Vybr. баје а ров. на́р. Ст. 1—5. — Руданський Твори. Т. II. Ст. 93—126. Ст. 232—240. — Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст. 2—3. — Wisła. Т. IV. Ст. 387—389: Cztery podania o stworzeniu ziemi. — Добровольский, Смол. этии. оборникъ. Т. I. Ст. 224—226 і 229—231. Ч. 8—9. — Романовъ, Белорусский сборникъ. Т. IV. Ст. 1—10 і 153—155. — Сборникъ за народ. умотв. Т. VIII—XXI., 3. Ст. 98. — Сборникъ матер. д. опис. Кавказа. Т. XVIII. 3. Ст. 64. — Chelchowski, Powieści i opowiadania lud. z okolic Przasnysza. Т. II. Ст. 139—141. — I. Франко, Апокrifi старозавітні. Т. I. С. 7—18 і 325—330. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ч. 780—781. Kolberg, Krakowskie, III, 1—16. — Чтенія Общ. Ист. и Древ. Москва, 1880, IV: Барсовъ, парод. пред. Ст. 1—7.

4. Бог і Сатана.

A. С пíрвовíку ни бýло зимлý, кíлько вóди. И ходиў Пан Бíг пóвірх водí і здíбаў ѿ ѹиднýм мíсци пíні на воды багáто, шумí тако́й. И скáзau до пíні: Устáнь, Сатана, и ходи. А Сатана ѿстаў і пíшоў. — Пан Бíг ходиў с кумпаньестими, з ангéлами. А Сатана кричíу на пíу сýвіта: Вас хóдит пó два, пó три, та съя ни паўкýмит вам, а яа кíлько сам, то мины скýшно. — Казаў Бог: І вас би бýло два, ѹакбис минé пуслúхаў. — А чумý, Бóжи, пуслúхайу. — Йди ва хóри, там стоййт ѿ мýдници вода. Шльунь і вас буде два! — Сатана ѹак пíшоў, ѹак ѿзъаў пльувáти, то тýлько съя намóжило, шчо ѹак сам ни маў де стати. Йак прíишоў Пан Бíг, то з ѹиднóй половини поробиў хóрти і потручиў на зéмльу. Так Сатана за дýтэмí жíлуваў, шчо дрýгий раз рíкаў на пíу сýвіта. — А дрýгу половину лишиў Бог длья него на услúгу. А Сатана просіў Бога, аби му даў насынъ, аби сýяў длья свóйих дýттей, аби маў чим гудувáти. А Бог ѹиму даў вíuscá: Ідí, Сатанó, і сýй, абиc ни забýў, ѹак съя називáйи, абиc казаў, овес, овес, овес. — Прихóдит съватíй Михайл і кáжи: Йакóго тý му насынъ даў? — Яа му даў вíuscá. — Шкодá длья него бíлого хлыбá, лы́ши бýло дáти оситиíу. Пíду яа і ѹигó замíльу. И сýю пíд міст, а він патхóдит, Сатана. Михайл крикнуў: Осéт! — А він ѹишоў і сýяў: Осéт, осéт, осéт. И до пíні съя рóдит кульұшчий осéт. И зачíу сатана газдувáти. Зробиў сáни, шчоби йíздиў по сýнігу. Ў корóткім чисы сýніг згíнуў. Він зробиў вíз. И зробиў ѹигó ѿ хáты, ни міг цылій вýтынгнuti на двíр, бо съя ни міг ѿлысти у двéрі. Сатана ѿзъи соки́ру і ви́рубаў скíни, аби бýли ширшí двéрі, аби съя ѿлыз вíз. Пришоў Бог, розыбраў вíз і показаў ѹиму

віносити на двір по йідному кілісі. Ни міх Сатанá вийти з Бóгом на лад, на конéц. Пішоú до ковальу, казаú, абí поробили ланцухи з ѿсьмлякими защіпками і приніс до Бóга і казаú: Ўбірі съя ѿ той ланцух, будéм прубувати, хто будé сильнýчий, хто йіго урвé, йа, ци ти. — Ўбірі съя сам, Сатанó, бо йа ни знайу йак, а йак йа бúду відйті, йак на тóбі стойт, то йа съя ўбіру. — А йак съи Сатанá ўбраú, казаú Бог: Скій, Сатанó, упіненій, доки съвіта і сónиць! — А він застáвиú двох своїх чортъакú, абí той ланцух перерізали пилóу, абí йіго спустіли. I ові стáли і ѿзіли різати. Йак місъиць старій, то так ланцух пірірізуют, жи съи тýлько трóха тримáй. А йак місъиць новій, то й ланцух новій і ни мóжут го пірірізати пыкóли. Ріжут го цýлій рíк, так го піріріжут за цýлій рíк, жи съи мало й тримáй, а йак настáни новій рíк, то й ланцух ще грúпний йак буў. Аж будé спущéний при кінці съвіта; будé ходіу і збирáу нарід; будé носити ѿ коноúцы смолу і крýглій камінь, шо будé повéрах подýбний до хлýба. А йак настáни вилýкій гóлод, а він кóго здýблі, то будé намоу-їйу до сéбі: Шітпиши ми съи, то ти дам хлýба і воду. А хоць съи пітпиши, то він ни дасьць, бо й сам не будé маў.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишного.

Паралелі: Чубинський, Труды, I, ст. 191—192. — Тамже, II, ст. 359—360.

5. Бог і Біда.

Б. То як іще не було нї неба, нї землї, то Панбіг ходив собі сам по воді. Аж ту Біда вилїзла відкись тай каже:

— Почекай, Господи, і я з тобов піду.

— Та ходи, — каже Панбіг.

Ідуть. Панбіг, знаєте, у черевичатах, а Біда в личачищох. Панбіг іде по воді як по дошці, а Біда що ступит, то все в воду аж по вуха. Втеперила ся, продрогла, а далі кричить:

— Йой, Господи, та сядьмо де трохи спочити!

— Добре, — каже Панбіг.

Узяв він дрібочку того чорного, що за піхтем, видовбав, духнув, на тóто, а з того зробив ся кусень землї, от такий може, як верета. Простерло ся тóто на воді тай плаває. Посідали вони на тóто оба, Біда аж язиц вивісила, так відсанув. А Панбіг сидів-сидів а далі здрімав ся, ляг, тай заснув.

— Чекай, — гадає собі Біда, — я тепер знаю що зробити!

Тай підсунула ся тихонько до Пана Бога, взяла єго спячого на руки, тай несе аж на край тої верети, щоби вкинути в воду. Ба несе, ба несе, а тóта верета все ширша тай ширша робить ся. I все біді здає ся, що вже от-от до берега близько, вже зачяла бігчи, а берег усе перед нею тікає. Вже біда так змутила ся, що ледво дихає, а далі шепнула тихо:

— Господи поможи до берега дійти! — Тогди земля перестала рости. Біда доскочила до берега, розмахнула Богойком тай іно хотіла єго штурнути в воду, аж ту земля з під єї ніг висунула ся, Богойко лишив ся на верхах, а Біда бовт у озеро, лиш за пев заклекотіло.

Зап. у Лолинї, Лолинського пов. др. Ів. Франко

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 89—91. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 342—343.

6. Бог і чорт.

В. Йак Бог сотвориú съвіт, и сотвориú рай, а нікто нé знаў, глья кóго, а лем Бог знаў. Та пóтім Бог до тóго райу пісýау шатáна садити овóцы, даў му фсьо, шо трéба (што потрібно там бýю): грúшки, йáбка, черéсьни, слиўки, шквíры. Але він не посадиу фсьо — : скóвау під йázык йідно йáдро йабúоньбве. — „Гльячбóго-с, шатáне, не посадиу?“ — , Та йа фсьо посадиу“. — Бог му повідат, же нýт. — „Нáне, посадиу йим“. — Бог му повідат: „Ta ци не знайу, шо маш під йázыком. Mash йáдро йабúоньбве (йапкóво)“. — И прýзнау съя и Бог му повідат: „To ид посад, то будé тóбі“. — И він посýухау и пішоу и посадиу. И Бог сотвориú чоуовіка и даў йому рай и кáзау му по тім рáї ходити и зо ѿсих овóціу йíсти, а с тóйі йабúоні, с той, шо посадиу шатáн, шо маў під йázыком, то с тóго Бог закáзау йíсти дерéва. — „Bo согрішиш!“ — И пóкиль сам бýу, та нe йí є с тóго дерéва. Аж йак му даў Бог жéну, помічницу, Йíву, она тóуды с тóго дерéва, звіу йíй зўй, жéбы с тóго дерéва урвáу. Она повíуа, же йíм Бог закáзау, а він съя до нíй обзыват, шатáн, же зá то не кáже Бог йíсти, же бы знали тýлько, йак і сам Бог. Аж от тóуды звóдиу йуж Адáма на фшýтко бо ѿрвау йапкó и Йíві пóдау, бва фкусýла и Адáмови дáла. Пóтім Бог вýгнаu їх з рáїу, а шатáнбvi пóвіu, же — : „Будеш шмарéный з нéба за гордост, за пýху, зá то, же-с звíу першого чоуовіка“. — Bo му жаль бýю, шатáнбvi, же чоуовік вýлыпленý з гlýны, а Бог му даў таکий рай крásный. А шатáн сой ѿзъяу зá то зас звіст, гváriu Панубóту:

„Пане, ты майши йуж чо́ювіка и ангеліў, а ѿа нѣ мамнич, прийательца жаднога!“ — А Бог му повідат: „Возмій сіаи за йіден палец віды и шмар за сіаи, и будеш маў прийательца, товариша“. — И ѿзыа ѿ сіаи на йіден палец шмарнуў! стойіт за ним прийатель його. Йак зачай ѿ сіаи віду метати, так фшытку віду вымітаў. То маў велику тму ангеліў тых чорных, што й перезріти нѣ міг. И тóуды повідат Панубогу: „Будеме мати, пане, війну“ — бо маў дуже війска, йуж маў дуже тых прийателей. Дозволіў му Бог: „То май війну!“ — То сіаи на прутко з ним стаёу. Тóуды йак бу́исне раз, — шатан скрічаў: „Пане, страх!“ — „То мої війско іле“ — так Бог. Йак загірміт страшны, — шатан сіаи бойіт; йак бу́исне другі раз, йак загірміт зятім, — найперше старый шатан скочіў и повідат: „Пане, де стаіу, та тва нігда не споміяну!“ — И летіў зайідно, ани нігда нѣ стаў, — летіў и летіў, а тóты за ним падали, за чытырдесята дній и почай, летіли йак дойч, — так іх дуже быўо. А старый йак нѣ міг йуж нігде місьць мати, так скрічаў: „Пане, устаноў міа!“ — И тóуды ним бу́хуо и вибіюо ним пеко, и пеко тóто йи длья дзвібліў.

Зап. від Петра Борищовича в Бортнім, в серпні, 1900 р. О. Роздольський.

Паралелі: Про те, як чорт робив собі товаришів, диви; Драгоманов, малор. предання. Ст. 41, ч. 1. — Чубинський, Труды. I, ст. 191. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 341—342.

7. Еунт Ангелів.

Йак Памбіг зотвориў сівіт и фшытко зотвориў, што на сівіті йист, и пришоў г йідні скайі и там ў тьі скайі чуйі, же штосьці драплі. И до тóго сіаи озýват: „Што там йи ф ты скайі, же ѿа о фшыткім знам, а б тым нѣ знам?“ — И повідат так: „Выйход геў!“ — повідат — што йист там за йіден?“ — А тот повідат так: „Іа там — повідат — не піду, бо ѿа тákый брыткій — гварит, — смаркáткій, рогаткій, та ѿа — повідат — не сіміу сіаи там ўказати...“ — Але Бог до цього повідат: „Выйд геў, ѿа тва окрашу“. — Но, и ви́шоў и Бог го окрасиў. Йак го Бог окрасиў, тóуды го даў до неба. И він быў першим ангелом. И быў ѿ небі и сам биў и повідаў, же сіаи му барз цне. И тóуды Бог му повідаў, же — : Идій — повідат — там до стúдні и óмоч мізельній палец и шмар за сіаи и зробіт ти сіаи кáмат“. — Но, але він йак пішоў, йак зачай мачати пальцы, йак зачай метати, — так сіаи іх тýюко наробыў [„Наметаў тма тмоў“ — господар Сеніць], што іх быўо дванадцетéры хóры. Ну, йуж йак іх там быўо там дуже,

так йуж почали сій крільувати; пóтым сіаи збунтували, же йуж будут робіти з Богом війну. Повідат: „Зробме сій ту — повідат — пристоу и мы — повідат — Бога йуж выженéме отталъ, мы будеме сій сáмы йуж ту, не бойімся сіаинич!“ — Але Бог сіаи на то погнываў и зотвориў на то перуна (што гáрмит). Так Бог йак раз близнуў и загірміў, а тот наістарший шатан (дъабоў) повідат: „А што то він — гварит — мыслит? Што то йи! Він сіаи з наїми буде биў! — гварит. Йак загірміў другі раз и трісю, а він повідат: „Што то йи?“ — „Мóй війско сіаи рыхтуй!“ — так Бог повідат. Йак загірміло треті раз и трісю, йак зачали з неба летыти, то летыли за чотырдесята дній и за чотырдесята ночи, йак дойдж. Шатан йак хпаў, то выбиў собою пеко. И окрутні зарічаў великим го́осом. И потому, кóтрый хпаў на ноги, то сіаи там фшыткы г ньюму сходили. А кóтрый хпаў на го́ову, то сіаи розбрьє, — то озéро там йи. — То там звáклі бывáйт озéра, — альбо де сіаи тákы місьць на зéмлі трафльáйт, то нѣ йист тра́вы, так йак бы выпалено быўо. — Та йуж.

Зап. від Антона Тиханича в Котани, в серпні 1900 р. О. Роздольський.

Паралелі: Жите і Слово, 1895, I, ст. 137—139. Там вказано літературу предмета. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 340—341. — Памятки укр. мови, т. I. Ст. 11—14 і 325—330.

8. Про кляті ангели.

Як Памбіх вігнав аньблів з неба, то воні літіли сірок день і сорок ночи. Потому, як Памбіх сказав: Амінь! — то де який був, там вістав.

Зап. від батька в Будзанові, Теребовельського пов. О. Деревянка.

Паралелі: Чубинський, Труды, I, ст. 16—17. — Памятки укр. мови, т. I. Ст. 12.

9. Грім — то війна між Богом і дідьком.

Діти! Як блискає, щобисте сіаи не бояли нічого! То сіаи небо отвірас, а сів. Михайлі на штири роги стріляє злі духи. То як вас грім забе, то вам за тóго гріхі відпустят сіаи. Злій дух каже: Я сіаи сковаю до худоби! — А Пан Біг каже: Я забю худобину, а тому чоловікови в десятеро надгороджу. — А я сіаи сковаю в чоловіка! — Я й чоловік

віка забю і сму гріхи відпушу. — Я ся сковаю в дерево. — А я дерево розколю, а тебе такій забю.

Раз дві кобіти сиділи під копою. Дивят ся — миш вибігла з під копи. А ж тут грім бух! у тогу миш. З миши зробила ся мазь, а ті кобіти обі грім забив. Тота миш, то був дідко.

Раз пасли ми худобу. Грім забив одного хлопця, геть його розтріскав, а другого оглушив. То той, що його оглушило, три дні лежав наряджений; вже третього дня мали його ховати, а він встав. Питали ся його, як на тамтім съвіті. Він каже: Міні нічого не вільно вам казати. Сей съвіт — то лишенъ гостина, позичений, а тамтой вічний. Найгірший гріх за іглу і за сіль. Як котра жінка крала сіль, то злодійці на тамтім съвіті буде сипати ся сіль з очей. А через вушко ігли кождий мусить перелазити.

Жите і Слово, 1894, II, ст. 180.

Паралелі: Жите і Слово, 1895, I, ст. 218—219 і 372. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 42 і 43—44, ч. 3 і 6. — Етногр. Збірник. Т. IV. Ст. 147. Т. V. Ст. 77, ч. 6. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 155—156. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самарского края. Ст. 282. — Federowski, Lud bialoruski. Т. I. Ст. 152—153.

10. Як повстали гори.

Госпожа Бог зробіў того першого аньола. Не знаю с чого, тілько що він найстарший у пеклі. Слау го раз Госпожа по гльні: бері гльні у ім я моє; Госпожа каже — на ім я господне. Він берé, каже: беру на мое ім'я. Але глина ся не ўсяла. Так два рази. А третій раз уже не вімовиў на ім я боже, не беру на ім я боже, но беру гльні на ім я його. За третім разом виніс. І не хотіу єство дати, лишіу ся у піску за зубами. Госпожа зробіў, аби він уснуў. Тай заснуваў съвіт. А ім у піску зачала земля рості. Він ся склоніу, бо му пісок розвереділо. Госпожа веліу ся му оберніти до заход сонця і казаў му виплювати. І вирости на піснику гори, ружні гори. А єсі на заход звернені.

Зап. в Лікти, Дрогоб. пов. від Ів. Кулинича 1901, Волод. Левинський.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 15—16. — Чубинський, Труды, I. Ст. 39—40. — Жите і Слово. Т. II. Ст. 195. — Federowski, Lud bialoruski. Т. I. Ст. 506—507. — Етнограф. Збірник. Т. V. Ст. 161. Ч. 4. — Добровольський, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 232—233.

11. Як Бог садив рай.

Іак Памбіх садів рай, то дав Анцихристови зерниста, жибі йиму подавав. А Анцихрист сковав йидно зерни і йак Памбіх си відвирнув, а він то зерни посадів. Памбіх тогді відвирнув си тай кажи: Віт ти пер ти будеш проклътий і твой дріво! С того самого дрива закаїв Памбіх їсти їапка нашим праородичам.

Зап. від батька в Будзанові, Теребовельського пов. О. Деревянка.

Паралелі: Памятки укр. мови. Т. I. Ст. 15—16.

12. Адам і Ева.

Пан Біг злішив Адама і Еву з глини тай каже: Ходіт собі по раю, але абисте не згрішили. А вони обое були голі і ціле тіло мали рогове, як наші ніхти. А Ева підходила Адама тай скусила єго, бо кобіта то вміє гірше чоловіка скусити. Адам ся розпалив тай пішов з нею спати і так згрішив. То Пан Біг не ябко заказав йому їсти, то тілько дітьом так ся каже. Пан Біг казав їм єничого гріха не робити. — Адам як згрішив, сковав ся поза дерево, бо ся встидав, а Пан Біг каже: Ходи сюда, ходи, не встидай ся! Видиш, сповинив єсс гріх! — І з Адама зникла та шкіра рогова, лише ся лишила на ніхтях на памятку. Адам вирвав лопух і позакривав грішне тіло. Каже йому Пан Біг:

Наж ти, Адаме, рискаль і мотику,

Іди робити на хліба партіку!

А Еву Пан Біг узяв тай витрутів із раю і з неї зробило ся дерево — ева. Видите, яка вона міцна! Ану ламай єї кілько хоч, то не зломиш, бо жива.

Пішов Адам, робит, робит — нема нічого ні за ним, ні перед ним. Аж десь у полуднє припіс єму ангел сторож поживу. Каже до цего Адам: Що то таке, що я роблю, роблю, а нічого нема ні за мною, ні передо мною? — Каже єму ангел: Ти скажи, як зачинаєш робити: Господи допомагай міні! — На другий раз Адам як став до роботи, сказав: Господи, допомагай міні! І від того часу так му все йшло, що й злічити не мож було того, що Адам скопав. — Але Адамови було дуже смутно. Прийшов до нього Пан Біг тай каже: Смутно тобі, Адаме? Жаль тобі за жінкою? А видиш, а казав я тобі, не посовнай гріх! — Адам ся положив спати, а Пан Біг прийшов, виймив одно ребро з Адама тай з него зробила му ся жона. Він ся пробуджує, а вже жінку має. То ви чоловіки з глини, а ми жінки — то вже з вашого ребра. — Жили вони

собі, працювали на хліб і мали сім синів і вісім доньок. Отже то не гріх, коли брат із сестрами живе, бо коли на початку світу не був гріх, то й тепер не є. А одна донька не мала пари і була межи братьми і мала діти. То від неї походять оті сьвітові дівчата, що пари не мають.

Жите і Слово, 1894, II, 179—180.

Оповідачка поплутала тут трохи оповідане, подаючи вперед факт вигнання з раю, і аж опісля сотворення Еви.

Паралелі: Чубинський, Труды, I, 145—147. — Добровольський, Смоленський эти. сборникъ. Т. I. Ст. 235. Ч. 14.

13. Адамові діти.

Був Адам і Гва, мали дванадцять синів і тринадцять дівок. Сини повінчалися з сестрами так, що кождий з них брав трету дівку з ряду. На памятку того днесь можна в третім коліні жечити ся. Одна лишилася і почала плакати, що не має пари. А Адам мовив до неї: „Місти ся межи ними, я тинич не пораджу!“ З відти пішли завитки і копилиці.

Жите і Слово кн. IV, 1895, ст. 96—97.

Паралелі: Жите і Слово, II, 179—180, ч. 3 (кінцевий уступ). — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 157. Ч. 4. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ч. 861.

14. Перший гріх.

То йиднога разу завіджаў шатан Адамови и Йіві шчысцьтья и так съя постараў, же зробиў таке пітстуство, що зробиў з Йівою чуджество. И потому зашоу груба и маў хубощь. Йак съя тот хубоць ўродаиў, маў сым гоўоў. И она нат тым нарікаў, и він повідат: „Цит, не піуч, яна го украси, що не буде маў лем йидну гоўоў“. — И потымъ му съист гоўоў знибаў, тълько му лішыў йидну. За то съя Панбіг поғнываў и вігнаў Адама з раю и Йіву. И потымъ Йіва покутуваваў у ріцы Ниў, же съя выпокутуй за tot гріх, а Адам покутуваваў у ріцы Ордан. Але шатан фсе їх наводиў до гріху. Пришоў до Йіви и повідат: „Выйд з вóды, бо йуж яис чиста!“ — И до Адама по сáмо приходиў, же йуж съя спокутуваваў. И так од гріху съя не освободили.

Зап. від Антона Тиханича в Котані, в серпні 1900 р. О. Розольський.

Паралелі: Чубинський, Труды, I., ст. 146. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. V. Ст. 378—381 (4 духовні вірші). — Добровольський, Смол этаңгр. сборникъ. Т. I. Ст. 235 236, 239—240.

15. Чому на пальцях нігті?

Чому чоловік на пальцях має „нігті?“ Того мало хто знає. А бувало мої небіщик дідунько кажуть, що то давно дуже перший чоловік їм согрішив, був на цілім тілі таким рогом, як ми на нігтях масмо, покритий. Не потребував він ані одежини, ані чобіт, як от ми тепер. А як согрішив, то зараз тот ріг злів з него і лиш на памятку, що він був ним колись вкритий, лишило ся по трошки того рогу на кінцях пальців на руках і на ногах і то називає ся „нігтями“.

Зап. в Перевіщи, Калуського пов. 1875 р. (невідний збирач).

Паралелі: Federowski, Lud białoruski, Т. I. Ч. 782. — Добровольський, Смол. этаңгр. сборникъ. Т. I. Ст. 236. Ч. 16.

16. Звідки пішло „Помагайбіг“.

Як Адам і Гва согрішили, Бог вигнав їх з раю, та дав їм мотику, лопату, сапу, серп, сокиру і інчі орудинки, аби мали чим робити. Адам взяв лопату тай став копати. Копає, копає, тай все на єдині місци. За три дні вкопав тілько, що лише мав де ногами стати. Адам зачав плакати, а Богови жаль ся его зробило тай каже: „Все, як зачинаєш що робити, то кажи „Помагайбіг“, то я тобі поможу і борще буде йти робота!“ И від тогди Адам і всі люде до нині, ци то як сами стають до роботи, ци другим, кажуть: „Помагайбіг“.

Записано в Войнилові, Калуського пов. 1875 р. (невідний збирач).

17. Як Адам запродав чортови людий.

Пан-Біг сотвориў Адама і үпустіў йиго до райу. Потому йак він согрішиў, то Пан-Біг йиго вігнаў. Йак йиго вігнаў, то він зостаў голій, плакаў йак день так ніч піт цáрским райом. Пан-Біг йому даў мо-

тіку, городник, казау —: „На, йди, роботай, обробльай земльу!“ — Дау йому насынья, абі він посыїау і земльу ўбробльяу і жиу. І як йому старшій син народиу съа, то він мау съім голоу гадъачих. Тогді приишоу до него злій дух і казау до него —: „Адаме, шо ти мины приобіцьайши за тойи дати, то йа тибі твобі сіна обчишчу?“ — „А шо же ти жадайши од мене?“ — „Пітпиши мины свойу душу, то йа тибі твобі сіна обчишчу“. — І він йиму пітписау свойу душу, він йигро обчиистиу. Потому через штири тісьачі лйт дійаволи тіми душами обладовали. Як народиу съа Ісус Христос, а приишоуши до хрещеніїа, хтыу тейі змазати і казау сібі до Йірана, жи-б йигро ухристиу, і вийшоу туди, де той дійавол мау той запис од Гадама, і він тейі знишчиу, спаліу сырковим вогнем. І потому дійаволи не мали права до чоловічої душі, — а перве Бог обладовау за житя, а по смрті він, бес ті єси штири тісьачі лйт. То вже Ісус Христос взяу тії души на себе.

Зап. в Лешневі, Брідського пов. від Демчука 1895 р. О. Роздольський.

Паралелі: Етнографічний Збірник, Т. III., 35—36. Т. V. Ст. 111—112. — Др. Ів. Франко, Памятки укр.-руської мови і літератури. Т. II., 177—179, 187—188, 190. — Пор. Сборникъ за народни умотворения, наука и книжника, т. VI i Lydia Schischmanoff, Légendes religieuses Bulgares, Paris 1896, стор. 48—51. — Добровольський, Смолен. етногр. сборникъ. Т. I. Ст. 240—241. Ч. 20—22.

18. Запропащене і відкуплена людий.

То ни можу знати, що за кобіта булá пеўно Єва. Я ся не питайу таких, що знают, ги учених. Юрдила дітіну, жи мала 12 голоу: зьвірі, пси, воўкі, кові, ружні зьвірі були і їдна голова дітіньська. Надішоу дійвол, каже: запиши мені тойі люди, що с потомства вийдут. І юна му записала. Не знала, що піде з неї на цілій съіт наріт. А єднак вимовила си, що два рази буде сі роditи, два рази ўмирati, то той то скасе. Госпожа Божа сі розгнівау і запечатау ад на штири тисячі літ і царство: Аж хіба мій син отвóрит. Були люди там у пеклі по 4000 літ, просили тога царя, Люципер сі називав, би пустіу їх на съіт. Він казау: Я не пушчу, ви мої! Еден ся віпросиу. Госпожа Божа зробили дваціт штири аньоли. І як ніч так день тоги аньоли сунівали, плакали цілі 4000 літ. Еден с тога аду сі віпросиу. І приишоу піт царство. Три доби плакау, моліу ся, тай го не хтили пустіти. Аш Госпожа Божа отвориу двірі і ўпустіу до царства. Питає ся: Отче небесний, коли ми вийдемо с тога мукі с тога аду? — Почкай, ная ся подію, ци ѿже мій

ся син народиу. Їже, каже, за тріцять літ вийдете с тога мукі, віт тога Люципра. Як син божий доріс до 30 літ, то пішоу отворяти totу браму, крікнуу раз: Люципре, отвірай! Раз там кілько народу булó, кожди з ножом, сокероу, сік, різау, би браму не отворити. Брама ся троха пітилила, як перший раз син божий крікнуу. Як крікне другий раз, брама ся більше отворила. Крікнуу третій раз. Так, як капелюх з голови, так сі брама отворила. Цілій наріт вийшоу на съіт. Син божий го вікупив.

Зап. в Лікти, Дрогобицького пов. від Ів. Кулинича по прізв. Гаврильців, у серпні 1901, Волод Левинський.

19. Хлопськє і бабськє волося.

Як то був Ядам і Єва в раю, тей вона їго ніц а ніц ни бояла сі і ни хтіла їго ніц слухати. От, що він робит, йде до Бога тей кажи: „Боженьку, зроби так, щоб Єва мене бояла сі хоть трохи, а то вона мене ніц а шіц ни боїці“. А Бог кажи: „Йди, Ядаме, он там до тей річки, обмий сі в ні, то тибі виросте борода і вуса, а то тебе зарас Єва буде бояти сі“. Пішов Ядам до тей річки, обмив сі, тей зарас виросла їму борода і вуса. Али він був голий тей ни мав де руки поптирати, бо була мокра, і взяв тей ширнув нею миж ноги, тей там їму такоже волосе виросло. От приходи він до Єви, тей кажи: „Аж типер ти мене будеш бояти сі! Диви сі, який я страшний“. Єва подивила сі тей питає: „А тож по якому ти такий страшний став, Ядамцю соколику?“ „Аво, я пішов до тей он річки, обмив сі і так зарас обріс“. Ну, як Ядам ліг спати в полудні, пішла Євка і сібі хутко до тей річки тей думає: „Зачикай, Ядамцю, будиш ти і mine бояти сі“. Тей прилетіла хутко до річки і що но вмочила руку в воду, аж тут почала кусь її між ногами. А вона в ноги. Злапала сі там за те місце тую мокрою рукою і зарас їй там виросло волосе на тім грішнім тілі. І вона більше до річки вже ни йшла, бо бояла сі, щоб знов що ни вкусило.

Зап. у Стоянові, Каменецького пов. від Івана Зарубія, 1900 р. Андрей Веретельник.

20. Чому у жіноч довге волосе?

Як Бог сотворив съіт, постановив довершити своє творене чимось щляхотнішим і сотворив чоловіка Адама. Жив собі Адам в раю та хотів усего подостатком, то все за чимось банував. Пізнав Пан Біг, чого

Адам банує — за жінкою, бачите! — замислив єму сотворити жінку і зробити з неї Адамови несподіванку. Коли раз Адам заснув, підеував са до него Пан Бог на пальцях, отворив єму груди, виймив з них одне ребро, положив за себе, а сам почав дірку в грудьох зашевувати. Тимчасом надбіг пес (занюхав осхабину!) і нім Пан Біг спостеріг ся, вхопив ребро тай втьоки з ним. Бог пустив ся собаку доганяти, але собака розумний: до плота, тай гоп! через него. Ледви всіпів Пан Біг злапати го за фіст, але якось так потяг нещасливо, що фіст лишив ся єму в руках, а пес з ребром уйшов. Що мав Пан Біг робити? Адже не мав ще друге ребро Адамови виймати! Тому взяв і з фоста собачого сотворив Єву. Тому то у жінок таке волосє довге, як собачий фіст.

Жите і Слово, 1895, I., ст. 373, ч. 33.

21. Як Бог сотворив шляхту.

Коли Бог зачав творити всякі народи, то наліпив шляхти з тіста, а Русина вліпив із глини. Наліпив тай поставив на сонце, аби сохли. Якось забіг туди пес, то Русина не рушав, бо був глинаний, а шляхту з тіста всю цоїв. Тоді Бог казав ангелови взяти пса за вуха і бити о дерева. Вдарив ангел псом о вербу — з пса вискочив шляхтич Вербіцький; вдарив о березу — вискочив Березовський; вдарив о бук — вискочив Буковський; вдарив о явора — вискочив Яворський і т. д.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 113. Ч. III.

Паралелі: Драгоманів, Малор. Предання. Ст. 194. Ч. 35. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 122.

22. Супірка Бога з чортом.

Як Пан Біг сьвіт творив, то біда все за ним ходила і все йому на перекір робила. Пан Біг сотворив вівцю чоловікови на пожиток, а біда козу; Пан Біг пса, щоби чоловікови служив, а біда вовка, щоби йому шкодив; Пан Біг поставив церкву, а біда зараз коло неї коршму; Пан Біг зробив млин, а біда фірас (таррак).

Жите і Слово, 1894, II, ст. 186, ч. 15.

23. Чорт у вовка між очима.

А. Сус Христос йак ходіў си Петром по землі, і зробіў си Христос кота і пса. А злый зробіў вóїка. Али лежйт воўк, устáти не може. Надвішоў Сус Христос си Петром, а він тровіт: Гúджа Христа! А він ни устайи. — Христос мóвит: Гúджа Сатаїнана! — Воўк съя схóшиў, та д іньому, а він зо страху скóчиў мéджи вóчи вóїка. І днесь таکій й вóїка чорт мéджи вочима і тому лéда йакий стрілець вóїка не хóче бýти, йакнич не звáйи. А йа такýй мýдрий, жи йак бы надібáу вóїка, то бы мóвиў: Цýкай, дýтку, бо вóїка бýу!

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанці, Старосамбірського пов. від Гриця Олішака Терлецького.

24. Сотворене вовка.

Б. Зробіў дíйáвол з болота вóїка. А йак надвішоў Бог, то він йего тровіў, кричіў: Гúдзь-го, гúдзь-го! Алё болото болотом йак стоїло, так стойало. А йак пан Біг сказаў гудзь го, йак съя воўк з болота схóшиў, і зачіў бічи за дíйáволом, а він утýкаў на вільшину а воўк йак ўхопиў зубами, тай віткусіў їему пíсту. А Бож ўхапиў пíсту у зéмлю, та вýросла з неї цибулья; а с пíсту йак пíшлá кроў; то й до нíйшного дні ѿ вільшини чéрвона, йак здоймí з неї кору.

Зап. в цвітні 1897 від Тимка Гріниного в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелі: Зоря, 1883, ст. 250: Звідки взяв ся вовк.

25. Чому вільха червена?

В. Поневирáли съя барз сирóты и мéрли з гоўоду, бо їх не хóтьї нíкто ховáти, бо худóба ходíу сáма, бо знаўя бесыдувати и йак му гáзда роскáзаў, так го сүухáю и пíшю сáмо па поўе и там съя сáмо пáсюо. Але то Пáну Бóгу жаль бýю, же дýти мрут по сьвіту, и Бог сам рожжáлиў съя, же так дýти мрут з гоўоду, бо йім нíкто хлýба не пôдаст, бо никому не трéба бýю пастýха, кой худóба сáма съя пáсю и сáма приходíт дóміў, што го не трéба выганяти ани пригáнати. И Бог закáзаў худóbi бесыдувати, жебы бýю нýме, жебы нíкто не знаў його бесыду. И чорт пришоў до Пана бóга, бо му кáзаў. —

23. Чорт у вовка між очима.

А. Сус Христос йак ходиў с Пётрём по землі, і зробиў си Христос кота і пса. А злый зробиў вóйка. Али лежыт воўк, ўстáти не може. Надийшоў Сус Христос с Пётрём, а він тровыт: Гúджа Христа! А він ни ўстайи. — Христос мóвит: Гúджа Сатайаніна! — Вóйк съя схóпиў, та д'ньому, а він зо страху скóчиў мéджи вóчи вóйкови. І днесь тákій йи вóйкови чорт мéджи вочима і тому лéда йакýй стрíлець вóйка не хóче бýти, йак нич не знáйи. А йа такýй мúдрый, жи йак бы надýбаў вóйка, то бы мóвиў: Цыкáй, дытку, бо вóйка бýу!

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанці, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

24. Сотворене вовка.

Б. Зробиў дийáвол з болóта вóйка. А йак надийшоў Бог, то він ѿгó тровиў, кричí: Гúдзь-го, гúдзь-го! Алé болóто болóтом йак стойáло, так стойáло. А йак пан Біг сказáў гудзь го, йак съя воўк з болóта схóпиў, і зачý бічи за дийáволом, а він ўтыкáў на вільшину а воўк йак ўхопиў зубáми, тай віткусíй ѹему пíєтү. А Бож ўпхаў пíєтү ѿ зéмльу, та вýросла з нéї цибульё; а с пíєтý йак пíшлá кроў, то й до нýнýшного дньё вільшина чéрвона, йак здоймý з нéї корў.

Зап. в цвітни 1897 від Тимка Грининшного в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелі: Зоря, 1883, ст. 250: Звідки взяв ся вовк.

25. Чому вільха червена?

В. Поневиráли съя барз сирóты и мéрли з гоўóду, бо ѹіх не хóтыў нíкто ховáти, бо худóба ходиў сáма, бо знáуа бесы́дувати и йак му гáзда роскáзаў, так го сўухáю и пíшую сáмо на поўе и там съя сáмо пácю. Алé то Пáну Бóгу жаль быўо, же дыти мрут по съvítu, и Бог сам рожжáлиў съя, же так дыти мрут з гоўóду, бо ѹім нíкто хлы́ба не пóдаст, бо никому не трéба быўо пастúха, кой худóба сáма съя пáсе и сáма прихóдит дómíў, што го не трéба выганьati ávi пригáньяти. И Бог закáзаў худóbi бесы́duвати, жебы быўо нýме, жебы нíкто нé знаў ѹого бесы́du. И чорт пришоў до Пана бóга, бо му кáзаў. —

„Чóго мýа, пáне, потрíбўиш?“ — „Жéбы-с мі зróбиў вóйка, жебы дрíбну худóбу ў́маў и ў́й“. — „Пáне, а ѹак го зróблъу?“ — „Вóзмий дерéва и выrúбай и вýтеш такóго зvвérja ѹак пес“. — Але чорт не фсе посúшный быў Панубóгу, але мýсыiў. А він съя за то сéрдиў, же го Пáнбíг з нéба шmáriў. — „Але кой, пáне, фсе тъя мам посúхáти, бо мі тíлько до роскáзу нéма никто, тíлько ѹиден Бог...“ — И посúхáти мýсыiў. И зróбиў вóйка, кой барз велиkый быў, тákый ѹак пец. Пáнбíг му гvárit: „Чóго-с тákе вéлич зróbiў? Обrúбай го!“ — И він ў́зыаў и опtéсаў докóuа и лем такóго зробiў, ѹак велиkый пес, — посúхáu Бóга. Але и так за велиkый быў. Але с тых трíсок, ѹак rúbaў, так летыли ореуы и ворóны, тóты пtáхи велиkы, што ѹих не потríbno ѹíсти, што мы ѹих не ужывáme, бо пасkúdны: бо то од вóйка похóдъят. — Но, téпер воўк стóйт, але нежývый, бо ѹи дереўjáный. Пáнбíг му повídat: „Скрич на вóйка: вóйче, зvíдж чóрта!“ — Але чорт повídat: „Bóйче, зvíдж Бóга!“ — Але воўк стóйт, не хóче. Пáнбíг му повídat: „Чóрте, нé буд зуфáuý!“ — Але він фсе зуфáuý, бо не хóче повísti, жебы зvíu ѹógo, лем кríчит до трíох раз: „Bóйче, зvíдж Бóга!“ — Пáнбíг му зас гvárit: „Bo не ўстáne, ѹак му так не побísh, ѹак ѹа тí káju“. — И стaў сой вíлья ѹídной вíльхы и скríчит на вóйка: „Bóйче, зvíдж чóрта!“ — А сам горí вíльхоў фты́che. А воўк скóчиў и зvímaў чóрта за нóгу и рóздер му нóгу. А чорт фтьук на вíльху, а доўo вíльхоў вíльяў кроў з нýógo. И за то вíльха чérvéna. — И воўк жývый. Але чорт од нýógo píšoў. Тéпер Пáнбíг káже му робítи на хлыb, воўkóvi. Káже му орати и зérno сýiáti. Воўк съя зvídýii: „A ѹуж ѹísti?“ — „O нýit, az зérno выrósne“. — „A ѹак зérno выrósne, ѹуж ѹísti?“ — „O нýit, bo трéba kosiťi“. — „A ѹак kosiťi, to ѹуж ѹísti?“ — „O нýit, трéba возíti“. — „A ѹак возíti, ѹуж ѹísti?“ — „O нýit, тра moўotí“. — „Йуж ѹísti?“ — „Нýit, moўotí“. — „A ѹак moўotí, ѹуж ѹísti?“ — „Нýай выстыne“. — „Пáне, вóльу сýim gíp лyítati, мам за tépýum хлыbom ждáti!“ — И так воўк полéтыў, нé ждаў хлыba. И облéтыў сýim gíp и нé зvíu, лем ѹidnógo пtáha. И так píšoў по сývitu и так хódit.

Зап. від Петра Боришовича в Бортнім, в серпні 1900 р. О. Роздольський.

Паралелі: Жите і Слово, 1894, II, ст. 181—182. — Zbiór wiad. T. VI, 3, ст. 221—222. — Federowski, Lud bialoruski. T. I. Ч. 726—727. — Шейнъ, Материалы. Т. II. Ст. 344. Ч. 190.

26. Звідки взяли ся кози?

Нім ще Пан Біг сотворив людей, то сам вівчарив. Вівці слухали Пана Бога: куди він лиши свисне, туди вони йдуть. А кіз не було ще тогди на сьвіті. Але приходить до Пана Бога чорт тай каже: Дай міні, Богойку, троха овець! У тебе тілька череда, а у мене і одної овечки нема. — Тоді відділив Пан Біг чортови трохи овець. Прийшло ся чортови переганяти своїх вівці з стинища на стинище. Вівці пуджали ся єго і розбігали ся перед ним на всі боки. Не міг собі бідний чорт дати ради з ними і розлютив ся на них дуже; зачав їх їмати за хвости і стягати до купи, а що вівці дуже ся рвали, то пообривав і позадирав їх хвости. І так з овець стали ся кози і тому у них такі курті та позадирані хвости. Кози — то чортові вівці. Тай уся подоба у них як у чорта: і роги і борода така, як у чорта. А пуджалива і уперта коза від того часу, як ся чорта спудила.

Жите і Слово, 1894, II, ст. 185, ч. 13.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3, ст. 109, ч. 6--7. — Ястребов, Матеріалы. Ст. 13. — Чубинський, Труды, I, ст. 49. Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168, ч. 22. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самар. края. Ст. 251. Ч. 82.

27. Звідки взяв ся бузько?

Йак ходіў пе́рший чоловік по зимлі і дужи му докучіли мұхи. А він пішо́у до Бóга на скáргу. Бог звібраў ўсю мнуство до тóрби, що тýлько на сьвіті йи: мұхи, журахý, жýби, мýши — що тýлько йи на сьвіті, звібраў чоловікови до тóрби і казаў йимý: Іді топíти, тýлько абýсь си ни дивíй, що там йи ў сиридины! — Ни міх чоловік стéрпіти, щобý кінуў заўйізану тóрбу ў вóду, али розўйізáу і подивíй си. Тотó йак вілітыло ўсю — і розвýзло си по ўсы зими. Прийшо́у чоловік до Бóга і скавáу, жи ўсю си розвéтвіло по сьвіті. А Бог зробíй ш чоловіка бýська і післáу йигó, щобý тотó ўсю вýзвіраў. А бýсько хóдит і збира́й до нинішного дњи і ни гóдин вýзвірати і до скінченý сьвіта.

Зап. в цвітни, 1897 р. від Тимка Гринишного в Пужниках, Бучацького повіта.

Паралелі: Правда, 1868, ст. 48. — Zbiór wiadomości do antr. kraj. Т. V, 3, ст. 109. Т. X, 3, ст. 97. Т. XI, 3, ст. 218. Т. XV, 3, ст. 65, ч. 7. — Зоря, 1895, ст. 13: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 8, ч. 26. — Ястrebовъ, Матеріалы. Ст. 18. — Чубинський, Труды, I, ст. 62—63 — Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 79—80. Ч. 2. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 192—194. — Сумцовъ, Культурн. переживанія. Ст. 100. — Am Urquell. Т. III. Ст. 18. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 23. Ч. 18. — Kolberg, Pokucie. Т. IV. Ст. 142. Ч. 8. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ч. 583 і 672. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 350—352.

28. Каня.

Каня — се проклята Богом птиця. Колись по сотвореню сьвіта не було рік оттак, як нині, але вода стояла то там, то сям по величезних калабанях та баюрах. Тому то Бог розказав, щоби птиці повикопували корита рік. Всі птиці взяли ся до роботи, одна лише каня не хотіла послухати божого розказу, вона сказала: Я пані, я собі заваляю черевички! — тай не копала. Тому заказав їй Бог пити воду з ріки, лише з деякої баюри та балки. В літі отже серед спеки та горяча, коли всі баюри повисихають, каня не має звідки напити ся води і тому літає високо аж під небеса та просить у Бога дощу.

Зоря, 1885, ст. 130: Людові віровання про птахи, Д. Лепкого.

Паралелі: Зоря, 1883, ст. 250: Чому каня просить в погоду дощу. — Жите і Слово, 1894, II, ст. 186, ч. 16. — Zbiór wiad. Т. V, 3, ст. 134. Т. VII, 3, ст. 113—114, ч. 21—22. Т. XI, 3, ст. 43. Т. XIV, 3, ст. 202. Т. XV, 3, ст. 266, ч. 10. — Зоря, 1895, ст. 33: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XII. — Терещенко, Бытъ рус. народа, V, ст. 47. — Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 81. Ч. 11. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 166. Ч. 18.

29. Волове очко — королик.

Сказав раз Бог ід птицям, бо хотів ним кріля дати: Хто із вас найвище підлетит, того зроблю крільом. Птиці ся взбили так високо, як лиш котра могла. А била там єдна така масінька птичка, же вже меншої на сьвіті нема, тата полегоньки орлови сіла на фіст, а тот і не зінав об тім. Як вже орел так взбив ся високо над всі птиці, же го вже не видно было, злетіла та птичка із фоста єму і ще вище підлетіла.

А Господь Бог, як тое увидів, засміяв ся, та сказав: На фосту короля прилетів королик.

Ігнатий з Никлович, Казки. Ст. 96. ч. 25.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 386.

30. Чому пчола гине, коли ужалить кого?

Як Господь Бог сотворив пчолу, питав сї, чого вона собі просить.
 — Дай мені, Боже, так, каже пчола, що кого я вжали, щоб він вмер!
 — Нї, каже Господь Бог, най буде так, що як вжалиш, щоб ти вмерла сама.

Зап. в Заставю, Тернопільського пов. М. Дерлиця.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 12, ч. 33. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 169. ч. 26 — Добровольський, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 217. ч. 54. — Вѣнокъ Рус.. на обжинки. II. Ст. 394.

31. Звідки взяли ся воші і блохи?

То ще перед потопом було. Людий було мало, земля родила добрє, не потребували так тяжко робити як тепер. Ще чоловіки то на польованнї йдуть, то на риби, а жінки сїдеть дома. Нудно їм було. То єдна зачела Бога просити: Господи, коби чоловік хоць яку шіпавочку мав, щоби му сї так не кучило! Ну, то Пан Біг того вислухав — певне сї в таку годину помолила, досить що як на ю впали вуши, близьі і всілякий гид, то такої ї на місци розточили. А від неї розлізли сї по всіх людях.

Жите і Слово, 1894, II, ст. 185, ч. 14.

Паралелі: Zbiór wiad. Т. V, 3, ст. 180. — Грінченко, Этногр. Материалы. Т. II. Ст. 9—10. — Шейнъ, Материалы. Т. II. Ст. 355. — Мацюра, Сказки. Ст. 144.

32. Божий съвіт.

Як сотворив Бог съвіт, і як вже було на ниму шмат людий, тоді Бог кажи до свого їдного ангела: „Ану бігай, подиви сї, що там роби-

ці на зимли, тей скажиши мині!“ Тей ангил пішов, подивив сї, тей кажи до Бога: „А шо, кажи, на зимли, як було так і є“. А Бог кажи: „Бе, нібожи, а шо там люди поробляють?“ „А шо, кажи, тіша-ці!“ „Ну, ну,“ кажи Бог, „іди до своєї роботи“. Шось за рік знов посилай Бог їдного ангила, тей кажи: „А йди-но подиви сї, шо люди поробляють на зимли“.

Пішов ангил, тей приходи. „А шо там?“ — питай Бог. „А шо кажи, люди жиут тей дякують тибі за твою ласку“. А Бог питай: „Ну й тіша-ці с того, шо мають?“ „Тіша-ці — кажи ангил.

Знов минуло шось з десіть літ, тей Бог приклікав до себе найстарішого ангила Михаїла, тей кажи: „А бігай-но подиви сї на землю, шо там люди пороблят і як жиут?“ — Пішов ангил Михаїл, подивив сї, тей приходи назад. „А шо там?“ питав Бог. — „А шо, кажи, ни знаю як перши було, али тепер дуже шмат людий вже на зимлі — намножило сї дужи і біда“. — „Ну шо-ж люди поробляют?“ — питай Бог. — „Люди, кажи ангил, зле тепер поробляют. Бю-ці, забиваю-ці, кривдят ідно другого, лайдачи-ці, воюю-ці. А найгірш там бідним хлопам, їх всі кривдят і збитую-ці над ними. І вони плачут і нарікают...

„Ну, а тамті шо роблят?“ — „А шо тамті, тіша-ці і висиля-ці і починают вже й забувати о Тобі...“

„Так воно там тепер“ — кажи Бог. „Ну, ну, як я посылав два рази на землю, то всі тішили сї, а типер на зимли є радісць і плач, і типер зимля аж називай-ці „Божим майим сьвітом“. А Михаїл кажи: „Тото, Божи, майи так бути, шоб ідні веселили сї, а другі шо-б плачали на твоїм сьвіті?“ — „А так, так, нібожи“, кажи Бог — „так майи бути, типер нихай ідні висилят-ці, а другі плачут. А колись ті, шо типер плачут, будуть веселити сї, а ті, шо тіша-ці, будуть плакати. Так майи то бути на божім сьвіті“. Тей ангил Михаїл усміхнув сї тей кажи. „Як так, то ше й бідні будуть колись веселити сї, дякую тибі Господи“...

Зап. у Стоянові, Каменецького пов. 1900 р. від Івана Зарубія, Андрій Веттельник.

33. Про Ноя.

Ной знаў, жи буде потоп і стáвиў у лы́сі сым лыт коўча. Али жінка йигó дóма не знала, де він хódit, тай съя ўсе йигó пытала. Али він не повідáў. А злый прийшóў, як йигó не бýло дóма, Нóйа, ід жіньці му і мóвит йі: Кобы ты съя пытала, де він кількі часы хó-

дит! А злый тákый не знаў, де Ной хódit. — Прийшоў Ной ў вéчер до дому і йáк то жíнка кóло ньбого: А де ты хóдиш кíлькі часы? Та ўже ми повíдж! — Гм, йа ти повíм, стáйу коўчá, бо бúде потóпа. Тай пíшоў рáно. — Али злый прийшоў, пытат съя: Пыталас съя? — Пытала. Десь коўчá стáвит ў лысý. — I злый пíшоў, йак тотó ўчуў. — Ной прийшоў ў вéчер домý, злый пíшоў і роскýдаў коўча: сым миль йидéн кымáк метáу. Ной выйшоў дру́гый день, зложи́у рúкы, немá вíгде нич. А ту гнеть потóпа будé. I стаў, задúмаў съя і стоййт. А йáнгíу кли́че: Нóйу, зáрас кымáчья ўсьо кóло téбе станé, йинó стаў бóрше! — I на час Бог даў ўсьо кóло ньбого: Котré дóүге, бýй ў чолó, бы съя скоротíло; котré куртé, затní топíр і нат্যагáй, воно съя нат্যагне. — I за сым дны́у зложи́у гет, шчо сым лыт стáвиў. Прийшоў домý, ўзыаў ды́ти і жонú і ўсьакойі пти́цы по пárí і нáвіть тоты́ дóүгі, то ўзыаў пárку, двойи, гадьá; і ўсьо го послúхало, хыбá быў птах йидéн йиднóріх, жи маў такýй ríг йак жéртку дóүгый. Тот не хотыў йти, мóвиў: Йá съя вы́плаўйу. — Йак запéр Ной коўчá, йак ўже там ъсьо было, а злый съя зроби́у мышоў і пройíу дырú, мыслиў, жи затóпит, а Ной віттýáу пáлець і заби́у дырú. А Пан Бíг верг рукавíцу свóйу і зроби́ла съя кítка і мыш зы́ла. Отже мыш йи ш чóрта, нек му, а кítка, то йи з бóжойі рукавíчки. — I сóрок нынýу і сóрок почéй дошч iшоў гориáчый і водá кыпíла так, йак ў горéй кыпít. I затынúла ѿсы верхý, а пти́ца доўкола коўчáти вíшала съя і йак съя коўчá пронурíло, тай съя ъсьо затопíло. А тот птах йиднóríg плавáu, плавáu і йáк му съя птахы на ríг навíшали і ўтопи́у съя ѹ він і немá го до днесь. I за сóрок дóbíu Бог даў, водá ўпа́ла. I шчe Ной с коўчá не выхódit — а крук мéджи птахами і днесь найрозумны́шый йи, али він маў мóву — і пíслáu го Ной: Йди, ци принесéш ми, жибы́ даштó ўже вы́росло на землý! — А крук полéтыў, надýбаў десь коньá і ўжé го дзьобат, ни дбáй за нýшчо. I Пан Бíг го закльáu: Ідí, бодáс коньá гльáдаў, пок съvíta. I днесь жебý денебудь кíнь здох, йуш там крук летít. Али пíслáu Ной гóлуцьца. Гóлубець полéтыў шчe чéрез вóду і принýс виногráду галúску; томý і днесь гóлубець мóре перелетít, бо не мáйи жоўчá; а бíльше жáден птах не перелетít. I Ной с тóго си виногráду зроби́у винá і ўпи́у съя. I маў три сыны. Почáu съпíвати, пáдати, зверх с сéбе шматъя, гóлый скáче і йидéн сын повíдат: Дивý, шчо наш утýць рóбит! Гет ўдурíu. Бýло го ўзыатý. — А дру́гый мóвит: Нýай быў не пиў тýлько. — А трéтый ўзыаў, закры́u си простíралом вóчи, аби съя не дивíu, пíшоў, завíu вítczá плáхтоў і ўзыаў. Тéперь с тóго Йафéта, панý, з Сéма жидý, а с Хáма хлóпы.

Зап. в березні, 1899 р. у Мішанці, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщ. Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 94—96, ч. 6 і 7. — Аєнасієвъ, Народ. рус. легенды Ст. 48—53, 150—151 і 181—182. — Русский Вестникъ. 1856, ч. 13, ст. 21—23. — Пыпинъ, Очеркъ литерат. исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ. Ст. 204—205. — Erben, Vybr. baj. a pov. nar. Ст. 6. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 127—140 і 243—254. — I. Франко, Апокріфи старозавітні. Т. I. Ст. 65—73. — Добровольський, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 237—239. — Václavek, Valašské pohadky a pov. Т. I. Ст. 139. — Етнографічний Збірник. Т. II. 2. Ст. 36. Т. III. Ст. 5—7. — Як Ной упив ся, пор. Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст. 11.

До мотива про кота й миш пор. Чубинський, Труды, I, ст. 54.

34. Мойсей і сліпий Жид.

Дивит сьи Мойжиш, що йи съліпі жиди. Тей приходить до пана Бога, тей кажи: „На шо ти його, Божи, сълішим врідив?“ Памбіх кажи: „Знайиш ти, на шо йа його зробив съліпим? Возьми багато гроші і возьми собі йакого жида за съвітка і жиби той съвідок видів, що ти йому гроші тійі дайиш. І кажи йому так: На но тобі гроші і сковай тійі гроші, бо йа майу напасьць, міне хотути до криміналу взяти, бо, кажи, ѿ тійі гроші фікрав. Йак міне возьмут до криміналу, то тійі гроші твої, а йак міне ни возьмут, то абис міни віддав, бо міни траба буде. — І Мойжиш так зробив і дав йому гроші. Приходить до пана Бога. „А шо, давис тому съліпому гроші?“ — Кажи: „Даю“ — „Ідиши тепер від него відбіри“. — Шішов Мойжиш відбирати гроші. Кажи: „Віддай міни гроші“. — Той кажи: „Йакі гроші?“ — „Та йа тобі дав гроші“. — Съліпий кажи: „Вітчіши сьи від мені — йа ни видів жадни твої гроші“. — Мойжиш кажи: „Віддай, бо йа тобі дав гроші“. — Съліпий тогди не видит бучка, шукай за бучком — мацай: „Чикай, коб йа бучок намацав, йа зарас тобі віддам гроші“. — Мойжиш тогди настрашив сьи, тей йде до пана Бога тей кажи: „Ни хочи той съліпий віддати гроші“. — Тей кажи Памбіх: „А видиши — кажи — на шо йа його съліпим зробив. Він съліпий, а йакий він нідобрий, а йак би він був видів, шоп то з него було. Кілько би то було від него лъдий тирпіло! А йа його зробив съліпим. Майи від него багато лъдий тирпіти, най він сам йиден тирпіт. А возьми собі того съвітка і ти вже тійі гроші йакось вітбіреш.“

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. 1901 від Г. Шкрайбайла О. Деревянка.

35. Чому можна красти?

Жиди росповідайтут, жи то семи приказань, то ни йи гріх, то можна красти, бо Мойжиш ѹак приказань ныс, ѹак принис до школи — ѹак ішов бис поріх, тай фпав, тай то съи семи приказань розломало. Тай жиди повідайтут, шо то можна красти, бо ѹак Мойжиш розломав, то воно съи перши розломало тай типер воно съи все ломит.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. 1901 від Г. Шкрибайла О. Деревянка.

36. Як Мойсей дістав роги.

Іак Мойжиш пас вівці і вобачив корч, шо горів, али фчув, жи до него вогорит: „Мойсейу, скинь ўозуты свой, а фступи на съвите місци мой“. — Али Мойсей кажи: „Ах, Божи, Божи, ѹакий ти чудній“ — ѹак то жит ни вмів вимовити йинакши, бо чудній то значит цудній — брудній. — А Памбіх кажи: „Ти ше чуднышій, помацай но — кажи — съи за голову“. Мацай, а він майи роги. Так съи дивив Мойсей — хтывів пана Бога вобачити і ни видывів пана Бога, али видывів троха карк, ѹак вже Памбіх ішов від него.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. 1901 р. від матери, О. Деревянка.

Паралелі: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 159. Ч. 9.

37. Через що Жиди паршиві.

Як жиді ходіли з Мойсéйом по пúшчи, то Бог ім посилаў ма́нну та перепеліці. Але жиді дуже захланні! Налапали тілько перепилиць, що сї ім позасмерджували. І так воні їли засмерджені перепилиці, а с того подіставали пárхи.

Зап. в Лікти, Дрогоб. пов. від Ів. Кулинича 1901, Волод. Левинський.

38. Звідки взяли ся цигани.

Бо цигáни і днесь жíйут і так ще си мóйят: То крільова принцíзна то пérша на́ша ма́тиця была. — А чому цигáне? — Но, чому,

йак съа царь ўтопіў, а ўна не ўтопіла съа і мы ўсы по ныі похόдимо. А вонó здайі съа так было, жи йак были лъуде ў Фарайона — а Фарайон так значіў йак днесь цигане, Зраильтъани, і йак Мойсéй выбавиў і йак ішли віттам, ўдáриў Мойсéй пáлицеў по мóри і ўтворыло съа. I почали лъуде йти за Мойсейом так, йак дорóгоў ў воды. А Фарайонови жаль было, бо він нýми робіў, тай почáу бічи з вóськом і tot выходиту́ Мойсéй з мóрja, а Фарайон ўвійшоў ў воду цáуком, мóре стынуло съа і затопилю съа ўсью. Али была крýва ды́учише, та totа не могла йти бóрзо. Прийшлá д мóрjу, а злый віткысь ўвідýіў. Та ўна нагнала съа скакати ў воду, а чорт мóвит: Не, не скачí, бúдемо съа женýти, та цигане по нас будут хоць. Тай віттák поженили съа тай инесь цигане по них: чóрны — тóмú, бо ды́тко чóрный быў; і натúру таку́ мáйут дурнувату до днесь йак злый, бо й злый иесь йак сónце грíй i теплó, йак завертít да гдé на дорóзы порохáми, то чоловíк мóвит: Во мnya Отца i Сына, шчезні від менé, бідó! Али ни знáйу, повідáйут, жи цýгана ни кстъят так йак йíнчого чоловíка, хыбá по пóясе; і він ии так гi христийянин з горы, а з дóлу так йак шчéз-бы ды́тко; бо йáк бы го не кстíй трóхы, тóбы ў скалú ўтык зáраз йак ды́тко. Бідá ўсе ў скальі съідít.

Зап. в мартi, 1899 р. у Мишанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщ. Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 96. Ч. 8. — Шыпинъ, Памят. стар. рус. словесности. Т. III. Ст. 49—50: Сказание о переходѣ чернаго моря. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 147. — Тихонравовъ, Памятники отреченої рус. литературы. Т. I. Ст. 233—253: Исходъ Моисеевъ. — Federowski, Lud bialoruski. Т. I. Ст. 109. Ч. 336. Ст. 231. Ч. 1096—1098. — І. Франко, Апокріфи ста-розавітні. Ст. 725—163. — Етногр. Збірник. Т. III. Ст. 16—18.

39. Про Самсона.

A. Той Самсон був дужи моцний чоловік. Такий моцний, що їго нічим ни було можна забити, навіть сокора го не чіпала ся. I їдного разу як пішов він на войну, то сам всіх побив і ни змучив сї. I тоді видята вороги, що зле з ним, стали радити сї, як то їго зі съвіта згладити? Взяли вони, вибрали найфайнішу дівку, щоб вона їго зрадила. Бо кожда дівка є зрадлива. Зобачив він ту файну дівку і аж їму сердце тъюхнуло така файна! Тей він дужи закохав сї в нею і полюбив і дужи.

І вона їго раз питає: „Скажи міні, мілий, чим твою силу можна подужати?“ А він каже: „Як би хто з'язав міні дужи моцно руки і ноги воловими жилами, тоб я тоді стратив свою силу“.

От впоїла вона їго, тей з'язала моцно жилами воловими і тоді крикнула:

„Самсон! Пилипинці твої вороги ідуть!“ — А він як почув та як зірвав сі та кинув сі, то зарас жили потріскали і він став втікати від неї. Втікає він полем, аж далеко під лісом здибає череду с пастухами, тей кажи до пастухів: „Я биру сибі того величного барана, і привяжу їго он там під тею вербою. А як хто буди гнати за мною, то скажіт, що я тут був і нех бе того барана і як їго забе, то можи далі гнати за мною“. Тей він пішов, аш тут жинут Пилипинці. Пастухи їм зарас сказали, як було і вони давай до того барана стріляти. І стріляли ѹ стріляли і посікли їго на капусту, а він таки стояв і дивив сі на них. Тей видят вони, що ніц ни зроблят, тей взяли і назад вирнули сі, а за ними зарас вирнув сі і Самсон. І вони знов післали до него ту файну дівку, і вона як зачала їго лесточками підходити і він ї сказав: „Я маю на голові три ангельські волоски злоті і я від них такий моцний. А як би хто вирвав міні ті волоски, тоб я ни мав твої сили“. Вона аж сі втішила, як те почула і зарас їго впоїла дужи моцним вином тей взяла і вирізала, як він заснув, ті ангельські волоски. А тоді стала вона кричати: „Втікай, Самсоне, бо Пилипинці ідуть!“ Він хутко зірвав сі з лішка і зараз впав на землю, бо ни мав жадної сили. Тей зараз прийшли Пилипинці, викололи їму очі і засадили до гарешту. В гарешті за три роки знов виросли їму назад ті три ангельські волоски і він знов дістав велику силу. А той гарешт був в Русалімі під зимлею. Їдного разу він попросив сі, щоб їго пустили трохи на спацир. І позамикали сіни тей пустили їго на сіни спацірувати. А тоді в тім Русалімі був якийсь баль і в тім Русалімі на горі було тоді дужи шмат людей. От спацірує він по сінех, аж намацав грубелевого стовпа мурваного, що він підпирав всі мури. Тей обійняв того стовпа і сказав: „Аг! побий сі душа грізна і правидна!“ І шарпнув за стовп, тей завалив цілий Русалім, позабивав всіх і сам забив сі.

Зап. в Теребіни, Каменецького пов. від М. Шмуля, 1900 р. Андрій Веттельник.

40. Жолобчук-Самсон.

Б. Быв един розбійник, Жолобчук ся називав, дуже великий быв і дуже дужій быв, він не розбивав нич, хіба жиди і великії паны, а він мав три

ангельські волосы в голові. Відтак десь якими штуками го заходят, куля го ся не імат. В одном місци, як розбив пана, ішов, а за ним громады, люде, лісничі і стрільці, всяке на сьвіті, жебы го імити. Дуже быв великий ліс, і там били стаї (вівчарі вівці пасли), і він прийшов на стаї (тамтуды ішов як за ним гнали) як прийшов на totы стаї, і повідат д вівчарям: Нати!

Дав їм много грошей і выбрал штири бараны із стада, і привязав до дуба, і наказав тим вівчарям:

— Як будут за мнов іти в погоню, повіжте ним, же я ту быв, і няй они в totы бараны стріляют, як забют, няй тогдай за мнов ідут в tot час.

Они прийшли та стріляли так, же вовна гет облетіла, а бараны ся лише метали, і так ся відтам вернув весь мір.

А обирав си быв у селі Жолобчук хату, що сидів си у нїй, як коли зійшов із ліса. І відтак наяли паньство єдину жону:

Мы тобі дамо гроши, які скочеш великі, лише ти підійди єго, чимбы го з сьвіта мож згладити.

Она повідат:

— Та чим бы тебе з світа спас?

— Га, повідат, дурна, як би баволів нарізвав, а жил тих намыкав і тым мене увязав, і мене бы тогды імили.

Они дали ї трунку, нїт вісти якого, жебы го запоєла і звязала.

Другий день, як прийшов до неї, дала му ся трунку напити, взяла і так го повязала, і крикнула на нього: Ставай, Жолобчук, бо по тя прийшли.

Він як став, всюо пірвав гет. Пак як му ся дала трунку напити великого і она зновель ся выпытує. А він єї повідат:

— Дурна, дурна, у мене суть три волосы ангельські, якби totы три волосы вытяг, то вже по мїї, як застудинило.

І відтак він склонив голову на коліна, і она взяла і вымкла три ангельські волосы і зараз дала знати до міста.

Єго прийшли, і імили, і всадили на рік до темницї, і очи му виняли.

За рік му ангельські волосы зновель виросли, і відтак ся посходили на згубу го судити; і як ся пани походили, і як ся запер єдинов руков в єдину стіну і другу і мовит:

— Гинь, душе, із невірниками!

І як потелепав і всюо завалив.

Ігнатій з Никлович, Казки. Ст. 1—3.

Паралелі: Драгоманов, Малор, преданія. Ст. 399—401.

41. Сила Самсона.

Самсон був жидывским крільом, а такій був сильний, жи казав: Йак би ми Шамбіх позволив, то влáдав бим цылóв земльóм, йак йапком. Йакій був сильний, а казав, йак би ми Шамбіх позволив.

Зап. від батька в Будзанові, О. Деревянка.

Паралелі: І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 270—271. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 19—21.

42. Всякое диханіе...

Йак то даўнышче шче было ў церквáх, льуди ни знали так гі днесь таких обръяткіў дóbryх, тай собі выпоминали ў вангéлийу ўсьяке, што жый на съвіті, а жáбу забыли. А жáба ўсе погрізé то йидéн пáшір, то два у вангéлийу і так съяшчённик не можé съа доконáти, шчо съа такé рóбит. Али бýла такá ворошкá і ўна новорожíла, жи жáбу ни спомінати нич і вонá лы́зе і гризé так. І віт тогдý так узнали старші съяшчённики, цы там біскуп, жи мóвити так: Усьáкойи дыхáній да хвалít Гóспода. Віт тогдý не грызло нич у вангéлийу жáдин пáшір до днесь, Біх так даў.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 96—98. — Чубинський, Труды. I. Ст. 65. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 140—149 і 245—247. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 272—274. — Сборникъ за нар. умот. Т. I, З. Ст. 108. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 21—22.

43. Про царя Давида і його смерть.

Той Давид був дужи набожним чоловіком, і їдного разу він заслал дужи. Тей Господь віслав їму свого ангела з двома киліхами в обидвох руках. І як явив сї їму той ангел, тей кажи до него: „Ото, Давиде, прислав мене Бог до тебе с тими киліхами, і з них їдного маеш випити. Як випеш з правої руки, то нї́ди ни вмреш, а будиш вічно тут жити, а як випеш з лівої руки, то вмреш. Надумай-сїж, ни-

боже, добре тей пий, з котреї руки хочеш“. А Давид подумав подумав, тей кажи: „Виплю з лівої руки“ — і взяв тей винув і за три дні вмер. А як би він був випив з правої руки, то був би жив вічно, і люди такоже були б жили вічно, а то він випив, тей вмер, і люди від тоді дужи вмирають.

Зап. в Сільци Белзькім, 1900 р. від Михалка Шмуля, Андрій Веретельник.

44. Соломонові проби.

1.

А. Соломон, як ще був в матерній утробі, то вже говорив.

Цар і царева на спацир йшли. Вона вчула в собі якусь мову, жи говорить в ній: Мама к...а. Як прийшли до дому, не казала мужови о тім, тілько си помислила, як сі та дитина вродит, єї стратити.

Як тілько вродила сі, зараз казала зробити скриньку, щоби вода до ньої не затекла і пустила дитину на воду. Десять далеко прали дівки шматє. Скрип'ка до них приплила, а вони цікаві видіти, що там є. Вітворили і увиділи, жи там була дитина мала і жила. Налякані прибігли до дому і показали родичам, що знайшли. Дали дитину в няньки, бо була цікава. Як тілько підріс, не хтів сі тримати і втік і навіть ни подекував за своє виховане.

Нішов геть далеко в поле, а там пастухи пасли череду. Він прийшов до них і кажи:

Буду з вами череду пас. — Перебув кілька днів і зачев оповідати ріжні річи. Пастухи обрадили сі, його за круля між собов обібрati. Виставили палату з прутиків і що дня стояли два на варті.

Довідали сі сторонні люди і приходили в всяких припадках до него, а він кожному раду давав.

2.

Бідний хлоп йшов до ліса по дрова. По дорозі здибав гадину забиту, але ще трохи живу. Хлоп змилував сі, взяв гадину за назуху і єю огрів. Гадина ожила і обвинула сі єму коло шиї. Ходив хлоп по лікарях, тратив сі, а нічо не помогало.

Вигріта гадина не пускалась. Пійшов хлоп до пана. Пан покликав Соломона, Соломон казав си дати коруну, то віджене гадину.

Пан цар бояв сї дати коруну, бо бояв сї, що той вістане старшим над ним. Але Соломон сказав, що тілько на той час, до години.

Пан дав коруну.

Соломон заложив си на голову і сказав: „Він тебе огрів, а ти єго сї вчіпила. Відступи від него вигріта гадино!“

Гадина сї уступила.

Ч. 2, 7—8 зап. від Миханька Падляка.

3.

Єдного разу зайшов він до міста і зробив собі таке люстро, а люстра ще ніхто на сьвіті не видів. Слацірувала тамтуди цісарева (єго мати). Сподобала собі, що свою особу увиділа в люстрі і питала хлопця, щоби він жадав, аби єї міг спродати тое люстро. Він її відкавав так: Скоро пані цісарева піде зі мною спати одну ніч, то то люстро пані подарую. — Пристала на тое і запросила єго до свої палати, як мужа в дома ніякого не було. Правда. Ляг з нею спати, али положив межи собою мич острий. Налякала ся була царівна. Думала, жи єї хочи тим мичом в ночі зарізати. Він відповів її: Не бій сї, ніц ти ні буди — і спокійно заснув. Рано ї сказав так: Мамо! Видиш, ти міне втолила, а за тії вчинки, жи ти хтіла зі мною грішити.

4.

В тім самім дні довідав сї цар, жи то був рідний син. Цісарева казала слугам своїм, жиби го замкнули, доки цар ні верни. Як його замкнули до в'язниці, не було куди втіchi, тілько шпара маленька, от жиби руку встремити. Він насмаровав сї милом і витиснув сї тими шпарами і втік до тих пастухів.

5.

Десь там зробили плуг і ходили по сьвіті таксувати, що плуг варт. Соломон в той час бідував ще, пас череду.

Прийшли до него і питают сї, що той плуг варт. А він кажи: А що варт! Як би сїм літ дощ не йшов, то не варт за ту шкірку хліба. (Соломон їв шкірку).

Зап. від баби Прицерковної зі Стратива.

6.

Якийсь пан справляв баль і лижки попривязував до ліктів (давна міра) і дав гостям, а ті ни годні були їсти.

Надійшов Соломон тай кличе: Чому ни їсьте? Ти дай мині а я тобі.

Надійшов пан і бачит, нема в мисках тай: Ту був Соломон.

Зап. як висше.

7.

Той сам пан насыпав гроший на землю і казав людям позбирати си ті гроші; але кождому привязав з заду друк, щоби сї ни зігнув.

Соломон порадив їм, щоби на другий раз смолом намостили підошви у чобіт. Ті так зробили і гроші забрали.

8.

Соломон будував дім з прутиків, а такий, як був у пана. Буде й варта, як коло двора пана. Збудував палац, як у попа — царя.

9.

. . . Цар його не злапав. Соломон хтів спробувати, як високо небо від землі. Задумав змірити. Сїв на голуба і полетів з ним в гору. Али Бог видів, жи вже туй туй може змірити і кажи до Михаїла: Обітни єму крила (тому голубови), бо той Соломон змудрував тата і маму і ще й mine хочи змудрувати. Съв. Михаїл обітев крила голубови і помало голуб сї спустив з ним на долину і таки ни змірив.

Ч. 1, 3—4 і 9 зап. від Василя Юркового. Всі числа зап. в Подусильній, Перемишлянського пов. 1900 р. Т. Дерлиця.

45. Соломон і його родичі.

Б. То йиднóго ráзу, ўак ішче крільўваў царь Дáвид, то маў двух сыніў: Саўамона и Апсаўома. Саўамон быў стáршы, Апсаўом моўотшы. Йиднóго ráзу, то ішче не быўо тákой доку́адной вáгу, ўак тéпер сут, — аль Саўамон, хоц быў малéнькýй хўóпец, він сóбі розмыслиў вáгу зробіти. И ўак зробиў вáгу, ўзваў псы гíуно и кобыльи гíуно и так вáжиў. А мати съя ўоего звідўйи: „Што, сýну, рóбиш?“ — „Вáжу бáбский рóзум и кобыльи гíуно. Але ішче сым ўтіў кобыльи гíуно тъáшие, ўак бáбский рóзум“. — И мати съя на то погнівáу. А то быўо ф шайатнýцу. И ўаша ф суботу до божнýцы, до съватýны, то ў Саўамон хóтыў з ньоў пíти, — она съя на нього погнівáу, выбýua го и замкўа ф покóйу. Він там пвáкаў, — но, и пришоў так ўакбы наанáшко (бо и они, жыды, майут такóго, ўак го обрізўют осмóго дnya) и выпúстиў го на выгльад. И тот хўóпец, Саўамон, ўзваў съя и пíшоў до съвіта. Прихóдит кріль Дáвид и звідўйи съя, де ўист ўоего хўóпец Саўамон, але никто не знаў, де съя пóдыў, — бо він ўуж дўже заўувáжаў, же то ўист хўóпец мúдрый. Россылаў по рúжных сторонах пíсёанцыў, жебы го гльадáли; але съя повертáли, нігде го не нашли. Кáзаў зробіти зўóты пўуг и воўочіти так по краі и жéбы, кóго де стрітьат, жебы съя звідували каждого, жебы го отаксуваў, што вáртат. Але не нашли нігде такóго, жебы розуміў тóму, што вáртат. Аш пришли на йиднóго хўóпца, што пас свíны, хлыб ўіў и с... и гáчи ўскаў. И они съя го звідўют, тóты, што тот пўуг ўлéкли: „Што рóбиш?“ — Повідат: „Стáре нóвым выбýвам, а брýду од наандзы огáртам“ — (сéбе назваў брýдоў). Звідўют съя го тóты, што може тот пўуг вартати. А він пóвіў так: „Гўўпый тот быў, што тákый пўуг кáзаў зробіти, бо зўотýми пўугáми не орáли и не бўдут. Во він вáртат піньязы, але в іншый спóсіб“. — И забрали съя и пíшли. И пришли до цárья Да-вýда и повідáют, же ўім никто не пóвіў нич, лем ўайден хўóпец —: же тот гўўпый, кто тákый кáзаў пўуг зробіти, же зўотýма пўугáми не орáли и не бўдут, же він бы вáртаў гробы, але в іншый спóсіб. Дáвид повідат: „Бéрте кóны и съдáйте на ны и ўтте там ўак найскóре, бо то тот хўóпец бўде мі сын“. — Посыдáли тóты пісёанцы на кóны и ішли там ўак найскóрше. И прихóдят там, где съя тóты свíны пáсли, — то свíны, ўак съя пáсли перéдом, то и зась съя там пáсли, але ўуж при них быў іншый пастух, тóго хўóпца ўуж там не быўо.

Тéпер тот хўóпец не пришоў до Йирузалíму, аж ўуж быў гíдный хўоп, доросýй. Тóуды не быўо ішче до тóго часу дзéркаў, аж вы-

міслиў Саўамон. И прынус тóты дзеркаў да Йирузаліму и продáваў тóты дзеркаў на рынку. То бы́о льдом дуже чудне и ўакóме. И прýшёа там и ѹого ма́ти, — што найкraшче дзеркаў маў, найдорóкіше, то сой выбрáуа ѹого ма́ти, жéна цáрица Давíда. И звідўи съа го, што то бúде коштувáуо. А він ѹі отпóвіў: „Ты то не кúпиш, бо то дорóге“. — А она съа засьмійáуа: — „Та ѹак ѹа не кúплю, та хто кúпит?“ — Бо іншым жéнам то продáваў дзеркаў барз тýнью. Але она на нýм конéчныі допéрат, што за тóто дзеркаў, — а він знаў, што ѹого вітцьа, цáрица Давíда, тоўды не бы́о дóма. И повíдат ѹі так потíхы: „А то знаш, пáныі, то ѹист барз дорóге, а нарéшты, же ти непотrібно пўатýти. То перéспий съа зó ўном ѹайдну ныіч, то ѹа ти го так дам; зá то“. — И она на то пристáуа, бо то бы́о дуже красный хўоп. И повíдат му так: „То прýдеш пан до паўáцу о деўятаі годíны“. — И він ѹі тóто дзеркаў даў зáраз. И потóму приходít девіята годіна, — він приходít до бúрку и фхóдит до паўáцу, до станції. И она му повíдат: „Сыдай пан!“ — Він сой сыў звýклы ѹак подорожнýй, — она зрыхтувáуа ѹуж дóбру гостину глья нýго и так му дáйи вechéryu, ѹак съа налéжит. Пóшчыль бы́а глья нýго готова выстелéна и казáуа сой му по вechéri льячи. Посўýхаў ѹий, льуг сой зáраз. Она на дру́гу пóшчыль сой лéгўа кою нýго, — за хvíльку повíдат до нýго: „То роб, пан, за тóто дзеркаў, што маш робіти!“ — Але він удáйи так, же спит. Потóму за хvíльку повíдат и другí раз, бо маўа на не дуже д্যáку (на нýго, фшýтко ѹайдно), — а він отпóвіў: „Иакóсе съа мі спáти хóче, бо ѹíзьдым подорожнýй, то ѹим змучéнýй“ — и зас дáльше удáйи, же спит. За хvíльку — она нíяк спáнья не маўа — повíдат му треты раз: „То ѹак, пан, за тóто дзеркаў маш то робіти, то роб!“ — А він ѹі отпóвіў: „Вíдиш, ма́ти, ѹа ти ѹішче повíдаў, ѹак ѿм бы́о маўый, же ѹішче сым ў́тыі кобыльи гíено тъáшче, ѹак бáбский рóзум! Но ты за кавáлец скўа, за кавáлец шýбы, то бы-с зробíуа чужоўство, гріх смертéльныі, с свóім гўáсным сýном! А нé знаш ты, же ѹа ѹíзьдым сын твíй, а ты ма́ти мóйя?“ — И так зостáуа барз заганьблéна од Саўамона. — Скóро прýшоў цар Дáвид дómіў, то Саўамон му зáраз докўáдныі ѿшýтко опóвіў. — То ѹуж кóнец.

Зап. від Дмитра Сениці в Котани, в серпні 1900 р. О. Роздольський.

46. Соломонові мудрощі.

В. Соломона кортыла ўсы мудрошчі знати заза молодых лыт і на стáрісТЬ, ўсе. И зробíу собі він злотыі черéвікы. Принис до свéїі ма́тери —

а перебраў съя, бы го не спізнала — і мовит: Йак бы така паны ласкава, бы зо мноў спала ныч, та бым ўі даў тоты черёвікы. — А ўі скортыло, тай мовит: буду. Тай він си лыг з неў, тай іміў з д... і мовит: От, тата брама, што ѹа неў ўшоў. Иміў за чёрево, мовит: ... тата загата, што ѹа ў ны лежаў. Иміў за цицькы: От тоты дуды, ... ѹа ў них граў! — Али воня собі ни доміркувала, што він бесьідуй. Переночували до рана і даў ўі черёвікы. А сам си ѿзыа вагу і важит песя гіно і материн розум. Али хтось го съя пытат: Што ты робиш, Соломоне? — Отнич. Важу гіно песя в розумом материним і гіно тъашше шче два луты, ѹак материн розум. — А то чому? — Йак то чому? Татже мати зо мноў за черёвікы спала. — Али дочуу съя Давид, утедь му, і хотыў го стратити. Али він ѿтык гет. Гадат собі Давид: Подай, ѹа буду робити баль, він мусит прийті. И поробиу такі лишкы з дудыми держаками царь і повелью за кіньцы си имати і ѹісти. Ну, і ѹакже мож скрывити, за конец имити лышку і несті ў рот, коли лышка не сывітчи до рота аж за шлечі. Али Соломон віткысь ѹіг: Чо не ѹістэ? — А воня таکий съідьят. — Йичте. — Та бо не мож. Царь велью — бымо за кіньцы имали, не мож скрывити д роту. — Та корміт ѹидны других! И ѿтык. — Царь ѿвішоў: Хто вас так нарадиу? — Ту бы ѹакысь чоловік. — То Соломон. — Ба гльадай, нема го. Али робит він зась комашнью. Инич ни варіли, хыбá мнясо та рыбы. Соломон приишоў: Тфу! Што с такой комашні! Мнясо трава, а рыба вода — а хлыб голова, та го нема! Тай ѿтык. — Али царь выльльваў з злota плуг. Даў несті: Хто таکий съя найде, бы ѹгадаў, што він варт. Али несé ѹакысь там чоловік го і наказаў ѹиму, абы указуваў, де кого надыбат: Тот несе, дывит съя, чоловік сере. А він съя пытат: Што ты робиш? — А шчо жбым робиу? Новым клинцем старый выбивай! Тай ѿстаў, пітъах си порткы. А тот пытат го съя: Што тот плуг варт? — Альо тога гіна. Мовит: Він съя найдоў ѹиден, жи выльльваў такé, а більше такого нема. Ў мене тото плух, што съя воре, сыйи съя зерно, та льуде жийут зза тога плуга. — Приишоў тот с плугом до царя: Но, ѹакже там гадали? — О, ѿсьако, хто ѹак хотыў. Али ѹидногом находиу, жи с..ў, та мовиу, жи тога гіна варт! — Та то Соломон. — Ану ідый шче, може такого найдете, што буде шче ѿ сывіты робити дашчо, дайаку штуку, таку гі льуде не робят. — Пішли, дийайат ся: Чоловік лупит кобылу і ѹіст паленяа і вош бий на паленяати. Вони більше такé не находили нігде тай приишлі до царя зноў. Ну, шчо сте дагдэ выдывли? — Нич, хыбасмо выдывли, жи лупів чоловік кобылу, і ѹі паленяа і биу вош на тым паленяати. — Та то Соломон, было го имити. — Ба коли мы не знали.

Зап. в березні 1899 р. у Мшанці, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелі: До всіх тих оповідань пор. Драгоманов, Малор. преда-
нія. Ст. 90—103. Тамже, ст. 105—108. — А. Веселовський, Слав. ска-
зання о Соломонѣ и Китоврасѣ. — Жите і Слово. Т. IV. Ст. 346—
353. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 149—189, 247—256, 259—
260. — Етнографічний Збірник, Т. III. Ст. 22—37. Ч. 10—11. —
Добровольський, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 245—266. — Грін-
ченко, Этногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 262—269.

47. Соломон у сьвіті.

Г. Йак примудрий Саламон пішоў віт свого тата Давіда ў сьвіт
прахтикувати і пішоў по скáрбах, буў ѿ йиднóго пáна за комíсари і за-
стáу ни повиплáчуваны льúди, даўнышчі доўгý. А йак ѹиму пан вýдаў
грóші за рахунок, він повиплáчуваў ѿсьім, тому ни стáло, жи мусыў
і своїх доложыти. А йак пішоў до дрúгого, то буў фíрманом. Йак кóны
сполóшили съи, віс пириренули, то пан казáу, жи фíрман вýнин; а йак
пáнови самому съи сполóшили, то пан казáу жи кóны вýнни. А йак
прийшоў до трéтого, то пан маў стáдо такé свиній, што котрýй пастúх
займíу, то выїди ѿсьі до дому ни пригнáу. А він йак зaimíu пасти, то
биз день ѿсьі съи порозбíгали, а він ѿ вéчир йак зловíu пацý, йак
ўзыў душыти, то ѿсьі свíны съи збíгли, а він ѿтык аж на диривýну,
бó би го булý възыли. І ѿ вéчир ѿсьі гнаў до дому. Пригадáu собі цар
Давíд: ни знати, ци ще мій син жий де ѿ сьвітъ! І казáu вýльльти
золотýй плуг і нести йигó ѿ сьвіт і питати, кóгó здýблы кíлько, абы
отаксувáu, што той плуг вárta. Льúди і пані то таксуvali o вáртости
злóта. Йидны казáli, што варт кíлька сот; дрúгі казáli, што варт
кíлька тýсыч, а трéты самý ни знали, йаку тáксу зложыти на кíлько
багáто злóта. А йак здýбали тóго пастухá і йигó зачитáli, што той плуг
вárta, а він ѹім вítповíu, што йак ни бúди бéризны вérimnyi, а мáя
душчý, то ни варт тóго, што пíт плóтом смирдít. Што золотýй плуг
вárta, йак нима ўродзайу на поли? — А воiý йак тóто ѿчýли мýдри
слóво і прийшли до дому і росповíli, казáu Давíд, жи: ще жий мíй
син. Йак пригнáu до дворá свíны, а вítходíu zo двorá, то написáu
пáнови на двéрих, што платý два рази так свинарéви йак окóманови,
бо кíшча слúжба пасти, йак окомáнити.

Зап. в цвітни 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

48. Як Соломон важив бабський розум.

Цар Давид мав дужи мудрого сина і він раз взяв свої матері чіпець, а ще був малий, мав дошіро шість років, і жменю клаків тей став на воротах і важи їх на вазі, тей клаки чіпець переважили. Аж тут надходить мати тей питає його: „А ти що робиш сину?“ „А що кажи, важу бабський розум. „Ну, і зваживісь“?“ питає мати. — А він кажи: „Певно, що зважив і аж тепер знаю, що розум жіночий, не варт і жмені клоча“. І мати як те почула, дужи сї нагнівала на нéго, тей за ту кару післала його зі збаням по воду до криниці. Али як він пішов по ту воду, то ии прийшов аж як мав вісімнацять літ. Тей він тоді ніс воду в збанку, а мати сиділа на перелазі, тей як він її підносив збанок до гори, тей збанок випав їму з рук і побив сї. Тей він сказав до матери: „От так то, мамо, хапає чорт хутку роботу“.

Зап. від Марії Шенівної, в Камінці Струміловій, 1900 р. Андрій Веретельник.

Паралелі: Чубинський, Труды, I, ст. 106—107.

49. Тілько баб справедливих, як ворон білих.

Премýдрий Салáмон перезбýваў съа зо свóйоў маты́рой: — „Тілько ѿ баб на съвіті справедлýвых, як вóрон бíўых“. — Онá му повіўа на то, же не мóже прáуда быти, же óна ѹист справедлýва. — „О матко, ныт“ — и на то съа не мóгли погодýти. И він забраў съа и пішоў преч ў далéко сторону. И быў за три рóкы. И запúстиў бо-рóду, што не мóгўа го познáти, як повéрнуў дómіў. И ѹак прийшоў до свóго міста, так си прийшоў до ѹайдной трактийрны и там сой кáзаў дати пíти и барз сой грáти красны на кльарнёты, так што аж съа дí-ували на нього. И прийшўа ѹого матéре дыўка, сўужéбна, и дивíўа съа на нього, аль го познáти не познáўа го. Він си зўóжиў два кльарнёты на стíў, а на трéтьім сой граў. И óна прийшла дómіў, дыўка, и по відат: „Пáны мóїа, там пан ѿ трактийрни, так сой грáйи на кльарнёты, што съа не мóжут передиўувáти на нього, откаль тákый пан прийшоў, што так красны грáйи, што такóго ѹішче не чули“. — Она потім повідат, матери: „Што ти за ѹайден?“ — Она повідат, што: — „Нé знам го“. — Прóшу тъа, ид мі по нього, а дáме му дóбру гостýну, жéбы дó нас прийшоў. Бо ѹа бы сой хотыўа купíти кльáрнет, бо ѹа знам красны грáти“. — И выправíла тóту дыўку зас по не. И прийшўа дыўка по

нього и кўањат съа му: — „Прóшу пáна, абы до мóйой пáны прýшли“. — „Нe пíду, — тáка пáны дорóга до мéне, йáка и мí до пáны“. — Але бна кўањат съа му: — „О, пáне, пótте!“ — И зáбраў съа и пíшоў з дыўкоў. И пришоў до свóго дóму гўаснóго и поўóжиў си кльарнéты на стíў, три, и пáны трíбúйи грáти. И прóсит пáна о йíден кльáрнет. — „Пáны достáне од мéне кльáрнет, але нyай съа зó ўноў поч прéспит“. — И óна на то зозволíу, же бúде спáуа з ним. И дали му дóбу вechéриу и постелíуа пáны пíсýан и кáже пáны: „Ид, спий!“ — Він пíшоў и льуг си на пíсýан. Льуг сой там гоўовоў, де óна (пáны) ногáми. И óна си лéгла тákже и так му повíдат: „Кохáнку, так льúде нé спльят“. — Він повíдат: „Сын так з mátкоў спит“. — И óна ф тóты чáсы скочíла с постéлі и зострашила съа, што новóго. Він йí отповíдат, же так сын з mátкоў спит, йак съа рóдиў. Тóудый óна му повíðа, што йий трíбúйи. Він йí отповíð: „Mátко, тíлько баб справедlíвых, йак вóрон бíўых“.

Зап. від Петра Боришóвича в Бóртнім, 1900 р. О. Роздолльськай.

50. Звідки взяла ся скрипка.

Саламón, яко наймудрíший чоловíк, докáзуваў матéри, што кобíта, жóна на прýмíр, не є стáла, вírna. Ўна, кáже, жи непráuda, жи сут вíрны такí стálí, як дálí не йde. Ну і він зачáв доводítí всякими спóсобами, а ўна все кáже, жи непраўда. Він довíў так до тóго, што раз положíу ся з неў спáти і там шче што робиў. Як ўже по ўсíм, то кáже: Mámo, mámo, то я твíй син, чим не доказаў, га? Што ти гáдаш тепéр робítí? И ўна ўвідíла, жи він йí досконале пíдíйшóу, тай тогдý зачáла клясти: Бодáй жес, сýноньку, тогдý промóвиў, колí тотó лíжко промóвит. Ну тай ся забráли. Як ўна ся забráла, то він ўnímív, так му закляла. Тогдý ўжé не говорít i берé ся на спóсіб: берé лíжко, рубáe i рóбит с тóго скрыпку, а як зробíu то наладíu на ню стрýни в по-рýdku тай зачáu грáти. Він зачáu повóли грáти, тай повóли съпíвáти й говорítí. I так му ся язíк рóзвязáu.

Зап. в Кропивнику Новому, Дрогобицкого пов. від Олекси Свища, у ліпнї 1901 р. Волод. Левинський.

51. Соломон і його мати*).

Буў Соломон. Дуже людэй сі рáдиў, што бúде на посылдних тýсяча лїт робыti. А йогó жінка віткись іхала на шкáпі, на кобýлі. А кобýла, за позволéньем, ішрнула. А ўна була ў тýжи, с сýном. А син, с чéрева мóвит: Яка к..а везé, такá дру́га на нíй сидít. Мáти го закляла: Бис сýну тогдý промóвиў, колý моя ў хатї лáва промóвит. І ся ўрóдиў нíмíй. Як ся ўродиў нíмíй, трéтого дня взяў сокéру, пішóу лáвицю рубáти. І зробиў скрыпку. І зачинáла скрыпка говорýти, відмаўляти. І він зачáу говорýти. Пішóу мéжи хлóпцí на забáву пýтого дня. Мáти повідаe: Де ти ся, гицлю, так забáвиў? — Бýу-ем, мáмо, на сýдї, на суд ся дивíу. Там вáжили пéсё гíунó жінськýм рóзумом. — Та бо я жонá! — Тай ви такий маeте! Пéсё гíунó жінськýй рóзум перевáжило. Мáти го закляла: доки не збíжйт нéбо висóко, мóре глубóко і съвіт ширóко, бис тодíй прийшóу. Вíйшоў ў поле. Лíг спáти. Гóспоть Бох до нýбóго говорýт: Што жадáеш сýну Соломóniú? — Жидаю, мáти мня закляла, бим міряў, як нéбо висóко мóре глубóко і съвіт ширóко.

— Што шче жадáеш від мéне?

— Жадáю великої мудrosti, што ты Гóсподи знаeш, би я то знаў.

Питáе ся Гóспоть Бох: На што тобі великої мúдрости? — Мíй тáто на цалýй съвіт царьом, я по тáту будú царювати, бим ўпроваdiў ёдність ў kraю. — То, кáже, не бúдеш жити, лишé трицеть лїт на съвітї. Што помислиш, то ся зробит на посылдну тýсячу чудá.

Тотó ўсьо ў Англїї булó запечáтано: теліграfi, фíліони, машíни, ўсьо тово Соломónoví штúki. Він там умирáу. Ключ на дверьох вíсíю у тíй канцеляrii. Хто посéгнуў за ключ, камéньком стаў. Мóже два тýсяча лїт стояла totá канцеляríя, мóже бíльше, не знаю кíлько. Аш ў кíндí отворýла ся канцеляríя. І учáли ся люди в тóчас машíни рóбiti, теліграfi, меблї і ўсí рíчи. То було ў Англїї.

Зап. в Лікти, Дрогобицкого пов. від Ів. Кулинича по прíзв. Гаврильців, у серпні 1901 р. Волод. Левинський.

Паралелi: Етнографічний Збірник, Т. II. Ст. 79—80. Ч. 32—33.

*) Під Соломоном треба тут розуміти Давида, а під його сином — Соломона.

52. Як Соломон міряв море.

А. Премудрий Саламон хотів змірити море і зробив собі такий човен і казав чотиром ковалям робити чотири роки ланц. Зробили вни ему той ланц, а він учепив его до того човна і привязав то до берега моря і пустив ся їхати морем. Аж тут надливає рак; як уймив своїми щипцями за той ланц, як потис, тай перекусив. А Саламон на човні плине тай плине що раз далі. Аж тут надливає риба тай проковтнула той човен разом з Саламоном. А то було вночі, як Саламон спав у човні. Будить він ся вже в рибі, обзирає ся тай гадає собі: Що за диво! На морі все ся видно, чи в день чи вночі, а тут не видно ся, хоть око вийми. Виймив він ножик і почав різати. Як почало тую рибу дуже боліти, то вона з болю вискочила аж на берег і там загибла. Побачили люде туту рибу на березі, прийшли та зачали її різати. Як розпороли, дивят ся, а з риби вилізає чоловік. Вни го ся спитали: А ти де ся тут узяв? — А він каже, що плив по морі тай го риба з човном прожерла. Приймали его ті люде до себе. Жий, кажут, меже нами. Добре. Жиє він у тім селі.

А тимчасом старий цісар, его отець, не знає, що ся з ним стало, розпитує всюди, нема ніякої відомости. Тоді він казав зробити золотий плуг, дав его двом своїм слугам і післав їх у світ, щоби ходили від села до села і щоби питали, кілько той плуг варт. Раз вони прийшли до того самого села, де жив Саламон, тай питают у людей, але ніхто не знає, щоби той плуг міг бути варт. А Саламон як то почув, то перебіг їм дорогу, тай сів с..ти перед ними. От вони приходять просто до него тай питают его: Слухайте, господару, що той плуг може бути варт? — А він їм каже: Як би вересня до него яремце, а мая дощ, то би щось був варт, а так то він нічого не варт.

Тоді вони догадали ся, що то мусить бути Саламон і взяли его з собою, але цісар не міг его пізнати. То він скликав велику силу людей на гостину, посадив їх за стіл, казав поставити страву, але лижки подав дуже довгі, ще й казав кожному привязати до руки. То вни сидят з тими лижками тай не їдят. Аж тут приходить Саламон тай каже: А ви для чого не їсте? — А вни кажут: Бо не можемо, ади, які лижки довгі. — А він їм каже: От то дурні! Оден другого годуйте! — Аж тоді цісар пізнав, що то его син.

Зап. в Нагірянах, Заліщицького пов. В. Маркевич.

Паралелі: Жите і Слово, 1894, кн. 6, ст. 352—353, ч. 23. — Zbiór wiad. T. VII, 3, 38—39. — T. XI, 3, 124—125, ч. 24. — Kolberg, Chełmskie, II, ст. 83—85. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 102. — Kolberg, Krakowskie. T. IV. Ст. 103—105.

53. Як Соломон міряв глубину і висоту.

Б. Йак Саўамон быў ўж крільом, и так іист о ным написаю, же ани до тóго не быўо такóго мудróго, ани пóтыім не ѹист. Прáуда, же він быў и мúдрый и мудруваў, але докіньчыти, то тыж не докіньчýу фшытко. Пўстіў съя мірайти съвіт, але не змірайаў до жаднóго краіу, жебы нашоў край съвітоби. Потóму даваў робіти сéмом ковáльім за сым рóкіў ўанц так грúбый, ѹак хўопска нóга піт колыіном, и кáзаў выльяти жэлыіну бáньу, и ѹак тот ўанц ўж быў зробленый и бáнья выльята, и гвóшоў до той бáньі, ўзьваў с собом пса, кóта Ѵ когута и кáзаў съя запéрти и кáзаў съя пушчáти до мóрья. Йак го пустыли до мóрья, и прýшоў рак и перéтьваў тот ўанц. Йак з ним тóта бáнья зачáуа летыти и летыти г мóре, и пíзнаў, же ўж з ним ѹи недóбрі. Тоўды ўзьваў, пўстіў когутóви кы́рви з гребéнья, псу з йазыка, котóви с хвóста и сóbі з льівой рўкы з низельнóго пálъце. И так змішаў тóту кроў разом и пўстіў до мóрья, и скvérniў мóре. Мóре съя розигráю и вышмарýю го (з мóрья на край). Пóтыім по треты раз пўшчаў съя до нéба. И сіў сóbі на вавréуа (альбо на орéуа) великóго, ўзьваў сóbі чверт ми́я́са на рóжно воўовóго (з вóуа), сам сýдиў на орéлы, а тóто ньюс напéред, орéуа, а ореў зá гым Ѵшоў ў гору, же достáне. И вýньюс го так высóко, же ѻж чуў, ѹак ангéуы ѻ нéбі съпівáли. И чуў гóуос ангéльскýй: „Саўамýне, вéрний съя, бо геў од ѹасносты ореўови кryўa опálъят съя, и хпадеш и зáбайиш съя!“ — А він пíздriў на зéмльу, — съвіт съя му тákый здáваў ѹак мурýаньча кўпа. И отповíдат так до ангéуа: „Де и пóшто съя вéрну, кой зéмлі ѻж не ѹист?“ — А áнгей му отпóвіў: „На тóто пыск роздóймий, што вíдиш!“ — И обéрнуў рóжно ѻ долíну и залéтыў на ореўі ф сéму краіну. Йак Ѵшоў на зад до свóго краіу, потóму Ѵшоў по зéмли и пробúваў по съвіту, ци сут льúде мúдры. Пришоў до ѹиднóго дóму, и там прибíгþo ды́učá малéньки. Він съя го звідýй: „Чóго-с, ды́вусь, прýшþa?“ — А óна му повíдат: „На óген“. — „А до чóго вóзмеш?“ — бо не мáуа нич. Він съя здúмаў, до чóго вóзме, а óна простéруа запáску, поўожýуа попéу и до попéу бгња, и так пíшþa. Подúмаў сой Саўамун, же моўоды дос ѻж мúдры сут. Дáле пíшþa, — в íншім місци прýшоў до ѹиднóго гáзда на-ныч и прóсиў, жебы го там гáзда переночуваў. Быўо на съвіті дýже красно, и кáзаў сой перед двéрmi постеліти піт стрíхóу. А гáзда му повíдат, же му не бúде на двóрі стéлиў, же бúде в яочки барз льáю. Він му отповíдат, же то непráуда. — Саўамун му повíдат: — „Йа съя тым трúднью, — тóйі яочки ма быти краеъны“. — А хўоп му отповíдат: „Нé бўду съя с тóбом спéраў, лем жебы-с миња не бўдиў коþo сáмой

піўнóчы". — Йак пришўа коўо піўнóчы бúрйа, ѹак зачáуо гýрмíти, льáти, — так го піт стрíхóў змачáуо цыўком. Він поўтым дўркат до дvéри и крічит на гáзду, жебы го пустіў дó-хýж. И зъвідўйи съа гáзы, откаль він міг знáти и ѹак так докладны, же бúде ў нóчы льáуо. А гáзда му одráзу не хóтыў повéсти, а пак, му повідат: „Мы ма́ме та-кóго буйáка, што йуж му шыснацет рóкіў. А ма ѿсобі тот буйáк тákе морýско (пўанéту): — ѹак ма быти фльóра, то хоц бы ѹак красьны быўо, то він фты́че до стáйны, а хоц бы ѹака сўота (њак вели́кый дойдж, ѹак барз йуж так дóўго съа сўотно, та тóуды йуж бесыдўйт „фльóра“) быўа, а ѹак ме быти хвильва, то съа го не ўйáже никóли, то выхóдит зо стáйны сам на рынок и лыгат съобі мéдже дерéва. Аджек ѹа знам по тым, бо фчéra х поўудне быўо красьны, буйáк лéжаў мéдже деревáми, — зóрваў съа и полéтыў фучáчи до стáйны барз. То ѹа йуж знаў, же бúде пéўно ѿ нóчы льáуо“. — И Саўáмун съобі пóвіў тóуды так, же: — „Кой йуж буйáк мудрíшшый ѹак ѹа, та ѹа не мам што пробувáти“.

Зап. від Дмитра Сениці в Котáни, 6. серпня 1900 р. О. Роздольський.

54. Саламон в коваля.

Прийшóў Саламон до кúзыны, дe ковáль робíў. Зробíў ковáль йéднú половýну нóжиць і кíнуў на зéмльу, аби стýгло. А Саламон не знаў, до чóго то ўхóдит і казáу: Чéкай кíньцы, будéш мúдрий (до сéбе). Йак зробíў дрúгу половýну, збиў до кúпи, бúла рíч готова. Кáже: А казáуїем, чéкай кíньцы, будéш мúдрий.

Зап. в сéчни 1898 р. від Тимка Гринишного в Пужниках, Бучацького пов.

55. Соломон кухарем.

Бýло мнóго с্বятых і узнáли собі, жи што чоловíк загáдат і ни зróбит, то ѹи грíхом. Али Саламон мéдже нýми быў і варíу ѹисти, бо быў за кúхарíя. Зварíу стрáву і мыслиў солíти, а не посолíу. Дльатóго хотыў, цы вонó прáуда ѹи, жи тотó мóже быти грíхом. — Та бо не солéне! с্�вяты кáжут. — А, ѹа мыслиў солíти, а́лим не посолíу! — Кóйис мыслиў, бýло посолíти. — Ба, кой ѹа прíбуваў, бо вы мóвили, жи ѹак помыслí, то грíх ѿже, а ѹа мыслиў солíти і не посолíйим. Йáкже мóже быти грíх, ѹак помыслит съа, а не зróбит съа? — Прáуда, тотó скасувáти. То ни ѹи грíхом. — I той грíх скасувáли.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанці, Старосамбір. пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

56. Соломон і жених.

Быў йидён чоловік і хотыў съя женити. Не маў съя когó порадити, йде до царя Давида. Прийшоў: Чо? — Женіў бым съя. — Іди, повідат, там ти хлопець мій повіст. — Він вийшоў, а той йде си на галузі, ўзыаў межи ноги, як то дышвак. І пытат съя тот хлопець, Соломон: Чо хоч? — Женити съя. — Ну та што? Шчас посватаў? — Удошу. — Як вона схоче. — І дышуку. — Як ти схоч. — І завітку. — Цыкай, бо тъя мій кінь забий! — Тай побіг Соломон. Тот съя верніў назад до царя до Давида. Ну шож там, пытат съя тот? — Танич, та што він знай? — А як ти повідаў? — Він повіў, так і так, як му повідаў. — А тот повідат: Він ты добре повідаў усьо, бо ѿ удовы два розумы, та не схоче тъя слухати; буде мовити: Мій небішчик тамтот льпший быў. А дышука розуму не май, йинога йидён шче. Як повеліш, так слухати буде. А завітка, як бы мала добрий розум, тобы съя была не завіла.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанці, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

57. Як Соломон обдурив чортів.

Соломон біжніцу ставиў так: Заїязаў, али сам ни міг достати камінь а і дрива, якого потрібно. Али чорт надїшоў д ньому, пытат съя: Шчо ты ту ставиш? — Кіршму. Ту буде ѿська музика, танці, пийаки, і тобі вітти буде шось приходити. — А тот юбертат съя: Гм! Кобы я знаў, мы бы ти помогли, ты бы на час тога поставиў, жи дашчо с того буди. — Та чому ни буде? Знайш добре, жи будут пйти, бити съя, што кога забить, то ѿсе тобі. — І вони на охоту камінь а маймурового напосили, жи шось за рік поставиў. Як доставиў гет краснó, тай юберніў на церкоў. Злый надїшоў, подивив съя здалеку, а тот уже съятых понарізуваў і наладиў і наївіть перед дверми, як днес у нас йи христы і съвати Пречиста перед дверми. Він як ювидиў, так ютык, а вона до днес стойіт.

Зап. в березні, 1899 р. у Мшанці, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

58. Соломон і його жінка.

А. Йак ўже вы́ріс Соломон, йак съа жені́ў, і післáў до йиднóго крілья за ды́ўкоў, за принцізноў. А вона́ ѹиму вітписа́ла: Ты мені ни варт спіт черéвика вы́скрептати. — Али він маў злóтый пérстынь і зáушницы злóты і таку съвінтóчку злóту, шчó съа на грúды складай і зробíў съа шеўцьом і прийшоў до тóго крілья, де свáтаў жону і згодíў съа робіти чóботы, так йак швець. І пішоў си так на спáцыр у горóд і зложíў си пérстынь злóты на рúку. Вы́шла тотá принцізна на спáцыр тákже на горóд і ѹїйі скортýло, жи він такий пérстынь красный мáйи. Мóвит: Кобы ты totó даў міны? — Гм, йá бы даў, кобы ми принцізна ўказáли по кольна нобы. — А, та йа ўкáжу. І ўказáла. — Али вы́йшоў так дрúгый раз і прийáў си злóты зáушницы до ýх. А вона́ ўвýдýла і ѹїйі totó скортýло: Чу́йиш ты! — Шчо? — Кобы ты даў мены totý зáушницы. — Йá бы даў, жибы ми ўказáли тыло по пояс. — Тотá си гáдат: Ей, шчо totó? Ўкáжу, та будú мáти. І ўказáла. — Али вы́йшоў трéтый день у горóд і вона́ вы́йшла. І зложíў си съвінтóчку злóту на грúды і вона́ ўвýдýла і мóвит: Кобы ты totó даў міны. — Гм, йá бы даў, кобы принцізна зо мноў йиднú нýич спáла. І ўна мóвит: Будú. — Переспáли си йиднú нýич, тай ѹї зачалó ростý чéрево до горы. Тай цáрь tot, кріль, ўвýдýлу і почáў ѹї съа пытáти, йак то, шчо съа зробýло, с кым то, тай вона́ повéла. Типéрь йак то у паны́у, то нездáло і йуж трúдно за когó віддавáти, бо ўна грúба. Али унý съа двóйи ўзыда́лі тай поженíли нýбы с тым шеўцьом. І він трóхы перебыў, ѹиму съа там зунувáло і мóвит: Чу́йиш ты! Пойдемо мы дадé вítты гет. Цáрь бы й рад, бо ѹиму ѿстыдно за бязгónыр, жи свáтали такі прéтцьи крільські сыны, а він даў за шеўцьá. — Прийíхали до йигó краíу і він пішоў десь на місто, трóхы съа напýу, ідé і ўже обýдраный, бо пропýу с сéбе нýбы мýндур tot, шчо маў, тай ўже йде так гí голýй. І ráдит съа з неў: Шчо мы ту будемó робіти? Немá шчо ѹісти. Йа возьмú собí пiуکý і кросéньца, тай пíдú дривá рíзати, мóже дашчó зарóбіу; а ты́ йди си стань кóло нóго дóму, та будут панý йти на кáву, на обíд, поўтираш котróму чéревíкы, шчось ти даст. Йиму свóйи ѿ головí. Гi Соломон. І він ўзыда́у, пíшоў, кросéньца десь totý верг, перебráў съа краснó, йак принц. Надýйшóу пан, а ўна стоййт. Він пíдња́у нóгу, вона́ поўтирала, даў ѹї дукáта. Побíх, перебráў съа ѿ йінчый мýндур, іде шчé раз. Пíдња́у нóгу, вона́ зноў поўтирала ѹиму спіт чéревíкі і він даў ѹї дрúгого дукáта. І трéтый раз зáсь так перебирáў съа. І пішоў, totó позмíтуваў с сéбе, ідé ід нý обýдраный, такýй гí ўперед: Но, ци· заробýла

дашчó? — Три дукáты йакісь три паны далí ми. — Ей, добраe. — То ўже будемó йакόсь жýти. Ходí, йá ти кўпíйу горцей. Пішóў, купíй ѹi горцей. Наж, на, мóвит, та продавáй, мóже шчо зарóбиш. — А собí ўзьваў корóмесло і коноўкы: Йа йду та вынесу йакýй раз воды жидáм, та тákжи дашчó зарóбíйу, та бýльше будé. Пішóў, коноўцы десь верг, перебráў съя і — йак то йи і днесь шче, жи й твар фарбуйут льúде, йакόсь йинáче мýсит выгльадати — і ўзьваў, ідé, ныбы съя ватáчуй, прийшóў д ныi: А шчо ты, съакá такá з горцьми ту засыла? — Буком ўзьваў потér горцы гет до жúка. Тотá плаче, а віn пішóў, зноў съя перебráў йак быў, прихóдит: А шчо тобí такé? — Ей йакісь пи-йак прийшóў та потér горцы. — Ей, то бáйка, не бí съя. Ходí зо мноў, йакόсь мы шче будемó жýти. Купíй ѹi горнéць téньгый, йак то ѿ горцý сут крысы, глиньяны́м, і імýў мотускóм доўкóла крыс горнéць і мóвит: На, прийаждí си мéджи нóгы, тý йи весылья, та менý не лáдно нónды йти, будут нъя шче дýгтati хлóпцы, а ты йди, та там дáшчо, то воды вынесеш, то шчо, тай мéджи бáбами — то кўсник мњáса, то йакойі йíшкы, тай totó ѿсе ѿ горнéць зливáй, назлívаш пóвен, та будé шчо й на двá дни йíсти. — А сам пішóў, перебráў съя зноў йинáче, прийшóў на вісýлья, пішóў гульáти: І с кўждоў бáбоў мýшу гульáти, ци стáра, ци молодá, йакá йи, бодáй порáз обернúти съя! Перепустíй віn totó бóрзо; прийшlo на нъу, вонá не хóче, ўстыдат съя, ту горнéць... Віn не пýтат, берé. Завинýў доўкóла, горнéць съя сказýў, totó съя выльльалo, росыў, ѿсь посерет хýжi, тý съя сымíйт, вонá съя ўстыдат. Пустíй ѹi і пішóў. Переbebáў съя зноў йак быў, вонá выйшла на дъвíр пíт стоп десь, віn надбíх вítкысь: Ци йи дашчó? — Ай дé, йакісь ту пац прийшóў, гульáў, та ўзьваў і менé, горнéць скавýў съя і ѿсь выльльалo съя. — Ну, то бáйка; хэдí гет! Ўзьваў, при-вíй ѹi áж до свóго бúрку. І ўбраў съя так йак принц, надыйшóў д ныi, а вонá стоййт. І пýтат съя: Знаїиш, шчо йа йи? Йá йи tot сам, шчóм тъя свáтаў, а ты повíла, жим ни варт ти і спíт черéвика выскrepгati. За totó ты менý выскrepталa три ráзы. — Totá ж жальý аж ѿмлыла. Віn ѿзьваў, пробíй ѹi дырý ѿ правí руцы, бо знаў, жи вонá йогó лíшил. Йак вонá съя ўчутýла, віn ѹi ўбраў, так йак съя налéжит, али вонá си гáдат: Кой ты в méne собí так сымíх чинýу, будú йа і с тéбе, бо йа тебе лíшу. І лишила і ўтеклá аж до свógo вítца ѿ йíнчый край. Али віn ѹde за неў, ѿзьваў собí вóська і кíнницы, вулáны́у і прийixaў до тóго йíнчого крайу, ѿзьваў собí на санкý глыны с свógo крайu, свéйi, ідé до тóго крíлья, де была му жона i глыну т्यáгне за собóў ѿ плаховины так, гí жеbrák. А totá жона вынесла му йакусь вельмúжу i дайй му з лýвойi рукы, а віn мóвит: Йа не берé вельмúжницу з лýвойi рукы, ѹinó с прáвойi. А вонá перейала ѿ прáву. руку давáти му, а віn.

хопіў за руку: Та ты мо́я жонá! — Вона побігла, повіла вітць у си, а тут скочиў і стаў собі на санкы, на глыну на свóй. І вýйшоў тут кріль і пытат съя: Чó ты прийшóу у мо́ю зéмльу? — Ба, ѿа прийшóу за жонóу. Али ѿа ни стóйу на твої землі, али на свóї. І ўзваў ѹиго тут кріль на фíру і везé ѹиго т шíбеници вішати. І тота жінка съяла. І йдуть, а вона мóвит: Не пытайте, хыбá відотныт му голову, бо він такýй мúдрый, жи і ў вáшім крайі вас вымудрии. Йíде дáлы, а вóсько выхóдит сýне. А кріль съя пытат: А нонó шчо? Він такé вóсько не вýдýї, бо Соломón привéу свóй. — Соломón мóвит: Йáнгелы йдут по мо́ю дўшу. Выхóдит дрúге, чóрне, а кріль съя пытат: А нонó шчо? — А нонó дíйáволы йдут по тво́й дўшу. — Він съя дíвіт, выхóдит червóне: А нонó шчо? — А нонó йáнгелы хранíтельi по мо́ю дўшу. Тай тим часом вóсько оббíгло доўкóла тоту фíру, аль о́ў лап крілья тóго — і завíсили. А жоны́ — вýньяў пáлаш рубáти голову, а йáнгíу кlyчe: Соломónе! С্বáта не будéш мати! — Абéм го й нýгде ни маў. І віттýáу голову. І днаесь тому Саломón с্বáта не мáйи.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 103—105. — Етн. Збірник. Т. III. Ст. 186—189. — Archif f. sl. Phil. XIX. Ст. 243.

59. Соломон і його жінка.

Б. Йак він зостаў цýсаром і выдаў йому дрúгий цýсарь войну. Натуральне він мýсыiу позостаўяти цáле свóй пáнство і йíхати на оборону краýу. Буў там чéрез кíлька лýт, може три, штири, то съя вéло дóгий час — і приходít до свóїх пальáціў, слúги познаходíў, алё йогó паны нémá, бо прийшóу турéцкий цýсарь кратком і укрáу його жінку. І йак ўже ѹi нé найшóу дóма, тогды зробиў му съя великий жаль. І кáжé до свойх слуг: Йа мýшу йíї дыстáти! І росказаў на три баталýйни войска зробіти тройáкого гéрбу мундúри: йéдén залéний цáлком, другий червóний, а трéтий цáлком чóрний. І ѿ божий час перерстíу съя і пíшоў до турéцкого краýу. І ўзваў зо собоў туту пишчáуку і приходít там на той пльац, де булá вýстаўлена шíбениця і опсадíў коло тóйі шíбеницы на три стороны свойім тим вóйском. І наказáу так: Йак ѿа загráйу раз у пишчáуку, ажебы съя покáзувало помалу червóне вóйско; йак заграйу другий раз, ажебы съя покáзувало зелéне вóйско, а йак заграйу третий раз, ажéбы съя ўкáзувало чóрне вóйско! І ѿтым часы ажéбы робíли гúрра, бо мóже акурáтие так прийде, шчо ѿа будý погибáти! — А на тýм пльацý буў на окóла лýс і сам

ўзыаў йёеннога міністра зі собоў і пойіхаў до турецькай століцы. І прийшоў там так йакий пан, йакий будь. А тимчасом той цысарь маў йеденнацьять жінок, турецкій, а йійі привіў дванацьцату. І так съя твёрдо закохали, што ўшыткі йеденнацьять мусыли йі быти за выслужаньцы, а она ними комендировала, йак газдінья. Йак той прийшоў Соломон там, не даў съя спізнати, што він йе йійі газдá, тілько просіў у тих пósцыў (варти), же він хоче бути с тим найласкавішим паном на йедным слові. — І йакурати пан той прийаў його за гостя ладно на той час. І тоды даў съя спізнати, же він йе таکож царь. І просит, каже: Прошу пана найласкавішаго о йеднú стóріу порáди. Йак то може быти? У моём соймі буў йеден такий бідолáка, же він не мав тілько йедну віўцьу, а другій маў йеденнацьять, а ішче му було маля і ўкраў ў тóго йёенну і тóту. — А той царь тоды каже: Та о што прósити? — Ажéбыстé ми далі йáку порáду, што с тим дыйти біним і с тим богатим! — А той кáже цысарь: Ге, каже, такого трéба від разу стратити, завéсити. — А той тоды, Соломон, кáже тому: Прóшу, абыстé съя не гнывали, бо то самі ви йéсьте. Йа не маў лиш йёенну жінку, та ви і тогу ў мене ўкрали, а ви мали йеденнацьять і шчe вам булó малó! — Зараз ў тýм разы розгнýваў съя Турук дуже на тóго Соломона і росказаў, же за шtýri годíни майе бути завéшаний — зато, же прийшоў до йегó століцы і назváў його злóдýйом (бо він буў великий пан і рахуваў собі, што йому Соломон нич не зробит і обеспéчиў съя на тойе). Алё, ішче закликáў і йійі до осібной станції і каже йi: Ну ту йе твій муж; што з ним тéперка будемо робіти? — А она кáже: Што хоч, тото, мій найкоханьший мужу, робі, ажебы він більше не жiў! — ў тýм часы шчe гíршe съя турецкай цысарь розгнýваў і зараз закликайe кáта і закликайe ўшыткі свойі слуги іс свóйоў найкоханьшоў, його жінкоў і запрýагайут кóны до фíйáкру і йідут від разу на той пльац, де шýбеница. І берут Соломона і його міністра на погибели житъя його. І сýдáйe з ним сам на йеден пойаzd і його міністра бере, обидвох попри себе і його ўлásну жону. Ідуть недалéко тойі шýбеници, прósит тот о три рíчи: Ци позвóлит йому заграти собі три разы, йак йуж так доходíлы до тойі шýбеници, ў свойu пишчáйку? Чому, можеш, каже Турук. — І загráў він рас так жályicno, же аш плач зносíу. А ў тýм часы присувájে червóне войско што раз блишче до них. А она кáже йому: Коханий менжу! Уважай, бо він йе мúдрий і премúдрий, ажéбы тъя не зrádiў! — ў тýм часы питájে съя Турук: Соломоне! Што то за червоныі квіти вýтко там здалека? — А він кáжи: Найласкавіший пане! Тото ўжé моя кроў льáje съя з мойіх грудий туды, бо ўже смéрть мéны на карку прилегла. Алё шчe собі раз загráйу! Загráў другій раз ў пишчáйку тóту: Укáуйe съя зелéне

войско. — Она йому зноў кáжэ: Найкоханьшій мýжу! Уважáй, бо він
йé мудрий і премудрий, він тебé йакόсь ізрадит! А він кáжэ йíй: Та
шчо ми зробіт! Та йа ту майу силу і ўласьць, жé йа йогó съя ни бóйу!
Аш приходьдат цалком близь до тóго стóупа, тогды кажэ він: Но, та
йа собі щчё раз заграйу ў свойу пишчаўку, остатний раз! — Заграй,
кажэ Турок, турецкий цысарь. Аж йак росчаў грати третий раз, ў тым
часы росчало съпішти чóрне войско (а они були на твáри чорны,
а тамты чéрвоны і зелены, так офарбили були собі твар). Тогды пи-
тайэ съя цысарь, Турок: О, Соломоне, шчо там за чорнё витко, шчо
съя зближайэ до нас? — I коны ѿшли помалу і скочиў с тóго повóзу
Соломон і його міністер і загóйкаў голасом: А то йдут шатани за
твóйоў душéў! — I зробіли крик: гурра! і злапали Турка тоти три
батальони войска і його слуг і його, Соломона, жінку, і йому вы́длу-
бали очи і так го пустіли на прохід і тих слуг натуральнé ѿбíли,
а йíйі ѿзвали с тóго повóзу. I росказаў Соломон заприачи штири кóны
на штири сторони, приўязали за обі руки, за обі ноги і так йí нараз
розірвали. I конець.

Зап. в Хітари, Стрийського пов., 1895 р. від Олекси Прохвата.

Паралелі: Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 75—76. Т. II.
Ст. 262—269. — Добровольський, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 245—
257. — А. Веселовский, Слав. сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ. Ст.
220—244. — Буслаевъ, Христоматія. Ст. 718—721. — Караджич,
Сріске народ. приповістке. Ч. 41. — Аєана́сьевъ, Народныя русскія
сказки. Т. III. Ст. 152—159. Т. IV, Ст. 459—462. — Етнографічний
Збірник. Т. III. Ст. 37—46. Ч. 12—13.

60. Давидові ради для Соломона.

Раз буў той Соломон с своїм тáтом. Колý отéць ѿже почýў своїу
смерть, закликáў його на осыбно і казáў му пárу слíў, три рíчи: Пá-
мíятáй, йа ѿмиráй, мíй сыну, мáйеш мíй рóскас слúхати! Пéрша рíч,
обысь пáнови грóший нýгде не зíчиў. Дрúга рíч, обысь жíньцыі свої
улáсьни нýгде прáуду не сказаў! А трéте, обысь нýгде сýроту с пít
плóта не браў. — Алé той Соломон буў великий пан тákожži маў свої
слúгы богáто. I заходíў съя там з ѹедным грабью дóбро — а той
грабіа даў буў сына свóго до школы до наўки — і ѹакурáтныі так
съя стрáфіло, шчо вы́шли ѿ нýгда на той час грóши і попросіў Соло-
мона, а жéбы му пárу сотóк пожíчиў. А Соломон ѿ тýм часыі цалком
запамíятáў, шчо йему йогó отéць накáзоваву на смéртныі лýшку і по-

зічіў йому гроші. По дрúгім разі пішоў до своїх слуг і узъеў йеднóго баранá і зáбиў йогó, ци зарíзаў і ў тýйу кроў намастíйу своíу сорóчку і тákой туды пішоў до тых шкíу, де гráбіого буў той син і за ўлásьни свóйі гроші вýкупиў йогó с тых шкíу і даў йогó до вы́шої шkóli, десь дálше трóшка. Повертайё вíttam до дóму, акуратні йё сýрота пíт плóтом, бíдне і обdérte, просит го кавáлик хлýба. Алý він зробиў тáké здрóулы́нья ў серци свóйім, і ўзыаў тoto зі собоў, дýтвака, хлóпиць буў, до дóму, а туйу кошúльу, што маў на собі, то нáвіть не ныіс на сóbі, тíлько пíт плечом десь, а іншу собі ўзыаў, што съя ў нýу ўдýю. I приходit до дóму — ў тýм часі жíнка йогó звідуйё съя: Де ти буў, мíй приятель? — Він кажё: А, дай ми споки, бо ми съя рúжно тráфило. — Ну, шчож такого? звідуйё съя она йогó. — Тráфило ми съя на дорозы, же ѹшóу тóго гráбія сын до дóму на вáканц, та йа йогó зáбиў, лиш обысь никóмунич не сказáла, моя наймилýйша приятéлько! — А, кажё, нýгда ѿ съвіты, не повім; ажéбы до такого прийшло, обысь мýа хотыў таки забити, то йа нýгданич ни скáжу. — Не мнóго томý съя повелó, перебúло мóже тýжденъ йеден, тай він там шчось зайшóу помáлейки зі свóйоу жíнкоу і раз ѹїї уда́риў. А она розчáла ѿ тваўт, ѿ зуск кричáти, што зáбиў паньцького сына тай менé хочé зáбити! — Алё він буў пан також так ѹак йáкий царь (Соломон) і зараз здивувáли съя там місто і ѿчуў тойё той самý гráбія. Акуратнé пíшоў там до тóйі школы, де буў йогó сын, нема йогó сына! О, ѿ тýм часы бéрут зараз Соломона і бéз жáдного права і зараз бéрут його на шльус і на шýбеницу. Алё Соломон добре знаў грati на пишчáуку і ѹак ѹуж до такого прийшлó, што йогó велí на шýбеницу і кúждий з міста жаловаў за ним, за тим пánom, кобы шчe він прожýў, ѿ тýм часы він собі вы́просиў, жéбы хоть знаў, кто його, напéред будé вíшати. А нýхто съя не оббíраў. Натуральне ѹака не бýло на той час. А тóта сýрота кáжи: Йа йогó повíшу! — Він тóгды ѹак тойё ѿчуў, просит собі о три нни фрай ішчe житьá. I призвóлили йому три нни жýти. Ў тýм часы вы́просиў съя пíд ашкóртоу, жéбы му позвóлили пíті там і там у такé місто, де буў той паньцький сын у шkóлах, тóго гráбія. I призвóлили йому до тóго міста пойíхати. I спросиў, жéбы бíльший шчe сойм зíйшóу съя на його смéрть дíвýти съя. Сам просиў. Ў тýм часы прийшло три нни, акуратнé конче його трéба тратити. I тайя сýрота зноў кажё: Йа його повíшу! — Аш тóгды ростворíу цáлий свíй жаль і кáже: Тъаміт, кáже, што мénі мíй тáто казáў, што то нýны прáuda ѹё. Прóшу пánctva, за што менé хочетe вíшати? I пíшоў і ѿвíу тóго сына і показáў перёт цýлым соймом крулëуским і тóгды повíшоць на стóрію, ѹак му съя чéрез його житьа провáдило. I по-даровáли му і позостáу бíльшим пánom, цалком цýсаром.

Зап. в Хітари, Слівського пов. 1895 р. від Олекси Прохвата.

Паралелі: Чубинський, Труды, II, ст. 530—537. Ч. 25—28. — Шейнъ, Матеріали. Т. II. Ст. 241—242. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 212—214.

61. Соломон і Христос.

Був оден король, а у него жінка уродила хлопця, котрому було ім'я Соломон. Тот Соломон не слухав тої крульової, а она его нагнала, аби він собі ішов за очєма. Він пішов. А его тато як прийшов з війни тай каже: Де мій Соломон? — А крульова каже: Я не знаю, він утік. — Але по якімсь часі Соломон наробив дзеркала тай прийшов до мати тай каже: Купіт, пані, дзеркало. Паня купила і він пішов. А его тато як подивив се на дзеркало тай каже: Є мій Соломон.

Але круль каже: Я его зараз іму. Зробив круль бай, але лижки такі були великі, що із сего боку стола аж до другого боку стола, то не було як гостям істи. Але межи ними був Соломон тай сказав по тиху: Годуйте одні других. — І они зачели гудувати одні других, то значет з одного боку давали тим, що з другого сіділи. Тогда король сказав, що є его Соломон, і таким способом найшли Соломона.

Той Соломон однако не хотів сидіти коло тата. Він сqbі набрав воловодів, тай пішов. Але незабаром уродив ся Ісус Христос. — Коли Ісус хрестив се, то що було у воді, то усе ізгоріло, лиш тілько камінє не згоріло, а того чорта, що ему підписав се Адам, також ізгоріло.

Потому найшов се Ісус Христос того Соломона. А Соломон питав се: — Куди ідете, Спасителю Ісуше Христе? Ісус каже: Іду вибирати тих людей, що у пеклі. — А Соломон каже: І я іду з вами! — Тай пішли оба. Коли прийшли до пекла, а чорти кажуть: Чого ви суда зайшли? — Ісус каже: Ми суда зайшли вибирати народи, котрі єст у пеклі. — А чорт каже: Я не дам, бо я маю письмо. — Ісус каже: То біжи принеси. — Чорт побіг, а то письма нема. Чорт тогди дуже смутний ішов, а коли прийшов, Ісус каже: Де твоє письмо? — А чорт каже: Ідіт собі вибирати людей.

Тогда Ісус із Соломоном вибрали людей та Ісус пішов, а Соломон не хотів іти, але каже: Мені і тут добре.

Та єк Ісус пішов, а Соломон зачев собі робити нїби церкву. А кривий чорт прийшов тай каже: Шо хочеш робити? Він каже: Тут захрестіс, тут престіл для служби іправити, а тут комора, аби з річами стоела. А ту що таке велике? питав чорт? — А Соломон каже: Там має народ стоєти. — Кривий побіг тай каже старшому, а старший каже: Ідіт,

дайте єму, що він хоче, бо я гину, єк він там церкву роби. — Тоді кривий прибіг тай каже: Шо хочеш, то тобі даю. — Соломон каже: Вишкрапчи з кітлів пригарі toti, що люде ісгоріли, але так вишкрапчи, що аби такі кітли були чисті, як скло. — Чорт вишкраптав так єк скло тай у тобівку зібрал тай поніс чорт кривий Соломона та аж перед Ісуса Христа поклав, а самий пішов кривундєй. — Ісус єк подогонив Соломона тай каже: Премудрий Соломоне! Ти єще лішче від мене зробив, бо ти 3 тисячи народу бірше від мене маєш. А потому Ісус сказав: Висип сї пригарі на землю. — Соломон єк висипав, а Ісус поблагословив, то 3000 народу бірше мав Соломон як Ісус. Тоді Соломон подарував ті народи Ісусови. А Ісус єму так сказав: Маєш жити, кілько схочеш. — Тоді Соломон пішов собі від Ісуса.

Ходив Соломон по землі 300 років, а витак наймив людій, аби єму копали єму. Люде викопают, а то гей замала; знов викопают, а то гей за велика; а єк викопали лишень добру, тоді Соломон наймив робити деревище в глини. Люде зробили деревище, та доки привезли, а то полупало се. А Соломон знов наймив робити. Они знов зробили, та доки зробили, а доки привезли, то знов полупало се. Тоді Соломон наймив робити на місци. Там зробили. Тоді Соломон лег ў деревище, а потому у єму і тоді Соломон закінчив своє жите самохітно.

Зап. 1899 р. Юрко Якимюк в Рожнові, Косівського пов.

Паралелі: Про те, як Соломон видістався з пекла, диви: Аєана-севъ, Народ. рус. легенды. Ст. 53, ч. 15. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 35—37, Т. V. Ст. 113. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 294. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 75—76. — Про Соломона є дуже багато старинних оповідань, пор. Пыпинъ, Очертъ литер. исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ русскихъ. Ст. 102—123. — Веселовскій, Слав. сказ. о Соломонѣ и Китоврасѣ.

62. Св. Ілля на весілю.

То прийшов съвіятій Ельїаш на висыльни на жидівски. І прийшов врічком дыт. Али жиди богачі. Дыт прийшов та що він просив їх, жиби йому дали що зысти; і хтыів собі десь състи мижи ними, а вони йому ныічо ни дали, іно взыли його, виштуркали, вигнали і він собі пішов. А потому приходить съвіятій Ельїаш вже вбраний в йидвабныі жупаны, файній капильух, файній чоботи, або можи чиривики, так вбраний йак би ни знати йакий богач. Приходи знов на то сами висыльни. А дивіут съи тії богачі, що він такий дужи файніо вбраний, так його

витайут, так його бирут мижи себи, так з ним дужи розмавиййут, дайут йому пити, а він бире, тай льйий на жупан. Дали йому йісти, а він бире — такий знов льйий на жупан. А вони стали тей съи дивиййт на него. Ни съмійут йому нычо казати, али вже мусьит. Тай кажут до него: „Шо ти р - о - о - биш?“ — Ельйаш съи питайи: „Йаке што робіу?“ Ми тобі дайим пити — ти льйиш на жупан, ми тобі дайем йісти, — ти льйиш на жупан“.

— Бо ви мины і ни дали йісти — аныі пити — алисти дали мому жупанови. Йак їа був прийшов бідний, їа просив вас йісти, а ви мины іни дали — ности мине виштуркали і вигнали, а йак їа типер прийшов вбраний в йидвабnym жупаныі, то ви мины і типер дайити йісти і пити і мине мижи себи берети съідати. Циш ни правда то йи, йак прийде бідний, йак ним съи поругайут, а йак прийди богач... — йак він съи файно вбирé, йак його шануйут?

Зап. від Кривого Казя, в Будзанові, Теребовельського пов. О. Деревянка.

Паралелі: Клоустон, Народні казки та вигадки, пер. А. Кримського. Ст. 27—28 і вказана там література.

II.

Біблійні легенди нового завіта.

63. Три царі.

Іак съя Ісус Христос нарόдиў в Назарётскі шопі пільва дорогы, засьвітила зъвізда москіўскому царйови, засьвітила зъвізда чарногурскому царйови, засьвітила зъвізда перскому царйови. Кажды царь, што відъіў зъвізду, познаў зараз, аже Спасітель съя нарόдиў, кождый монарха браў с собоў подарунок новонарожденному дитяту, а такій, якога трэба, до набожэнства. Міскаль ўзыаў кільх і патіну, чарногурскій кадальніцу и што потрібно до каджэньня, а перскій царь ўзыаў моштранційу с самога золота. И так кождый ішоў за свойо зъвіздоў, а ійден о другім нѣ-знаў. Зъвізди юх праходіли до Йиусаліму. Прыйшли до тога бурку трыйи царйове, де турецкій царь мешкаў. Иак тóты царйове до царскога рынку гвошли, зачали съя вітаці, — а зъвізды ўсы три зышли съя на ійдну — а яко царйове пішли до тога турецкога царя на ніч. Царь съя юх зъвідў: „Де вы ідёте?“ — „Достаісме знак, же съя небесный царь нарόдиў, — ідёме му съя поклоніти и йому дары oddáti“. — Турук доних бесыдў: „Идте, же, — довідайтесь акуратны, повернійте съя до мене, та мі повісте, де съя нарόдиў, тай и я мі съя піду поклоніти“. — Але Турук таک собі замыслиў: Жебы я съя довідаў, де съя нарόдиў, та бым пішоў и сътьяў бым дитяту голову“. — Триом царім з дарамы обіявиў англій, жебы съя до Турука не верталі, жебы кождый пішоў у свойу дорогу. Рано выйшли трыйи царйове с турецкого бурку, — зъвізда стойіт х повітрыу и іде понад дорогу. И они, трыйи царйове, за зъвіздоў. Приходзята недалеко Назарету, — відъята дуже народу коло шопы при дорозы. Зъвізда стала на шопоў; и приходзята царйове до шопы, — відъята мале дітья х пеленках, быстре и розумне. Вышоў москіўскій царь до шопы мэджи тóты льуде, што были коло шопы, сьпівали, скакали, танцували. Міскаль вóлат до народа: „Прийдите, поклоным съя цареви нашему Бóгу!“ — бо ішче ніхто нѣ-знаў, што то за ійдно дітья. Міскіўскій царь познаў, жи то іист Ісус Христос. Міскіўскій царь ѿдаў му

кільх і патіну, а дітья одобрало як слушна особа. Другі раз Мóскаль вýшоў на двір, вóлат до народу: „Прийдите, поклоным съа Христу цáрови, Бóгу нашéму!“ — óддаў чарногúрский кадальницу, лíван и смýрну. Третій раз москіўский царь вýшоў меджи на́рід до шóпы: — „Прийдите, поклоным съа и припадем к самому Гóсподу Бóгу, Исýсу Христу, цáреви и Бóгу нашéму!“ — И так потóму монархове ѹїўропéйски узнали москіўскóго цáря за опікúна христійáнской вíры на цылый съвіт и за ньайстаршого монарху на цылый съвіт. Дльатóго він москіўский царь, де христійаніў мордúйут, забивáйут, Мóскаль іде боронити фсьяди христійáніў от погáньства, бо мýсит, бо дáну ма вlaц цылóго съвіта от фсьях монархіў.

Зап. від 74 літнього старушка Ілі Федака в Полянах, Короснянського пов. 1900 р. О. Роздольський.

64. Втека до Єгипту. — Христос і розбійники на хресті.

Были х пустатыни збійцóве и ма́ли дім збійцкýй. Мáтка бóска перед Ірóдом утыкала з Исýсом Христом и з Осýфом, — прýйшли на́ніч до тóго збуйцкóго дóму. Збійцóве пíшли на рóзбій, а збійцyўска ма́ти бы́ла дóма из невíстоў. И ма́ли дýтіну велику кальку. Пáнна Máriя промовíла: „Приймíте ту ме́не на-ніч“. — „А я́к-же тъя приймéме, кой ту збуйцкýй дім. Та прýйдут дóміў мої сынóве, та тъя забýйт из дýтіноў и з мýжом“. — „Йуж лем нъя востáйте, бо як бым и́шла да́ле, и так бым съа з нýми мóгла зýйти тай бы нъя забýли на дорóзы“. — Тай востáла на-нýич Мáтка бóска. Збійцóуска ма́ти зробила кúпіль на кальку и кúпат. Мáтка бóска прósит: „Жебы вы мі дали тéплой вóды, и я́к бым свóй дýтья скupáла, бо барз споневíрýане...“ — Збійцyўска ма́ти порозуміла сой: Нъай ўлóжит свóй дýтіну г нашóму, та нъай съа я́йі закáзит дýтіна од нашóго... — Мáтка бóска свóй дýтья вложila к тамтóму, што бы́ла стрáшна калька, — зараз калька поздоровіла и бáвит Исýса Хrista ф купéлы. Ў но́чи прýшли збійцóве, зас্঵ітили и зъвідúйут съа збійцóве: „Яáкы ту начýйут?“ — Бáбы съа ты́шат, радóсно бесыдúйут до збійцyў, же: — „Táкym способом наше дýтья оздоровіло: — як óна свóй посадíла г нашóму, зараз здорóвє зостáло и наше дýтья я́йі дýтья бавíло, ты́шило съа ним“. — Збійцóве зогнали пáнну Máriйу и Осýфа и приймно гостили.

Отже тот збійца, што бы́ калька, тот бы́ з Исусом Христом на крéсъты, — бы́ молóдый, пíў рóка стáрший як Исус Христос.

Як були двайи збійці на крестох, Ісус Христос мέдже німа, прибитий на кресьти, а збійці були прийазаны ременями поза ліктви за руки. Молодий збіць позерат на Ісуса Христа, же йи голий, а страшно збитий, нігде тýла не відит здорового, де рана, де чорне, де синь, от ступ до голови, — и пробесыдúваў до старого збійці з другої сторони Ісуса Христа: „Та мы, кідсме повішени, тасме заслужили, а ии збій нас ніхто, — а тот так збитий, скатуваний, а ніхто нá-не це доводиў, жебы што зле зробиў...“ — Старий съа обізвав: „Жебы не заслужиў, та бы ту нé быў“. — Молодий бесыдúй до старого: „Жебы съа быў Бог не рóдиў и меджи наами не быў роспіятый, сонце бы йáсніст не затайло и земля бы так страшно не тряслася, — але тéпер ўсьо тéрпит..“ — Обернуў съа молодий и жалуйи Ісуса Христа, же тákой бýтки тéрпіў и так го тъашко ростыгали на крест и блатнаріями прибивали. Тóуды Ісус Христос пустіў йáсніст зо сéбе, и збійці познаў, же то Бог буде. Тóуды промóвиў: „Бóже, милостивий буди мны грíшиому, Бóже, очисти грíхи мбí, бо без рахунку зогрíшийим, — змíлуй съа надóеноў!“ — Ісус Христос пробесыдúваў до розбойника: „Ты гнес зó-уноў бúдеш ў райу“. — Адже тот быў розбойник, што съа з Ісусом Христом купаў и пішоў до райу, бо тóуды го Ісус Христос йáче очистиў. Тай йáш конец.

Зап. від Ілії Федака, 74-літнього старушка, в Полянах, Короснянського пов. 1900 р. О. Роздольський.

65. Про втечу Матери Божої.

A. То як євата Марія втікала з маленьким Сусиком від Гірода то здібала в полі, як хлоп сіяв жито. Тей вона сказала до того хлопа: „Памнятай, чоловіче, як ту буде хто гнати і спитає тебе, чи сія відів мене, як я втікала, то ти скажи, що сія відів, якісь сіяв те жито“. Тей Мати Божа знов стала втікати далі і що но була за корчами, як її ни видно вже було, аж тут пад'їздит на кони Гірод тей питає-ци хлопа: „Гей ти хлопи! А ии видів ти, чи втікала часом туди Марія з Сусом?“ А хлоп кажи: „Видів, втікала“. „А коли, дамно?“ питає Гірод. „Ав'о, як я те жито сіяв“. Аж тут оглядає-ци хлоп на жито, а воно вже виросло і достигло, що можна вже жати. Тей Гірод подивив сї на те жито тей кажи: „Ге, ге, коли то вже було. Коли ти ще жито сіяв, а воно тепер вже виросло, то вона хто знає, де вже втікла. Шкода труду, треба вирнугти сї“. Тей вирнув сї назад. А Марія була недалеко, що

Али то Бог так дав, шоб те жито так хутко виросло, шоб Гірод далі
ни гнав, бо був би дігнав і Сусика забив.

Зап. від М. Шмуля в Теребіню, Каменецького пов. 1900 р. А. Веретельник.

66. Втека до Єгипту.

Б. Тогди як Герот хтыв Суся Христа забити, то Матка Боска
фтыкала до Йигипту. І по дорозы здібала хлόпа, як сыйав пшиницьу
і кажи: Сый, сый, взвітра будиши жити! — Тай сама пішла. На другий
день вийшов хлоп ф поли, тай живе. Надійздыт жомнири і питайут си:
Ци ти ни видыв ту якожі Жидівки з дитинов? — Він кажи: Видыв. —
А давно? — питайут си. — О, ще яким сыйав пшиницьу. — Ого,
то ми йі вже ни здогоним. Вона вже десь далеко! — Тай вернули си.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від батька О. Деревянка.

Паралелі: Зоря, 1882, ст. 78. — Головацький, Народ. пісні. Т. II.
Ст. 10. Ч. 13. — Зоря, 1895, ст. 33. — Чубинський, Труды, I, ст.
152—153. — Добровольський, Смолен. Этногр. Сборникъ. Т. I. Ст. 243—
244. — Przyjaciel Ludu. Т. II. Leszno, 1885. Ч. 22. — Kolberg, Po-
znańskie. Т. VI. Ст. 160—161.

67. Свиня — жидівська тітка.

А. Йидного разу везили Жиди Жидівку з дитинов і завіязали
в мішок. Потому закликали Матку Боску і кажут: Як ти Матка Боска,
то згадай, що тутка ф тім мішку йи. — Матка Боска кажи: Свиня
с пацьтами. — А Жиди си зачили съміятти і кажут: Ти так добри
знайши? І розв'язали мішок, а з мішка свиня: рох, рох, рох! Чирис
тойці тицер кажут, жи свиня, то жидівска цьотка.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Кучиривої Гапусі О. Деревянка.

68. Чому Жиди не їдять свинини?

Б. Ходіў Ісус Христос по землі і зайшоў у йидей час до Жіда,
а Жидзьюка ізлегла і Жіді прикріпі корітом. Почкай, будемо мы ви-
діти, ци він Біг. Ци ти Біг? Апú угадаї, що ту піт корітом? Кой
йис Біг, угадаї! — А Сус Христос мовит: Свиня с пацьтам —

Отó знáйи, а, знáйи ! а воио Жидыўка з дытіноў. — Тай підньяли ко-
рýто, а свиньá вúха ўпustíла по зéмльу і рýбкат, а пацьá за пеў.
І с тóго похóдъят свíны і иаесь Жиды тому не йідъат солоніну, бо
свиньá тытка їх.

Зап. в лютім, 1899 р у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака
Терлецького.

Паралелі: Жите і Слово, 1894, II, ст. 182. — Zbiór wiad. T. XI,
3, ст. 39. 1. Т. V, 3, ст. 167. Т. XV, 3, ст. 65, ч. 5. Т. XIV, 3, ст.
208. Т. VII, 3, ст. 108—109, ч. 5. — Драгоманов, Малор. преданія,
ст. 4, ч. 6. — Аєнасаевъ, Народ. рус. легенды. Ст. X—XI. — Чу-
бинський, Труды, I, ст. 49—50. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV.
Ст. 159. Ч. 10. — Federowski, Lud bialoruski. Т. I. Ч. 748. — Wisła.
Т. III. Ст. 103. — Добровольський, Смолен. Этногр. Сборникъ. Т. I.
Ст. 243.

69. Як Христос бавив ся пташком.

Як Христос був маленьким хлоццем, то бавив се з єнчими хло-
цями пташко; зробют хлоцці пташко, поставют в ямку, вдарут, пташок
підскочит, тай спадає, а вони ловлють і далі бавють се. Зробит Христос
пташко, підібє, а він полетит гет в гору тай не верне се, зробит се
птахом. Тай вже тогди хлоцці знали, що він таки Бог.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

Паралелі: Zbiór wiad. T. III, 3, ст. 41.

70. Чому в горах не родить ся так, як на долах?

Мóйят таку льуди собі приміóку ў нас і так ўсьúды, же кады
Ісýс Христóс ходíў по землі, то там ныбы лы́ша земльá, лы́ше ви-
дайі плóды і ни рóдит ся ні бодáчка нінич. Тай собі такé говорýат,
чому тотó так їи. Дóбри знáйите, же кой Ісýс Христóс тамтуды ходíў,
то мýсит быти лы́ше, а на наш край, на наші гори — то Сус Хри-
стóс ту не быў — інó здалеку пáличкоў помáхаў. — Тому ў нас польá
гíрші: Йалóвець ся рóдит, бодáчка, а жáдного плóду такóго, ги ў льу-
дий, не мáймо.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака
Терлецького.

71. Звідки взявся млин, віз, кінь, скрипки і медвідь.

Iсус Христос ходіў со съватым Петром по землі і нау чаю лъудий дбогі часы. І прийшоў раз ў село, а злый поставиў млын і ні зладіў його вич, таку паличку, абы зерно падало с кошá. А Сус Христос повідай: Што ты ту робиш? — Та, диви, зладіў йим млын гегцаўком, і не хоче падати зерно. — Йа тото зладжу, али завориндуй миши. — Мовит: Йа ти завориндуй, айбо ні знайу покы. — Покы з дубровы опаде лісьтья. — А тот себі злый гадаў: До вісени, тай ѿ вісени ўпаде. — А Сус Христос запіяў паличку, тото почало калатати і почало падати зерно ѿ камінь. А він стаў, тай мовит: Тай йа цылый млын поставиў і йа ні міх ще тото зладити! І жаль му. Али ходить він коло добробы, не опадуї лісьтья; а воно ўперед, то падала чатиша гі длесяка с кидрини. Али пан Біх так даў, жебы тото не опадало покы съвіта. Али він дівит съа раз, другий, не опадуї тото. Ўзваў, пішоў, верті лыс, бий клинцы, бий цвіякы жельзны. Він мыслиў, же посушит весь лыс. Тото съа порозвиваю, тицерка таке галузя віт самой землі аж до верхá. А ѿно глатке было, хыба трохы на вершку была чатиша. І узваў і ѿ... ѿ съа долы смерекоу злый і днес смола тому на смеріцьци. І млын до днешного дніа не відобраў, а ныбы притомність до млина май і ннесе віп ѿ млыни сидіт, нéк му.

Али узваў зробиў віз у хаті і зложиў гет красно, а вытьагнути як чéрез двері? А Iсус Христос с Петром ѿвішоў: А што ты зробиў? — Віз, али ні можу с хаты вытьагнути. — Продай миши. — Узваў і продáў. — Петро мовит: На што ти, Господи, тóго? — О, трéба, будé лъудым, та будут яхати! І узваў він, розыбраў по колесу, выныс на двір і зложиў. Мовит дытко: Та ци не міг йа сам си так розыбрati та зладити? — Iсус Христос мовит: І ты бы си колись съїї, якбыс не міг іти. І днес, коли вісь квичить, тогді він на віз съаде.

Али узваў зробиў коня. А Бож даў так, бы не стояў кінь сам. І він узваў, візаў на таку жілу мёджи ногами, коня, али кінь съа ѿживиў, іти не буде, бо вуйазаный. Iсус Христос надійшоў с Петром, мовит: Што ты зробиў? — Коня, та не хоче йти. — Ну, продай мене тóго коня, та він піде. Тай ты колись си съадеш на нього. — І днес нерас такий час прийде, жи як съаде па коня він, то кінь утыче ѿ безвісти, же го ніхто не може ўперéги, длья того же він го зробиў. Мовит Петро: Господи, та на што тобі коний? — Е, Нétre, то будé тысным лъудью робити. Ростаў тоту жіжку і кінь пішоў. І ннесе коньови як ступки мёджи ногами як і вы съвідомі.

Потому зробіў скріпки і ні прорізаў звёрху totы вікéньця, та воні не мали жадного гóлосу. А Сус Христóс мóвит: Нродай мены́ totы скріпки! Він продáў. Ісус Христóс прорізаў totы окéньця і ўже гóлос мали. І ииесь чéрес totó, де йинó йакá мýзика йи, там йи вохóта і много съя такých часы́у трафит, жи дакогó й забийут при музíцы, а то чéрес totó, жи він йіх зробіў, тому́ ѿсе мáй до них прáво.

Али трафиў съя Ісус Христóс у млины іс Петром так гі жебракы. А мéльник ўвідьіў: О ѹакісь дыды ту йдут. Чекáй, йа йіх напúджу! Воні ўвійшли, а він зва дvéрий: Гу! І Пан Біг повідат: Іді ў лыс, будéш медьведьом, тай будéш гурчати, пóкы съвіта.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелі: До млина пор.: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 17, ч. 45. — Чубинський, Труды, I, ст. 104. — До воза: Чубинський, Труды, I, ст. 104—106. — До коня: Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 135. — До медведя: Правда, 1868, ст. 48: Медвідь. — Жите і Слово, 1894, II, ст. 182, ч. 10: Відки взяли ся медвіць і зазудя. — Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 149—150. Т. VII, 3, ст. 107—108, ч. 2. Т. X, 3, ст. 102, ч. 310. Т. XI, 3, ст. 36, ч. 1—2. Т. XV, 3, ст. 65, ч. 4. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 10—11. — Яструбов, Матеріалы по этногр. новорос. края. Ст. 10. — Аєанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XI. — Чубинський, Труды, I, ст. 50—51. — Романовъ, Бълорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 22. Ч. 17. Ст. 168. Ч. 23. — Kolberg, Pokucie. Т. III. Ст. 141. ч. 3. — Federowski, Lud bialoruski, Т. I. Ч. 742—743. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 343—344. — Добровольський, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 288. Ч. 56.

72. Звідки взяли ся гриби?

Ішов раз Христос із апостолами поперед хату якоїсь жінки вдовиці. Удовиця напекла паланиць та поставила їх попід хату на присні, щоби скоршє простили. Ідуть апостоли за Христом, а Христос на переді йде, та спозирають на съвіжі, ще теплі паланиці, поликають слинку, бо всі страх які голодні, аж, аж!... Не віддержал Петро, взяв одну, вкусив та вачав жмікати.

— Петре, Петре, що ти жмікаєш? — питав Христос.

— А щож, губу! — каже Петро та скорійш випльовує вкушений кусник паланиці на землю.

— Най буде губа! — каже Христос.

А Петро дивит ся на землю, не вірить своїм очам: перед ним із кусника хліба виросло несчислено багато ріжних губ та грибів.

— Збирайте — каже Христос до апостолів — буде добра вечера.

Зоря, 1895, ст. 53: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого.

Шаралелі: Zbiór wiad. T. VI. Ст. 256. Т. XIII, 3, ст. 76, ч. 165.— Етнографічний Збірник. Т. III Ст. 69—70, ч. 4. — В. Němcova, Národ. báchorky a pověsti. Т. II. Ст. 297—299. — Wisła. Т. IX. Ст. 102—103. Ч. XI. — Polaczek, Wieś Rudawa. Ст. 91. — Lud. Т. II. Ст. 19—20.

73. Звідки взяли ся пчоли.

То як Ісус Христос ходив по сівіті з апостолами, то зразу апостоли не могли привикнути. Прості люди були. То съвятий Петро все каже: Господи, я голодний! А Ісус Христос сам не їв нічого, то все тілько сї всьміхає. А далі як Петро заснув, Ісус Христос уявив тай виймиз із п'яного телеса тай повісив на грушку. Петро пробудив ся, встав тай дивує ся, що ані разу не чув голоду. Аж по якімось часі ідут вони знов попри туту грушку, а на тій грушці великий рій пчіл. Петро питав: Господи, а то що таке? — А Ісус Христос каже: Петре, та не піанаєш? Таке то твої телеса. Ти без них маєш вигоду, а пчоли з них будуть Богу на славу і людям на пожиток.

Жите і Слово, 1894, II, ст. 181.

74. Жидівський помийник.

Назливали Жиды помый цебер. А Ісус Христос с Петром ходіў по сівіті, тай totó ӯвідіў Петра. Мовит: Кількі ту помый і totó йде нівошчо. — Али злый totó ӯчуў: Дай міни totó помый і буду с того робити горішку! — I ӯзваў постावігоральни і шче шчось мусіў до тых помий додавати ӯ горальни; йакось totó спаліў, і назаваў горішку палепкоў. I днесь ӯ горах называйт ӯ палепкоў. I таکій даваў льдьлом коштовати, піти і льуди почали піти. Али йиден такій быў, жи відіў, ш чого totó наробило — а другий съя напіў тай льізе гі піаный ӯ вочи, шчось му бесядувати. А тот мовит: Цыкай від няа, ты жидівський помийнику, жиш то ныбы тым съя ӯшиў, шчо ж жидівських помий. I шче й днесь, йак бы съя напіў дахті, та моят: Ты помийник жидівський.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мишанці, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

75. Як згорів „Ка“.

А. Горівка, то чортівський напиток! Не люде її завели!

Був собі чорт „Ка“, а він варив той трунок. Раз якось захотіло сь і съветим апостолам, покровенькам Петрови і Павлови йії закоштувати. Прийшли вони до пекла. А там той трунок так варит съ і та кипит!... Попросили апостоли якогось антипка по кватирцы того трунку. Антипко дав їм. Але як вчув сам люципер той „Ка“ про то, як не скочив у той котел з тим трунком тай там згорів. А агицки зараз в плач тай жалували: згорів-ка, згорів-ка... Тай відти пішла назва горівка.

Зап. в грудні, 1898 р. від П. Петрова в Дрогобичі Волод. Левинський.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 17—18. — Чубинський, Труды, I, ст. 43—44 і 109. — Gliński, Bazar polski. Т. III. Ст. 211—215. — Байки небылицѣ. Коломыя, 1880. Ст. 25—27.

76. Від чого названа горівка?

Б. Ишоў съвáтий Пéтрó и з Исýсом Хrýстом, а там дъáбли ў йíдны фабрýцы варíли трúнок. Съвáтий Пéтрó повíдат: „Пáне, яа там пíду, што там ѹист“. — А Хrýстос му повідат: „Нé ход, Петре!“ — А він му повідат: „Пíду лáкус, пáне, бýду ѹа вýдýу, што там ѹист“. — Гвóшоў там, дáли му порцíйу тóго трúнку. И вýпиў, посмакувáю му и напиў съя. Пóтым кáзаў сóbi дáти дрúгу порцíйу. Йак вýпиў дрúгу, кáзаў сой дáти и трéтьу. Нотóму хóче шíти, бо Хrýстос съя му не кáзаў бавíти. А тóты дъáбли зорвáли з нього капéльух: — „Зáпўат, што-с кáзаў! Штóсме ти йíдну ту дáли, то дáрмо, а двí то зáпўат!“ — Нéтрó нé маў нийáкых грóший, — то съя тим забáульяў, бо нé маў чым запўатýти. (И глья тóго тéцер Жýды, йак нé ма чым запўатýти, то зáра Жýд зníмат капéльух). Але фхóдит там по Пéтра Хrýстос, — а найстаршому чортóви бýю имéно „Ка“, што бýua ѹóго фабрýка. И йак отвóриў Хrýстос двéрі, йак го дъáдріў Ка. и фстрáшыў съя. Фпаў до кíтла до тóго трúнку, де съя вáриў, и там зіóріў Ка. И гльятóго тéцер назýваўт трúнок „згорéука“, бо в пýї съя сцáлу чорг Ка, та фшýткы зá ним там ѹойчали ф тыі фабрýци чóрты, же: — „Згóріў Ка!“

Зап. від Антона Тиханича в Котáни, в серпні 1900 р. О. Роздольський.

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. II. Ст. 63. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 11. Ч. 4. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 283—284. Ч. 48—49. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 169—171.

77. Звідки взяла ся табака і люльки?

A. Чортова мама ўмерла. Посходили си льуди до неї, як звікло до ўмерцій (то було на зимлі), тай сидить тихо, нима нычо. А чорт син приходить, кажи: Чикайти, я вам злагоджу, аби ви дурно ни сиділи! — Тай ўзыї, утер табаки; даю кожому почути, тай кажи: Плачти за мою мамою! — Як кождий почуває, тай зачії плакати за чортовою мамою. А Христос приходить на той, тай дивит си, жи оні плачут; кажи: Чикайти, я вам дам ни таке! Ўзыї, поробій люльки, тай даю йім закурити, тай кажи: Пльуйти на чортову маму. Тому типер хлопій як курят, тай пльуйуть.

Зап. в вересни, 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелі: Жите і Слово, Т. III. Ст. 374: Табака і тютюн. — Зоря, 1987, ст. 44, Чорт, Д. Лецкого. — Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 169—170, ч. 25. — Zlatá Praha, 1891, ч. 44. Ст. 522. — Гріпченко, Этногр. Матеріали. Т. I. Ст. 10. Ч. 17. — Манжура, Сказки. Ст. 144—145. — Харківський Сборникъ, VIII, ст. 310. — Київ. Старина, 1890, кн. 7, ст. 326—329; 1893, кн. 3, ст. 547—548; 1888, кн. 4, ст. 20.

78. Тютюн і табака.

B. Імперла чортякови мама, а льуди си походили, тай аньї кажі, ныхті не хоче за його мамою плакати. А він натер табаки і давав льudem ньухати, аби йім поставали сильози у вочех, аби плакали за його мамою. А надійшо пан Біг і подавав льudem люльки. А льуди курили тай при тым і харкали; то си тичило, же на його маму.

Зап. в цвітни 1897, від Тимка Гринишного в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелі: Драгоманов, Малор. парод. пред. и разск. Ст. 13: Черти и табачники. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Ст. 282. Ч. 47: Атчаво ета слизя котитца изъ глаза, якъ табакъ нюхаемъ? На чортавый матки плачимъ. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 23. Ч. 19.

79. Звідки взяв ся огонь у кремені?

З початку сьвіта то ни було вогні. Аж як согрішили ангели і пішли до пекла, то відумали йиго там, аби було ѿ чим праживти грішні душі. А як стались ходити по сьвіті Христос с Питром тай виділи, жи льудьом зле близько вогні. Али йдуть они раз, дійши си, а чорт наклає собі вогонь коло дороги, тай грій си. Посыдали си они коло него, балакайут... А Питро маю с собою палицу, тай постави ї на вогонь. Як зачіла горіти, а він звірває си тай зачію үтикати, жибі занести трохи вогні льудьом. Али чорт такі ни дурний, зачію лапати Питра тай кричить: Віддай вогонь, на щось үкраю? — Як уже маю Питра зловити, а Христос крикну: Щар палици ѿ камінь! — Питро єдарив і ходь чорт відобрає ѿ него палицу, то вогонь ѿ камини лішиє си. А той камінь — то кремінь. Тогді Христос показав льудьом, як си крієши с кремінни вогонь і віт тогді майут ѿже льуди вогні, кілько хотий.

Зап. від брата Гілярка, 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелі: Чубинський, Труды. Ст. 43, 45 і 46.

80. Чому діти не ходять до року?

Як Христос ходив по сьвіті, тай прийшов до жінки, що мала малу дитину тай сказав її, щоби дитину перекинула бес себе. А она боялася съє, не хотіла перекинути, аби съє не забила дитина. А він її сказав: Коли не хочеш, то не буде ходити аш по році! — А прийшов потому до корови, що мала мале тельце. Казав її перекинути, а она перекинула і тому тельце съє үродит і ходит. І так до кождойі звірині ходив і кожда го послухала і кожде, лиш үродит съє, ходит.

Зап. 1896 р. в Пужниках, Бучацького пов. від брата Гілярка.

Паралелі: Грінченко, Этногр. Матеріали. Т. I. Ст. 83. Ч. 107. — Романовъ, Българ. Сборникъ. Т. IV. Ст. 178. Ч. 37.

Паралелі: Zbiór wiad. T. XV, 3. Ст. 268. Ч. 2. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 178. Ч. 36. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ч. 790. — Шейнъ, Материалы. Т. II. Ст. 399.

83. Чи знали люди час смерти?

В. Кождому чоловікови наперед призначено, якою смертю має вмерти. Як йому призначено втонути, то аби весь вік на печі сидів, а таки прийде така година, що він утоне.

Давно люде наперед знали, коли хто вмре. То вже такий нї за що не дбав. Іде раз Пан Біг по під лїс, а там хата, а з хати вийшов чоловік, запалив лїс тай поставив до того огню горнець з водою, щоб загріла ся.

— А ти що робиш? — питав Пан Біг.

— Та от воду грію.

— Та не можеш урубати дерева, а зараз мусиш весь лїс палити?

— Е, та мінї байдуже, я й так завтра маю вмерти, — мовить чоловік.

— Е, коли так, то не вмреш, — мовив Пан-Біг — і нє будеш наперед знати своєї смерти. По якімсь часі іде Пан-Біг знов тою дорогою і бачить того самого чоловіка, а він з'орав те місце, де був лїс ізгорів і сіє жолуди.

— А що ти, чоловіче, робиш?

— Та жолудь сїю.

— Та на що?

— Лїс буде.

— Алеж ти вже старий, ти його ѹ нє побачиш, нє то що.

— А хто знає. А нє побачу я, то побачуть мої діти і внуки.

— А видиш, — мовить Пан Біг, — як то добре, що ти своєї смерти наперед не знаєш.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 189—190.

84. Чому кінь такий ненаситний?

Як Христос ходив по сьвіті, прийшов раз над ріку. Вода була тогдї зібрала, тому він не міг через ню перейти. Вже хотів вертати сє, аж дівіт сє, а ту пасе сє кінь. — Перевезі мене на дрѹгій бік! —

каже Христос до него. — Я ще голодний — каже кінь. — Христос рознівав се тай заклев: Абіс їв до кінде віку іabis не наїв се ніколи! — Тому тепер кінь все єсть і єсть і ніколи не наснітит се.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

Паралелі: Zbiór wiad. T. II, 3. Ст. 38. Ч. 1. — Тамже, VII, 3. Ст. 108. Ч. 3. — Драгоманов, Малор. предання. Ст. 109. Ч. 16. Тут кінь ценаснітний тому, що його прокляла Богородиця за те, що він витягав сіно з під Христа, коли він лежав у яслах. — Чубинський, Труды, I. Ст. 49. — Афанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. X.

85. Звідки взяла ся собака?

Йак Христос ходіў по зимлі с Пітром, то йшли вої раз біс сило, а дыти бáвали си на улиці зайайци. А той, що буў хóртом, зачій бічи за Христом тай гáукати. Христос розглостиў си тай проклы́того хлопць: Жибіс гáукаў дóки сьвіта! — І с тóго хлопць зробіў си пес.

Зап. 1897 р в Пужниках, Бучацького пов. від брата Філька.

Паралелі: Чубинський, Труды, I. Ст. 52—53. — Романовъ, Бълор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168. Ч. 24.

86. Звідки взяла ся малпа?

Йак Христос ходіў по сьвіты, то йидéн чоловíк вільз на дуба і хотіў йигó звітти настрáшити. Али Христос йигó зобачиў тай сказáў: Будéш жи так лáзити по деревáх, дóки сьвіта тай сónцы! І с тóто чоловíка зробіла си малпа і лáзит ѿсе віт тóгда по деревáх.

Зап. 1897 у. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишевого.

Паралелі: Чубинський, Труды, I. Ст. 50.

87. Черепахи.

А. Рас ішла Матка Боска с Сусом Христом чирис рíку та йі риби кусали. А Матка Боска прокльила ті риби і з них си зробили чирипахи.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Кучиравої Ганусі О. Деревянка.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 10, ч. 31. Тут черепаха повстала з печеної курки, яку скуча донька укрила була перед матірю, що прийшла до неї в гостину. — Тамже, ст. 386—387: Тут черепаха повстала з вареників, укритих скупарем перед старцем. — Ястrebовъ, Матеріалы. Ст. 20: Тут перемінена в черепаху жінка, що сховала ся перед Христом. — Чубинський, Труды, I. Ст. 66.

88. Заклята риба.

Б. Матка-Боска с Сусом Христом шла бис воду. Розмавйили си, жи дужи рибу роздоптуйут. Вона кажи: „Божи, Божи, вминши тойі риби“. І тоді кажи Сус Христос: Вже нима половини тойі риби, вже в кулках — вона вже закльита. С того йи чирипахи.

Зап. від сестри Ольськи в Будзанові, О. Деревянка.

89. Чому рак має в заді очі?

Раз брив Христос через воду, став на рака і притиснув єго. А тоді ще рак мав зпереду очі. Розгніваний, крикнув до Христа: Як ти йдеш? Де маєш очі, що стаєш на мене, чи не в гузиці? — А Христос каже: За того, що так до мене говориш, будеш мати від нині очі в гузиці, а не в голові! — І так ся стало і тому тепер так рак виглядає.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3. Ст. 115. Ч. 29—30. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 13. Ч. 36. — Ястrebовъ, Матеріалы. Ст. 20. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168. Ч. 21. — Fedorowski, Lud bialoruski. Т. I. Ст. 175. Ч. 579.

90. Чому тепер колос має?

А. Коли Ісус Христос по сьвіті ходив, зайшов раз до богачки, а тата з під дитини збіжем збирала і на гній виносила. А тоді ціле стебло від корінця аж до верха був колос. Як Ісус Христос того вздрів,

що богачка съвіжого хлібці не шінує, засумував сї, тай каже: „Не буде від тепер на стеблї зерна, лиш голе стебло!“ А Матінка Божа взяла в руки тай стала Сина свого просити: „Сину мій дорогий, сину мій любий, най хоть тілько лишить сї зерна, кілько я в кулак взяла і най то буде для пса і кота!“ А Ісус Христос каже: „Ну то най уже й так буде“. А по при пса і кота люде до нині годують сї.

Зап. в Переїзци, Калуського пов. 1875 р.

Паралелі: Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 355—360. — Доброволь-скій, Смолен. етногр. сборникъ. Т. I. Ст. 289—290. Ч. 58—59. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 14—15.

91. Який був колись колос?

Б. Йак Христóс ходíў по съвіті, то жіго і пшинейци ни родíло си такé, йак типéрички, али кóлос буў віт зимлі аж до вірхá. Христóс хтýў нарід покараати, тай зачýў ссувати кóлос. Али съвітýй Пітрó злапáў Христá за рýку, тай кáжи: Гóсподи, лиші хоть длья пса і котá. — Христóс змилосердýў си тай лишýў. Тому́ колосóк типér такýй за дóўгий, йак рукá, а ми йімó тотó, што цsóви і котóви.

Зап. в січни, 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелі: Драгомановъ, Малорусскія народныя преданія и разска-зы. Ст. 14. Хлѣбный колосъ.

92. „Для пса і кота“.

В. Ходíў Ісус Христóс съ сватýм Петróм по землі і зайдí до їидного чоловіка. Дытýна піс...а съа, а вонá ўзьвалá, totá жінка, палинýцу, звігнúла ў двóйи, — жйтну — і єзьдалá totó г..ó і вынесла на дъвір. А Сус Христóс totó uвідыві і думат собі: Е, трéба бы з вáми йинáче робýти, колý вы не шанýйите. Бо вонó было тогдý вó-лотъ і кóлос от самой землї. І Паш Біх выйшоў с Петróм мéджи сиїубý і почáў змыкати від землї гет, абы не бýло хлýба жéдного, кой льýди не шанýйут. А Петró хóпиў жмéнеў: Гóсподи, лиші хоць на котá та на пса, бо totóнич не знáй! І мы днéськова с тóго ѿсы жýйимо.

Зап. в марті, 1899 р. у Мішанці, Старосамбірського пов. від Гриця Оміш. Терлецького.

Паралелі: Zbiór wiad. T. III, 3. Ст. 23. — Т. VI, 3. Ст. 321. — Т. XI, 3. Ст. 63, ч. 4. і ст. 220. — Т. XIII, 3. Ст. 191. — Т. XV, 3. Ст. 273, ч. 2. — Зоря, 1887. Ст. 95. — Зоря, 1895. Ст. 53. — Аєанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. VIII. — Терещенко, Быть рус. народа. V. Ст. 48. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. II. Ст. 368. Ч. 194: Die Kornähre. — Чубинський, Труды, I. Ст. 156. — Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 82. Ч. 17. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. III. Ст. 169—170. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 170. Ч. 545—548. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 7. — Wasilewski, Jagodne. Ст. 98. — Wisła. Т. I. Ст. 143.

93. Чому камінє не росте?

Каміньи то пέрши рослó так ѹак грибý, або шчо. Тай бўло бы рослó ѹак до тепér, ѹак бы ни Христós. Він ѹак ходíў по съвіты тай ѹашоу раз дорóгоу тай ўдариў съи ѿ пáлиц, али так, жи гет розбíй на прáх, аш пáзур злыі. Чўйи він, а то тákой дўжи болít. Тай тоглі за- яльіу каміньи: Жибý ви більши ни рослý! І ўже віт тóго чису каміньи ни ростé.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від сестри Анни.

Паралелі: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 170. Ч. 29. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 165. Ч. 511.

94. Чому ксандзам не вільно женити ся?

То Сус Христós повідáў, жибы прийшли порáдити съа, ѹак бráти съльúбу. Йіде ксьиндз наш і польцький, али надíбаў съа хлоп. Де вы ѹідите? — До Пана Бóга спытáти съа, ѹак съльúбу брати. І ѹа йду з вáми, хлоп. — Надібаў съа жид: І ѹа йду з вáми. Али прийхали там до тóго дóму, де ѿже Icус Христós быў, жид на грáйцар лáкомый і ѿзыаў держáти кóны польцького ксьяндза і нашого, бо му поубіцьали по два грایцári. Польцький пішóу до господы, шчось там вы́пити і вы́сты, а наш пішóу рýський т Сусу Христú і пытат съа: Ци вільно съа женити? — Вільно. — І пішли обá с польцьким. Польцький собі гадáў, жи то наш спытáу съа за нього. Али хлоп увійшóу і съа пытáй: Ци вільно съа мены́ женити. Али твéртший, ѹого кортít лýшие

зна́ти, пытат съа: А ўакбы тота ўмे́рла, ци мόжбы дру́гу ўзьяті? — Та мож! — А він выйшоў за поріг і гáдат си: Йакбы ўмे́рли і дві, ци мόжбы трéту ўзьяті? — Но, шчо хоч? — Йакбы ўме́рли дві, Гóсподи, ци мόжбы ўзьяті трету? — Мож і трету і четвéрту. — Выйшли на двір ўсы, а жид мóвит: Ну, ныўро́ку, пытали вы съа за мénе? — Пыталі. Вільно тобі дебудь і на сымітьу. Ниесь тому́ жиды берут і на сымітьу съльуб, дебудь. Типéр хлóпу вільно і штири рази съа женýти, а ксьинду раз. Польцкому не мόжна ў йидної брати, хыбá ко-ханку.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мишанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олі-щака Терлецького.

95. Чому попам усе мало?

Йак ходíў Бог по зімлі і навіджáў льудíй — і ходíў съвитíй Питró і Паўлó. А захорувала ѹидна ўдовíцы. І післáў Бох трох съвит-цьї до тойі ўдовíци, шчобі ўі приготовіли на смерть. На свóйім місци то Бох післáў ксьондза, а сам съи лишíў ў дóма. І даў ўім ўсы тróм по тórbі грóши і росказáў ўім, шчобі кáждай свóйу тórbu віддаў удо-віци. А съвитíй Питró і Паўлó свойі подавáли грóши, а ксьонц свойі ни даў. Затрýмаў ў сéби і казáў до двох съвитцьї, шчо съи на дорó-зыі поды́лимо. Йак виртали вітти і зачíў ўіх дыліти, а воні ни хты́ли брати. А ўак повиrnули до дóму, зачíў ўіх Бох кúждого з восóбна пи-тати: Ти, съвитíй Пётри, даў свойі грóши? А, ти Паўли, даў свойі грóши? Паўлó ў Питró вітзвáйт съи: Даў! — А ти, ксьондзи, даў свойі грóши? — А ксьонц съи ни вітзвáй. — А Бог до ксьондза: А відиш, раби, ни мόжиш съи найісти, покрýдиў ўис ўдовíцу! Будé на вас на́рід роботáў по́ки съвіта і соньцы! Так на вас будé ўти, ўак мить¹⁾ будé мёсти і ны́гdi съи ни найістé по́ки съвіта і соньцы! — Тай типéр ксьондзі ўсе кричут, шчо ўім ма́ло тай ма́ло.

Зап. в цвітни 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького повіта.

¹⁾ Заверуха.

95. Ненаситний піп.

Раз ішов Господь Бог з съветими Петром і Павлом в день великої съвети, дивлєт си, а піп оре. — Питає си его Господь Бог: Ти чо в такий съветий день та до того ше і духовний та вореш? — Піп єму на се каже: Господи, даруй мені, я так тогід зробив, що в великої съвети орав, та мені тілько богато хліба си вродило, що я віддав моїх 30 доньок — та ше лишило мені си 30 хлопців — та хотів би іх поженити в осени. — Е! братчеку мій, каже Бог до попа — я тобі тогід вібачев і вродив тілько хліба, що ти міг не лише тих 30 доньок відати, але і тих 30 синів вженити, але ти, братчеку, як виджу, то ти як кождий піп ненаїджений, і не дбаєш, що гріх і в таки вилики съвето вореш — абись знат, що сего року нічо тобі не вроджу і з голоду вмреш. — І так Бог зробив.

Зап. 1901 р. в Довгополи, Косівського пов., від Анни Тоневич О. Галевич.

97. Богач не лише бідного, але й Бога не хоче знати.

Було трох братів, два були богачі, а оден був дуже бідний. Але як ходив ше, съветив би си, Бог по съвіті, поступив раз зі съветим Петром до більшого (старшого) брата і просив си на ніч, а тот брат тогоди клав хату, — тай Господь Бог каже до него: „Боже помагай!“ — А він на се Богови відповів. Мені шо з Твого помаганя? І ше почев лихословити Богови. Бог тоді каже до съветого Петра: Ходім даліше Петре! І прийшли до меньшого (середушого) брата тай також просили си в него на ніч. — Та він их приймив на ніч, але в ночі стала си в сій хаті пречка (пригода), а то курка знесла єйце і вбила. Тоді тот богач зачев ляхкати на Бога і съветого Петра, що то через них єйце вбило си, бо ек би вони були не ноочували, то єйце було би си не вбило — і вігнав таке іх в ночі з хати. Ідуть вони до найменьшого (наймолодшого) бідного брата. — Приходить, а він кладе бухню (бухня то дуже з дешевого матеріялу і мала з не докіньчаним дахом хата). Поклонили си єму, поздоровили его — а він іх файно приймив, похарчював, за що Господь Бог, съветив бý си, поблагословив бідного хату і він від сего чесу зачев богатіти — а богачів братів Бог вітопив всі маєткі.

Зап. від Марка Курипдаша з Полянок, у Довгополи, Косів. пов. О. Галевич.

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗВІРНИК Т. XII.

98. Христос, Петро і підкова.

Йшоў Христóс с Питróм дорóгоў тай ўвидыў кіньську піткóву. Шідоймí Нéтри! — кáжи до нéго. — А мины́ на йакóго чóрта піткóви? — вітповіў Питró тай пішоў дálы. — Христóс підныіс піткóву, а йак йшоў пóпри кúзыньу тай продáў ковалéви і купíў за тоты́ гróші чиришéнь. Йдут вонý дálы, вийшли за силó, сónци так припíкáйи, Питróви так хóчи съи водý, а ту ны́где ны́ краплы. — Йой, йак йа би пiу́! — кáжи Питró. — Христóс ни вітповіў ны́чó, лишé зачýў кидáти по йидны́ черéшни на зéмльу. Питró йшоў за ним тай збираў. Як ужé викидаў ўсы́ чирéшны — Христóс — тай кáжи до Питrá: Вíдиш, Нéтри, ни хты́ў ѹис раз зыгнути съи за піткóвоў, то мусы́ў ѹис згинáти съи тýлько разы́ў за чирéшными! — Питró пізнаў, що Бог за жиругувáў си так з нéго, али лишé пошкóбаў съи тай пішоў, бо ни маў шчо казáти.

Зап. в маю, 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов., від брата Гілярка.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 124, ч. 22. — Етнограф. Збірник. Т. III. Ст. 69, ч. 29, 3. — Wisła. Т. IX. Ст. 116—117: Legienda o św. Piotrze i podkowie. — Materyały antr. arch. i etn. Т. III. 2, ст. 151.

99. Як съв. Петро був Богом.

А. Коли Христос жив іще на сїм съвітї і ходив із своїми апостолами проповідати слово боже, сказав раз до нього съв. Петро: Як то багато біди на сїм съвітї. Як би я був Богом, то було би далеко лiпше! — Коли хочеш того, то я позваляю тобі бути один день Богом — відповів Христос. — Съв. Петро утішив ся тим дуже, але його радість не була довга. Коли йшов із Христом, почув, як мати виправяла свого малого синка на друге село і прощаючись із ним, сказала: Най тебе Бог провадить, сину! — Тоді сказав Христос до Петра: Ну, Петре, ти тепер Бог, веди його! — І Петро мусів відвести хлопця на друге село. Ледви вернув, а тут кличут уже його до суду, де хтось присягав і приклікав Бога на съвідка. Петро побіг до суду, аби бути съвідком. Лишє вийшов із суду, дивить ся, веде баба козу на пасовиско. Вивела, пустила, тай каже: Най тебе Бог стереже і приведе щасливо до дому! — Петро мусів іти пасті козу, та се ще було пів біди, але коли прийшло гнати її до дому, то вже не міг дати собі ради. Надер ся добре по корчах

та скалах, заки прігнав її. Змучений, облитий потом, упав Христови до ніг і просив, аби скинув із нього ярмо, наложене рано; він уже пабідився до волі і не хоче бути більше Богом. Христос посварив його трохи, а потому сказав: Памятай, Петре, не треба пробувати Бога і жадати від нього того, до чого чоловік неспосібний і не має сил. — Петро вислухав слів Христа і вже більше не хотів пробувати Бога.

Зап. незвісно де і ким. Друковано в „Галичанинѣ“.

Паралелі: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XXX—XXXI. — Wenzig, Westslawischer Märchenthatz. Ст. 89—90. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 184—186.

100. Божий коваль.

Б. В однім селі жив собі такий коваль, що від нікого за жадину роботу платні не брав. Бувало зробить що кому, а той питає: „Що вам за роботу належить ся?“ „Нічого“, каже коваль, „Бог мині заплатить“. І всі люди вже його знали і за яку роботу, то казали йому: „Хай вам Бог заплатить“, і прозвали його „божим ковалем“.

Жив він так досить довго, аж нарешті прийшла смерть і він умер. Приходи він до неба, аж там святий Петро до него: „А тиж чого тут?“ — А він каже: „Таж я вмер, то де піду?“ покажіть мині. Аж коли він диви-ця, а там напротив него сидить Бог на золотім троні і киває до нього пальцем; себто, ходи до мене. Підійшов коваль, упав до землі і лежить, а Бог каже: „Вставай, не бій ся і приступай до мене“. Встав він, приступив, а Бог його питає: „Ну, ковалю, скажи мині, що ти хочеш за те, що ти ціле своє жите за роботу нічого нє брав, лиш казав: „мині Бог заплатить“. Скажи, якої заплати за се бажаєш від мене, а все тобі дам, щоб навіть не знати що було“.

Зрадів коваль, як почув се і став думати, щоб тут жадати? Якої заплати? Подумав, подумав, а далі й каже: „Нічого, Господи, не хочу, тілько хотіть один день посидіти на Твоїм троні“. „Добре“, каже Бог, „сідай, тілько щобись всидів, а як не всидиш, біда тобі буде“. Вийшов Бог з трону тай пішов собі у рай на спадер, а коваль чим скоріше з утіхою на трон. Ледво тілько сів на нім, аж тут цілій світ перед ним роскрив ся як на долоні, все наче перед самим носом. Все він зараз зобачив, що діє-ця на цілім світі: на землі, у землі, у морі, в землі і скрізь, бачив усе кожну людину, кожне найменче сотворінє. Став він роздивляти ся, дивитися: там йден другого забив, йеден у другого вкрав, скривдив, обдурив і все а все, що но діялось по світі, все бачив.

І вже не міг далі всидіти, лих хтів крикнути, як рідний син пробив ножем батька, але Бог сказав йому: „Не съміш ї пари з рота пустити, сиди тихо та диви ся. Дивить ся він, аж приходи до бідної вдови старий дід жебрущий, і проси милостині, а та виймає остатнього сухара, котрого навіть перед дітьми голодними була сковала і дала йому. Вона пішла на роботу, а дід вернув ся і підпалив її хату, і в хаті всі діти згоріли і все. І вже довше коваль не міг всидіти: Крикнув з жалю і впав на срібну підлогу з трону. Бог його зараз підняв і каже йому: „Видиш, чоловіче, який я терпеливий, що мушу вічно сидіти на сім троні і на все дивити ся і все бачити, навіть ще гірше, як ти бачив. Отже бачиш, яку я терпеливість маю, тож знай, що я теж дуже терплю. Праведна душа кожна терпить. А ти тепер йди назад на землю і роби так само, як і перше і будь таким самим праведним чоловіком, якісь був“. І коваль вернув назад на наш світ і до вині десь працює за біг заплать.

Чув від свого небіжчика батька Ілька, А. Веретельник.

101. Батько конем.

А. Оден газда маў два сини і тим синам не даваў ні їсти, нінич, лих они ходили у лыс, збивали сучкі (дрова) і носили на місто і брали від однії ўйазанки три сорокі́ць. Ходили они так zo дві недылі. Приходьят два сьвіяты і кажут: Де ваш отець? — Наш отець зробиў съя коньом тай ўзьвали го Жиди! — Тоти сьвіяты мали коня віском і казали, що би купили собі totи брати. А брати съя звідали, щоби они хотіли. А они хотіли три сорокі́ць. І купили. Сьвіяты пішли і сказали, щоби они ныколи не лишили коня неприкритого. А на тім коні була золота уздьаниця. І прийхали они на місто, напили съя і забули того коня укрити. І прийшли totи сьвіяты і кажут: Видите, які ви справедливі! Він вас з малої дытини вигодуваў і до старости вас годуваў, а ви го забули укрити! — Бо то буў отець. — І загнáу сьвіятий другого сьвіятого, аби ізньáу золоту уздьаниць. І пішоу сьвіятий, ізньáу золоту уздьаниць і ўвійшоу тогди до тойі коршми, де они съя попили і стаў перед ними отець їх. Як би були його накрили, то буў би шче коньом.

Зап. в Хітари, Стрийського пов., 1895 р. від Данила Хомінця.

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. IX. Ст. 41—42.

102. Ях Христос зробив коня з чоловіка.

Б. Під дέревум сідіў Бог, Петró і Паўлó. Булó то на самій сьвітій вечир. Бог післáу Паўlá ду однóгу богачá, а шчóби dáu мíрку пшиниці. Паўló прусíу бугачá, але той сказáu: „Ти нерóбу, не хцеш рубýти на хліб, а йісти бис йіў!“ І сказáu: „Іді від мéне, бу ти дам сукéрую в гóлову“. Паўló пішóu ду Гóспода і сказáu, „што ешче — што сказáu ду мéне, іді, бу ти дам сукéрую в гóлову“. Пóтім пішóu Петró. Зачáu він прусíти о мíрочку пшиниці, а бугáч кáже: „Йди, бу ти дам лупáтую в гóлову“. Тréтий раз післáu Бог Паўlá. Зачáu він прусíти, а той кáжі: „Я не маю пшиниці для вас, нерóbi!“ І закýнуў мótuz, што даў Пáмбíг і пішóu ду Бóга. Бог ся питáйі: „А даў?“ А Петró відпувідáйі: „Нї, не даў!“ Аж ту сі вубзирáйі назáд, а там стуйіт кінь. Тугдí взяли тóгу куня, пувéli ду бідногу чулувíка і хтíli, а шчóби йіх переначувáu. Гусpóдар той кáжи: ·Таж я не маю клáптик сулóми, шчож вам пустéлю!“ А Пáмбíг сказáu: „Ta йдít ду студóli, пубáчиti, шчу там ест сулóma“. А гусpóдар сказáu: „Якéмжи спосóбум би ся взяла, кúли нíхто там не пулужíy“. І пішóu ду студóli, пубáчиu, шчу там поўно сулóми. Взяu тудí пустилý на землý і всё пулягáli спáти. Ранéньку пуўставáli, а Пáмбíг сказáu: „За такý вáшу вдáчиństъ даю вам куня, кутróгу мáйimu зі субóu. Але ци знáйiti, што я ест? А гусpóдар сказáu: „Нї, не знаю!“ Бог сказáu: „Я ест Бог з Петróм і Паўlóм!“ І пíшлý всё — Бог — далéку в дурóгу. Гусpóдар тудí пішóu ду кумóri і пубáchiu, шчу там поўну збíжа і всього ду пузjivi. Аж на дру́гий rík прийшлý три люða, але він йіх не пíзнáu з ráзу. А пóтім сказáu: „Чи ви не прийшлý pu тóгу куня? А Пáмбíг сказáu: „Mi такý прийшлý“. Тугдí взяли тóгу куня, прийшлý ду тóгу гусpudári бугáтугу, привелý куня під пурíg і зрубíu ся з нýогу чулuvík. Синí тудí пuvихудíli, й зачáli ся витáti і сказáli му, што вунí давáli на слúжбу бóжу за нýогу без цéлýй вík. А Пáмбíг, Петró і Паўló пíшлý в сьвіt.

Зап. 1897, від школяра Василя Матвíїва, в Угерцах Нез. Городецького пов.
Л. Гнатишак.

Шаралеі: Zbiór wiad. do antr. kraj. T. 18, 2, ст. 252—254 : Jak P. Bóг jechał konno na człowieku. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 87—99. — Чубинський, Труды, II, ст. 336. — Романовъ, Бълор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 18—19. — Садовниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края. Ст. 269—270. — Добровольский, Смолен. этногр. сборникъ. Т. 3. Ст. 373—374.

103. Съв. Петро у клошоті.

А. Йак Христо́с ходи́у по съвіты съвітім Питро́м і Паўлóм, захопила їх раз ны́ч так, што ни ма́ли де піті на-ны́ч. Шішлі до кóрши. (А там пійакі запивали съи). Польгáли слáти; али Питро бойáу съи льигáти с краі́у, абы го ни бýли, тай льиг віт сътыні́. Аш ту пійакі ѹак попіли съи, тай кáжут ѹилéн до дру́гого: Кúми, а то што за волоць́уги? Ходы́м, будéм бýти. Вітъигли Питра́ віт сътыні́, потлúмили, тай зноў пішлі пýти. Али Питро кáжи: Гóсподи, пустý минé ў сиридýну, бо ѹак тоты́ вéрнут съи, то шче будут бýти. Льиг ў сиридýны. А пійакі кáжут: Ўжéсмо ѹиднóму дáли, ходы́м, дамó шче дру́гому, тóму што ў сиридýны. Вітъигли Питра́, набýли і пішлі дáльши пýти. А Питро кáжи: Гóсподи, пусти минé на край, бо ѿже минé два рази вýбили; ѹак шче трéтий схотý, то ни знáйу, чи вýтримайу. Пішоў на край. Шійакі напíли съи і кáжут: Кúми, а ходы́м шче до трéтого. Вітъигли зноў Питра́, вýбили і пішлі. А Христá ѹ Наўла ни бýли ны́ разу, бо они ни ма́ли страху.

Зап. в січни, 1885 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Наралёї: Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы. Ст. 128, 2; 129, 27. — O. Kolberg, Przemyskie. Ст. 201: Chrystus wędruje z Apostołami (лишень конець). — Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 63, ч. 3. Т. III, 2, сг. 151—152. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 116—117.

104. Як съв. Петра били.

Б. Йак Сус Христо́с ходи́у по землі, то покáзуваў ўсьáкі чуда́ даўно. Али ѿшоў з ним съватый Петро́ і Паўлó. Петро́ бы́у чоловíк цыка́вый, ѿсьо го корты́ло. Ісýс Христо́с повідат: Бýлismо дагдé ѹшли на ны́ч, бо ѿже вечерíй! — Петро́ мóвит: А до кóрши підемо. — А Сус Христо́с мóвит: Нétre, кой то ѿ кóрши съя на́пасць трафіт. — А Петро́ мóвит: Ни знаў ѹака! Тат ѹак си не бýду нý с кым заходить, та мены́ ны́хто не будé нич мóвити. — Али Нétre, Нétre! Шія́вый чоловíк рíўнат съя до шáленого пса. — Петро́ тóго не слúхат, ай ходы́м! Тай пішлі. Тай си полыгáли сéрет хáты ѿсы три; Петро́ си лы́г з ѹиднóго краі́у, віт шиньку, а Сус Христо́с вы́сше Питра́, а Паўлó з дру́гого краі́у, з гóры. А ту съя пійакі трóхы понапи́вали: О, ѹакісь ту позвалы́гáли, немá кады перейtí! моўнат. Заточи́ли съя на Питра́

і попадали. Петро шчось мовит — а воні ўзьвали тай побили. Али Сус Христос ўсьо зиайи, што съа робит. А Петро ўзьваў, тай съа упхав ў середину. Тоты походили шче трохы: Е, тóгосмо трохы прত্যাগли крайного, ўзьвати дру́гого с середины! Лап, Петра, бий! Выбили добре, Петро страх майи, лых си з горы, аш повиш Наула. Тоты трохы походили: Ага, тоты два бýты, а ион третый ныт! Лап Петра ўсе, выбили. Переспали до дру́гий день йакось, повідат Сус Христос: Но, видаш Пётре, ци бýт йис быў? — Господи, бо йакесь на мене наверныя. І ховáйим съа, і ўсе мене били. — Та Бог повідаў, жи йак си не бýдеш заходить, та тъа не бýдуть бýги. — А тепέрь, Господи, віру. Тото пийаки напасьть цылá. Словом ним не мовиў, а уни не пытайут, йинó бýйт за дурно.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

105. Біда з піяками.

В. Господь Бог ішов з съвітим Петром і Павлом коло корши — і тегне съвітий Петро до корши, а Господь кae: „Не йдім до корши межи піяки!“

А съвітий Петро: „Що піяки мают до нас рацію; лежем собі тай будем спати“.

А Господь Бог каже: „Ходім“.

Іно прийшли тай собі в куточку полегали всі три: Господь Бог в середині, съвітий Павло від сціни, а съвітий Петро з краю.

Піяки плют що плют і обертают сї до Жида: „Що-ж тово за старцї, що за одні сплют“. А Жид каже: „Або я знаю, полегали та най сплют“.

Берут Петра, бют піяки тай обернули сї тай пішли знов пiti.

А съвітий Петро каже до Ісуса: „Ей пусти мене, Господи, в середину, бо будут мене знов бити піяки, як сї обернут“.

Ісус пустив Петра в середину.

Плют що плют піяки, обертают сї: „Не штúка, жем били одного, биймо другого!“ Тай знов бют Петра.

Петро видит, же не жерт тай каже Павлови: „Ей пусти, бий сї Бога, від сціни, бо як сї обернут, то знов будут бити, тай вже вбют!“

Пустив Павло Петра від сціни.

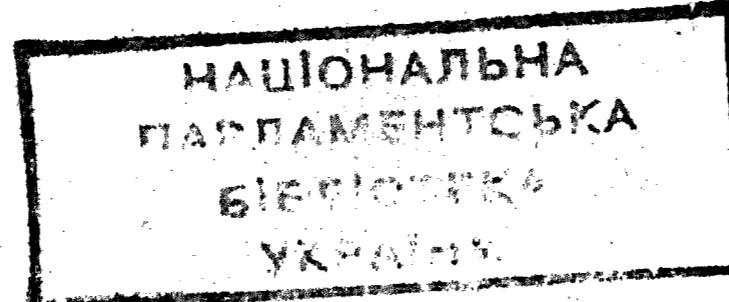
Аж ту піяки плют що плют — обертают сї: „Не штука, жем били двох, биймо і третього!“ — Тай знов берут сї до Петра тай знов бют.

Зап. 1898, в Станіславові від бабуні А. Ю. Крушельницький.

Паралелі: Чубинський, Труды, I, ст. 153—154. Тамже, II, ст. 329—330. — Етногр. Збірник. Т. II. З. Ст. 10. Т. III. Ст. 65—68, ч. 28 і 19, 1. Т. IX. Ст. 3—4. Ч. 2 Ст. 93. Ч. 50. — M. Federowski, Lud bialoruski. Т. I. Ст. 10—11. Ч. 20. — Шейнъ, Матеріалы для изуч. съв. зап. края. Т. II. Ст. 370—371. — Perger, Deutsche Pflanzensage. Ст. 117. — Archiv f. sl. Phil. XXI. Ст. 293. — Národ. Sborník. III. Ст. 109—110. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202. Lubelskie. Т. II. Ст. 205—206. Ч. 17—18. — Байки небылицъ. Коломия, 1888. Ст. 8—9.

106. Чому чоловіки старші від жінок?

Рас сьвіятый Петро ходіў з Ісусом Христом по землі і приходьдяг до ѹєдного селá, а там газдá той йакийсь за шось свóйу жінку росчаў бýти. Она съа ѿ нього прósит: Бій съа Бóга, даруй ми житъя! — А съв. Петро буў дуже милосерний і росчаў просити Господа Бога Ісуса Христа, каже: Гóсподи! Кобы рас так поўстало на съвіты, абы жінкі були стárші від газды! — Добре, каже, нъай будé. — І приходьдяг до того гospодаря блісше і кажут ѹому: Гospóдару, за шчо вы так вáшу приятельку забивáйете? — Прóшу, панови, каже, а шчо вас тойє опхóдит? Кедъ бысте були так добрі, ўстúпіт трóшка до мénę до хáты! — Icyc ѹако Бог, нё буў такий гонóрний, уступíu до тóго газдá. Йакурáтнę ѿ тыі хáты нё було порýатку, так йак то майе бýти ѿ газdíny. Він зáрас простер ѹім на лáву простиralo біле і каже: Прóшу, съдайте і дешчо ми приповічте! — Тим часом пішоў до свойі комори і ѿніc ѹім найлыпшиi, ѹакий маў, покáрм і хотыї ѹіх почесто-вáти. Йак они там трошки спожитковáli, тогды забráli съа і пішлі ѿ свойу дорогу, лиш ѹому сказáli: Нъай буде мéжи вáми рас спокiй! І пішлі дálvi. — Приходьдяг до ѹєдного газды, він сам ѿдóма, дытii нё майе жáдних, а газdíny ѹогó нёма ѿдóma, бо пішla до кóршмы пíти, бо ѿже она стárша там від газdý була. І прósсят съа там на нýч. А той газdá каже: Мíлыi приятелы! Прийаўбым вас, але ѹа съа бойу, бо ѿ мénę газdíny страшéниe погáна, та йак прýide, та вас о пíўночи вýжene с хáти! — А Сус Христос каже ѹому: Йа прóшу, чей нас пे-реночýйете, бо мы бідны з далéкойі дорóги ѹдемé ѿ съвіt. — А навіть ни съmíu сам собі ѿзьяти ѹакогось покáрму, пожиўlyínya: то хібáбыste лъаглі собі під лáвойu! — ѿ тыім часі Госпóтъ каже: Та ми собі лъажeme на лáвицьu! — Про мénę, лъагайте, але ѹак шчо дыстанéте, то ѹа вам не будунич вýнен! — І сам стаў собі на порозы, а ѿже

сьа змे́ркат, і засьвіти́ ѿ лъампу і стóгне і бойіт съа і слу́хат, ци ўже она́ йде до дому. Алे тут чу́йе, ўже йде, і майе давіно́к у рукáх. І він зараз отвирайе двері йедныі, другі, так йак йакому ксьондзови. І она ўвійшлá с такоў великоў лы́скоў і раз його бу́хнула. І каже йому́: А ци ти и́й міг вийти на перед мénе на дорóгу чекати, ай ѿ хаты че-кайеш? — А то ўже булó пізно ѿ но́чи. І каже: А totы што за два злодýї ту ма́ут съа находи́ги? — А Бог їх, каже, знайе, бо онý про-сíли съа на́-ныч. — А она́ ўдарила його другий раз по-голові тим бі-тарйом тай каже йому́: Та ты будеш таких збýйі прийма́ти та госпо-дárство нýшчити? — Він бінний іскúли́ ѿ тай не́ каже ўженичо́го, а она́ тогдý без причи́ни бере съа до тих двох. Съв. Петро́ бу́у на крайу, а Ісус віт сътынý — тай біе, росчинайе бýти што аж рука хльане, съвіятого Петра, і каже: Забира́й съа з мо́йі хáти! Тай доты бýла, што аш съа змýчила і пішлá чогось до комбы, а Ісус Христос кажи съв. Петро́ви: Іди т сътынý, бо йак ѿві́де, то ішче тъа будé бýти! І уже ўхóдит і узыала на дру́гу рату той бігарь і кáжи: Ужем йенnóго попобýла, але кобым йе́шче дру́гого тóго злодýїа, што кóло стынý. Йак росчáта бýти на дру́гу рáту Петра на дру́гий бік, што аш прихóдит до смéрти Петро́ви, бо жона бýе і неувáжат, лише кудý будь і по-голові і кудý съа наманé. Съвіятый Петро́ стóгне і аш пла́че, а не съмíе ниж сказáти, бо съа бойіт. І ѿ тýм часыі ўдáрила і газду шче трéтий раз і каже: Та ты шче мénы лы́шко не́ постелі́у? Ты не́ ви-диш, йак йа съа змordovála? — ѿ тýм часыі Петро́ росчáу просítи Христá і каже: Гóсподи, бодáй тогó часу нýгде не́ булó, абы жона над гáздоў старшиновáла. Віт тóго часу жона нýгде від гáзды стáршоў не бýла и не буде, бо не́ майе мóци. А Ісус йому сказáу: Абись, Нétre, зна́у, же кúждый чоловíк бýе і неувáжат, а жона не́ неувáжат! — На такі гостýныі бу́у Петро́ с Христóм ѿ йедного гospóдаря.

Зап. 1895 р. в Хітари, Стрийського пов. від Олекси Прохвата.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 129. Ч. 27. — Ястребовъ, Материалы. Ст. 124—126. — Добровольский, Смол. этногр. сборникъ. Т. I Ст. 291—292: Но какому поводу даная была когда то власть женщинамъ и отнята у нихъ. — Етногр. Збірник. Т. II. Ст. 8—9. — Federowski, Lud bialoruski. Т. I. Ст. 10—11.

107. Христос і дві дівки.

Раз Ісус Христос ишов собі з св. Петром та ще другими апосто-лами через село до міста та не знаав дороги. А ту ніхто не йде гостин-

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК Т. ХІІ.

НАЦІОНАЛЬНА
ПАРЛАМЕНТСЬКА
БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНИ

12

цем, нема кого ся зашитати. Дивять ся, жне дівчина пшеницю, таку буйну аж місцями повилягала, а ще спорий кусець мала жати.

„Куда дорога до міста?“ питав Ісус її.

— „Онтуда“ махнула руков тай жне дальше.

„Можебісь, дівчино, нас справила та підвела трохи!“ каже Ісус Христос.

— „Ет, не маю часу когось водити, я маю свою роботу, у мене живо!“

А Ісус Христос питав її тогди: „А ци діжнеш ти того кусня?“

— „А чому ж бим не дожала!“ — відповіла.

Ісус Христос кивнув головою сумно тай іде дальше. А св. Петро догадав ся чогось тай питав: „Учителю, ци діжнє вна?“

— „Ні, не діжнє!“

Ідути дальше. Дивлять ся: жне друга дівчина, а вже дожинає, ще на кілька спопів перед нів збіжя, а пшеничка така мізерна, поклякла.

„Куда дорога до міста, дівчино?“ — питав знов її Ісус Христос.

— „Я вас зараз підведу, ви невно з далека“ — сказала сея дівчина, заткнула серп у сніп, а сама кинула ся дорогу показати и підвости.

„А ци діжнеш ти, дівчинко, того кусничка?“

— „Як Бог дасть!“

„Чому, як Бог дасть, таже вже лише з кілька снопчиків до кінця.“

— „Га, якби Бог схотів, то й одної жмені не вжала бим!“ відповіла дівчина.

Ісус Христос повеселів, обернув ся до св. Петра тай каже:
„Сеся діжнє и щаслива буде“.

Зап. в Перевізци, Калуського пов. 1875 р.

Шаралій: Чубинський, Труды. I. Ст. 152—153. — Там же, II. Ст. 341. — Харьков. Сборникъ. Т. VIII. Ст. 269, 271—272. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 291—292. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 10—11 i 160, ч. 12. — Шейль, Матеріалы. Т. II. Ст. 399—400.

108. Лінивий парубок і дівка.

Ісус Христос прийшов до баби, що була бідна вдовиці і мала троє дітей. Каже Ісус: „Варі нам вечеру“ — а вона: „Я божий старче

журу сї, що діт'ю на завтрі зварити вечері". — Ісус каже: „Вари, що маєш, може хоч одробинку якої муки маєш?" — Вона боїт сї — три люда в хаті, вона вдовиці — бере, витрісла всю муку з горшка і колотит їм, чи стиранку, чи що. — У куті заплакала, обтерла сї, бо вже знає, що нема до чого рано встали, бо нема в горшку пічо.

Як вона рано встала — тай до горшка — а там набитий горнець муки. Господь Бог каже: „Годуй діти, аbis ми їх не морила, а будеш все мала.

І забрали сї далі і пішли съвітами.

І здібають царубка під грушкою — він лежить, аби му грушка в писок впала.

Шитає го сї: Куда нам дорога? Він показує ногов: „От туда, от туда!"

Тай пішли.

Трафили на дівку, що прала шмате. Питають сї: „Куда нам не рейти добре без воду?" — Вона каже: „От сюда, божий старцю, от сюда". — Тай сама наперед, аби не потопили сї і показала їм дорогу.

Здібають дівку, же жне. Вона хапає так то відті, то відти, так до купки борзенько. Питають дороги: „Куда нам, сину, дорога?" Вона вибігла на дорогу і показує: „Оттуда, божий старцю, оттуда не зблудите". І показала дорогу. А съветий Петро тай Павло каже: „А то якогось буде добра доля гідна!" — Господь Бог каже: „Того буде доля, що під грушкою лежить". — „Ей Господи Боже, шкода такої челядіни для такого лінівого нездалого". — Господь Бог каже: „Іначе не може бути, бо як би обое були гнилі, тоби зігнили, а так мусит одно одного ратувати.

В Станіславові 1898 р. від бабусі записав А. Ю. Крушельницький.

Паралелі: Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 145. — Сборникъ Харьк. Истор. Фил. Общества. Т. IV. Ст. 71. — Этногр. Обозрѣніе. 1891, кн. 2: Ивановъ, Изъ области малорусскихъ народныхъ легендъ. — Добровольський, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 319—321. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202. Kieleckie. Т. II. Ст. 227—228.

109. Як Ісус Христос ночував у бідної вдови.

Сус Христос як ходив по съвіті з съятим Петром і Павлом і наукали людей. І прийшли воні до єдної хати і просіли альмужної. То

була господіні дуже богата, але totу альмужу давала їм не ві щирим серцем. Богата була така дуже, же мала по штири корові. Дала кавалок хліба їм. Тії подякували ї за той святій хліб і відходять від неї. Йисус Христос каже до святого Петра: Пётре, проси твої кобіти, жеби вона нам дала якої страви ліжку. Бо Йисус Христос не потрібував того, тільки ученикам так своїм сказав. Такий приклад давав їм. А вона каже: Хліба нема вже. Ззіли пси! А Йисус Христос тогді повідає: Просі, жеби вона вам дала сирватки папіги сї (бо вона тогді видушувала сир). А вона їм тільки сказала: Йди, діду, збирай сї. Далам ти вже альмужу. Я маю пси до сирватки. — Шішлиж воні далі, зайдшиж аж до бідної хати. Приходять там, а там вдовá сама. Двóє дітей мала, два хлопчики. І просили сї там воні на ніч. І дошіро просіт сї в твої кобіти на нічліг, а тоді кобіта мала два хлопчики, оден мав десіть літ, а другий мав дванацьть. Мала лиш одну корову. І вона тов коровов карміла ті діти. Шішля вона прасти до єдної господіні полотни. І тоді господіні дала ї міску муки. І принесла тую муку, висипала до ніцок. Тих двох дітей потрібували дуже їсти, плакали. А вона прірікla до дітей: Чекайте, діти, зараз лиш тіста кіну і будете їли. Отже потому не мала чим запалити і кавала хлопцем взбирати лісці (живопліт). Але Йисус Христос оповідає: Нереночуйте нас. А вона каже: З дуже великої радості вас приймú, тілько не маю вам чим постелити. А Йисус Хр.: Ми тілько йго хочемо при обійстю. Не хочемо нічого. — А святій Петро і Павло кажуть: Боже, може би ми в богатійші хаті почували, бо то є бідна хата для нас. — А Йисус Христос каже: Ний, ту будемо почувати. Я так росказую. Так має бути. — А тії діти були такі голодні, і на тую хвілю, як І. Хр. прирік, стáли дуже ситніми. І тоді мама тих дітей, як пішла корову доїти, то було молока, багато було, а вона ніц тілько до Бóга вздихала і вішла до хати і понаціджувала его всюди і в гладушки і в скіпці будо і всюди було повно молока. І берé тую муку здоймає. Коли ж не може здойміти, бо дуже сї багато муки зробило. І всюди тої муки насыло. Всюди. Г. Бог наців муков: і ніцки і сіто і ришито і па столі і всюди. І місит тісто. Але дівіт сї і всюди заповнено тістом, і ту є, і ту є, і ту є. А тоді ніц не робить, тілько до Бóга вздихає. Коли вже до горшкá кідає тото тісто, коли дівіт сї і в ніцках є тото тісто і в горшкáх є і в місці і всюди. І берé тогді і дає своїм дітям їсти і тим старцям. Всі їли, тілько Йисус Хр. не їв. Ситні сї воні дуже стáли в тої бóскої волі, жи сї зістáла ще на другий день. — Так вона не мала йго єднї подушкї, соломи не мала, і тії подушкї дала їм постелити. І дуже їх приймila, жи ті були контенті з того. Рано повставали і подякували. І святій Петро оповідає: Господи, Сусе Христе, шо ж дати ті вдові, жи так нас красно не-

реночувала? А Ісус Христос так: Мас єдину коробу і тую ї вовк згість. І приходить вовк і потрібє поживління. Господь каже до вовка: Іди до череди. Там в череді йде червона короба лиса, ти ї маєш згісти. Святій Петро побіг і лисину замаслив. (Люди наші кажуть, жи вовк не йде за божов болев істі короби, тілько за своїх. Ний, він йде Бóга сї допоминати!). Вертас сї вовк і каже: Бóже, не має короби червоної лисої, інó є сама червона. Господь їм ю прорік: Йди і їдь тую саму червону. Той приходить знов до С. Хр. і каже: Бóже! вже є червона лиса, а самої нема червоної. А Ісус Христос повідає: Йди тепер їдь червону лису, не питай па тóє, їдь. А святій Петро побіг і знов лисину замаслив. Тоді вертас сї вовк і каже: Бóже, знов лиш сама червона. — А С. Хр. повідає: Йди звід'їдь саму червону, а ти Пётре, зомов не жартуй, бо я знаю, що кому вділити. Бо як totа кобіта має тих два хлопці і тую коробу. Отже вона заробила міску муки, а має коробу, отже вона має половину хліба з молоком. Вона би тих двох хлопців тримала, Бóг знає докі і воні би росли тіх хлопців. Єден би був злодій, а другий розбійник. Так вона не буде їх мати при чим тримати, то буде плакала, буде нарікала. Отже надіде пан, буде відів, жи вона дуже лементує, плаче, отже возме одного за свого і зістане в школах і буде паном великим. А другий такоже буде стояв с своїх мамов на вулиці і буде плакав, буде заводів за молоком. І надіде ксьондз і возмі го за свого. І вівчит го і зістане ксьондзом. А totа мама тих дітей буде щаслива у Бóга і буде малі свію голову при чим положити". — А святій Петро повідає: Добре totó сї скінчило слово! А що ті кобіті дати, жи вона має штирі коробі, а нас не прийміла? — А Ісус Христос так прорік до святого Петра: „Пётре, вона має штирі коробі. Я ї ще дам штирі. Вона на сїм світі буде мала досить всього, але па тім світі душа єї буде не спасенна.

Зап. від Івана Кутми з Будзанова, Теребовельського пов. Мик. Бажалук.

110. Лакома баба.

Раз прийшов Ісус Христос ві своїми учениками Петром і Павлом до одної дуже бідної вдови. Вона прийняла їх у хату, але не мала чим їх погостити. Ісус Христос казав їй що подати згісти, але вдовиця сказала, що нічого не має. — Помукай ю добре, а що здіблеш, звари. — Вдовиця здібала ще там десять в кутку жменю муки і зварила затирку. Дала на стіл, але не було чим помастити, а пісна затирка не смакує.

— Не маєш там дечого — сказав Спаситель — трохи помастити? — Вдова здібала в фляшці трошки оліви, але не хтіла дати, бо, казала, що то вже хвус (гуща). Але Спаситель сказав виплати. Не було ні кілька крапель. А коли розмішали, пороздроблювали ся ті краплі на дуже маленькі і було іх дуже bogato. Кілько було тих очок, тілько дав Спаситель вдові дукатів. З'їли гості і пішли дальше.

Вдова, що була така бідна, тепер дуже збогатіла. Єї сусіда, богачка, була дуже цікава, чого то вдова стала така bogата. Вона була дуже завдрісною. Раз здібали ся вони і богачка зараз запитала тамту зачиною. Вдова всю оновіла. Не довго потім зайшов Ісус Христос до того самого села. Богачка довідавши ся про се зараз запросила його до себе. Зварила також затирки, розуміє ся, з найладнішої муки і дуже купа наляла воливи — звичайно богачка. Вона мислила, що як ліпше помастити, то Спаситель більше заплатить. Але Спаситель спізнав єї хитрість і лакомство і казав порахувати очка на затирці. Але що богачка дуже bogato наляла, зробило ся тілько одно великеоко на цілу миску. Спаситель дав їй за то тілько одного дуката.

Житі і Слово, 1895, I, ст. 51, ч. 26.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3. 41, v. — Нор. з першим мотивом: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 110—111. — Там же, ст. 115—120. — Афанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XX—XXIII і 118. — Wenzig, Westslawischer Märchenschatz. Ст. 90—92. — Шейнъ, Материалы. Т. II. Ст. 398. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202.

111. Вдовині діти.

Была юная юдова і мала много дытей. Али Ісус Христос съ съватым Петром прийшли там на ныч і юна дужи красно юих приймала, навіть ноги ним помыла. Переночували, устали рано, ідуть і Петро повідат: щобы ты юдові даті за тото, жи вона нас так файнно шанувала і тым дытъом? — Е, що бы давати. Альо майут корову юилну і тоту воўк зыст. — Ай, Господи, табо чкода дытей тых. А далы съа ўберят Петро: А юак же воўк буде знати корову, котра юих? — Е, він спінат, бо лыса. — Али десь Сус Христос там съі, ци спочыги, ци щось, а Петро пішоў, ўзыаў глыны і зальпіят корові, бы воўк пе спінаў. Али воўк про тото прийшоў тай зыў корову. А Петро мовит: Господи! щош тоты дытіша будут робіти? — А Госпіт мовит:

Пётре, підуть вомеджে льудéй і будут служити, льуди наўчат ўіх; а воні бы сыдзіли кóло корóви на кúпі, на́дыйали бы съя па корóну і ніч бы не знали, а так корóвы не бúде і мусыат ітý мéджи льудéй.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 111—112. — Аз-насьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 5—15. — Етнограф. Збірник. Т. III. Ст. 76—80. — Шейнъ. Матеріалы для изученія быта и языка рус. насел. съв. запад. края. Т. II. Ст. 360—362.

112. Церкva і корчма.

Йшоў съвáтый Пётро, из Бóгом по съвíту ходíли. Пришли перед цéркоў, попéред цéркоў ишli, а Бог не зnyaў капéльух перед цéркі, тіúко камéньом шmáriú. А пак дáле ишli и пришли перед кóрчму. И зnyaў Бог капéльух. Съвáтый Пётро съя на то зачудуваў и повíдат: „Наине, што такóго?“ — же перед кóрчмоу зnyaў, а перед цéркі нýт. — „А то — гváрит — так. За то-м не зnyaў перед цéркі, бо там нýдпа бáба съя гнес сповídáуа, то — повíдат — што маўа найбóльшиy гріх, то не повíða“. — Аджеk глья то не зnyaў, бо она бárже там згрíшыўа ишче. — „А ў кóрчмі съя посхóдъят, дáдут сой (кáжут сой) пальункы и так — повíðaў — ийден до другóго гváрит: „Бóже — дай здорóулья!“ Адже-ж глья тóго-м зnyaў, бо ту Бóга спомíанут, а ф цéркви за то, бо тóта бáба бárже згрíшыўа“. — Та йуж не ии вéце, то лем тáке.

Зап. від Антона Тиханича в Котани, в серпні 1900 р. О. Роздольський.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3 40—41, a.

113. Як глина крала глину.

Ішоў Сус Христóс іс съватым Петróм і ўвідýли, жи чоловíк краў горцы, не знáйу, ни ў тóго, што робíу, ци ў тóго, што продавáu. А Петró мóвит: Гóсподи, диві горцы крадé! — Не чúдуй съя, Пётре, то не дúже гріх велýкы, бо то глина глину крадé. А то длья тóго, жи Сус Христóс зробíu з глины чоловíка і з глини рéбít съя горнецъ.

Тылько чоловік старшый, бо Бог даў дух съватый у чоловіка, а у горніць не дайи: а гліна ўсьо йидно.

Зап. в марті, 1899 р. у Міланци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліцького.

114. Св. Петро на ярмарку.

Съвáтый Пéтрó гóniú буйáка на йáрмак и тáниú го, же то брид: же бóде и зас...ый, же... — ну, та го нíкто не хотыў купити, бо йáкже кўпіт, кой го тáниў, тот што йóго быў? А він лем так повідаў, йáкýй йист, по праўды, бо съа бóйаў, же зігрішыт перед Бóгом. Але Бóгу съа то не терпíо, бо йуж гóniú кíuka раз, а фсе не прóдаў. Йáден раз пришоў г ньюому Бог и звілýи съа го, ци прóдаў буйáка. Він повідат, же ныт. — „Але Пéтре, бо ты так не прóдаш, бо ты хваль! Йак выжéнеш ца йáрмак, то хваль!“ — Но, и выгнаў на йáрмак и хвáлиў и прóдаў. Ну, и от тóго часу то йист по йармáкох зá то, же кáждый хвалит своїу худобу, йак продáйи, — бо тот, што купýйи, то баньчýйи, хоц и дóбре.

Зап. від Антона Тихапича в Котáни, в серпні 1900 р. О. Ровдольський

Паралелі: Манжура, Сказки. Ст. 146.

115. Христос із Петром при перевозі.

Ішоў Ісус Христóс съ съватым Петróм, йак ходíў по землі, а чоловік ідé пýаный, верешчýт, съпіват і ўпаў. Петró мóвит: Гóсподи, чей было го підп'ятý. — А Христóс мóвит: Та на што? Він ўстаle. Шче протиú пас будé він сам йти. — Е, е, Петró мóвит, та де гóден. — Али він ўстаў, тай йде, а бúком махат шче з далека на них. Гóсподь мóвит: тáтже йа ти повідаў, Пéтре, жи трéба го обýйтý, бо він так аначýт, йак шáленый пес!

Йдут дáлы, прийшли д воды, а чоловік йíде штирмá быками. Ко бы ты нас, чоловіче, перевíз чéрез воду! — Е, адеж бычýшча гóдны тýгати жебракý чéрез воду! — Тай пойіхаў! А за ним йíде чоловік бычáтым малéнькýми, ўни му й пí мóйнатнич, а він кличе: Ходíг, та вас перевезу чéрез воду! Перевíз їх, хоць сам водóў брыў, на другий бік. Петró мóвит: Што тóму чоловíку, Гóсподи, датý, што нас пе-

ревіз? — О, Нétre, шчóбы му давати? Абы му тоты бычата позди-
хали. — Петроби жаль. — А тóму жи нас ни хотыў ўзьятý на віз, жи
мáйи штыри вóлы? — А тóму, жибы дру́гі такі штыри маў. — А Петро
мóвит: Чому так, Гóсподи? — Н্যáй съя натышит на тым съвіты, а тот
ињай на тым съвіты бідўйи, та на тамтýм съя будé тышити.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака
Терлецького.

Паралелі: Жите і Слово, 1894, кн. VI, ст. 353, ч. 24: Кого Бог
любить, того навіджае. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 115—120.

116. Христос із Петром при перевозї.

Йидного разу, йак хóдиў Исус Хрыстос ис Пётром по зéмли, так
убóгы (худóбны) йак жебráкы, и прýшли г йíдны вóды. И юшоў богá-
тый штырma вíуми и просíли го, жебы їх перéвіуз без вóду. А він
отпóвіў, же він не бúде дзвадіў вóзиў. И нé ўзыаў їх. Пóтым юшоў
бíдный маўýма быцками и просíли го, жебы їх перéвіуз без вóду.
И перéвіуз їх. Йак їх перéвіуз на дру́гу сторону, посходíли и зві-
дўйи съя съватый Пётро Хрыста: „Што му зá то дáме, пáне?“ —
А Исус Хрыстос повідат: „И тóты му поздышут“. .. „А тамтóму што
зробíме, пáне?“ — „Ишчи дру́гы штырі му дáме“. — О, пáне, йáкий-с
дийный! Та тámтот нам зълы зробиў, та юшче му хóчеш надгородíти,
а тот нам добрí зробиў, та жебы му и тóты поздыхáли!“ — А Исус
Хрыстос му отповідат: „А ты дивнышшый, бо на тóбі рóгы вирóсли“. —
Помáцаў съя, и маў на гоўові два рóгы. И звідўйи съя Хрыста: „Пáне,
та на што так?“ — А Христос му повідат: „Жéбыс пóзнаў добрí, што
йи Бог“. — И згыбли му рóгы. — „Бо тот бúде наш, што нас перé-
віуз, а тámтот жебы съя на тым съвіты майтком фтышыў, бо на тám-
тýм не буде наш.

Зап. від Дмитра Сениці в Котани, в серпні 1900 р. О. Роздольський.

(Ту саму лéгенду знов господар Антоніо Тиханич, тільки що в него
кінець ось який: Повідаў до Пётра Бог: „То так бúде. Тот, — по-
відат — што штырma вíуми юшоў, то він — гварит — гмре, а тот, што
нас перéвіуз, то му гмре жéна. И тот, што нас перéвіуз, ожéнит съя
с тóго жéноў, што маў тóты штырі вóуы. И так до тóго прýпут тóты
штырі вóуы, што нас перéвіуз, бо він съя ожéнит с тóго жéноў, што

маў тóты штырі вóўы, и так съа перéйде на нього фшы́тк майтк йóго". — То фшы́тко жеўно быўо).

Паралелі: Етнограф. Збірник. Т. II. З. Ст. 7—8. Т. III. Ст. 62—63. — Archiv f. sl. Phil. T. XXI. Ст. 293. — Národopisný Sborník. Т. III. Ст. 109. Ч. 15.

117. Пяница гірш собаки.

Йшоў Христóс с Питróм дорóгоў, дíййт съи, лижйт на сирít до-
роғи виличезний псышчи з вýшкіриними зубáми, куллáтий... Питró настrá-
шиў съи тай кáжи: Ўтыка́ймо, бо ўкúсит! — Цить, Пéтри, він нам ни
зробит нычó. — Перейшли пóпри пса, він гárкнуў, али лижíу собі
далы, наўітъ ни рúшиў съи. — Йдут далы, дíййт съи, а ту йдё с кóр-
шми пýаньўга, заточуйи съи, віўкайи, пашталáкайи. Питró нычó, йдё
собі далы, а Христóс кáжи: Пéтри! Сéму ўступí съа з дорóги, бо
він пýаний, а пýавий гíрший ѥак пес! — Лишé Христóс сказáў сисé,
а пýаний ўже зобачиў їх, підныс патíк ў рúцы тай хотыў за нýми
бíчи, аби вýбити, али заточиў съи тай ўпаў ў рíю, а Христóс с Питróм
ўтыкли. — А вýдиш, кáжи Христóс, ни казáў ѥа тобі, що пýаний гíр-
ший віт пса?

Зап. в маю, 1899 р. в Пужниках, Бучацького пов. від брата Філька.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 124—125. — Рома-
новъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 13—14.

118. Мужа чөрез гроші.

Ішов Бог з Петром тай Бог каже Петрови: Иди ти ув один бік,
а я иду у другій бік. — Пішов Петро тай находит коло кирницї пана.
Той пан ёв, пив, курив, сів на коня тай пішов, тай забув мішок з грішми.
Каліка йшов тай найшов тот міх з грішми; взев тай поволи пішов.
А тоти гроші були пусті, він сам їх робив. — Другий йшов каліка тай
сів коло кирницї. Пан нагадав си на гроші, тай вернув си конем, тай
находит того каліку коло кирницї тай каже: Подай гроші, згодію! —
Той каліка каже: Я не брав. — Пан вітегас кліщі, тегне за ніс каліку
і каже: Подай гроші! — Каліка каже: Я не брав гроші. — Пан бере,
відриває підкову коневи кладе ватру, пече підкову у ватрі, а вітак
бере та прикладає до плечий і пече підковов та каже: Подай гроші! —

Той сарака просит си, каже: Я не брав гроші. — Пан нїт! А каліка далі умер, а пан сїв на коне тай пішов. Петро пішов д Богови тай розказує, а Бог на се каже: Той, що взев гроші, то той лежев 40 років. Він не міг нічого зробити, а я ему дав шчисте. Той другий каліка, то той був давно збусм, та не одного він так пік, мучів, та страшив! А я его за се тепер покарав.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р. від Федора Куриндаша О. Галевич.

Шаралелі: Dr. Bystroń, Historye rzymskie. Ч. XVIII. Ст. 135—137. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ч. 127. Ст. 478—480 і 733. — Исторія роз. зъ Рымскихъ. Ст. 373—376. Ч. 18.

119. Що більший гріх?

Разу одного переходив Бог в съветим Петром туди, де цигани (кождого ремісника, котрий виробляє щось з железа, Гуцули називають „Циган“), пістолетя робили і не сказав им „Шомагай Біг“. Завважав се съватий Петро тай каже: Съветив би си! — до Бога: „Там таки файнни цигани робили, а Ти, Боже, не вповівес им Шомагай Біг“. А Бог, съветив би си, на се каже: — „Я для того не вповів им Шомагай Біг, бо они робили пусте, не хвалу мені, але дітькови, бо ек з пістолета оден другого застрілить, то буде дітькови хвала, а не мені.“

Вітак йдуть дальше і вздріли, ек чоловік з жінков під садовиною спав. (З жінкою спати у Гуцулів значить „жінці діти робити“). На се Бог, съветив би си, до съветого Петра сказав: „Видиш сес робить на хвалу мою, бо він чінить діти“. — Чому tot діти чінить на хвалу Божу, а цигани робеть пістолетя на хвалу дітькови? спитав Петро Бога. Господь Бог, съветив би си, на се відповів: Дитина ек си вчинить, ирестит си на хвалу Божу, вмре на хвалу Божу, — а росте також на хвалу Божу, а пістоле що? Оден другого застрілить, та з того лише дітько має втіху, а я ні.

Зап. від Федора Куриндаша Марковича з Полянок у Довгополи, Косівського пов. О. Галевич.

120. Христос і арендар.

Ta Сус Христос ходиў ісь съватым Петром по землі, то ўсьакі чуда покáзував. I прийшоў д йидны кóрши, корши стара, павучина

доўкóла, а Сус Христóс мóвит: Йа запальú кóршму, ньай тотó поўбгáрат, та будé харныште трóхы! — Заклýкаў Жýда — бо Сус Христóс так хотыў ѹакé чудо зробыти — тай ўзваў сырнýчку тай ў стрíху, а тотó горыт доўкóла. Побгарáло, а Жит съя дíвит на тото. Тай Сус Христóс мóвит: Гас! Тай загáсло. — Тай так ў недыльу выйшли льúди до кóршмы, досыть съя зробыло: Ходыт съудá, вырóку, ѹа вам ўкáжу штúку! — Ану, ѹакý, паны Мóшку! — Він ўзваў, ўпйаў сырнýчку ў стрíху, вонó горыт. А він мóвит: Гас! А вонó шче гíрше. Він дру́гый раз: Гас! Вонó шче гíрше. Льúди гей! Мóйте ўсы гас! Не помáгат нич і кóршма згорéла.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщ. Терлецького.

121. Св. Петро і Павло — молотники.

Буў сибі ксьондз. Він так бідно маў съя, жýта маў досить, і ни маў молотникіў за то нањáти, жи-б змолотили ѹімú. Спеклá ѹімосьць паланиць — ўзваў ксьондз і ўкраў ту паланицу і зыіў. А прийшло двох вандróүних і прósвать ѹигó, жи-б спомохчі ѹіх чим. А він кáже, жи ни мáйи чим. Кáут: Хоць хлыба кавáлок! Кáже: Навіть і хлыба нимá, нимá кому намолотыти. А то буў съватий Паулó ѹі Петрó. Кáут оні: Ну, то ми тибі намолотим. — Шішлі воні молотыти до стодóли, стáли, зас্বітили съвíчку, Петрó тrimáii съвíчку, а Паулó подайі снопі і кíдай на те съвітло, і жýто съудí летыт, а полóва тудí зноў. Прихóди ксьондз та ѹ так беш шпáру дíвить съя, жи так ѹімú фáйно молотьть; і прийшóу до ѹімосьцы та ѹ кáже: То — кáже — тих двох так фáйно молотьть! І цылáми ни бýут, ныі на млинóк не сíпльять, і чýсте збýжа!... Але ўоні си намолотили там трóха ѹіму та ѹ забрали съя та ѹ пíшлі далыі. А ксьондз ка' до ѹімосьцы: Тepéр ѹа ни потреbуйу молотникіў, бúдем — кáже — ўобóйи молотыти. Вóзьмем съвíчку сибі с цéркви велику і так бúдем молотыти ѹа тамтí. — Взялі съвíчку, прийшли до студóли, зас্বітили съвíчку, ѹімосьць trimáii съвíчку, а ксьондз вíльз на запéлья, снопі подайі. Зас্বітили съвíчку, взяў ксьондз на ту съвíчку сніп кíнуў — сніп зайньяў сýі та ѹ студóла горыт. Ксьондз кричит: Гваўт! Лéмент, крýк, льúде позбíгáли сýі тай трóха ѹгасíли ту студóлу. Кáже ксьондз: Мýшу ѹа тамтíх двох дíгнáти. Воні... так глáтко ѹім молотилю съя — ѹа ѹіх доженý і поспи-тáйу сýі, ѹак то молотыти так? Пíгнаў ксьондз за нýми, так летыў, летыў, летыў, дíгнаў ѹіх, тих двох, і кáже: Йá-бim — ка' — хтыў мо-

лотыти, так як ви молотили съти, і студола мины згорела. А ўни кáут: Га, ти хты́в-ісь бути такий мудрий як ми — хóць-ісь — кáжи — съвашчиник, але ты то — ка' — ни спóушиш, шо ми спóунимо.. А — кáже — я спóулю та' як і ви! (так той ксьондз). „Ну — кáже — коли-ж ты спóушиш так як ми, ходи з на́ми“. — Али йдут воні, йдут, прийшли так до ѹідноо силá. Стойіт хатынка, так бéдна та хатынка. — Прийшли ѿні до тéйі хатынки, немá там, 'но самá ѹдовиця ѹідна, а дытый ѹист багато. Прийшли ѿні і питайуть съя: Де твій чоловік? Кáе: Чоловіка мóо нимá, бо ўже ўмер. — Мóже-б ти нас переночувала? — Кáже: „Та... хоць нимá де, хата малá і дыти ѹи, але начу́йти!“ — Кáе съватый Паўлó: „А мóи-б ти нам далá шо ѹисти?“ кáжи. А вона ка: „Ну, та шо — кáе — самá буду ѹисти, то ѹі вам -- кáе — дам тóо“. Ўсíпала там шось ѿ мýску, поставила там на стíл¹⁾; Паўлó ѹі Петró, воні не ѹідьять, бо воні съваті, а ксьондз телéпайи, бо ксьондз голóден. Переночували воні, в-рано поўставали, тай та ѹдовиця зноў там дё шо готу́и. Та ѹі там зварыла гобідати, ўкýдала ты́сто там на ѹобід, дістало съі ѹі ты́ста тóо ше і спеклá паланиць у ѹідну длья дытый; тай взыялá, поставила там під вікнóм на лáуцы. Али ксьондз взыаў тай ту паланицу ѹкраў. Та ѹі кáже съватый Паўлó до нéго, до ксьондза до тóо: Вíдиш, я тибі казáў, жи ты тóо ни спóушиш, шо ми спóуњаймо! Вона тýлько ѿсьбо длья дытый спеклá, а ти ѹі ту взыаў-ісь... Тepéр же ты сибі ѹди у свойú дорóгу, а ми ѿвойú. — І ўже — і розійшли съя.

Жите і Слово, 1895, I, ст. 52—53.

Паралелі: Етногр. Збірник, I. Ст. 13—16; III, ст. 58—59. — Luzel, Légendes chretiennes de la Basse Bretagne, Paris, 1881, I, 19—21. — Аеанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 3—5. — Zeitschrift f. deut. Mythologie u. Sittenkunde, I, вип. 1. Ст. 41—42. — Тамже, вип. 4, ст. 471—472. Т. II. вип. 1, ст. 13—16. Т. IV, вип. 1. Ст. 50—54. — Чубинський, Труды, I, ст. 156—157. — Шейнъ, Мат. съв. зап. края. С. II. Ст. 370—371. Ч. 216. — Добровольський, Смол. этнограф. сборникъ. Т. I. Ст. 307. — Dowojna-Sylwestrowicz. Т. II. Ст. 288.

122. Ісус Христос і съв. Павло — лїкарі.

A. Йішоў Пáн-Бíг — булó ѹіх трох і ходили сибі по съвіты: Паўлó, Петró і Пáн-Бíг. Прийшли сибі до ѹідноо міста і там питайить

¹⁾ Рáда б душа до ráйу, та гріхý не пуска́йут — далá-б ѹисти, та бідá, шо немá що; (Увага старої Гананіхии).

сьа: „Віткі ви?“ — От, ми съ цылого съвіта, ходимо сибі. „Може ви йакі дохторі?“ „Ет, ми — кae — ни жадні дохторі.“ Але вийшли на місто, пішли на шиньк сибі, чу́йут, шо ў йідноо пана паны дуже слаба. „Може-б ми — кae — порадили шо йій...“ Оже той Жид побіг до тóо пана, кae: „У мене ѹи такі йакісъ вандробуні, може-б ѿні — кae — порадили шо?“ — Пішоу Жид наза́д до них, кáже: „Йа вас заведу“. Пан-Біг кáже: „'бо мене трéба вестý? Йа знайу сам, де вона ѹи“. Тей въялі съа тай пішли. Прийшли до тóо пана, кae: „Ай, може шо порадити — де 'но на съвіті йакі дохторі, і у же-м ѹі возіу і у же жадноо такоого нима дохтора, шо-б ѹі поміг“. Али пішоу Пан-Біг до нейі, онá сибі ўкромі там у хатыні лижала, ѿ ванькірику. Пан-Біг на нью дихнуу і ѿна заўмे́рла. І дупіру ѹій взяу, роспороу, і з нейі все гет вікинуу, фсу утрóбу, ѿ нéцьки і взяу, периполокáу зімнойу водойу і на-зад уложиу. І взяу вложиу, помастіу, дихнуу на нью і вона фста́ла. Тай вже ходит, вже ѿ йісьть. Дайут ѹім ѹісти, пíти... „Шо вам за те дати?“ Пан-Біг кáже: „Ныіц, ѹа не беру“. — Ну, а воні просьать: „Але ѹак то, дурно?“ „Йа — кae — дурно“. — Забрали съа і пішли сибі. От воні пішли зноу до дрóю міста, там зноу буу пан слабій — от воні прийшли до тóо пана, та паны просьит: „Шо хочити, то ѹа вам заплачу, а ко-б він здороу буу“. От, воні зноу до тóо пана, Пан-Біг на нéо дихнуу і він зноу заўмे́р і зноу віпустили з нéо, водойу переполокáу і зноу на-зад усадиу, помастіу, дихнуу, — пан вже фстау, вже по покойу сибі ходит, вже съмійтъ съа. Зноу та паны ѹім кóнтент дай, оні там от буцым ѹідъять, а ѿні ни ѹідъять, 'но дурат там ѿт лошкáми. Так той пан кae: „Шо вам заплатити?“ „Ми — кae — ни хочемо ныіц“. „А ѹа — кae — за дурно ни хочу зноу, жи-б мині хто робиу...“ „Ми — кáже — такі не беремо ныіц“. Забрали съа сибі і йдут. Але йдут дорогоу і Павлó вачау съа сварити в Бóгом. Кae: „Йа уже кíдайу, ѹа сибі йду сам!“ А Пан-Біг кae: „Ну, то йди сибі!“ Та ѿ Пан-Біг но телько с Петром пішоу. Але той Паўлó йде сам, ідэ, прийшоу до ѹідноо міста — та'-же ѹідён пан слабій. Але він пішоу до тóо пана, взяу ѹиго, роспороу, вібрау з нéо в нéцьки, водойу переполокáу і наза́д ѿсадиу і там-ўб, чим він вже знау мастиги, помастіу, ху́хай на нéго — пан не стай... І зноу берé ху́хай і пан не стай. Так він вже ѿ нальакау съа. Пані ѿ покойу стойасть ѿ дрúгім, а він казау, ѹак ѿшоу до нéо: „За годіну буде пан ходыти“. Годіна вже мінайи і кae: „Но, вже ѹи пан живый?“ Кae: Ше ныі, ше ни готовый. Так він вже ни знайи, шо робити, тей ті пані вічинили до нéо: „Но, та шо-сь наробыу! То ты такій дохтор! Пан буу живый, ты ѹиго заму́чиу — та-ж тибé чикайи кримінал! Зара ѹідён скочиу до польцій, прийшли, въялі ѹигб, ѿсадили ѹигб ѿ гарешт — ѿже Паўлó сидыт ву

гарéсьти. А Пáн-Бíг кáже до Петrá: „Шó наш наробíў Паўлó! Він хтýі бýти мúдрий, але він пíз мéне тóо ни зробít... Пáна възаў, по-кальчиú і йíгó живóго ни зробíў і до гарéшту пíшóу. Та ходýм, вý-ручíм йíгó з гарéшту. Кáе Петро: „Нех сидít!“ „Е — кáе — він бýди сидыú і ни зна́ти дóки. За такóо пáна він мóи сиды́ти і пáру лýт!“ Але прийшóу Пáн-Бíг до тóо пáна тей кáже: „Йа поможú, він ўстáне“. „А — кáе — вже тут буў такý! Живýй буў, замúчиú — вжé-съмо йíгó дали́ до гарéшту. Мóже й ви ше так зробите?“ „Та йа так ни зробльу, бо він вже нíживýй — а йа зробльу так, шо бýди жíвýй“. „А ко-б Пáн-Бíг так даў, шо-б він буў живýй!“ Пáн-Бíг зноў назáд йíгó по свóйму роспорóу і потóму вýпустиў, водóйу переполо-кáу, назáд фсадíу, чомастíу, хýхнуў три ráзи — пан вже фстаў! Тí панý стойáть: „Но — кáже — то допíру дóхтор називáйть съя! Шо нíживýй буў, і порáдили і живýй зноў назáд! Ну, шо вам заплатýти за téйи?“ „Не беремó жáднойі пла́ти, 'но назáд тамтóо вýпустити з гарéшту, шо там сидít“. Зáра йíгó вýпустили і він прийшóу до тóо пáна, привелý. „Ну, і шó-ж ти зробíў? Ти виды́лýу съя¹⁾ від мéни, а ти дýмаў, шо ти так бýдиш робítи, йак йа — а чéм-же так не зробíв-ісь?“ „Та йа — кáе — так робíў, йак ви..“ — „Шо с тóо, шо ти так робíў, йак йа, але колý так ни зробíш!“ І забрали съя і пíшлý. І вже кíнёць.

Зап. в Берлині від господаря Гандруха Кравíцкого в серпні 1894 р.

Пáралéлї: Етногр. Збíрник, III, 59—62; там вказана також лíте-ратура, а крíм того пор. стор. 62 і IV, 199 до ч. 24; надто Polaczek, Wies Rudawa, 94.

128. Христос і Циган.

Б. Просив ся Ісус Христос в цигана за челядника. Циган каже: Шо будеш робив, коли я сам роботи не маю? — Ходíм до двора там ё сто коней не пíдкованих, тра пíдкувати, бо они тому слабі. — Пíшли до двора, Циган першо до пана, а Ісус Христос до стайнї, всім коньом повідтиав по єдні ногї. Приходить циган, як возьме пíдкувати. — Щож пан менї скаже? шо ти менї наробив? — Чекай но, чекай, якось го буде. — Поскладав Ісус Христос назад коньом ноги, пíдкував, — коны здорові. Циган хотів іти до пана, щоби заплатив, Ісус Христос не позволив. — Бог ти, як будеш варт, заплатит, а зрешту то не ти

¹⁾ віддíлив ся.

Жите і Слово, ст. 95—96 Книжка IV. 1895.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 125—128. Ч. 26, 1—2. — Barącz, Bajki. Ст. 136—137. — Аєанасьевъ, Народ. рус. ле-генды. Ст. 15—23, ч. 4—5, і ст. 118—122. — Wenzig, Westslavi-
scher Märchenschatz. Ст. 88—89. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. I. Ст. 353—363. Ч. 81. Т. III. Ст. 125—126. — Чубинський, Труды. I. Ст. 154—159. — Тамже, II. Ст. 333—335. — В. Němcova, Narodni báchorky. Т. II. Ст. 294—295. — I. Polívka, Čas. česk. Mus. 1892. Ст. 484. — Етногр. Збірник. Т. I, 3. Ст. 13—16. — Ul. Jahn, VM. von Pommern-Rügen. Т. I. Ст. 256. — Rev. des trad. pop. T. IV. Ст. 220. — M. Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 11. Ч. 21. — Романовъ, Бѣло-
рус. сборникъ. Т. IV. Ст. 60—65. Ч. 42—43. В ч. 44 приходять теж подібні мотиви. — Шейнъ, Матеріалы для изученія быта и языка рус. населенія сѣв. запад. края. Т. II. Ст. 144—145. — Altdeutscher Schwank u. Scherz. Ст. 54—57: Von einem Schwaben, der das Leberlein gefressen. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самарского края. Ст. 266—268. — Kolberg, Lubelskie. Т. II. Ст. 204—205. Poznańskie. Т. VI. Ст. 167—170. Паралелі до мотиву про те, як Христос відтинав коням ноги, диви: Етногр. Збірник. Т. IV. Ст. 64—65.

124. Христос і Жид.

В. Йак Ісус Христос ходіў по землі, тай надыбаў жіда. Али він не признаваў съя жідови, жи йи Сус Христос. Али йшли, і маля трохы хлъіба ѹ сырьа. Тай жид голодён быў, тай үкраў totó, жибы Сус Христос не відьіў, тай зьіў totó. Али Сус Христос съя пытат: Йакысь ѹим голодён і было трохы хлъіба ѹ сырьа, ци ты totó зьіў? — Йа чыт, йа не відьіў. — Али йди, йди — прийшли до ѹиднога селá, хóра принцізна ѹ ѹиднога крілья. Сус Христос там съя трафиў і повідат: Йá бы даў ráды, али выступіт с хаты ўсы, ѹинó нъай съя лішит утéць і мати принцізны і жид. І топіт і грійте окропы. Воні так зробіли, наметали камінья зваріального (золяного) і ѿзваў Христос принцізну, положіў ѹ бочку, нальняў окропу, наметаў камінья, зваріў, вынъяў на сътыў totý кісткы і поскладуваў і ху́кнуў і съциліло съя totó. Ху́кнуў дру́гій раз і ўсталала принцізна і мовіт: Дáйте ми ѹісти! Али жит totó відьіў. А Сус Христос платнъу не хотыў брати: жідови жаль: Прóши пана, totó мож было брати грóші. — Же быў ѹим знаў, хто зьіў трохы хлъіба і сырьа, та быў ѹим браў грóші! — Йа не знайу, йа не зьіў. — Так пішли далі. І жід відьіў, ѹак Сус Христос там робіў, лишиў Суса Христá, пішоў наперед. І там захоріў ѹ ѹиднога крілья пренц; ѹинó

йидён быў, плачут за ним — умірат. Али жит тото ўчуў: Йá бы даў ныўрóку рáды! Поўбіць али жíдови велíкі грóші. Дось йидным слóвом так зробíў, гі Христóс з ды́учиноў. Зварíў — хúкай, хúкай — рáды не мож датý. Йакым прáвом? Ўзьали жíда, тай до арéшту. Али Сус Христóс знáйи ўсьо, шчó съя зробíло. Прийшóў там: А чо ты, жíде, ту сыдýш? — Ну, йа ни знáйу сам за шчо. Кобы вы нъя вítты йак вýзволили! — Йак повíш, хто звіў трóхы хлы́ба і трóхы сыра, то може тъя выпушчу. — Хóцьбым до смéрти сыдýў — то йа не звіў. Али Пан Біг го выпустиў, Сус Христóс, прийшлі там, где тот пренц, де жид варíў Ісús Христóс зварíў наново, поскладуваў, хúкнуў, съцы́ліў съя; хúкнуў дру́гый раз — оживіў съя. И сáмо повельіў, бы му датý ѿсти. И мóвит Христóс: Бы ты, жíде, дру́гый раз не браў съя ворожýти, кой не знáйиш. — Ба, менé корты́ло, жи возьмú грóші, а йа ни мігнич зробítи! — Ідúт гет, вýйшли за місто: Но, тепérь, жíде, ту коплій йáму. — Жит прокопáў трóхы: Будé ўже. — Ей шчо то? Жíде, коплій більшу. — Жит шче трóхы прокопáў: Йуж будé. — Та йди наносí камінья поўну, піскú. — Жит пішоў, наносíў, а ни дўжи поўну, бó съя лынўй, і не велику шчё йáму браў, а ўсе чéрез лынўство. — Но, Сус Христóс мóвит, зажмурий си, жíде, вóчи! — Жít си зажмурий вóчи і Сус Христóс даў, жи с тóго съя зробíли грóші. Но, тепérь, жíде, дивí съя съудá! — Жит съя подивіў, грóший лásка божа йи. И йуш съя ўты́шиў. Али Сус Христóс передыліў на три кўпкы і мóвит жíдови: Дивí, жибы быў ѹис выбраў більшу йáму, то бы́ло бы́ло більше грóший! — Гм! же быў йа знаў на шчо! Йа же быў знаў, же на такýй интéрес, то быўшим по сáму шийу браў! Али бáйка. Ни знáйу, на шчос три кўпкы дыліў! Уже жебы йидна была тобі, а дру́га мены́, а комúш трéту дамó, кой никого ту немá. А Сус Христóс мóвит: Е, трéта тóму, хто звіў трóхы хлы́ба і сыр. — Йуж нъяй съя рóбит, шчо хóче. Праўду повідáйу, жи йа звіў. — Ісús Христóс мóвит: Возьмíш си тепérь ўсы, тай йди, али вíры николи не будéш ма́ти твердóй! — И до днесь жиды ие мáйут вíры дóбройі, а за грóші ў воду скóчиў бы зараз.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелі: Zbiór. wiad. T. XII, 3. Ст. 19—20. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 403—406.

125. Перший циган.

Г. Вибра в ся Пан Біг із съятим Петром і Павлом в дорогу аж за море. Прийшли вони до великого краю за горами, за морями, до самого Ягипту. В тім краю панував цар дуже острій і лютий. А мав він доньку, а та донька від віспи, чи від якого допусту божого була така погана, що ніхто не хотів на ню й дивити ся. Мала вже 40 літ, а ніхто не хотів з нею женити ся, хоч цар обіцював женихови велики скарби і половину царства. Але ніхто на те не лакомив ся і через те король був дуже лютий на своїх підданих, тис іх і мучив усілякими способами. Довідав ся о тім Господь і постановив собі, звичайно як Господь, зробити конець тому лихови. Стало ся так, що цар вислав по цілій ягипській землі, щоби шукали чорнокнижника, котрий би міг царівну зробити ладною і молодою. Пішли післанці по цілім ягипськім краю, але хоч які великі ласки і надгороди царські обіцювали, таки не нашли нікого, хто би ся бізував відмолодити царівну, бо, як то кажут, старій, поганій бабі і чорт красоти не дасть. Вертають ті післанці назад до дому з великим страхом, боят ся царської кари. Аж прийшли до того села, де Господь зі съятим Петром і Павлом відпочивали. Господь, як звичайно Господь, не їв нічого, але съятий Петро і Павло зайдали смачно редьков і цибулю.

— Слава Ісусу Христу! — сказав післанець.

— Во віки віков — відповів Пан Біг і питає: А відки ви, люде добре?

— Ой у нас біда — каже післанець. — Цар нас вислав, щоби шукали такого чоловіка, щоби нашій панні царівні вернув молодість і красу. Ось ми обійшли всю землю ягипську і нікого такого не нашли,

— А кілько літ має ваша панна?

— Сорок ще й з чубком.

Скривив ся съв. Петро, а съв. Павло трохи не подавив ся цибулею, почувши, що панна така стара.

— А щож вам тепер буде — питає Господь — як ви ні з чим до дому вернете?

— Ой буде нас цар карати, а хто знає, чи навіть до вязниці не покидає. Ой біdnаж наша головонько! — лементували післанці.

— Не бійтє ся, люде добре — каже Господь. — Ведіт нас до царя, я вашій панні дам раду.

Врадували ся післанці. Господь зараз устав готовий до дороги, але съв. Петро і Павло воркотіли, бо їм то не сподобало ся іти в таку спеку та ще в таку далеку дорогу. Але Пану Богу не съміли ся супротивити, спакували свої тлумочки і всі разом пішли до Ягипту.

Ягіпський цар жив у великих палацах без даху, бо там така сторона, що ніколи дощ не йде. Мав він довкола себе богато війська і козаків так, що не легко було до него дотиснути ся. Почали ті післанці пропихати ся до царя, котрий сидів аж у трицятім покою на золотім престолі. Господь, звичайно як Господь, ішов собі вигідно, але съвятому Петрови і Павлови дуже боки пообтовкали так, що вони готові були плакати, як би ся людей не встидали. І за кождим разом, як съв. Петро дістав штурканця в бік, то Господь гладив свою довгу бороду.

Прийшли післанці перед короля, повпадали на коліна тай зачали говорити: Зійшлисмо, кажут, усю землю від заходу до сходу сонця і не найшлисмо такого чарівника, котрий би хотів твою доньку відмолодити. Аж отсей сивий старець, котрого ми здібали вже вертаючи до дому, хоче твоїй царівні вернути молодість і вроду.

Подивив ся цар на старенького тай каже: А відки то ви, татусю, знаєте таку сиву, довгу бороду?

— От жило ся довгі літа — каже Господь — тай ся таку виходило.

— А знаєте ви, що вас чекає, якбисте мою доньку не уздоровили?

— Знаю, — каже Господь — як бим не зінав, то бим ту не приходив.

— Усмажу вас в горячім олію, як бисте моїй доньці що злого зробили — каже цар.

По Павлі аж мурашки перебігли, а Петро аж за язик укусив ся, коли се почули.

— Ну, ну, — каже Господь — будемо старали ся, щобисте не потребували дармо тратити огню і олію.

Ото повели Пана Бога до царівни, котра сиділа в своїй кімнаті і дуже плакала. Съв. Петро скоро єї побачив таку стару та погану, то так ся скривив, що аж съв. Павло, на него дивлячись, засміяв ся. Пан Біг приступив до царівни, дав їй на спанє, а коли царівна заснула, казав принести котел, покраяв царівну, казав під кітлом розпалити великий огонь, зварив єї добре, а відтак повиймав ті кусники, поскладав до куши і дунув на них. В тій хвили царівна встала така молода та красна, що диво і кинула ся до ніг Пану Богу та дякує ему, що їй вернув молодість і красу.

Дали о тім знати цареви. Той навіть вірити тому не хотів, але скоро прибіг і побачив, насыпав Господови таку купу золота і грошей, що Господь сам не знат, що з тим зробити. Ось він і каже: Я золота не потребую, але дай моїм слугам із него тільки, кілько би один чоловік міг донести, а решту роздай бідним.

А була межи царськими слугами одна бестія захланна на гроші. То сей коли побачив, що цар стілько грошей дає Господу Богу за уздоровлені дочки, прибіг до Господа тай каже: Позволь, я тобі буду нести ті гроші.

Господь, звичайно як Господь, знат, чого єму хоче ся, але бажаючи єго укарати, сказав: Добре, неси, але вважай, щобись мене не обікрав, бо я на тім пізнаю ся.

Сонце працюло міцно, бо Господь в тім краю повісив єго нисше як у нас. Нотомили ся съв. Петро і Павло, а з дворака піт аж річками лляв ся. Прийшли до ліса, що стояв перед ними. Тут Господь казав викопати три ямки: одну для съв Петра, другу для съв. Павла, а третю для дворака. Потому вони поділили ті гроші на рівні часті і закопали їх кождий у свою ямку. На другий день пішли далі, але дворак швидко відлучив ся від них і забрав усі гроші і переховав у інше місце, а сам пішов і собі чуда робити. Довідавши ся, що у одного царя є хора донька, пішов до него і обіцяв ся єї вилічити. Взяв єї, покраяв, зварив, зложив кісточки, дує, дує, а царівна не оживає. Тогді цар розлютив ся і казав єго укарати смертю. Вже го вели вішати, коли тут прийшов Господь, уздоровив царівну, а єго випросив від смерти, але зробив єго Щиганом.

Жите і Слово, 1894, II, ст. 182—184.

126. Про Жида, що роздав свій маєток бідним.

Д. Так один жид все заходив до церкви і чув, як ксьонц говорив на кастаню, що хто як дасть бідному грейцар, то буде мати десеть процентів віби на тамтім съвіті. А жид си гадав, же як роздасть гроші, то буде мати від грейцара десеть процентів. Мав три сотки, то роздав на бідних. Чикає жид, чикає і рік чикає, а ніхто не приносит ні гроший ні процента. Тогди жид пішов до ксьондза тай каже: Я мав три сотки, та роздав межи бідних людей та ніхто не приносит ні грошей, ні процента — тепер ни маю с чого жити. А ксьонц каже: Та то на тамтім

світі будеш мати десеть процент. А жид каже: Та най ми віддадут люди хоць гроші, бо я не мав с чого жити. Ксьонц вигнав жида тай каже: Йди си та шукай! Тогдай забрав си жид тай пішов. Пішов до дому тай каже до жінки: Я йду гет у съвіт. Тай пішов.

Йде, йде такий засумований тай здибує Ісуса Христа і съвітого Петра. А Ісус каже до жида: Де ти йдеш, жиде? — Та йду у съвіт! Розповів тогдай жид, що роздав бідним гроші, типер не має с чого жити. А Ісус Хр. каже: Не йди, жиде, у съвіт, підеш з нами. І жид пішов з Ісусом і Петром. Приходить до їдного міста і учули, що цісар дає половину маєтку, хто вилічит его доњку. Тогдай Іс. Хр. і съвітій Петро і жид пішли і кажут, що вилічут доњку. Цісар каже: Як вилічите, то дістанете половину маєтку, а як ні, то всім тром голови постинаю. Ісус Христос приймив сї. Пішов там до того покою, де вна лежить і сказав І. Хр. наносити води: їдну бочку зимної, а другу теплої. І казав до цісаря аж за двайціт штири годин приходити до того покою. Тодай Ісус Хр. крає мечом доњку і все вмиває в теплій воді, аби кров не йшла. І складає до купи, коли вже цілу покраяв й поскладав, пішов до порога, а від порога йде, перехрестив сї тай каже: Стань, дівици, в імя боске мое! І хухнув її до писка і тогдай тіло єї зачіло зрастати. Тогдай пішов другий раз до порога, перехрестив ся, тай знов так каже: Встань, дівици, в імя боске мое! і хухнув знов до писка і вна вже вжила. І пішов знов до порога третій раз: Встань, дів. і т. д. і хухнув знов до писка і встала вже здорована. Тогдай за 24 годин приходить цісар до покою — і доњка здорована пішла вже до вітця. Тогдай цісар хотів давати половину маєтку, а Іс. Хр. каже: Ми не будем брати половину маєтку, інó казав дати оден пиріг печений. І дав цісар пиріх і пішли в дорогу. Ідуть, ідуть і собі посідали. Нан Біг такий голод зіслав на жида — а Ісус і Петро уснули. Тогдай жид з'їв той пиріг. Ісус і Петро пробудили сї тай питают сї: Де є пиріг? — Далібук! я пиріг не їло! Зібрали сї і йдуть далі, а Ісус Христос запровадив жида у воду по коліна тай сї питає: Та ци їв-іс, жиде, пиріх? А жид каже: Далібук, я не їло пиріх! Іс. Хр. запровадив жида у воду аж по груди. Тогдай: Жиде, ци їв-іс пиріг? — Далібук, я не їло пиріг. Тогди Іс. Хр. запровадив жида аж по карк у воду тай сї питає: Та ци їв-іс, жиде, пиріг? — Далібук, я не їло пиріх. Іс. Хр. запровадив знов жида до води, аж-éнь вже сї борода замочила, тай сї питає: Та ци їв-іс, жиде, пиріг? — Далібук, я не їло пиріх. Тогди Іс. запровадив жида знов до води і жид сї вже топити зацев, но язик вже вівалив. Тогди Іс. питав: Та ци їв-іс, жиде, пиріг? — Ні, не їло-м пиріг! Тогдай Ісус Христос каже: Ходи, жиде!

Ідут, ідуть, умучили сї, тай полігали спати. Іс. і Петро заснули, а жид украв у Ісуса письма, (таки Ісус Христос мав письма), украв тай утік. Утік тай зайшов до їдного міста і учув, що у цісарі заслабла донька. А люде вповіли, хто вилічити доньку, той дістане половину маєтку. Жид борзо побіг до цісарє і каже, що вилічити доньку. Казав наносити води їдану бочку зимної, а другу теплої. Казав до цісарє: Приходить аж за 24 годин. Узев жид тай порізав доньку і зацев краяти на кусники, що кусник відкроїт, то вмиває водов. А кров все тече, ледво жид запинив кров. Тогдай покраяв гет, поскладав на стів тай пішов до порога, перехрестив сї й каже: Встань, дівици, в імя моє! Ху́хнув ї в писок, дивит сї, а тіло не зростає сї. (Щоби він був казав: встань, дівици, в імя боске твоє! то була би встала; а він „в моє!“) Жид сї настрашив, тай сховав сї за комин. А Ісус і съвітій Петро знали, де жид пішов. І тогдай пішли до цісарє і казали, аби їх пустів там, де єст той жид, а цісар каже: Він не казав приходити аж за 24 годин. А Ісус Хр. каже: Та то наш співник, що з нами ходив. Тогдай пішов цісар, дав ключі Ісусу і отворив двері. Входить до середини, а жид так сї настрашив, бо він мислив, що то цісар йде йому голову стинати. Ісус дивит сї, а жид сидить за комином. Тогди жид ізліз, а Іс. Хр. пішов до порога тай каже: Встань, дівици, в імя боске моє! Так три рази. І донька встала здорова. Тогдай цісар дав їм половину маєтку і они пішли. На дорозі не мають як поділити сї тими грішми. А жид каже: Я маю маймурку і будем мнеріти. Поділили сї грішми, зоставило сї пів грейцарє. Не знати кому дати пів грейцарє, а Ісус каже: Жиде, признай сї, як іс з'їв пиріг, то дістанеш пів грейцарє. А жид каже: Я з'їв пиріг, бо був голоден. Так то ниніка жид повісив би ся за пів грейцаря. Тогди І. Хр. дав жидови всі гроши і казав му гет йти.

Зап. у Дрогобичі, в маю, 1899, від Ів. Багріна Волод. Левинський.

127. Звідки взяв ся вітер?

Е. То ше було тоді, як Сус Христос ни мав ше всіх 'постолів, тільки мав Петра й Павла і ше там якось, знати Гандруха. Тей як йшли через їдно місто, то по дорозі пристав до них якийсь волоцюга тей кажи: „Прийми мене, Суси, до себе, я буду за 'постола“. — А Сус Христос знов, що то волоцюга і великий грішник, али прийняв. Тей було їх вже всіх пять. От ідуть вони тей ідуть, аж приходять до їдного міста, а там був слабий дужи король. Тей Сус Христос як почув і кажи до 'постолів: „Той слабий король дужи добрий чоловік, він дужи уймав сї

за бідними людьми і за простими хлопами. Ходім, поратуїмо їго, нех він видужає“. Приходять вони до того палацу, де був той король, тай Сус кажи, шоб пустили їго до него то він вилічи їго. Аж тут кажут, що він що но вже вмер. — „Ну то ніп, пустіть мене, а він ще буди жити“. — Тей королиха пустила Суса до того покою, що був вмирлий король. І Сус зарас казав принести повні нецки води съвіжої і виликого гострого ножа, тей сам замкнув сї в тім покою, а 'постоли чикали в сінех. Али вони були дужи помучані і зарас в сінех на сидячи заснули, а но той волоцюга ни хтів спати, тілько став заглядати чириз шпару в дверех, що роби Сус Христос. А Сус Христос взяв вмирлого короля, порізав на штири кавалки, виполоскав в нецках в воді, потім знов тіло так поскладав, помолив сї, прихристив три рази те тіло і потім дмухнув на него і зарас все зросло сї і король ожив назад і зарас встав з лішка і дужи дякував Сусови. Тей потім він, той король, справив виликий баль і запросив на него Суса і 'постолів. Тей по тім бали дав король Сусови п'ять питльованих пирогів з самим сиром, а п'ять з сиром і з бульбою. То як вони повиходили від короля, то Сус ті пироги з бульбою дав 'постолам, а сибі взяв ті з самим сиром. Тей потім як прийшли вони до ліса тей стали там начувати, тей як вже мали йти спати, повечерали тими пирогами. 'Постоли їли разові, кождин мав по їдному, а ше сї їден був вістав, і Петро дав їго тому волоцюзі. А Сус Христос своїх ни єв, бо ни був голодний. Як повечерали, то пішли спати, і всі вже спали, тілько той волоцюга ни спав. Він як сї подивив, що всі сплять, встав і взяв тей поїв всі пиріжки Сусови Христови, тей ліг сибі спати. На другий день рано як всі повставали, то той волоцюга кажи: „Знайти що, теї ночі було аж два вовки коло нас і всі питльовані пироги поїли, я ледви їх відігнав“. А Сух Христос зарас зінав, що він бреши, тей кажи до него: „А тими вовками то був ти і твоя нинаситність. Було би ше добре, щобись був сказав правду, але як ти збрихав і ше зложив на вовків, то забирай сї від нас, ти з нами більше ни можиш бути“. І він пішов від них.

От пішов сибі той волоцюга, йде тей йде, аж приходи до їдного виликого міста, аж чує, що в тім місьці цісарова дочка що но вмерла, тей він сказав, щоб він її назад до житя привирнув. І зарас як довідав сї цісар, закликав їго до себе тей кажи їму: „Ну, нібожи, памнятай сибі! Як привернеш ї до житя, то я ї видам за тебе замуж і будиш цісаром, а як ні, то буди смерть твоя!“ От взяв він, казав принести сибі води з нецками до того покою, де лижала вмирла, взяв виликого гострого ножа, замкнув сї і взяв порізав ї на штири кавалки тей виполоскав мясо в воді, потім поскладав і став на те тіло дмухати, а прихристити забув, бо сам був жидом тей ни вмів христити сї. Ну дмухав

він, дмухає, аж їму вже голова закрутила сї, а тут цісарівна ані руш ни встає, тай він дужи зажурив сї. Аж тут лупс! вічинили сї двері, і входи Сус Христос, тей кажи: „А видиш, пташку, злапавсісь, був-бись згинув, як би мине тут ни було. І ти ше хвалив сї перед цісаром, що в тім і тім місті ти короля привирнув вмирлого до житя. Шесь затаїв, шибинику, божий праведний чин, а сам повиличав сясь. А ти знай, що того нігди ни зробив бись, щось задумав, бо ти поганин. А за ту кару я тобі потім скажу, що будиш робити“. Ісус взяв сї сам до царівни і вона ожила, а потім до того волоцюги так сказав: „Іди ж ти, нібоже, на сиридину сьвіта, там стань, і будеш дмухати до суду віка“. І він зарас пішов і став на сиридині сьвіта і став дмухати, і зарас пішов по землі вітир. І він до нині там стоїт і як дмухне в котрий бік, то зарас с того боку і маємо вітир. І він буди так вічно стояти і дмухати.

Зап. від С. Білика в Теребінію, Каменецького пов. 1896 р. А. Веретельник.

128. Як Христос відгадував загадки.

То позичиў чоловік у злого грошої і мали домі́ку до того часу і до того віддати, а ны то відгадати три річи, бо йак не відгадаш, так тъя беру с собою. Али Ісус Христос ходи́у по сьвіті тай ўвійшо́у там до хати, старий чоловік, і просит съя на ныч. А гáзда мóвит: Ей, чоловічейку! Йа ѿ сам не знáйу, ци доночуйу. — А то чому? — Но, позичи́йим грóшої до днесь; або менé возьмé, або три річи йакісь відгадати, не знáйу йакі і готово, же не переночуйу. — А тот чоловік мóвит: Не бій съя. А де ти вельі́у лы́гати? — Конець стола. — Ля́сь си на прýпічок, а ѿ сам конець стола ля́жу! — І лы́х си. Ту ѿ пі́ночи ідé. Што йидéн? — Ги нí йидéн! отповідат. — А два? — Ги йидéн. — А три? — А три добре. Два бы молотили, а йидéн бы тря́ас солому. — Ах, мóвит, працейко мóйя, кількас пропала дарéмно. І пішо́у. І деж він бы́у гóден сам відгадати назумы́сьть, кой не знаў йак?

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанці, Старосамбір. пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

129. Як Христос шукав правди?

Йак Ісус Христос переходи́у сьвіт поміжи ѿес на́рід і ни міг ны́где ѿ цілым сьвіті пра́уди зді́бати; аш при кінді сьвіта булó два брати, йидéн' съи низива́у Йóсиф, а другий Сафáт; Йóсифова булá горá,

а Сафатова доліна. Йосиф буў жонатий, маў жінку і дыти, а Сафат шче ни буў жонатий. Мали при купі обісьть, а на обісьть поскладали збіжи, а сиридиноў буў горожений пльіт і Йосиф Сафатови бис пльіт пирікідаў жів. Бо казаў Йосиф, што ѹа ўже жонатий, то ѹа ўже віджу, што міны́ траба, а Сафат шче ни ѹи жонатий, то він ни знайи, кілько йиму траба, ци мало, ци багато. А Сафат свому братови пирікінуў зноў жыта, шчобі він ни знаў, бо казаў Сафат, што міны́ шче кілько ни траба, што мому братови жонатому. А ѹак надыйшоў Бог і казаў, штом цылій сьвіт пирійшоў, а ныгдем прауди ни знайшоў, тылько ту міжи тымі двома братими. Йак съи затримала прауда типер міжи двома братими, то так съи затримайи при кінці сьвіта: на Сафатові доліни, а на Йосифові горі буде страшний суд.

Зап. в цвітни 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Грининого.

130. Чому Русини гайдамаки?

Як Ісуса Христа засудили Жиди на смерть, тоді до Єрусалиму наїхало було дуже багато ріжних народів, що були цікаві ввидіти його хоч раз. Коли-ж Христа вели вже на Голгофту розпинати, вони поуставляли ся всі громадами побіч дороги і чекали, доки не буде попри них переходити. На переді стояли Німці, далі Вірмені, Поляки, Русини і інші народи. Як Христос приблизив ся до Німців, ім стало жаль Христа; тому вони крикнули: Випишім його! — А Христос глянув на них і сказав: Будете писати до кінця сьвіта та сонця! І тепер де не подивиш ся, в кождій канцелярії сидить якийсь Німчик тай пише.

Йде Христос попри Вірменів і ім стало його жаль; тому пошукували щось поміж собою, а потому крикнули: Викупім його! — А Христос глянув на них і сказав: Будете купувати доки сьвіта тай сонця! І тепер де не подивиш ся і де не здіблеш Вірменіна, то він усе купить, більше не ваймається ся нічим.

Йде далі Христос, приходить до Поляків, і ім стало його жаль, тому поговорили з собою тай крикнули: Викрадім його! — А Христос поглянув на них і сказав: Будете красти поки сьвіта тай сонця! — І тому то тепер де лише який банк, де лише яка каса, то їх мусять Поляки обікрасти.

Йде далі Христос, приходить коло Русинів. А ім такий жаль його, що страх. Лише глянули на себе тай крикнули: Відбиймо його! — А Христос поглянув на них і сказав: Будете бити ся поки сьвіта тай сонця! — Тому то Русини все били ся; були козаки — били ся; були

опришки — били ся; а й тепер Русинів називають гайдамаками за те, що не дають собі у кашу плювати, а як треба, то й бути ся. І Русини будуть гайдамаки до кінця світа, бо так їм призначив Христос.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

131. Чому Цигани не мають пристановища?

Йак Жиди засудили Суса Христа на смерть, тай казали Циганови зробити три цьвики. А Циган зробив штири, тай приносит. Жиди кажут: На що нам штири? Ми казали тілько два. — А Циган зуби шчирит і кажи: Возьміт, возьміт, можи съи ще де здасьдь. — Тоді Сус Христос вобирнув съи до Цигана тай кажи: Відиш, як той цьвик ни майи ныїгдє пристановища, так само і ти ни будиш мати аш до скіньчини світа! — Чирис тойи Цигани так триндайт съи від міста до міста.

Зап. від Сирватки, в Будзанові, Теребовельського пов. О. Деревянка.

132. Про Христові муки.

Як Жиди Христа мучили, то його то нічого не боліло, бо він Бог був. Жиди хотіли Христа розіпяти не так, як тепер малюют розпяте, а так, щоби й ноги розіпяти. То вони казали ковалеви штири цьвоки зробити. Але як го вели розпинати, то ангел зайшов тай єден цьвок украв, то вни вже тоді мусіли обі ноги єдним цьвоком прибити.

Як Христос висів на хресті, то був зовсім голий. І ніхто не сьмів до хреста приступити. Тілько съвятий Іван підійшов близько, але як увидів Христа такого скатованого і голого, то зомлів тай упав під хрестом. А там десь у шпарці сидів павук. То він вибіг зі своєї шпарки тай борзенько вибіг на хрест і заснував Ісусови павутину — то що тепер малюют ніби пояс. А то павук таке зробив, щоби Син Божий не висів на жидівське посміховиско. А потім той павук ізліз і вкусила съвятого Івана так, що той знів прийшов до тебе.

Жите і Слово, 1894, II, ст. 181.

Шаралєй: Про смерть і похорон Христá пор. мої: Лірники, ст. 26—28, ч. 2—3. — З першою половиною пор. ще: Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 74—75. — Сборникъ Харьк. ист. фил. Общества. Т. VI. Ст. 184. — Харьковскій Сборникъ. Т. VIII. Ст. 341.

133. Звідки взяли ся перли?

Як Христá мучили Жидý, а Богородиць дивíла съи на тотú йигó вилику мýку тай дўжи плáкала. І як лишé ўпáла йíйí съльозá на зéмлю, то зáраз робýла съи з нéйí пérла. А льúди збирали тай продавáли тай до нýны продајút, али жи съльзí ни бўло такé багáто, томú праудíвих перéл тепéр ма́ло тай томú вонý такí дорогí.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від сестри Анни.

Паралелі: Манжура, Сказки. Ст. 146 (тут із слíз повстав перець).

134. Христос і Жиди.

Сут такі Жиди, що бўдуть до скónца съvіта ходýти. То тотý Жидý, що Сýсу Христóви нýколи спокóю не давáли. Як новýй місяць, то він молодýй, а як пóвня, то стáрий. Як йогó запитати: „Колýс прийшóв?“ — повídat: „вчера“, — „колý пíдеш?“ — „závтра“.

Як Жидý прибýли Сýса Христá, съміх си чинíли; а як поховáли, зíйшли ся на вечéрю, старшина жidéвська, що вни тóму всýому билý головá, прийшла Пречýста Дíва і плакала. Якийсь Жид повів до нéї: „Не плач! твíй син воскрéсне!“ А другí повідали: „Ага! воскрéсне як totý кістки з когутa“. А вни іlli когутa і пéред нýми кісткý лежáли. Аж ту кісткý зíйшли ся до кўпи, когút збив крýлами, Ісýс воскрéс, а вни стали стовпом.

Як зробýли Жидý криж, велíли нестý Сýсу Христý, а єдному, не тýмлю, як називáв ся, на Кальвариї йогó мож вýдїти, велíли тýснути до землí, ще й камíнь до крижá привязали, а вія не тис, а ще пíдняїс до горý і за totó став съятýм.

Майштер, як робýв криж, повеличáв, що лишило ся конíць рук з на'пять і в долýну з на лóкоть, а Жидý міцнýше натягнúли rúki й нóги, і тепéрь за кáру майштер нýколи не дорóбит ся.

Ковáль мав прýказ зробýти штири цвáки, а він єдéн укрáв, схóвáв пíд яzik (другий чоловíк оповідав, що вер у воду) і за totó є благословéний талáнт, же не дав розпяты нóги так, як rúki.

Зап. 1896 р. від вýта Гриця Грицуни в Мшанци, Михайлó Зубрицький.

135. Ворона.

Ворона дуже лакома на людське тіло та на стерво. Як Жиди розпяли Христа, всі птиці жалували мук Христових, одні лише воробці прилітали до хреста, сідали на поперечній перебоїні та сьміючись кричали: Жив—жив! Ворона знов хотіла пiti кров, що з Христових ран капала на землю, тому має закровавлений підбородок так, що на кождій вороні його до сего часу знати. За те також Бог прокляв ту птицю.

Зоря, 1885, ст. 130: Людові вірування про птахи, Д. Лепкого.

Паралелі: Ястребовъ, Материалы. Ст. 17. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XIII. — Чубинский, Труды, I, ст. 59—60. — Шейнъ, Материалы. Т. II. Ст. 352.

136. Христове воскресене.

Йак Ісус Христос умér на Хресты, прийшоу Осиф і Никодим з Аримафейі і ўзьали тепέрькова тýло Ісуса Христá ў плашчаницьу і положíли ў гріб высычений, новýй і приложíли каміньом і дали печатку. Али Жиды чули ўперет, жи Ісус Христос оскрёсне і рáдъят съя: Кобы ни прийшли учники, кобы ни ўкрали і гíрше наше будé посыльднойи, як было пéрвойи. Ітý до Пилата, ный даст вárту. Він ним даў, положíли вárту на грóбі, сýли і вичéрвайут дўжи пíзно, жи ўже може бýло по пíзночи дру́га або трéта годíна. И томý днесъ сут слиўкý*), бо пéрше не бýло, аш Пресватá Дýва наслíїчила. Принеслá до Жидыў їх, як дарунок, бо съя бойáли ѿсі Жидыў і учники наўть. Тай сýла си, тай сýдít пíт полíцеў і плаче. А Жиды собі сыміх чиньят: Чо плачеш? Він оскрёсне. — А Пресватá Дýва мóвит: Бодáй так Жиды панувáли, ги він оскрёсне! — Ба, а Христос оскрёс і днесъ слáбо дé съя трафит, жебы Жид де бідувáў, бо Сус Христос не касувáў слово Пресватойі Дýвы Мáрійі. Али льуди йдут до церкви, бо ўже съвáто, тай ѿчули, жи Христос оскрёс, а ни знáйут, як вітповідáти, тылько мóйят: Христос оскрёс, та Христос оскрёс. Али жидыська кухárка вынесла сымітьá і totó чу́йи, як льуди бéсыдуйут. И ўвійшla до хáты зась, — а Пресватá Дýва тámой ѹи — і мóвит: Христос оскрёс! — А Пресватá Дýва мóвит: О, ѹистина, жи воскрéс. — И типéрь томý так съя вітповідат, жи ѿйстina оскрёс, значит, жи práuda оскрёс. А Жиды за столом сýдъят, як ѹили когутá і пові-

*) Слиўкы — то писанки; ѿслиўчили — написати писанку.

дáйут: тогдá він оскрéсне, ѿак tot когút запéйи, шчóсмо зы́ли. А когút, кісткý до кістóк выбрáли съя, хыбá пес ѹиднú ногу зы́ю, вы́летыў на грýаду і запéйаў. І длъатого днëсь когутá малъýут десь на костéль такім, або на ѿакі каплíци, жи такі льўди ныбы ѿ Бóга вíрят, а Христа не хотъят. Таку памятку рóбят, жи хоць когутá малъýут.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанці, Старосамбірського пов. від Гриця Олішака Терлецького.

137. Когут.

A. Йак Христóс воскрéс, тогдá ѹіў ѿидéн Жид пичéного когута. Йигó доњкá ѿвýдyla Христá і прибíгла до старóго, жибý ѹимú тотó сказáти. Али старий Жидíско ни хтыў вíрити і сказáў: Він тогдá воскрéсни, ѿак сей когут закокурíкай! — Лишé сисé сказáў, дíвит съи, а когút зyрvaў съи з мíske, зlупotýu крильмí, тай ѿак запéйи три ráзи: Кукурíку! — Жид píзnaў, шчо Бог хотýu показáти чúдо, тай на-вириýu съи і вýхristiу съи.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Царалéї: Аøанаcьеvъ, Народ. рус. легенды. Ст. XIV—XV. — Костомаровъ, Объ истор. значеніи рус.-народ. поэзіи. Ст. 85. — Головацький, Народні пісні. Т. II. Ст. 6. Ч. 8.

138. Як когут воскрес.

B. Як Суса Христа замучили, поховали, товди собі зробили ви-черу і зарізали когута і зварили і того когута зїли, і тійі всыі кістки поскладали в миску. Товди сидьйт си за столом, тей зачили съи съмійати: Він казав, жи він встане? Товди він встане, ѿак той когут запéйи. А той когут стріпав съи с тих кісток, тей зачив пíйати: Кукурíку. Товди Жиди кинули съи, прибігли до гробу, дивíйт съи — в гробі вже Суса Христа нима.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від мами О. Деревянка.

139. Христос у пеклї.

A. Як Сус Христос по смерти прийшов до пекла, жиби вýбавити душі, то зълыі духи дўжи съи тим зажурили. А анцихрист хотів Суса

Христа тамки закувáти. А був на сиридинії пекла такíй великий зильезний слуп з ланьцухом. І анцихрист кажи до Суса Христа: Ану заложи на сéби той ланьцух“. А Сус Христóс знов знал напирéт, чого він хочи і кажи: „Ану ти возьми і пирéт на сéби заложи, а йа буду видіти, як тобі бúди пасувати“. Анцихрист так зробив. Тоді Сус Христос кажи: Амінь. Най съи так стáни. І анцихриста припинíв. Він так бúди припинитий аж до кіньцý съвіта.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Сирватки О. Деревянка.

140. Христос і Люципер.

Б. Коли Ісус Христос прийшов до пекла, приступив до него Льюципер тай кажи: Съить собі, Христе, на тым крісьлі та вітлічни. А те крісло прихтував Льюципер так, що коли Ісус мав съісти, то мав съі в ланцухи злáпати. Али Ісус Христос сказав: Съить ти напирет! А йак Льюципер съів, то сам злапав сї в ланцухи. Віт того часу що року пилуйут злыі духи, щоби йиго увільнити. Али на сам Великдень на резурекцїї заливайи съі то, що злыі духи випилували. А йак воини пиропилуйут ті ланцухи, фтоди майи съі народити жидівский Месіаш.

Зап. в Буську, пов. Камінка Струм. О. Деревянка.

Паралелі: Чубинський, Труды, I, ст. 195—196. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 14—15. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 9. — Hahn, Griech. u. albanesische Märchen. T. II. Ст. 145.

141. Чому на Великдень так рано відправа?

В. Сус Христóс ще ходíў по землї, а злýй уковáў ланц. А Сус Христос съя пытат: А тобі тóго на щó? — Прикуйу тъя. — Ану йак, ўкажý. — А тот почáў ўкáзвати, ѿзваў си ѿ рот і так доукóло головы опкрутíй і прикувáў сам себé, бо так Бог даў. І будé на ным, пóкы съвіта тогó. Він грызé, та мыслит, жи съя вітгрызé. Тай ѿсе грызé, грызé цýлый рíк, ѿже такé хýбá гí міхóва нýтка; гнéть бы ѿже перегрыз, але ксындз засыпíват на Оскресеній: Христóс оскресé! А він стáне слухати, тýлько съя забúде, а воно такí сáме, гí было від рáзу, кой зачинáў грысти. І тому так ксындз рано ѿстайі йти на Оскресеній, бо бы злýй перегриз totó, та бы съя переломíло, йак бы так заўчасу ишóў до цéркви.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщ. Терлецького.

142. Про Юду Іскарюта.

А. Маєте знати, що Юду Іскарюта носила мати цілий рік, як кобила. А коли йій прийшло ся родити, на її двір упала з неба огнена брила, а йій самій приснив ся дивний сон. Ото приснило ся йій, що єї синок буде рудий, що він забе королевича, забе свого тата, оженить ся з мамою, а в додатку спродастъ за трицять і три срібних учителя-пророка і повісить ся. Налякала ся небога такого сну, та щоб ту, думає, почати. Як не мітигувала, як не заходила в голову, а таки не вигадає. Далі і зважала ся. Взяла плетений кошичок, обмазала його смолою, вложила туди новорожденника свого і гайда на ріку. Тільки його й бачила. А перед тим ще встромила йому під шкіру на голові шильочку, щоб як трафить ся що, познака була. А там ні в гадці йій Юда...

А Юда плив-плив, плив-плив, доки не принесло його до одного панства. Саме в той час вийшла королева над ріку купати ся. Дивить ся, щось пливе в кошику. Кличе слуг, витягають, а там хлопець — тільки очи витріщив і знай ручки простягає. Взяла королева того хлопця, віддала на мамки, а коли йому було п'ять чи шість років, забрала його до себе, до королівської палати. Тут він і вирастав далі разом з молодим королевичом і королівною. Що він знайда — того не припускає він навіть; не вірив, коли вчув часом від служби докірливє слово — знайда. Та раз якось вибрав ся з королевичом в поле, над ріку. Коли прийшли в те саме місце, де знайдено Юду, посідали на березі та звичайно хлоці — пусті; нічого робити, от вони грудками в воду почали жбурляти. А Юда, як не вхопить грудомаху, як не бухнє — вода так і обрязькала цілого королевича. Він озлився і давай лаятись: „Ти сякий, ти такий“ каже „пашов, відки прийшов, пашов!“ аж задихав ся. „А я відки прийшов?“ питав ся Юда.

„Відки? відки? Наче-б він і не зінав. А його на ріці найшли“. Тай став сміяти ся. Юда не стерпів. Як мав в руці каменюку так і зацішив нею королевича по-за уши, а сам втік.

Ци довго він тиняв ся по сьвіту тікаючи перед сіпаками (як знайшли трупа королевича, за Юдою розіслали погоню), не скажу. Доста того, що дістав ся вкінци до одного можного пана за локая. А той пан ніц не зінав, крім вандрівки, і ді лиш сам вибирав ся, брав зі собою і Юду. Ото йідуть вони якось селом, аж бачать сад, а в саду такі яблока, такі яблока, що щуд які файні. Не втримав пан так йому тих

яблок захотіло ся. Юда вже й пліт перескочив, вже й на яблінці і не питає, що з хати випав дід і трохи не вірве ся, так кричить. Надер, злазить, та ба — дід не пустить. Він його стусонув у груди, а сам на втеки. Та ще не встиг через остріх, як з хати вилетіла жінка, діти, наростили крику, збігли ся люде і Юду спіймали, та відвели в суд. Тоді було таке право, що як хто вбив батька сїмі, то його або смертю карали, а нї то мусів приставати до вдови і годувати сиріт. Юда і очевидився з удовою — живуть тихо, спокійно. Та раз на святках пообідали, як Бог приказав і спочивають, балакають. А Юда говорить-говорить, а там давай чіхати ся, говорить, говорить, тай знов.

— Чи в тебе нема часом чого в голові? — питає жінка. — А Юда каже:

— Та не знаю, може й є що. А ну но, поськай стара. — І наставив їй голову. Съкає вона, съкає, аж нараз — трохи не обімліла. Подибала, бачите, тую шпильку, що то єї хлопцеви в голову встремила. Та аж об поли вдарила ся, та до Юди, тай все йому розповіла. — Для тебе нема вже ратунку, крім одної покути. А є ще ту в нас тепер один славний пророк, що то знає лік на всякий недуг і на всякую біду — може він і тобі що порадить. — А Юда їй крізь илач: Та я, мамо, не то що до него піду, але і весь вік із ним ходитиму, щоб лиш спасеня доступити. — Тай пішов до Христа і так довго з ним хажав, док юго не спродав за трицять три срібла — Господа нашого Суса Христа. А там і сам повісив ся, випустивши з себе уперед тельбухи.

Зап. в Кобиловолоках, Теребовельського пов. від Марини Баран В. Щурат.

143. Юда Іскаріот.

Б. Йак съа Йўда нарόдиў, так прышоў дэ́зад на́ ны́ч. Але му по-відáйут, дэ́задóви: „Итте, дэ́задку, с хýжи на ма́у́й час, бо ту ба́ба ѹойчит. Йак порóдит дýтья, та вас покличéме до́ хýж. А тéпер быстe нам были на перечкóды!“. — И пíшоў дэ́задок піт съты́ну, під выгльад и там собы сýдиў. А там прышли двáйи льúде и бесыдúйут сой: „Же-бы ты мёне не зráдиў!“ — А ѹйдён другóму повідат: „Йа тéбе не зráджу, ани жебы ты мёне не зráдиў!“ — А тóты были двáйи ангéлы, не льúде: быў а́нгіў зўый и дóbryй. Тóуды съа дытýна ўродila и кы́хло (дýтья) и а́нгіў бóжый повідат му: „Бóже дай здорóвлья!“ — А зўый му повідат, ангéю́ви: „Йúж-есь мýя, пáне, зráдиў“. — „О, ны́т,

не прόтиў съя, бо-м тъя не зräдиў. Бо то бўде мій пérше, а потім до-
стáне съя тóбі. Бо то бўде тákый, што вítца зáбий — тот, што съя
ўróдиў — и з матýрьоў съя ожéнит“. — И тот дэ́ядок там сýдиў
и тóто высý́хаў. И закликали тóго дэ́ядка дó хыж, а тóты двáйи пí-
шли. И тым дэ́ядком съя тышат. Тóуды му дайут пýти и тышат съя
тоў дытýноў барз, бо не мали лем йíдно, тóто пérше. А дэ́ядка тóто
неспокойло барз, же бни съя ним так тышат, а не ма́йут чым, бо він
высý́хаў ангéльской бесы́ды, же то тákый бўде, што зáбий вítца, а з
матýрьоў съя ожéнит. И тот дэ́ядок йíм повíдат: „Лъуткóве, йа бым
вам дáшто пóвіў, кобы сте съя барз не спротивíли...“ — „Ой ныт,
дэ́ядку, лем нам повíджте“. — Але не хóче дэ́ядок повíсти, бо съя
бóйіт. — „Не бíйте съя, дэ́ядку, лем нам повíджте“. — И тот дэ́ядок
повíдат: „Высý́хаў йíм двох ангеліў, — быў áнгіў там йíден зўый,
дрúгый дóбрый — же тот йак вырósне, то вítца зáбий и з матýрьоў
съя ожéнит и Хрýста Бóга прóдаст на смерт, а сам съя обíсит и так
пíде до пéкўа“. — И бни настрашéны зостáли (были), óлец и ма́ти,
и — што с тоў дытýноў робít? И зробíли скрыньку и дáли му íмja
Йúда и написáли му тытуў „Скарийótский“ и дáли му три дукáты до
скрыньки и там го вўожíли до скрыньки и шмарíли на вóду. И він пí-
шоў доўо вóдоў. И прáчки х пáна прáли, далéко, и поíмали скрыньку
на вóды и — што там йи ф тí скрыньцы? Принéсли до пáны — пáны
тáже ўродýу сына — бни открыли скрыньку и нашли г ны хўóпцы
и пíсмо и три дукáты. Тéпер пáны утышéна быўа, же ма два хўóпцы
— а пáна не быўо дóма. И наказáла сўужéбным, жебы оповíли, же бна
ма́я бlíсьцы (два хўóпцы). И на то прийíхаў пан. И оповíли перед
пáном, же пáны породýу два хўóпцы, же бlíсьцы, же разом ўроджéni.
И тóту скрыньку сховáли, жебы пан ó ны нýгда не знаў: запечатувáли
скрыньку, пíсмо и дукáты и сховáли. И тóты хўóпцы дáли вíкстýти:
дáли йидnому Йúда, што му Йúда быў, а другому Кáроль. И тóты
хўóпцы рóсли и пíдрóсли, то ходíли до чкóуы и фчýли съя ф чkóлы.
Але Йúда съя лýпше фчýу, а тот не хóтыў съя так фчýти, Кáроль.
И пíдрóсли йуж дўжы и гáньба быўо Йудóви, же съя Кáроль пíдўо
фчýт, и биў го, гльачóго съя пíдўо фчýт, и фсé Кáроль перéд ним пўá-
каў. Але пан на то не зозвóльяў, жебы съя не бýли. Але Кáроль съя
не скáржиў перед вítцом, лем перед матýрьоў и ма́ти отповíдат на то:
„Гльачóго мі найдух поневéрат, бий Кароль? — И тóто усý́хаў хўó-
пец Кáроль, же тот найдух, и бýли съя óба и повíдат му, Йудóви: „Гльачó-
го мýа, найдуху, бийш?“ — Йúда съя зажúриў на то: „Йáкий йа
найдух?“ — Бо він ó тíм нé знаў, же він тákый. И повíдат: „Мáмо,
што йа за найдух?“ — бо йуж дўже мўдрый быў. Мати му отповíдат:
„Жe-с г вóды найдéный“. — „Ну, то йа пíду óтталь (óд вас), oddáйте

мі мóй!“ — И оновіли пáну тóудый, йак съа стáло, же найдéный г вóды, и пан дозволиў му пíти преч. И тóуды внесли ѹого скрýньку и він сой перечытаў пíсмо, што йист за йдэн. И пан на то подумáу, што съа стáло; а він съа ўкўониў пáну барз покíрnyi, же мусит ити, йак од рідного вітца, и подъакуваў пáну и пíшоў преч. И пришоў до тóго сéла, де съа ўродиў, и пришоў до пáна, до іншóго и зyднаў съа оганьáти сáды (óгрíд). И там свúжиў за сым лыт. И пришоў ѹого óтец там на грúшки, и відывіў го пáру разіў там на грúшцы и гвáрит му: „Гльачóго, чоувіче, так хóдиш и рóбиш мі веленцíйу (непокóйi, чкóду)?“ — Але óтец го на то не сү́хаў, лем хóдиў, и розвóостиў го, што аж го застрíлиў. И тóуды го взвъали ф суд, йак вітца застрíлиў: „Тéпер съа мусиш оженити с тоў бáбоў!“ — А він нé знаў, же то йи маti ѹого. — То йак съа не ожéнит, то йíму тákу смерт зробльят, смерт за смерт, — и ожéниў съа. Йак съа ожéниў, там сой ўзыаў скрýньку и при-
ньус там дóміў. И маti съа приэрла на скрýньку и на пíсмо и на три дукáты и на íмїа, — познала, бо му Йúда имéно быўо. И пótім він съа зáбраў од матéри, йак му оповіўа, же она маti ѹого гўásна. Так він зáбраў съа и пíшоў на покýту, на пустынь. И покутýваў четырдесъат дний, — то нé йíюничóго варено́го, лем сúхы корíньцы; и дóстаў съа к Панубóгу за найблишóго апостóя. И пótім прóдаў Христа Бóга на смéрт. И пíшоў и повéсиў съа, йак му быўо проповіджéно през ангéу. — Но, то йуж закіньчиў жýтья. — Йак съа Йуда повéсиў, то стрíлиў пéрун и ѹого части ты́ла рóзньус по цýлім свíты. И віт тóго часу за-
чали съа ль́де вішáти, а дóтлья не быўо тóго.

Зап. від Петра Боришóвича в Бóртнім, в серпні 1900 р. О. Роздольський.

Шаралеї: Подібні мотиви приходять у дуже богатьох оповіданях. Чор. М. Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 130—133. Ч. 29—30. — Костомаровъ, Монографіи. I. Ст. 327. — Костомаровъ, Памятки стар. рус. литературы. II. Ст. 415—442. — Антонович і Драгоманов, Историческая пѣсни малор. народа. I. Ст. 280. — Кулишъ, Записки о Южной Руси. I. Ст. 309—311. — Baracz, Bajki, fraszki i т. д. Ст. 71—72: Grzegórz. — Wójcicki, Klechdy starožytne. II. Ст. 61 i 141. — Nowosielski, Lud ukraiński. II. Ст. 149. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 70—73. — Порфириевъ, Апокр. сказація о новозав. лицахъ. Ст. 231—235: Сказаціе объ Іудѣ предателѣ. — Добровольський, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 269—276. Ч. 34: Абъ Андреи Критскымъ. Ч. 35: Ибъ Андреи Привазванымъ. Ч. 36: О купчихъ, пустившій по обѣщанію сына своего на воду. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 63—66. — Чубинський, Труды. Т. V. Ч. 407, 458, 485. — Головацький, Нар. пѣсни Гал. и Угор. Руси. Т. I, 45, 75; т. II, 577. — Zbiór wiadom. Т. VIII. Ст. 115—126. — Kolberg, Pokucie. Т. II. 29, 35;

IV, ч. 45. Lubelskie. T. II. Ст. 197—198. — Zbiór wiad. T. VII. Ст. 9—10. T. XIII, 3. Ст. 104—106: Legenda o św. Grzegorzu. — Обширна література про кровосумішника зібрана у Драгоманова: Слав. прѣправки на єдиповата легенда; також: Wisła, т. VI, ст. 54—79 і 279—299.

144. Пилат.

За Пилата кажут, що його по смерти земльи не приймila. Доки жив, то від нього втікали всі люде. А як умер, то гo закопали в землю, але на другий день земльи вивергла тіло на верх. Хотіли гo спалити, але огень не ймав сї тіла. Вергли гo в воду — не тонуло. Завийзали в міх і навийзали камінь — то міх з камін'ом лишив сї в воді, а тіло виплило і гет запаскудило ріку, так що всі риби виздихали. Тоді вергли тіло в море, тай там воно плаває й до тепер, не гніє і не тоне.

В Нагуевичах, Дрогобицького пов. від матери Марії зап. Ів. Франко.

145. Андрей і Петро — рибаки.

Андрéй і Петró, то си братя були. Цáлу нíч рýбу ловили мрéжоў¹⁾). Над рáном надхóдят старúшкі: Син бóжий і Паўлó. — А шчо юмаете рибачкі, рибу? — Га, цáлу нíч лóвимо, та щесмо єдної не з'їмáли! — Ану, замітуйте мрéжі, може з'їмáемо якý рýбу. Як завéрли мрéжі, імíли двіста штыри риб. Петró мóвит: Пéўне учítель с той ста-рúшок, син бóжий, ўже ми цáлу нíч ловíли і нич не зловíли. Поли-шили свої маéткі, тай за ним ў сълід пішли.

Зап. в Лікти, Дрогобицького пов. від Ів. Кулинича Гаврильцева, у серпні 1901, Волод. Левинський.

146. Як апостол Павло навернув ся.

Петró і Паўлó ходíли по краю. Але він буў Фáвель, а як прий-шоў на вíру християнську, то сї зваў Пáвел. Летíу за сином бóжим гóлоў стяти. Летíу коньом той Фáвель. Такíй буў дýже вíрний Жидáм. Син бóжий кáже: За ким ти ся женéш, Фáвель? — А за тобóў, тобі гóлоў стяти! А ёму обі очи вýпалиў. Він лежít на бóлоті: Учýтелю,

¹⁾ мрежа — сак.

вірую, що ти син бóжий! — Поверні ся ў прáвий бíк, там є болóто, тай си помастí тим болóтом очi! Втóрас обі очi назат стáли. Він дўжи буў Сýсу Христý великíй вíрник. Госпоть Бóх пíслá ѿ тóго Паўлá і Нетrá і Штефана ѿ єдéн край, абы там людéй хрестíли. Так Фáвель та-кíй буў мóцний, жи пять людéй браў ѿ йídnú rúку. Як ізжéнут ѿсї пять сот жidéй на рíку Йорданъ, тótчас усїх охрестíли. Син бóжий пíслá їх на прíбу, що бúдуть робити.

Зап. в Лікти, Дрогобицького пов. у серпнї 1901, від Ів. Гаврильцева, Волод. Левинський.

147. Пíдступи съятого Павла.

A. Буў такíй бíдний хlop. Пан маў на нéго за-зле і казáу ѹимú дýшкоў пшинíцы засы́яти цылú рíзу, бо йак ни засы́й, то дыстáни сто бýкіў. Вíjixaў хlop на поли, зачýу плáкати. А нарéшты ўкльик на колына і зачýу съи молýти. Надыйшóу дýdók і зачýу го съи питáти, чоró він плáчи. А він ѹимú зачýу казáти, що даў ѹимú пан дýшку пшинíцы, абы засы́яў цылú рíзу. А той дýdók ѹимú казáу съíяти; кáжи : Сýй totý пшинíцу, ще ти съя половýna лíшил. — I той йак рось-сýйаў, ўкльик і зачýу съи молýти до съятого Паўлá. Надыйшóу дрýгий дýdók і зачýу го съи питáти, до кóго він съи мólит. А той ѹимú кáжи : Мóльу съи до съвитого Паўлá за тóйи, що ми так поблагосло-вýу, що йа пíў дýшкоў засы́яў цылú рíзу. А той дýdók кáжи : А до съвитого Нетrá ни мóлиш съи? — А то пérший дýdók буў съвитýй Паўлó, а типéр прийшóу съвитýй Нетró. — А він кáжи : Ей, ще съи до такóго Петрыска будý молýu? — I той дýdók пíшоў с тим. I зачýу просíти Гóспода Бóга, абы Пан Бíг зíслá ѹакý кáру на нéго. А Гó-сподь Бог кáжи : Чикáй, кобý она пíдро слá (пшениця), йа спúшчу град. Али що съвитому Паўлóви буў жиль за тим чоловíком, пíшоў до нéго і казáу, абы продáу пшинíцу пáнови, бо йí мáйи град вýбити. Тíлько продáу хlop пшинíцу, зáраз ўпаў град і вýбиў пшинíцу пáнову. I за-чýу съи жíлувати съвитýй Нетró пýрид Бóгом, що той хlop продáу пáнови і град вýбиў пáньску пшинíцу. А Гóсподь Бог кáжи : Колý так, то він загúбит грóші. Пíшоў съвитýй Паўló до хлóпа і казáу від-дáти пáнови грóші, бо мáйи ѹих загубýти. Тíлько віddáu хlop грóші, зá-раз пан загубиў. Зачýу съи жíлувати съвитýй Нетró пýрид Гóсподом Бóгом, що то ни хlop загубíu, али пан. Тимчíсом пшинíци зноў съи відновýла. Сказáu Гóсподь Бог, що ни бúди він бíльши с фíри мати, тíлько дýшку пшинíцы. Йак зýбраў хlop пшинíцу, чис бúло возýти

до дому, пішо є съвітій Цаулó до хлóпа і казáў йиму багáто віскíй на-
робіти малéньких, щобí тілько йидéн съыпн ѿльіс съи на той візóк.
І такíм спóсобом хlop с кáждого снопá цылú ды́шку намолотíй.

Зап. від брата Гілярка, в вересни 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов.

Шаралéї: Аєанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 39—42. Подібні мотиви диви ще: Етногр. Збірник. Т. IX. Ст. 26—27 і 40—41. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 146—149. — Этногр. Обозрение, 1890, кн. 4: Ивановъ, Изъ области малорус. нар. легендъ. — Романовъ, Вълорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 19—22 і 163—166. — Садовниковъ, Сказки и преданія Самарского края. Ст. 270—282. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 365—370. — Добровольский, Смоленский этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 298—306. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 92—93.

148. Чоловік, що вірував тільки у съв. Петра.

Б. Був оден чоловік, вірно служив в одного пана і цілу зиму молотив за три мірці ячменю. Прийшов съветий Петро тай каже чоловікови: Аби ти нічо не брав у того пана, лиш аби ти дав на три мірці лану свого. — Він так пана попросив, а пан каже: Я тобі куплю ґрунт на боці. — Съветий Петро прийшов тай каже: Иване, як би тобі пан давав на боці, аби ти не брав, най він на своїм лану даст. — Дайте, пане, на своїм лану. — Най буде, пан сказав. Дав три плуги лан орати. Орет пан своїм плугом і цілий день орав трома плугами, а Иван сіє цілий день і не висієв одну мірку ечменю. А пан уздрів, що се є за віра. Другої днини дав ше три плуги, і двох днів орало шість плугів, а Иван сіє далі и лише вісієв одну мірку ечменю. — Пан гадає, що то є за віра і питає: Ти, Иване, маєш ше дві мірці ечменю? — А Иван видповідає: Так є. — Пан почислив і питає: Кілько тобі плугів ше дати? — Иван каже: Пане, порахуйте, я лише вісієв одну мірку вісієв. — То ше тобі, Иване, дати 12 плугів? — Так є, пане. І пан дав. Як зачев тими дванацтъма плугами орати і віорав цілий лан. А Иван сіє далі і засієв цілий лан також. — Пан каже: Иване, що це за диво? — А Иван каже: Це мені Петро съветий казав, аби я так робив. — А правда, Иване, я заплатив тобі добре? — Добре я робив вам, а ви міні добре заплатили, а то з тої причини, що я у вас не брав гроші і міні Господь Бог допоміг. — На цисе пан сказав: Ні, тобі Бог поміг тай нива зродила файно. — А він каже: Але се міні

съветий Петро поміг, що нива так красно зродила. — Господи! кажи съветий Николай до Бога, той чоловік лиш пізнаєт Петра. — На се Бог каже: Іди, відознай того чоловіка. — I прийшов Николай і питає того чоловіка: Ти не знаєш більше съветих лиш Петра? — Той чоловік відповідає: Ні! — А Николая не пізнаєш? — Той чоловік відповідає: — Ні, лиш Петра. — Николай відійшов, тай прийшов до Бога тай каже: Tot чоловік не пізнає нікого лиш Петра. — Коли він не пізнає нікого, то най єму лан фортуна зібє. — Петро то вчув, тай прийшов ід Іванови і каже: Иване, продай той лан панови. — Тай Иван продав. Прийшов Петро до Бога тай каже: Господи! Дай аби той лан поправив си. — I Бог сказав, най поправит си. — Иван каже: Пане, віддай той лан. Однак все на нїм збите. — А пан каже: Най буде. — Прийшов Петро до Бога і Николай, просить Бога, аби лих гелетку одну із одної фіри счленю було. — Прийшов Петро ід Іванови і каже: Чоловіче! Роби таку маленьку фіру, абес лих оден сніп віз. А як прийшов Николай та каже: Ти шо робиш, чоловіче? — А він відповідає: Фіру. — Николай каже: Та жи великов фіров вози. — А він відповідає: Ні, я малов маю возити. — Николай каже: А хто тобі се казав? — Иван відповідає: Петро. — I прийшов Николай іт Петрови і каже: Ви не добре робите, Петре. — Переїкли си съветі, а Петро Николаєви каже: Зробімо так добре, аби він пізнавав Петра, Николая і всі съветі і Господа Бога. Як би не Бог, тоби то не було. — А Бог єму поблагословив і подав єму у руки, а він за того подекував Богу і всім съветим і віт тогди пізнав вже всі съветі і Бога.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р., від Дмитра Тимофійчука Матвійового О. Галевич.

149. Чуда съв. Петра.

Буў йидéн поганýн, нидовірок. Вінин буў сíлу грóший. Али пішоў до йидного йаптика, кáжи: Дай міны́ моцного трíла, щобім си ѿтрайіú! — Той му даў моцного трíла, той си пригадаў за сíна бóжого, за Сýсу Христá, пирихристýу totó трíло, спімнýу сíна бóжого, ныіц му си ни стáло. Шішоў дрúгій раз, кáжи: Шчó ти міны́ даў? Дай ми моцного трíла! — Абó, кáжи, тобі ныічó ни шкódit? — Ныи, кáжи, ти йакóйіс воді́ даў. — Даў му дрúгій раз моцного трíла, найострішчого. Той самош так пирихристýу си, згадаў сíна бóжого, ныіц му си ни стáло. Али зінзали съвітого Пітrá, видут йигó по при туту йаптику, де він трéтий раз ўже си сварýт, абы му даў ще моцныіш-

чого тріла. Али сьвитій Пітрó знаў туту гáтку, що він рóбит, зачúй, ѹак воні съи пирéчи ѿ йаптіцы ти і просій ѿ тих, що го вілі, щобі стáли кóло тойі йаптіки. — Йиму позвóлили стáти. І сьвитій съи тóго чоловíка: Чó ти такé кричíш? — Ої, кáже, ѿже два ráзи ѿзьмі тóм тріла і ныічó ми съи ни стáло і минé дúрьи, жи то тышкé тріло. — Він кáжи: Мóжи згадаў ѹис за Сýса Христá, сина божого, ѹак ѹис пиў, мóжис де пірихристíй? — А він кáжи: Айá. Ну, щош тобі съи стáло, що ти хóчиш житý собі відбирати такé висéле, съві! — Ої бом багáто вінин грóший сýльно! — Ну, кажи, чикáй, ходí зо мноў. — І прósит тих свóйіх, абí му позвóлили показáти цúдо, що йигó видút. Зыйшоў трóха з дорóги с тим чоловíком, там булá дúжи віліка хóпта рýзьна, казаў нарвáти віліку дúжи ѿйíску; нарвáту tot хопти і заўдаў му на плéчі. Ноныс зо двáцьтъ кróкіў, сьвитій Пітрó помоліў съи Бóгу і кáжи ѿму: Туту хóпту кидáй на зéмльу! — Кýнуў на зéмльу. Кáжи він тóму, що съи тройіў палýти туту хóпту. Totý йигó приложóny, що го видút, съмійут съи з нéго, що він кáжи палýти. Сьви-тій Пітрó сказаў такí: Палý. — Він запаліў, с тойі хóпти ѹак запалиў, с тóго пóпилу, стáло срібо, злóто. І кáжи сьвитій Пітрó: Збирай собі срібо, злóто і кумус що вінин, віддáй, жити собі ни відбирай, а нýгdi за Гóспода Бóга, Сýса Христá, сина бóжого, ни забувáй. І той пíшоў собі. Ў той час йшли хлóпцы по полéдньу до шкóли. І тóго самóго сýтци йшоў син до шкóли с хлóпцьми, що вілі пíрід нéго Пітра судýти, прилишиў съи з заду, змíя надлéтыла, с тóго хлóпцы ухóпила гóлову і полéтыла. Сьвитій Пітрó ѿздriў туту робóту і сказаў свóйім stráжником: Затрýмайти съи, тра пчос с тим зробítи. Totý стáли, він кríкнуў на змíя: Вирні съи, вирні тут гóлову! — Змíя съи вирнýла, віддáла сьвитóму Пітрóvi гóлову тóго хлóпцы; постáвиў, він стаў живíй, ѹак буў: Ідý, сýнку бóжий, до шкóли. А змíя пúкла на тýм мísци, дálí съи ни посúнула. — Привилí до тóго сýтци пристáулини stráжники, зачíли оповідáти той суд, що йидéн хотýу съи стройíти, пиў два ráзи трíлó, зákim той пірихристíй го, ныіц му съи ни стáло. Тréтий рас прийшоў сварýти съи з йаптíкаром, абí му даў наймоцнышчого трíла, а йаптíкар з ним; сьвитій Пітрó заказаў йигó сварýти съи з йаптíкаром і казаў му назбирати бурінú багáто, спалýти і с тóго пóпилу стáло съи злóто і срібо: казаў грóши віddáti, а житý собі ни відбирати, нýгdi нýколи за Бóга ни забувáti. Їх хлóпци, пáни, йшоў до шкóли, змíя ухóпила гóлову, він съи змíя казаў вирнýти і казаў змíя гóлову віddáti, постáвиў на тóго хлóпцы, пáни, кáжи: Йди, сýнку, до шкóли, бóжа дитíно! А ми, кáжи, бéльши віні ни відýели жáднойі на нýм. — Tай той сýдїа пустíй сьвитóго Пітра на дáль-ший час, щобі наўчуваў наríd до вíri Христóвойі.

Зап. в цвітни 1897 р. в Коропці, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралелі: В. Гнатюк, Старохристиянські легенди (Вид. Просвіти, 1901). Ст. 19—20. — Народовѣщаніе. (1866). Ст. 29—30.

150. Вовк апостол.

Йшоў рас съвітій Питрó дорóгоў, тай здýбаў вóўка. Ти дe йдеш? питáїи воўк Питра.

— Йа апóстол, йду проповідати слóво бóжи.

— Йа хотыў би тákож бúти апóстолом; возьмí міné с собóў.

— Дóбри, кáжи Питрó, áли памыйтáй, што мnyйса ни вільно тобі йісти.

Йдут дáлі разом, а свинý біжýт тай: хру-хру до вóўка. Воўк буў голóдин, тай лише Питрó відъїшоў трóхи напéрид, а він цап! і зловíй, роздéр тай йість. Питрó огльинуў сьи, а воўк сидít на свинý: А, то ти такýй апóстол?

— А вонá чого на мéни хрúнькай?

— Чи хрúнькай, чи ни хрúнькай, áли йа с тобóў бóльши ни хóджу! — Тай нагнáў вóўка.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від батька.

Паралелі: Чубинський, Труды. I. Ст. 167.

151. Про Лазаря і його брата.

То був Лазар бідний і мав брата богача. Чимось той Лазар спротивив ся богачеви, то він його запізвав, Лазара небошка. Прийшли до сендаї — то пан такий був ци круль там, як то давно було, а той пан йому загадку загадав: „Шо йист найбистрійше в съвіті?“ А богач каже: „У мене є такий лошак, що нема бистрішого в съвіті“.

— А шо йист найтлустійше в съвіті? А (я шаную паничеви горнор) — а він каже: „У мене љи такий вепрок, що нема тлустійшого на цілій съвіт“.

Допіро той пан каже: „Га, небоже, твій брат колись буде богач, як ти. Съвата землья найтлустьша від усього, ясне сонце найбистрійше на цілій съвіт, жи нима бистрішого ныїц. Ти богачу малогумний,

ти свого брата дармо понижайеш, а він ныіц не винен! Бо ти казав, шо нима бистрішого в сьвіті як твій лошак, і нема тлустьїшого як твій веприк, — тай ти не майеш у мени правди, сам не знайеш, що с твого писка летит. Вибираї сі до дому! А свого брата не майиш що напастувати.

Тай так він йім россудив.

Житіє і Слово кн. IV, 1895, ст. 100—101.

Паралелі: Про терпливість Лазаря див. пісні: Гнатюк, Лірники. Ст. 50—53. — Головацький, Народныя п'єсни Гал. и Угор. Руси. Т. III, 1. Ст. 263—271. — Kolberg, Pokucie. Т. II. Ст. 280—283. — Безсоновъ, Калики перехожіе. Т. I. Ст. 43—97.

152. Чоловіче мясо.¹⁾

Раз здібав вовк Йуса Христа й зачив його просыти й кажье: Йа вжье кушив м'ясо свиньче, барана, конье, а шим хотів би покушити м'ясо чоловіка. Ей — вогорит Йус Христос — м'ясо чоловіче гиркье — недобри! Най вжье буди, кобым йно покушив — всю йдно! Тоды кажи Йус Христос: Добри! йа тобі позвольу покушити м'ясо чоловіка, али чоловіка ны старого, ны малойі дитыни, а молодого парубка. Добри! подекував вовк Йусови Христови, пішов під льіс, сьів на стешку і чикайе. Чикайе, чикайе — дивит сі — йде стешков чоловік; вовк вжье такий втышний — вострый зуби... Чоловік йде, такий вжье старий — ледво льізе. А шо ты за йден? — питай-сьі вовк. Та видиш, шом старий вжье си парубок! То йди собі з Богом — кажи вовк — йа ту на кого йенчого чикайу. Надходит низадовго малий хлопиц. А шо ты за йден? питай-сьі вовк. Та видиш, шом хлопиц ны старий! допіру за два льіта буду парубок. Йди собі з Богом! кажи вовк, йа ту на йенчого чикаю.

Аж видит вовк — йде з далика парубок — поли від вітру так файкайут на бóки. Вовк такий втышний — вострый зуби. Зрівняв сі парубок з вовком, а тоды вовк його питайи: А шо ты за йден, чоловіче? А видиш, шом парубок ны дитина. А то чикай — кажи вовк —

¹⁾ Ч. 152—155 не мають у цілості характеру легенд, та деякі мотиви — легендарні. З тої причини я подаю їх тут, але при кінци розділу.

йа маю позволене від Йуса Христа тебе зысти. Став парубок тай пό-
тім кажъ: Ну, як тобі казав Йус Христос мене зысти — то добри!
али позволь мины перши піти в ті корчі приготовити сі на смерть.
Вовк гардый кажъ — добри!

Пішов наш парубок в корчі — ныбі приготовльєти сі на смерть,
а сам вилумав доброго дубчака, сковав під кожух і так йде до вовка.
Прийшов, а вовк йому кажъ: лыгай! Позволь ше — кажъ парубок —
най ты ше хоць* на останок поцьлуйу під фіст... Добри! — кажъ
гардо вовк і вбернув сі до нього фостом. Парубок схилив сі до фо-
ста, обмотав фіст собі на руку, виймив спіт кожуха палицу і як ста-
ни смарувати нев вовка куди досьєгне, (а вовка як взети за фіст, то
вже рушити сі ны годин) — і так збив, що вовка ледви живого ли-
шив на стешци. За дві години встав вовчиско і лельом-по-лельом¹⁾ по-
телепав сі в лыс.

За якісь чис здібав Йус Христос того вовка і питайє сі його,
як смакувало йому людзке мъесо? Ай, пане, вжи ныколи, хоць бим
мав з голоду гинути, не кушив бим більши людзкого мъеса. Таки
правда — воно дужы гиркье!

Зап. від Н. Ляжовича, Розділ, пов. Жидачів, Ів. Кревецький.

153. Христос і пупорізка.

Сус Христос і съватый Паўло і Петро пришли до богачки про-
сіти сі на ніч. А ўонá замітала подвіра. Каже: „Господіни, прийміт
нас на ніч!“ — Сус Христос каже. А ўонá каже: „Чо ви ту мины
съмітітё, коли я си замітайу, жиби мины булó чисто?“ — Ісус Хри-
стос йде до йиначойі. Пішлі до біднойі, каже: „Прийміт нас, молодіцё,
до сéбе на ніч!“ — „Яа вас прийму, коли не майу вам аны постеліти
аны чим прийміти вас...“ — Сус Христос каже: „Нам ныц ни трéба,
шо майтё, тим съя ўобійдём“. — Мала ўонá пить мъир полотнá, —
постеліла йім; і так як вийшла на двір, фсьо разом стáло в нейі, Бог
йі фсьо даў, майи фсьо. Онá сі фтышила, зачыла печі й варыти, га-
дала, жи будут йіли, — воні ныц ни хтыли. Каже: „Будёте мали три
госці тойі ночи“ — так Сус Христос каже до тойі кобіти. Ну, по-
льигáли воні спати, — приходіт під вікнó йідён, запукаў, — то та

¹⁾ Слова „лельом-по-лельом“ — говорять дуже поволи і протяг-
лим голосом.

кобіта булá кушérка. Пішлá там, даў ѹі Бог тýйу дитýнку, відібрала тий кáже: „Най вас ту Бог ратýйи, бо ѹа йду, бо ѹа мáйу дóма гóсъті“. — I прийшлá. — Сус Христóс кáже: „Тепéр, ѹак будéте ѹшли ще до ѹідного, дивіть сýі наперéд в вíкнó, ныіж підéте до хáти“. — Онá дívіт сýі в вíкнó, — а там стáулъйт шíбеницу ф хáты. Ўна прийшлá до хáти, — нимá ныіц, чо totá кобіта, шо мáйи вродýти хлóпцьи. I вродýла тóго хлóпцьи і покидáйи, вже зноў ѹде, — каже: „Най вас ту Бог ратýйи, — кáже — ѹа мáйу дóма гóсътъ“. — Пришлá до дóму, — 'но сýіла, прихóдит трéтий, зноў по нью. Кáже Сус Христос: „Зноў сýі дивіт в вíкнó, ныіж підéте до хáти“. — Прихóдит під вíкнó, — там плетут вінкý, поза стíү, стойіт горíука і вінкоплéтини (бо сýі мáйи родýти дýучина). Прийшлá вонá, питáйи сýі Гóсподь Бог: „Шо-ж ти там вýдýла?“ — „Вýдýла-м, шо вінкý плéли“. — „А, то ѿна вже ни бúде мáла вінкá (ўже тогдý мáла, ѹак сýі родýла) — Гóсподь Бог кáже, — а той хлóпец то зноў уродýу сýі злóдýй (жи шíбеницу стáвили)“. — Дочекáли дны, — кáже Гóсподь милосéрний: „Ідýт 'но, кобіто, там кладут стárцы ѿгónь, — і наберéти си, принесéти, посýплети на свóйім пльацý (на свóйім подвíру) той вóгник“. — I вонá пíшлá, принéсла і посýпла на свóйім подвíру і трóшка сýіла, — Гóсподь кáже: „Підý 'но подивí сýі, шо ѹи там с тóго вогнý“. — Вонá вихóдит: — Кýпа гроший велика дýже! Гóсподь кáже: „Підý 'но до тóї, богáчки (жи ни хты́ла ѹіх приймýти на^а нíч), най ѿна ти позýчит по-лúмацка, — скáжиш, жи будéш мnyýрила грóшí“. — Прийшлá вонá до тóї кобіти: — „Слáва Ісýсу Христý! Позýсти ми полúмацка, бо ѹа бúду мnyýрила грóшí“. — А totá богáчка кáже: „Айá, вúши хибá будéш мnyýрила! А де-ш ти мáйиш грóши?“ — Принéсла вонá тóго по-лúмацка, — Гóсподь кáже: „Не тра мnyýрити, шо мáйиш, то будéш мáла, але ѹíйі покажý, жи мáйиш“. — Позапихáла поза обручí грóші і занéсла назáд ѹíйі той полúмацок. Вонá-ш прихóдит назáд, — Сус Христóс кáже: „Шо казáла? — Дýже сýі здиўувáла, жи вонá мáйи грóші, і шитáйі сýі: „Кумо, де ви тóго взýли?“ — Ўна кáже: „Мині Гóсподь милосéрний даў. Йа си принésla вогнý і с тóго вогнý зробили сýі грóші“. — А ѿна кáже: „Покажіт мины, кумо, і ѹа підý вогнý!“ — Прихóдит, і вонá ѹі показáла: — Дивіт сýі — кáже, — там ѹи стárцы, кладут вогónь“. — I вна прийшлá до них, totá богáчка. — „Бýтьте лáскави, дáйти мины тóго вогнý!“ — Кáже: „Наберít си!“ — Набráла си, принéсла до дóму, тілько багáто, шо могла занéсти. Принéсла до дóму — мáла студóлу новý — і ўсýпла до студóли той вóгник, на кýпу вýсипла с подóлка ф стодóлы. I самá пíшлá до хáти. Сýіла вонá трóшка, — ѹак вóгник розгнýваў сýі, укóла запалíли сýі

фсыі будынки і вона навіть ни ўтыкla с хати. Бо она казала Сусови Христови, жи вона хоче, жибы булó чисто. — І Сус Христос кáже ті бідні шче: „Підыйт но ви на лонку і дéшчо здиблете, фсьо беріт ф подóлок!“ — Шо іно здибала, фсе ф подóлок. Принéсла, висипала, поўну запаску ѹi Бог даў тóго фсьогó. Мáйи корóви, мáйи волí і кóны і пси, — што ѹiнó там погинуло, фсьо пришлó до ѹiйі вобісъцý. — Гóсподь тýйу наситиў, жи вона сы ни кíдала бідним, а ті Сус Христос зробиў чисто. Вже фсьа.

Зап. від 80-літ. Таньки Лук в Плетеничох, Перемишлянського пов. в серпнi 1900 р. О. Роздольський.

154. Дýдова і бабина дївка.

Быў дýдо і бáба і мали по дýўцы. Али бабина дýўка дўжи съа розвывала, а дýдова звычайно была простá. Прийдут на вечíркы, дýдова напріадé веретéно тéные, а бабина бýй съа с хлóпцьами і напріадé мáло. Ідýт домiú і ѿна вы́дре веретéно ў дýдовойі дýўкы. Дýвіт, мáм', што ѹa напріáла, а што дýдова. — Та ты напріáла, а дýдованич. І на тым съа сварýат ѿсе дýдо з бáбою. Повідат дýдо: Почекай, дýвойко, ѹa тобі постáйу хышчíну ў лысі і там будёш съдýти. Дýдо хышчíну постáвиў, бáба ѹi наўязáла вúглья: на, то слíвы; і пóпелу: на то мuká; і пíску ѿ хустíну: на, то крúпы. — А дýдо не знáинич. Али вы́vіў ѹi там ѿ лыс і лишíй, приўязаў кóбичку до ѹaличкы на мотузóк на пáміятку, як вітер дýйи і кóбичка кóутат, а ѿна мóвит: То мiй татúньцо дрыва рубáйут. Дали ѹi котá за слугу. Али ѿ вéчер приходit Ісус Христос ісь съватым Петром. Як дáуно было: Дай Бóже. — Дай Бóже. — Кобыс нас, дýвойко, переночувала. — Та начýте. Дóбре, жи вас Бóх прынýс. — Та ты съа мóже ѿ бойish? — Тат бóйу, але дóбре, жи вы прийшли, тай. — Посыдали си: Ци будёш, дýвойко, топýти? — Та ци ѹa знáйу? Будý. — Затопýла. Ци будёш што варýти? — Та што бúду, кой немá што. Дали ми такé, жи немá што варýти. — Ану iдý съа дíзя, та ўвíдиш. — Тотá вы́йшла, подивýла съа, ѹi. Сливы, мuká, крúпы — што хóчиш, ѹi ѿсьо. Зварýла шось, попойáли: Но, чéйбы ты нам, дýвойко, плéчи ѿмыла? — Чомý, ѿмыйу. — Нальльáла тéпле, помýла ним ногы, плéчи, переночували, ўстáли рано і повідáйут ты дýўцы: Другойі нóчи прийде панич тъа сватати. Обы ты до нього говорýла, як тъа съа будé пытати, ци віддавала быс съа: Бýду. Али мины́ трéба, бо ѹa ни мáйунич до съльýбу. На сáмый пéрит чепцьá, а нарешты ѹiидным слóвом

вонá собí велы́ла носы́ти ўсьо, што потрібно, по йиднó і дось грóший, на остатку кóны і брýчку. Йак він там прийіхаў ўже, а когút: Куку́ріку! А він ўты́к. Бо то бы́у злый, што ѹїйі сватаў. І ўна собі за бráла totó ўшítко, што ѹї наноси́у, на брýчку, кіт сыіу за фíрмана і ѹідуть до дому з лы́са. Бáба ўві́дыла: Вы́веди мóйу ды́ўку там! — А ды́до не хóче. Айбо вонá конéчно велýт. Набráла ды́ўцы мукý, слиў, круп — вы́віу ѹї ды́до ў лы́с і лиши́у. Прийшлý ў вéчер съва́тый Петró с Сýсом Христóм: Ци прýймеш нъя, ды́войко, на́ ныіч? — О, та nochýйте. — Ци будéш топýти? — Чом бы́м не топýла? — Ци будéш што варýти? — Чом бы́м не варýла. — Totá píshlá брати варýти, немá ныічо хыбá вúглья, пóшіу і пíсóк, так ѹак бáба давáла ды́дові ды́ўцы. Кобы́ ты нам, ды́войко, мóйят, умы́ла плéчі! — Коти, варкóти, бíйáй-тко на вóду! Кіт píshóu, вы́тьаг воды. Коти, варкóти, ѹди помýй плéчі! Кіт píshóu, пообрáпуваў плéчі, ѹак míx, tай вонý ѹдуть ráно гет і повідáйут: Ту тъя, ды́войко, прýйде ў вéчер панич свáтати. — Та нъай ѹде. Мóже ѹá съа бóйу? — Али ни наказáли ѹї, бы по йиднó носи́у, а тылько повíли: Быс повíла, што ти трéба. — Totá вы́повіла, шчó ѹї потрібно, tot прины́с ўсьо, вèр сéрет хáты, а ѹї хопýу — píshóu і до днеся ѹї носит. Пропáла.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбíрського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

155. Бідањ, Христос і апостоли.

Бу́у ѹидéн бíдний чоловíк, на́ймит такýй, шче кавáльир; де бы́у, ни míх съи ныічо доробýти; дослúгуйи рóку, і ўсьо облéтыло з нéго. Такýй му Пан Бíг даў льос єже. Прихódit він до йиднóго ғazdý, ста- вати на rík до слúжби, áли ѹде до ѹигó хáти, дíвит съи, ѹи дúжи ви- ликий камíнь pít порóгом. Питáйи съи ғazdá: Ну, што ти хоч на rík? Ни хóчу ныічо, лишé абысти ми той камíнь заплатíли, што ѹи pít по- рóгом, за цылýй rík. Кáжи: Чоловíчи, ти бíльши вáрт, ѹа мóжу такých каминýu сто постарати. На́ймит кáжи: Йа хóчу тákí сéго, што вíджу свóйimi очýма. Най бúди. Погодíли съи на ты́м, даў му ғazdá víkt фáй- ний, ни дúжи го шárpaў до робóти, єже маў на нéго повáгу; што с тóго каминý будé, што він за нéго слúжит.. Дохódit rík на́ймитови, а той съи камíнь росýпаў на píсóк. Кáжи: Ну вíдити, ғáздо, на сýм камини трíбуваў ѹим чи будé той камíнь цылýй; вýтко, жи съи росýпаў той камíнь, то Пан Бíх ми ни даў шчíсъти. Поды́куваў ғazdý за rík, ғazdá ѹимý, казáў: Бúтьти здорóві, ғáздо, єже ѹду є съвіт. Йде він го- рáми, долинáми, хтó го съи питáйи, де ѹдеш чоловíчи, ѹду є съвіт слúжби питáти. Йде він дálы, там три лупáйи каминý. Сказáв він Слá-

ва Йусусу Христу, вітповіли їму — Нá віки Богу слáва. Де ти йдеш чоловічи? Йду слúжби шукáти. Тих три льúди кáжут: Ну будь з нáми, де бúдиш съи кíгати? — Він дúмайи собí, ну шчо, трéйцари нимá, йíсти ўже хóчи, згодіú съи на дéнь по 80 трéйцаріú і вíкт. Так він лупáйи камíны, так му ѹде лéхко робóта до вéчира! Прийшлý ѿ вéчир до палáцу, тих три льúде, він читвéртий — дивáни позастéльуваны, фíранки на вíкнах, ѹи рўжни ѹидзéны, рўжни пичéны, напíй ѹсыльáкий, дúмайи собí: Ту ѹа съи ѿ дóбрí рўки ѹпаў. Аш тут ѹа будú жýти. А то съвítíй Паўлó, Питró і Пан Бíг і він робíли totó, так трафíу, камíны лупáу. Так Бог даў. Али ѿ noctí прилытáiи ángil taj kájí: Бóжи, тýсъичи помéрло, а тýсъичи нарóдило съи; чим ѹіх Бóжи благословíш? А пан Бíг кáже: Шчо ту мáйу типéр, тим ѹіх кáжи благослоўjú. Кобý буў той nájmít сказáu: Бóжи, а чим минé благословíш? А він моўчíu. Рáно зноў збирáйут съи до робóти і він ѹде з нýми. Съвítíй Паўло, Питró ѹ Пан Бíг і він з нýми рóбит до вéчира, так му лéхко; думáйи собí: Аш ту ѹа фáйно собí будú жýти. — Прихódit ѿ вéчир, ўже нимá тих палáтыú; ўже лишé хлóпска хáта, хлóпски ѹидзéны, дúмайи собí, е! Прилытáiи ѿ noctí ángil, кáжи: Бóжи! Тýсъичи помéрла, а тýсъичи нарóдилась, чим ѹіх, Бóжи, благословíш? — А Пан Bix кáжи: Totó, шчо мáйу ózdi, ѿ съi хáты, тим ѹіх благослоўjú! — Ты ѹсы дыти поста- вáли тáздами. Ну, кобý съи буў обізвáu той nájmít: Чим минé, Бóжи, благословíш? — то бúu би ѹ він газdóu. Тréтий день ѹстáли ráno. йдут оñí до робóти, рóбии до вéчира, тák му лéхко! Али дúмайи собí: Шчо съи значít? Тогдí булá пáньска, а типéр хлóпска хáта? — Прихóды ѿ вéчир до дóму, нимá, хáта дрантивéнька, малéнька, там сухáрик хлыiba, там, по скльинчýні водí, бéльши нимá ныíчого. Зъзыли по сухáрику, по скльинцы водí вíпили — ну, ўже. Прийшлó съи, нрily-táyi ѿ noctí ángil taj kájí: Бóжи! Тýсъичи льудíй помéрло, а тýсъичи нарóдило съи; чим ѹіх, Бóжи, благословíш? — Кáжи: Шчо мáйу ѿ ты хатíny, тим ѹіх благослоўjú! — А він съи обізвáu, той nájmít: Бóжи, а минé чим благословíш? — Кáжи: Шчо мáйу ѿ ты хáты, тим ты благослоўjú. — I ѿсе буў бídnij.

Зап. в цьвітни, 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралéлі: Про роздíлюане щастя, диви: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 123—124. — Тамже, ст. 295—289. — Рудченко, Народ. Южнорус. сказки. II. Ст. 153. — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 122—124. — Чубинський, Труды. II. Ст. 341—344. — I. Dobšinský, Prostón. slov. povesti. Кн. III. Ст. 65—67. — Етногр. Збірник. Т. III. Ст. 104—105. — Караджич, Српске нар. приповідетке. Ст. 73—81. — Archiv f. slav. Philologie. T. V. Ст. 69. — Грінченко, Этногр. Мат. Т. II. Ст. 187—189.

III.

Легенди про съявиж.

(Греко-латинські і польсько-руські).

156. Васильок.

А. Небошник дід мій бувало також розказують, чому того на Воздвиженіє васильок з хрестом воздвигає ся. Як цариця Єлена хреста шукала, на котрім Ісус Христос умер, то ходила, ходила, ходила тай не могла знайти. Аж в однім місци дуже щось запахло, а то був васильок, що зі всього зілля найкрасше пахне. Вна там зачала шукати, стали там копати і викопали на тім місци хрест. Тому то тепер васильок з Хрестом воздвигає ся і тому люде потому на відправі розхапують, бо то добре, як таке съячене зіле є в хаті.

Зап. в Войнилові, Калуського пов. 1875 р. незвісний записувач.

157. Як вишукали хрест Ісуся Христга.

Б. То була съвата Олена, і вона хтіла здібати конче той хрест на котрім розпинали Жиди Суса Христа. От, поїхала вона на те місци, що був там закопаний той хрест, і сказала, щоби викопували. Копали, копали і викопали три хрести: на їдному мав бути прибитий Христос, а на других збуї, що забили Христа. І як здібали ті хрести, стала съвата Олена міркувати і радити сї ксьондзів, котрий то можи бути сами той хрест, на котрім був Сус прибитий? Али ніхто ни міг сказати, котрий то сами той хрест. Тоді съвата Олена кажи: „Принесіть сюди яко слабого чоловіка. — Зарас принесли чоловіка дужи слабого, а нім донесли до того місци, то він вмер, а съвата Олена кажи: „Ни журі-щі положіть їго тут на траві“. І того вмирлого положили на траві, а тоді съвата Олена казала класти на него хрести. Положили їден — ніц, положили другий, — ніц! аш положили третій, а вмирлій встав і пішов сибі здоровісінький до дому. І потім пізнала съвата Олена, що то Сусів хрест, і вона взяла їго зарас до своєї церкви. І як вона вмерла, то

ї ангели взяли до неба і того христа. А на страшнім суді будуть колись того христа показувати людям.

Зап. 1900 р. від Насті Коваль в Стриганці, Камінецького пов. А. Веретельник.

158. Константин і Олена.

Буў цар Константин ў Константинополь, де йи типер турецка столиць. Ўзыю софі ў Волоха жінку патриархи, ўзыю йиго систру. Він си ожиню з нею, жи ји там чириз пару літ добри. Зайшля крульбова ў тыготу, цара Константина, і написаў до йії брата патриархи до Волоха, як дати мни йак си нарідит хлопиц, а як дати мни, як си нарідит дыўчина. Йак, кажи, буде хлопиц, щоби си даї мни Константин, Кость рахувати, а як буде дыўка, аби си звала Гельйна. Нарідила си дыўка, казаў цар дати — Константін — Гельйна. І так шче собі жили до тринадцяти літ добри, уцтіво. Аж нарешти мама Гельйни помірла, а цар Константин дужи тужі ў за своїм крульбою і зайди плакаў. Али Гельйна, яко доч цара, принцізна, потышала свого тата, що Бог даї, то ѿсь добри. Онá нирав заплакала; була онá ўродливої панної, мудро ученої, зайди тата потышувала. Али тато погадаў йії злу мисль, щоби її єзыю за жінку. Зайди вона тата віпраўйла ў дорогу і жигиала підлуг волі божої, щоби здорово поїхав і здорово повириув. Аж нарешти повириув тато з дороги, кажи: Гельйно, яхочу тибі єзыти за жінку. — Онá кажи: Приказаний божи ни позвалійши, кішко, тату, грішиш. — Тоді єзыю і кажи: Коли нима крашчої нат тебе, такої єродливої як ти. — Онá сказала: Сором, отчи, споминати то. — Наконец є той час напали йії вуйка неприятелі і обійміли йиго край надокола. Він написаў до Гельйни тата, щоби пришоу на поміч, бо го неприятель обійшов надокола; написаў. Прийде до мені на поміч, що схоч, то ти єчінь. — Як си цар Константін зібраў з воськом, як си кінуў на него, збиў го, того неприятеля на ніц, а решту полацав, забрав ѿсь піт себі, весь воськовий статок, тай тоді цар Антонуш*) кажи так до Гельининого вуйка патриарха: Абіс приїхав до мені, жим ти край вібави. — Він приїхав до него. Кажи: Ну, знайши на щос си пітписаў, патриарх? — Він кажи: Знайу. При сьвітках го лапай. Што схоч, то яхочу дам. — Він кажи: Так. Ну кажи, яхочу свойу доньку єзыти за жінку, аби си мни пітписаў. А йії вуйко патриарх, Волох, сказаў: Што приказаний божи ни позвалійши. Цар Антонуш єльти єси і кажи так: Як ти мни то ни позволиш, то так ти звій, що лише си лішиш камінь та воду. — Він

*) Оповідач поплутав тут імена, називаючи зразу царя Константином, а опісля Антонушом.

кáжи: Цáру, дай си наáдити, пуслúхай мóйі прóсьби, шчобýсь ни ўпаў ў пикéльну пáшчу; сьвít вилíкий, мáйиш жіно́к подостáтку на вилíкім сьвítі, мóжиш си вíбрati жонú ў сьвítы. — Шукáйи він фактóрами по сьвítі, шчобý найшóú такú ўродліву ѹак Гильйна, жáдна му си ни ўподóбала. А нарéшты подúмаў собі: Што то, ѹа цар! ѹа мóжу, шчо хотýти і тóто зробýти. Но, кáжи, до Гильйни цар Антонуш: ѹа пíду до твóго вúйка, шчобý позвóлиў, аби вíсýльй булó. — Онá ныíц с тóго си ни робýла, тримáла Бóга ў сérци, пожигнала тáта ў дорóгу, шчобý шcіслíво пойíхаў до вúйка ѹ вирнúу си. Він ўпíу дорóги вирнúу си, написáу свóйоў рукóу лист, шчо вúйко патрийáрха позвóлиў з доњкóу ўже жинýти си. — Вонá кáжи: Тáту, нипráуда, ти сам то зробýу, ти мины написáу, а минé дúриш, шчобý ѹа ўпáла ў пикéльну пáшчу! — А він си ўсéрдиў: Ти крульýна Гельйна, жибýс зáутра булá готова до съльýбу. Вонá то ўчúла, пíшla до свóйі стáньцýї, зачíла плáкати, льаментувáти, ўзыла мич с клíнка, зачíла мичéм фихтуváti і маля покойýку Кльярýсу і кáжи: Пробýй минé мичéм або ѹа тибé. — Кáжи: Крульýно Гельйно, шчо с тобóу ѹи? ѹа тибé льубíла нат ѿсе ѹак найлыпши і ти хоч ў пикéльну пáшчу ўпáсти. Што тобí такé ѹи? — Мíй тáто минé хóчи ўзыти за жíнку, ѹа рátши шчóбim загýнула, ныíж мáлабим ў пикéльну пáшчу єпáсти. — Наконéц Кльярýса зачíла ѹi пиринаhóджувати, свойú пáзнu: Бíг с тобóу ѹи, ни робý си ныíчó злóго, твойá rích вилíka ѹi шt твóйimi рукámi подостáтком грóшиj ѹi; ѹак ни хóчиш грíшyти pídi ў йíнчий край i будésh tam собí побóжни жýti, ѹак ти mírkýiih. А нарéшты онá так пуслúхala, набrála подостáтком срíbla, зlota, по-йíхala с свóйоў покойóvoу Кльярýsoу. Прийшla до мóрского бéрига, прийíхаў шíфар, кáжи: Пиризиý минé на дrúgij bík do йíнчого крайu. А віn кáжи: Пáнно мíla ни мóжу тóго ўчинýти, бо мины пан круль, твíй táto, дай утримányi i ѹa mýšu ѹimý служýti. — Онá му то сказála Гильйна: йа дам грóшиj подostátku i будésh máti vígki жýti. I пожигнала си с Кльярýsoу покойóvoу свóйоў i пойíхala na дrúgij bík, єу дrúgij край. Tam tráfila do кльаштóra do милосérdních панýny, єздriili ѹi цnotlivost, єubírali ѹi za найстárpshu. Tipér прийшlo си ráno, цар єustaў Антонуш i єзыi, písláu свógo міnystra, шчобý крульýна Гильйна булá готовa do съльýbu. Tой погrímaў єu dvéri, káжи: Ёже крульýна Гильйна готовa do съльýbu? — Nyixtó си ni обзвáaii. Písláu дrúgij raz, погúrkaў зноў єu dvéri, зноў скавáu, ци крульýна Гильйна готовa do съльýbu — nyixtó си ni обзвáaii. Trétiy ras си скópiu sam цар Антонуш, єзыi корónu na головu, grýmaji єu dvéri с погrózoú, ци крульýна Гильйна готовa do съльýbu. Aж нарéшты розломíj єu dvéri, Кльярýsa зачíla плáкати, зачíla rúki lomáti, шukáii за Гильйноу, єdají шtýku, жи десь ѹi nímá. Цар Антонуш do Клья-

рыси йійі покойовойі: Дай ту міны Гельйну зараз, бо ти стрáчу. — Вона́ кáжи: Цáру, пáни, позволь мáй віслухати. Крульоуна Гельйна ўчéra зачýла мичéм ў вéчир фихтувати і казáла так: Абó ти мінé пробíй, або йа тибé прíбíй і самá си забíй. Йа йі відрáдила віт тóго, ичобý ни стрáтила си житý. Панно крульоуно Гильйна, йа тибé льúбíу нат ѿсе, дай си нарадити, мáйиш подостáтком срібла, злóта, ѿты́чý ў йінчий край віт свóго тáта. Она́ пуслúхала мінé, набралá срібла-злóта і пíшлá, ни знáйу де. — Круль казáу ѿ пичý напалýти, ту покойóву казáу спалýти на вогнý ѿ пичý, корóну кíнуу на зéмльу і сказáу: Допóти корóну ни вóзму на голову, допóки ни найдú свої крульоуни Гильйни. Нарéшty зvібрáу си, пойіхау шукáти. Довідау си, што она́ за мóрами ѿ кльаштóri, написáу так: Йак ни вýдасте крульоуну Гильйну міны, то вам завальу кльаштор, зvібíй вас, лиш си лíшил кámінь та водá. — Пучúла крульоуна Гильйна, што то ни жерт, пожигнáла си с паннáми, пíшлá від них. Надíхали купцы мóрами, шíфоу, зачýла она́ просýти, шобý прибíли до бéрига шíфу купцы, аби йі ѿзыли ѿ йінчий край. Ну дру́га шíфа надíхала збýjí, лапáли туту шíфу, што йіхала с купцýми, купцы́ побíли й потопíли, а Гильйну кáпітан від збýjí ѿзыи до сéби. Вона́ ѿздрíла, што ни жерт, казáла: Позвóль міны три годýні помолýти си, а віtták най си вóльи бóжи стáни. — Нарéшty йак она́ си зачýла три годýні молýти, кáжи: Ну, Бóже, віnyic йис мінé с пикýльнойі пáшчí с свóго тáта, віnisi мінé типéр с сéї пикýльнойі пáшчí, штом ѿпала мýжи льúты збýjí так йак мýжи льúты льви. — Йак зачýла горáчо молýти си, наráz вітир йак си зvіяу, йак бухнúу туту шíфу, шíфа си пíрвáла, збýjí си потопíли, йійі три дóби бýла фýль, аж добýла до ангéльского кráйу на однý дóсьцы. Там круль Гéндrik молодáй війшоу на спáцир ѿ свíй óгруд, зобáчиу, што она́ там йи пíумиртвá на мóссты ѿ лóзах, питáй си: Ўсьáки дихáныі хвалýт Бóга. — Вона́ кáжи: Йа так хвалýу, йакби ти. Звítки ти йи? — Ни питáй си вітки йа йи лиш ми дай кавáлочок хлы́ба, бом дúжи зnuждéяна. — Даў він йі хлы́ба, даў йі си водý напýти, віvíu йі на бéриг ѿ свíй óгруд крульоуский, ѿзыи йі на побíз, завíz йі до своїх палáцí. Виды́у, што на ны дoroгí шáти, заходи́у ѿ ѿсыльáкі бéсыди, ѿздriу, што йи цnotliва і по-бóжна, подóбаў си йійі: С котróго ти кráйу? — Она́ йимú кáжи: Йа ни знáйу с котróго, лишé ѿты́клá віт свóго тáта, што мáй хотýу ѿзыти за жíнку. — Він казáу: Гильйно, ти йи мойá крульо́ва, йа си тибé ѿподóбаў, хóчу тъи ѿзыти за жону́ свойу. — Вона́ ѿкльíкla пíрид ним, кáжи: Питай собі крульоу магнатyу за жону́, ни мінé бідну бráти. — Він йі пíдныу за рýку з зимлы і кáжи: Дивý си, поki вýдиш, поti мойé, нас двí душí мáйи вітки жýти. I сказáу, шобý зáповіди голосíли йимú ксьондай з неў, крульи Гéндрика. Йак ѿчúла, жи він хóчи йі ѿзыти за

жону́ стара́ крульо́ва, зáраз зачýла наріка́ти на ньу: Ци мій син здурíў ци мій син зваръувáў, шчобý съ цылóго съвіта шéльму за жінку браў? Прийалó съи, він кáжи: Най буди шчо хóчи, кóли йа йі хóчу ўзыти за жінку, йа йі си ўподóбаў. Ти мáмо ѹак ни хóч, йа си постáйу ѹйнші палáци, ти собі сидí ў тих, а йа собі будú сидыти ў свóйх. Жéли воні собі шўтора рóку фáйно ў тих новíх палáцах, аж нарéшты прийшóу лист від йиднóго крúльи, шчобý круль Гéндрик пíшоў до тóго крúльи на юмíч с ювóм вóськом до вóйни. Круль Гéндрик маў міны́стра Кльунхéстра, а йигó, тогó міны́стра систrá звалá съи Мárья Кльунхéстра, булá за покойóву кóло Гильйни. Ну, круль Гéндрик ўздрíў, жи мáма йигó рíдна на Гильйну вáжит, на йигó жінку, казáу заклíкати тáйно собі злотарí, шчобý вíbiу той злотár три пирстéны тáйно, шчобý йигó мáма ни знала і абы ныкóму ни сказáу і абы пичítka йиднá булá на ўсы трох пирстéньох. Міны́строvi сказáу, шчо ѹак ти напíшиш, і на сей сéгнет, щобіс пичítáу лист до мéни тим знакóм. I Гильйна сáмóш так — даў йійі пérсътынь Гильйни, кáжи, тákже будéш пичítati до мéни тим пérсътыњом, бо віт тёби будé totá пичítka самá і ў міны́стра і ў мéни. А йа тágji вітти будú вітпíсувати, тим самýм пérстинim буду вам пичítati, то так будéм знати, шчо ныхто нас ни здúрит, ни пíдмíнýйи фальшиво лист. — Аж нарéшты мáма зачýла доходýти крúльи Гéндрика до Гильйни. Гильйна ўснúла, она хýтrim спó-сóбом вíкrala ў нéйі той пérсътынь і ўзыла до сéби, найшлá злотарí йíншого, пíтилатíla му багáто і казála, шчобý віробиу такý самý пérсътынь ѹак той, шчо вонá мáла Гильйни, абы ныкóму й нýчó ни казáу. Потаймно зноў прийшлá до Гильйни, ўснúла пérсътынь назáд, Гильйна аш коліс до кишéны, пérсътынь на мísци. Ни задóўгий час крúльо́ва Гильйна породíла два прикрасных хлóпцыў. Міны́стir Кльунхéстir напíсаў до крúльи Гéндрика лист, шчо твойá крульо́вна Гильйна породíла два прикрасных хлóпцыў; се́гнетом запічítataў і даў на пошту. Крульо́ва стара́ знала, шчо той пíслáу лист — далá вárту вілíку, шчобý тóго пíслáнцы звáбити до сéби. Той съи спираў ѹти, она скáзала мусит ѹти, бо то ѹи мій син; йа ще тágji ѹи стара́ крúльо́ва, шчобý не знала, шчо він там рóбит, ци жийé ще на съвіты. Ну, дў-майi собі пíслáнци, нýчó ни зróбит, бо такójí пичítki ni мáйi, а ўрé-шты дўмайi собі, тажи йа будú вíдýти, шчо йíнча пичítka i минé ni здúрит. Уступíu він до ѹайі палáцу, зáраз му дала горéуки мóцнойi, порáz дру́гий трéтий i ѹинших напóйi і так заснýу, шчо нýчóго ni памíятáу. Крульо́ва стара́, Гéндрика мáма, вíймila той лист, розпíчítala, прочíтала, шчо там ѹи напíсано два прикрасных хлóпцыў породíла крульо́вна Гильйна, ичто міны́стir описáу, ци скáжии ѹих зáраз, крúльу Гéндрику, христíти, ци скáжии най съи лíни, дóki ти ni прийдеш

з вóйни і вітпиші ми навáд крúльу. Крульова фальшивим спóсобом написала такій лист прóтыў тóго, пітписала міны́стра Кльунхýстра і так: Твойа крульівна Гильйна породíла два страшних псыў, ци скáжиш ўіх за́рас побýти, ци скáжиш, наў съи лíши, аж дóки ти ни прийідиш, мій крúльу. — І запичítала такóу пічýткоў назáд, што си вéробила хýтрым спóсобом, собі читвérту пічýтку такý. Той післáниц ўстаў, віспаў съи, подивíў съи на пічýтку і пішоў. Позирáйи съи ў дорóзы, самá такá пічýтка. Принýс до крульи Гéндрика той лист, зачýў читáти, застрапи́ш съи, што два страшных псыў породíла ѹигó жíнка. Али там буў Гильйни вўйко на помочи тóму краливи і Гильйнин тáто. Він зачýў съи скривáти, а вони глýпнули і кáжи: Вítки ти мáйиш жíнку Гильйну? — Йа ни знáйу, кáжи, с котróго кра́йу, лиш казáла, што ўтыкla віт свóго тáта, што хотыў ўзы́ти ѹі за свойú жíнку. — А цар Антóнуш слúхайи, тай кáжи: То мойá доњká. — А вўйко ѹі кáжи: То мойá систрíнницы — ни цурáў съи тóго, што ѹи пýсано два страшныі пси — за́рас пíзнали — се подóбно до жíночого пýсаньи, то вítко, жи ѹакýсь ѹи фальш на тýм. Вítпиші вítци, крúльу, зыйту мій, наў будўт ци пси, ци што хóчи, абы ѹіх застáў живíх. І написáў лист, даў післáнциви ў рýки, абы ныс до міны́стра Кльунхéстра. Старá крульóва дáла шче лýпшу вárту вítpp i лапáла тóго післáнци: Кáжи, типéр ходí до мéни; колíс тогдí буў, типéрки мýсиш.—Завila го ў свíй покíй, ўпойíла го зноў, так сáми ѹак пéрши, што ни знаў, што съи з ним стáло і розничítала той лист, подéрла, той што круль написáў, ўложíла зноў ѹинший лист, што ты дýти спалý на огнý сей час с крульовоў Гильйноў. — Запичítала сéгнетом, што мала хýтрий і пíтписала міны́стру свóго сýна рýку: спалý ў сей час. — Міны́стir ѹак прочитаў той лист, Гильйны нýчó ни кáжи, і зачýў аш плáкати, кáжи до сéби: Волыў ѹим съи ни рóдiti, нýш сирóвий сут такýй викóнувати нивýним, што то ѹи? — Той пíсаў шчось дванáць лісťы i міны́стir Кльунхéстir, вонá пíткуйла післáнци. Ўсы лýсти завиртáла і пíсаля: Спалý два хлóпцы i Гильйноў. — А крульóва старá приходíла до Гильйни, там пíсаля такíй фальш ў свóйim палáцы, а до Гильйни палáцу приходíла, покíшувала: Ни бí съи, ѹа тибé над ўсé льубíйу. — Што зáздristь мóжи бýti. Йак присláла лист посьлыдний старá крульова, засмутýла Гильйну, жи ѹа сисé ни знáйу. Гильйна зачýла плáкати, засмутýла съи кáжи: Йак віт чоловíка, з ѹигó причýни без фальшú, то прийmáйу, али ѹак с фальшивого повóду, жаль ми вílikij; знáйу, што там душí стрáтила съи, моя покойóва, ту два хлóпцы мójih нивýнних пíдуть мáрни, то грíх буде вílikij. А нарéшты міны́стir заклýкаў ѹидного слугú з вóйéнного, абы утыти ѹi rýku, пустýти ѹi ў сýвіт, жибí ѹi вítták píznaти. Али ту съи жоўнýри сфорсуvali: Ми Гильйну льубíм над ўсе, ми тóго ни зробíм. Мáрья покойóва, Кльун-

хéстра прósит свóго міnyстыр-Кльуихéстру: Йа тибé прóшу, ни роби ны́чого Гильйны, мій бráти, онá ны́ц ни вýяна, йа пíдú самá на смерть за Гильйну, а два хлóпцы i вívий с сукнá, а йа скóчу ў огóнь той, шчто роспалíш i будú кричýти: Дýти мойí, ви нивýнни гýнити i йа з вáми, най Бог приyмáйи ѹак ѿже так! — У nocti міnyстыр ѿтыў rúку Гильйны льíву, обмастíу найдорóшими масътыми, а rúку даў ѿ скryночку ма-лýнкому хлóпчикови на шýйку с тим перстиним Гильйниним i написáу ѿ тыi скryноцьцí, шчто ни майи выxтó туту скryночку рушýти с тим перстинем, дóки ни пíзнáйут съи свóму тáтови. I ѿ nocti píшla до мóра, прибila шífa do бéрига, ѿпросíла съи на шífu, пойíхала на дrúgij bík мóra. Вíкинули ѹi на мóрский бéріg на píсbк, зачýла там плáкати Гильйна, кáжи: Там душí загýбла, i ту душí загýбла, сих двóйи малых дытýй погýбнут, шчто йа така кальíка, шчто йа бíдна будú робýти. За-чýла плáкати. Аж нарéшty tвérdo засnúla с тóйi тrивóги. I там ѿ лýсы буў Фéлыкc пустéльник i вídyu Гильйну i тих двóйи дытýй, ѹак вонý булí на мóрskim бéризы. Приyшóu воўk i лeў, ѿзыu лeў хлóпцы собí однógo, а воўk ѿзыu дrúgого. Воўk собí дре съи, шчобý ѿ льва vídobrau i маў два хлóпцы, а лeў собí дре съи, шчобý маў тих два хлóпцы. Вídbígli oný dálí, пустéльник vídbíu záraz, bóuka tógo хлóпцы i за-чýse do свójí пустéльницы, а на льва чикáu, дóki ni вýjšoу na loў leў. йак вýjšoу na loў daléko, пустéльник съи pustíu ѿ ѹigó pichíru, намácau тógo хлóпцы ѿ pichirí — обложíu го ѿсыльякоу шérstiу, мусít лeў gадáu, шчто ѹi будé ѹisti — ѿзыu тógo хлóпцы дrúgого i за-чýse do свójí пустéльницы. Dумáyi собí, чим ѹiх tipér живýti ма-лénkí takí dýti. Dývit sъи, олынницы plikáyi олынýta: vín pídnó-sit tих два хлóпчики i мólit sъи Бóгу, pítpiháyi píd олынýcu i dají ѹiм спáti олынýcy. Shlikála voná ѹiх чýris kílka лyít, aж нарéшty naúchíu ѹiх paц्�yeру, po христийáньски ѹiх провádiu totý хлóпцы, однógo назváu Лионом, шчто vídbíu u льва, a тógo шчто rúcku маў máminu na shýi, назváu Rúchka. Вíjshli oný nizabávom shisnácytъ лyít, zichíli sъи báviti фáйно, ѿсе kájut пустéльникови: tátu наш. A vín kájhi: dýti мойí, йа ѹi ваш тáто шчто vas ѹim víkovaу, áli rodímij to йа ni ѹi, bo йа однógo ѿ льва vas vídobráu, шчom назváu Лионом, a дrúgого ѿ bóuka, шчто майи rúcku na shýi i назváu ѹim Rúchka. Vi ѹi viliкoyi фamílyi. — To vi ni ѹi наш тáто, kájut totý хлóпцы? Pожигнали sъи с пустéльником, сплáкали, поцьuluvali пустéльника, пустéльник собí сплákau nad nými, поблагословíu ѹi: Йdýt ѿ бóжий час, шчобýsti свógo tátata ѹi mámú vítshukáli. Надíхала шífa, зачýli kričýti, просýti totý хлóпцы, пустéльник просýu tákí za tих хлóпцыu tих купцыu, skýnuли купцыu ubraný na tих dvox хлóпцыu, пристávili do дrúgого kráju. Тrá-фили oný do tógo kľaštoru, de ѹiх mámа ходíla kólo хórih, bo voná ѹak

спала на тым мёрскім бёризі, зачыла плакати, што нима ўйі дытый, пірийхала с купцьими шіфоў до тога кльаштору, што дыти трафіли до неё. Там той пан што отрымваў той кльаштор, найстаршій, робіў баль вілікій, та сподобаў си тих хлопцы і ўзыи ў іх за локайі, штобі ходіли кóло гостій, потрави заношували. Йак відали пέршу потраву кухарі тим хлопцом, локайам, они дали убогім і свойі мамі давали. Али сказали кухарі панові, што твойі локайі пέршу потраву відали ўбогім. Пан склікаў ў іх до сéби, тоті хлопцы: Йа, кáжи, вас ўзыи за локайі, на шчó ви пέршу потраву відали ўбогім? Они сказали: Пáни, пέрши по добайі си Бóгу служыти, а потóму нам самýм. — Він сказаў: Ну, ѹдайт собі, ви ни мойі локайі. — Подыкували тóму панові і пішлі. Трафіли на біскýпа, подобаў си біскуп, кáяў ѹім си охристыти, бо ви ѿ брýткі, шче ни хришчёны. Ўзыи ў іх за локайі, одябо газваў Марцын, другого назвáў Бrimciуш. Типерички ѹіди ў іх тато з вóйни — толькі си вóйна киглá — і ў іх дыд і ў іх мамі вúйко. Зáрас післáў круль Ген дрик післáньцы, штобі війшла крульбова Гильяна пратyó нéго, свóго чоловíка Гéндріка. Ни віхóдит нýхтó. Післáў другий раз, ни віхóдит нýхтó. Післáў третій раз, віхóдит міныстир пратyó нéго. Зáраз запи таў си Гéндрік: Міныстри, жий крульбова Гильяна? — Жий хвáла Бóгу. А старá крульбова біжйт, тай кáжи, ны ни жийé. Когóм лъубíла над ѿсе, а він ѿ стрáтиў. — А міныстир кáжи: Цы́хе, бо жийé. Ту зáрас пу стиў си до нéго круль ис шáблиў, а ѿйі тато кáжи: Дай спóки, будéм доходити, шчос то ѿ. — Віліка ўтыха крульбі Гéндрікові, жи віліка фамільйá такá, али вілікій смútок, жи нима Гильяни. Йак міныстир кáжи, што ѿ, шче надъбáя крульбі тримáйи, што шче ѿ. Ўвійшли до крульйскаго палáцу крульбі Гéндріка, він показаў ўсы листи: Што ѹа маў с тим зробыти? І ѹа ѿ руку ўтыи і даў ѹім с тим пérстынім на знак, штобі ѿ пізнáти. А свайу систрú спаліў намісьть Гильяни і вівиў два хлопцы с сукнá, кинуў на вогонь; моя систра кричыла: Дыти мойі, ви нивінні погибáйти — на мnya Гильяни спаліла си, али Гильяна шче жийé ў сэвіты. Пірічитáли ўсы листи, склікали ўсях післáньцы, ѹак воні приходíли, жадин ни візнаў с тих посыльдних, лиш той пéрший ѹидéн, што крульбова старá минé ўзыла до свóго палáцу і там минé ўпойіла і ѹа ўснуў, хібá би она хитрим спóсобом маля пічітку таку та підробыла ѿнчий лист, то ѹа ни знаў. Ўзыли зáраз ъусіх до арéшту, стару крульбову, лиш тога віпустили, што звынáў, пéрший раз ѹак ѿшоў. Али цар Антонуш кáжи до свóго зыйти: Чикáй, то си покáжи прауда зáраз. Она шче ни чула, што ми ўсудíли, она знайі добра, што ѹа ўдовéц, ѹа скáжу, жи ѹа приишоў жийти си с тобоў, а вона мінышось на тото вітповісьть. Пустай круль Гéндрік цара Антонуша до арéшту до свойі мамі. Цар Антонуш кáжи: Стара крульбіна сидйт

ў арэшты, ни знайу прошчо, а ўа съи хочу с тобоў жиніти. — А онá кáжи : Добры, крúльу Антонушу, што ти типéр приишоў. Кобис, кáжи, минé віку-
ни ѿ сéго, а ўа свóго сына зглáджу, будéм ма́ти подостатком сéго
крайу мóго і ти ма́йиш свíй край і будéм дúжи фáйно жыти. — І далá му
дарунок старá крульбова ѿ арэшты і забúла съи і далá той сéгнет, што
фальши́вий віробила собі. Цар Антонуш ѿвайшоў до палáцу з арэшту,
тай кáжи : Уже ми, зыйту, показала съи праўда. Адý, кáжи, што зглá-
дило твойу жíнку, а мойу доњкú Гильйну ! Осей персытынь, што фаль-
ши́вым спóсобом віробленій. Міны́стir, ўiі тато і вўйко збирают съи
шукáти за Гильйноў ; а Гильйна бúла чyрис съim лыт ѿ свóго вўйка
ўбóгоў і віпросила си стáньцы́йу піт скóдами і вўйко з неў розмаўйу
нира́з, ни міг ўiі пізнáти по бéсыды, кидáў знак на ну трóха, али ни
пéўни, што бúла ўбóгоў. Йак вітти вібрала съи і написала лист, постá-
вила піт скóди піт камінéц і написала так : Што ўа ѿ свóго вўйка пи-
рибуваля чyрис тих съim лыт, цара Антонуши доњká, а ангíльського
крúльи Гéндрика жонá. Йак круль Гéндрик ўixaў, ўiі тато і вўйко
шукáти, трафили на тóго самóго бéскúпа, што той бéскуп totý обá хлóп-
цы ѿвайу до слúжби за локáйi. Йак ўiі запросiў до свóйi сáлы бéскуп,
царí Антонушу, крúльи Гéндрика з ўiigó міны́стром і ўiі вўйко шатr-
йáрха тáгжи буў з нýми. Той бéскуп ты́шиў съи, што маў вилíкі гóстьi,
што му нýколи ни приишlo ў на гáтку, шчобi ѿступiли до ўiigó па-
лáцу, приимáў ўiix шчиро, кухарíм заказáў готовити обíд, зготóвили
обíд кухарí, локáйi, крúльи Гéндрика синí зготóваны заносити потrávi
до ўiidzényi. Аж нарéшты круль Гéндрик погльядáйi з міны́стром, по-
добáйi, што побрать Гильйнина ; а дíвиг съи, дру́гiй нóсит на плéчах
шчос там гей гúльi відала съи. Запытаў ўiigó, што ма́йиш на плéчах ?
Він сказаў : Сбром, пáни крúльу, кавáти. — Кажí, наi си бúди што хóчи.
Ми були ѿ однóго пустéльника, што нас найшоў ; однóго нас віdbiу
ў вóйка, а сéго дру́гого мóго бráта вíких с пицирí львóускойi ѹámi,
што буў леў закíх собі ; а ту ўiи рукá с сéгнетом ѿ скрýноцьцí ; той
пустéльник Фéльiкс так нам наказáў, шчобi туту ни стрáтити rúku, то
ми съи пíзнáйim свómu тáтовi ѹámi. Показáў rúku, подивиў съи круль
Гéндрик на rúku, Гильйнин сéгнет і ѿкíшиў съи со вилíким жilém i з
ráдостиў, што свойi дыti найшоў. — А што ѿпíрiт тóйi годíni ѹак
вонi бúли локáйами, ѹак готовили першу потráву кухарí, то онi першу
потráву, што ма́ли дáти перид гóстьi, а вонi убóгim відали першу по-
тráву i свóйi mámí давали ѹako убógi. Ма́ти ѹак учúla, што ўiи ўiі чо-
ловík i тато i ѿтыклá дályi, бо си мýслила, што вонi за неў шукáйut,
абi ўiі стрáтити. На той чis приийхаў зва мóriу Фéльiкс i приишоў
съи сповídáти до бéскúpa ; зачíli там тручítи молодьцы тóго старógo
пустéльника, totý хлóпцы, локáйi, ѿздríli, зачíli быti туту молóдýjж

кáут : Най, то наш тато. — Али кухарі ў той час заміндували біскúпови, што твойі локáйі пíршу потráву відали убóгим, шче й Фéльіксови давали, пустéльникови. Заклýкаў ўіх біскup пíрид гóсьты свойі і кáи : Локáйі ! Йа вас узыў до слúжбы йáко за локáйі, уцтýві льуди, а ви відали пéршу потráву ўбóгим. — Онý сказáли обá нараz однýм слóвом : Пéрши подобáйи Бóгу служýти, пáни біскupи, а потóму нам самýм. Біскup сказáў ўім на то слóво так : Від нíнька подобáйи міны ўже служýти вам, ни ви міны ; а ѹак пíзнáў ўже тато по тыі руцы, ѿклонýу съи біскup і кáжи : Ну, дыти, йа вас маў за слúги, дарўйти міны. Привилíж ще на съвідéцтво на сáльу пíрит тотý крúлы і той дос্঵ітчýу, ѹак він ўіх найшóў і ѹак він ўіх ховáў, ѹак він пíт ольвійцу пíт-пихáў ; а ўіх мáми, кáи, ни вýдыў, бо мáла пойіхати за мóри тákі зáраз а льуб ѹі подéрли тотý звíрý, што тих два хлóпцы ѿзьміли, леў і воўк ; воўк хотыў мáти два хлóпцы собі, леў хотыў мáти собі два хлóпцы. Аж нараz дáла ту знати ѹидна осóба, лáдна кобіта, али ѿбóга, подóбна на твар сих хлóпцыў, кíлько што збíджéна і ѿже старá і сказáла, што ѹа вítци кíкáйу, бо óзди ѹи мíй тато і мíй чоловíк і хоты мінé забýти. І ѿтыкla дáльши. Ну, зáраз ѿтыха вiliка крúливи Гéндрикови і цáрови Антонушови, али ѹ жаль вiliкий, што так мáрни свойі лýтá пíрибíдували, хлóпцы ѹ Гильйна. Йак круль Гéндрик ѿздriў свойі хлóпцы, тóго біскúпа, даў ѿім свойі убранý по свóйім знаку, обóх і припойасáў ѿім шабљи. Али ѹидéн з них хотыў мінýстру порубáти, ѹак ѿчуў по бéсыдý, што ўіх мámi вítтьиў рúку. І сказáў : што ми мáми шче ни знáйим до нíнька, шчос так зробиў. Али росказáў ўіх тато, тих хлóпцыў і ўіх лýд, што вáши бáба, а вáшого тáта, хлóпцы, мáма хотыла, шчобý ўіх спалíў сей мінýстir на огнý, вас обóх і мáму вáшу : Щисала фальшиwí лýсти, лист за лýстом, што тákі знишч ўіх і тим съи хлóпцы успокоїли крúли Гéндрика синý, ѹак съи довíдали, што то буў за фальш. Ту зáраз ѿчúли, што Гильйна булá, зачíли за неў шукáти і ни моглý ѹi вайтý. Али ѹidéн слугá сказáў, крúли Гéндрика, што вýдыў, ѹак ѹидна жíнка нýсла ѹидноў рукóй воду до ѹидної хáти, али кáжи шчож, звítci далéко, пíривésti съи нím ту бlíско. І сказáў : Ви ѹítъти до дóму, крульбóvi, а ѹа ѹiайí найду ѿже. — Прíїхали вонí до дóму на свойі мíсци до Англýi, той собі кíлька ѿзьмí жомnýr ѹигó слуга, крúли, і ѿшóў шукáти за Гильйноў. Йак він трафíu на тóто обісьтý, де Гильйна булá, Гильйна съи заст्रáшила, ѿздriла свógo чоловíка жомnýri, кáжи : Схováйти мінé до кúфра, бо аш типéр ѿже за мноў ѹдut і ѿже мny тútka ѿбíут. — Прийшли онý аж до хáти тóйі самóйі, кáи : Зáрас ту вíдайти Гильйну міны, бо вас зáрас ту понíшчу, вогнém спалью. Йак побóжна Гильйна ѿчúла тыі словá, стаў ѹi жаль вiliкий, вілавый самá с кúфра і кáжи : Дáруйти ѹi ѿсьо, мінé ѿже ѿбíйти, колýсти съи на

мéни насы́ли, а вонý ны́ц ни вýнни. Нарáз вонý сказáли: Бóх с тобóú, Гильйно крульи́уно, за тобóú чоловíк шукáйи і тато, кобý тыи хоть шче відýли на очи, твойі ды́ти ўже найши́й съи, обá хлóпцы, пустéльник Фéлье́кс признáу, як він ѹих найшóу. Зачýли ѹийі totó ўсьо ука́зувати, волá зачýла плáкати, кай: Най єже будé, што хóчи, колýм уже свойі ды́ги вýдýла. Йде онá до свóго крайу с своíими жомны́рами, страх ѹї збирáйи, што ѹї такі ѿбýут, падé на зéмльу і пла́че: Дарýйти мины́, ѹа ны́ц ни вýнна. Тим висéльєсьть ѹи, али і пла́чут со жильу тóго, што так съи зyйши́й, тато пла́чи з радости, собі піднимáйи ѹийі чоловíк з радости піднимáйи ѹийі, што ѹиму жиль, ды́ти сáмош так і були чýрис цáлий час там ѿку́пі; ѹидéн пíшоу син на дýдови мísци до Константино́польи, а дру́гий съя зостáу на тáтовім мísци. I так жýли собі чýрис цáлий час і конéц*).

Зап. в цвітни 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралелі: Про те, як батько хотів женити ся з доњкою, диви ще: Е. Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. III. Ст. 304—307. Ч. 64. — Hahn, Griech. u. albanesische Märchen. Т. I. Ст. 191—193.

159. Про царівну, що з нею батько хотів женити ся.

Б. Був собі цíсар тай мав він жінку і одну доњку. От жінка ѹому вмерла, а він і каже до доњки:

— Буду з тобов женити ся.

— Як же то можна! Таж то гріх! — каже доњка. А він усе на своїм стойт: женити ся тай женити ся.

— Ну, добре, — каже доњка. — Алé принесít міні перше таку сорочку як місяць, спідницю як сонце, а фартушок як зоря. Пішов еї тато шукати того всого; а вона казала собі зробити трумну таку, щоби вода не протікала, положила ся там, казала трумну забити дошками і вкинути в море. Так усе і зробили. От пливе вона, пливе, аж заплила в чужий край, до іншого цíсаря. Коли виходить син того цíсаря на спацір, дивит ся: така сýлічна трумна пливе! Уподобав віп еї собі, казав слугам принести до палацу і поставити в своїм покою.

*) Йа ѹийі чуў єже будé з двáцьоі рокіў; ѹи такій чис, што ѹак би ѹа зачýу казáти, то вárто би було послухати: то бувáло побиріжники ѹак зачнут плáкати, а пан єсе: ха, ха, ха! здихáйи (Мислоский). — Він сам сплакнуў при кінці. Увага оповідача.

А тому царевичови та носили що вечер вечерю до єго покою. Дивит ся він рано, аж вечеру хтось зїв. Він гадав, що то слуги. Питає ся єдного, другого, але всі випирають ся. На другу ніч так само хтось зїв вечерю. На третю ніч він і каже:

— Ну, добре, буду я тепер сам пильнувати, хто то вночі йому вечерю їсть.

Ляг він ніби спати, але не спить. Коли це дивит ся, вітворила ся трумна, а з неї виходить слічна панянка тай до вечері.

— А, так! то ти! — каже до неї царевич. Уподобав він єї собі дуже тай каже мамі, що буде з нею женити ся.

— Та бо ти єї не знаєш, відки вона і хто така, — каже мати. Але він і слухати нічого не хоче. Мусіли старі згодити ся. Взяв він з нею шлюб. Живут рік і другий, а далі й хлопчик знайшов ся, такий красний — не напішат ся на него.

А тимчасом той цар, отець єї, приїхав до дому, видит: доньки нема, і пішов єї шукати. Приходит до млина, де шатани душі мелют тай повідає, куди він іде і кого шукає. Дали єму шатани зелізні черевики і зелізну палку і кажут:

— Доки тих черевиків не сходиш, доти й доньки своєї не знайдеш.

Ходив він, ходив, але приходить до того цісаря, де єго донька була. А вона власне сиділа на ганку. Він зараз єї пізнав, а вона єго ні. От він приходить, просить, щоби єму що дарувала. Вона дала єму пару крейцарів і ще казала дати хліба. А він тоді і каже:

Прошу ясневельможної пані дати міні ще сочевиці.

Вона сказала слугам дати єму сочевиці, а він узяв ту сочевицю тай розсипав, тай почав збирати. Жаль її ся зробило старого, що він так ту сочевицю збирає, тай казала слугам ще єму винести. Винесли єму ще, а він і другий раз висипав. Знов кинув ся збирати, а сам дивит ся, аби ніч борше запала. Вже й смеркло ся, а він все збирає, а далі просит ся на ніч. Нема що робити, дали єму вечерю, постелили на ганку. Всі поснули, а вона, єго донька, спала аж у дванадцятім покою. Коли це вночі старий устає і тою зелізою палкою вітворив усі 12 покоїв і прийшов аж до того, де вона спала і хлопець коло неї. Вона ще не спала і давала тій дитині цицьки. Приходить він до неї тай каже:

— То ти така! Втікла від мене! Чекай же, я тебе заріжу.

Вона тілько скрикнула, а він вихопив ніж і зарізав дитину у неї на руках і всю одежду на ній захляпав кровлю, а сам пішов.

Устають усі на другий день, дивят ся, а дитина зарізана. Питають ся єї, — вона нічого не каже. Тогда єї свекруха каже до сина, а єї чоловіка:

— От видиш, яка то твоя жінка! Ми тобі казали: не бери єї! А тепер видиш, вона тобі дитину зарізала. Вижени єї геть!

Взяли єї, привязали їй зарізану дитину до рук тай вигнали єї геть. Іде вона сама, аж тут по дорозі доганяє єї отець.

— А видиш, небого, тепер і тобі конець прийшов!

Бере він єї і веде до того млина, де шатани душі мелют. Привів єї до колеса тай каже:

— Лізь під колесо!

А вона каже: — Я не вмію. Покажіт міні, як то ся лізе.

Він тільки нагнув ся, щоби її показати, куди лізти, а вона єго трутила під колесо, тай там зараз єго шатани змололи. А вона забрала свого хлопчика тай пішла. Ішла вона, йшла, аж прийшла в ліс. Змірк став западати. Сіла вона під явором тай задрімала, а дитина все у неї на руках. Коли чує: прилетіли три голуби (а то були ангели) тай сіли на яворі тай кажут:

— Тут під деревом сидить нещаслива мати... Як би вона знала, що коли набере води з тої кірнички і помаже нею дитинку, то головка зросте ся в тілом, а як візьме водиці з другої кірнички, то воно ожие, а як з третьої, то воно стане говорити...

Вона то чула і все так і зробила. Як тілько розвидніло ся, пішла, знайшла кірнички, зачерла водиці з одної, помазала дитину — зрослася головка; за другою — дитина ожила, а за третьою — стала говорити:

— Мамо, де це ми?

Дуже вона зраділа, але щож, їсти хоче ся, а тут нема що їсти ні її, ні дитині. Журит ся вона. Іде далі, іде лісом, а тут уже і ніч настуває. Дивит ся вона, хатка стоїт, огник сьвітит ся. Вступає вона до середини, дивит ся: пан слабий лежит. Втішив ся той пан, мовит:

— Сам Пан Біг прислав тебе сюди. Є в мене тут що їсти і пити, а як я умру, поховаеш мене, а собі візьмеш усе добро, що тут єсть поховане.

Зісталася вона там. Жий тай жий, уже сім літ минуло, як єї вигнали з цісарського двора. Синок єї вже виріс, ладний такий. А той цар, єї тесть, поїхав на полювання, і царевич із ним. Заблудив він аж до того ліса, де вона жила. Іде лісом, уже вечеріє, аж видит сьвітло. Зайшов до хатинки і просит ся переночувати. Вона єго зараз пізнала, а він ні. От вона єму дала їсти, ліжко постелила. Ляг він собі, а вона в хаті порядкує, читає, то-що, а далі викликала свого хлопця тай намовила

его, щоби він єї просив байку говорити. Сіла вона і розповідає єму, як був цар і хотів з власною донькою оженити ся і як вона втікла і далі все за порядком. Оповідає вона, а той ніби спіт, а все чує і від разу догадав ся, що то его жінка, а сей хлопець — его син. Тоді він кинув ся до неї, почав її обіймати та цілувати, забрав з собою і вернув з нею до свого царства. Там вони може ще й доси царюют.

Жите і Слово, 1895, I, ст. 375—377.

Царалії: Се оповіданє — відгомон велими популярної романтичної поеми, звісної в середніх віках у Франції й Німеччині як оповіданє про Мая і Беафлору, а пізнійше переробленої на прозову людову книжку пз. „Про терпливу Елену“. Но думці видавця старонімецької поеми основа сего оповідання перейшла в часі хрестових походів із Греції через Італію до Франції, а відси до Німеччини. (Dichtungen des deutschen Mittelalters, Leipzig 1848, Bd. VII. Mai und Beaflor, eine Erzählung aus dem XIII. Jahrh., стор. VIII). Текст німецької людової книги перепечатав Karl Simrock, Die deutschen Volksbücher, Bd. X, ст. 501 547. Дальшу літературу гл. Görres, Die deutschen Volksbücher; A. Elwert. Deutsches Museum 1784, т. 2, стор. 256—276; Hagen und Büsching, Grundriss 201. *I. Ф.*

160. Царівна Оліяна.

В. Був оден цар. Жінка єму вмерла. Кає свої доньці:

— Я тебе овму за жінку.

Вона каже: — Таточку, де хто годен послухати, щоби тато доньку брав?

Пише він до папи-римського, аби папа римський позволив єму брати доньку. Папа римський каже: — Так Бог не позваляє і я не позиваю, щоби тато брав доньку.

Взяв він раз тай поїхав у дорогу тай написав собі сам лист, що папа римський уже позволив, аби він брав доньку. Тай каже ї:

— На, читай, що папа римський уже позволив!

А вона так плаче, що з плачу гине, бо вона того не хоче. В неї була покоївка Мариньця. Вона каже до неї:

— Мариньцю, зітни міні голову, а відтак зітни собі! Най ми обі погинемо, ніж я маю йти за тата.

А Мариньця каже: — Ні, не треба вам голову стянати, лише наберіть собі грошей та тікайте, куди вас очі несуть.

Рано цісар встав, питає си Мариньці, де донька, а вона каже: — Я не знаю. Зараз цар казав Мариньцю вкувати і добре притиснути, тай вона сказала. Каже:

— Вона набрала грошей тай втекла.

Але цар си питає Мариньці:

— А хто її на це нарадив?

А вона каже: — Я. Вона — каже — казала: Зітви — каже — мені голову, а потому собі, тай обі гиньмо, ніж я маю йти за тата, а я її казала грошей набрати тай втікати.

Цісар зараз казав Мариньцю на терновім огни спалити, а сам пішов доньки шукати.

А донька так тікає... Приходить до одної води тай каже:

— Перевізники, перевозіт мене, бо мене таго ловит! Нате вам усі ці гроши, лиш мене перевезіт!

Перевезли її перевізники тай тікають разом з нев. Приходить до другої води, каже перевізникам: — Перевезіт мене!

Перевізник каже: — Плати! — А вона не має чим. А перевізники собі так подумали: — Ми тебе будем везти, а серед води вбємо, коли ти не маєш чим платити. — Привезли її серед води, зараз порон сперли. А вона каже:

— Бійте си Бога, не бийте мене, най я зговорю оченаш перед смертев!

Біг так дав, що як вона приклыкла, зараз си звіяли буйні вітри і човен перевернули, перевізники си потонили, а вона лишила си на одні дощі тай поплила далі. Плила на тій дощі три неділі, аж приплила до берега, їмила си дерева, тай вілізла на беріг. Дивит си, а спідниці на ні чисто зогнила. А там є остров, а по тім острові спацерує цісарський син. Приходить він до неї тай каже:

— Я тебе озму за жінку.

Вона каже: — Будем це вітак говорити, лиш бій си Бога, дай мені їсти, бо я три неділі ніц не їла ані крішки.

А він пішов до дому, взяв її їсти, взяв її убране. Зараз приніс, і вона си зараз убрала, наїла си, тай уже ідуть обов до дому. А стара вадріла тай каже:

— Ади, вже веде якусь шельму!

Прийшов він до дому, дав на заповіди, оженив си. Двори собі поклав на боці від своєї мами, газдував з нев шось рік. Випала війна, іде він на війну, а її лишає дома при надії. Вона каже:

— Найди мені таку покоївку тай такого льокая, щоби собі були брат тай сестра, а покоївці щоби було миці Мариська.

Розпитав він, тай зараз си найшло двоє таких тай прийшли в службу до него. Тепер лишає він їх коло неї, а сам іде на війну тай каже:

— Диви си, абис мені відписала, що си вродит, чи дівчина, чи хлопець.

Поїхав він, а за пару негіль вона злегла, мала два хлопці з золотими головами. Написала вона лист, закликала жовніра, дала му грошей на дорогу тай каже:

— Іди там, в тім і в тім місті є цар, тай віддай йому се письмо.

Той жомнер вібрав си, йде, а царова мама вийшла тай кличе його. Увішов він до покою, вона дала йому горівки, він си напив, лег спати, вона взела той лист і переписала інший, що вона породила два пси. Приходит жомнер до царя, віддав лист. Цар той лист прочитав тай відписує до неї:

— Вже все одно, чи то пси, чи діти, то всю мою кров, абис їх обходила й годувала.

Царова мама знов того жомнера закликала, дала йому горівки, він ліг спати. Вона й той лист узела і переписала, щоби її разом з дітьми спалити на терновім огни.

Приніс жомнер той лист, вона зачела читати тай зачела плакати:

— Шо то таке, що він мене хоче палити? — І написала вона другий лист. А царська мама знов переписала, що вона пуста жінка. А цар відписав: — Най буде яка є, маєтє так і обходити, як доси обходили.

А мама знов переписала, що мают і спалити зараз сеї ночі о 12 годині, а мама має си дивити.

Перечитала вона той лист, зачела плакати, руки ломити, так що ради собі дати не може. А тота Мариська, єї покойка, каже:

— Ой пані! Ви такі добрі, так міні вас жаль. Ліпше я за вас згорю, а діти зробимо з катранів, то вночі та стара не буде видіти. А ви з дітьми тікайте в съвіт!

І так си стало. Мариньцю з тими шматяними дітьми спалили, а стара вілізла на поверх тай си дивила. А та з хлопцями тікає. Прийшла в ліс, під дуба тай так захотіла спати. Аж тут прийшов до неї лев тай ведмідь: лев ухопив одного хлопця, а ведмідь другого, а Оліяна (так си називала ціарська донька) і не чула.

А був там у лісі такий чоловік, що сидів під дубом, було йому міс Черпак і він мав 100 рік. Прибіг ведмідь, кинув дитину межи свої ведмедета, а Черпак прийшов тай відобрав. Також так само від лева. Хлопці дав до мамок, аби плекали, а від мамок до школів, аби си вчили. Як си понаучували, він відобрав їх до себе. Приходит оден пан до

него тай питає: Чи не дав би ти мені на службу ціх хлопці? Чёрпак пристав на то: най ідуть.

Стали вони в того пана служити. Але до того пана написали два цісарі: — Ти си рихтуй, бо ми маємо бути в тебе на обіді.

Але вернім си до того цісаря, Оліяниного чоловіка. Як він вернув з війни, то льокай оповів йому, що його сестру спалили, а Оліяна пішла в съвіт. Тоді він пішов її шукати. А цар, тато Оліяни, як учува, що вна си віддала, також пішов її шукати. Так вони си оба здібали.

А до того пана приходить бідна жінка. То була мама тих хлопців, але вони того не знали. Кажуть вони до неї:

— Знаєте що, жінко, будьте тут коло нас, а нам си буде здавати, що то наші мама. Тут — кажуть — завтра приходе до цого пана два царі: один іде шукати жінки Оліяни, а другий доньки, та також Оліяни. А тимчасом, доки вони пообідають, то ми вас сховаемо до пивниці під сходи.

Вона зараз то пізнала, що то єї тато і єї чоловік за нею шукують, то вже не чекала на них, але пішла до одної вдовиці тай каже:

— Сховайте мене, бо тут мій тато і чоловік ідуть мене шукати та хотіть мене спечи, аби я згоріла.

Приїхали ті два царі до того пана, сіли обідати, тай зачилі си питати того пана, відки він має цих хлопців. Пан розповів усьо, як то було, як їх дістав від діда Чёрпака і як їх Черпак відобрал від звірів. Зараз той молодший цар догадав си, що то його сини. А хлопці кажуть:

— Тут у нас є якас бабка в пивниці під сходами, що як почула о вас, то просила, аби смію її сховали. Може то буде наша мама?

Пішли шукати під сходи, а її нема. Тоді вже си здогадали, що то вона мусіла бути.

А тимчасом тета вдовиця вислава Оліяну по воду. А власне тоді цісарський фірман з'явив коні до води тай єї видів. А вна набрала води тай так утікає, що може, аби її той фірман не пізнав. Але фірман підстеріг добре, до котрої хати вона пішла.

А Оліяна скоро принесла воду, така перепужена, тай зачила просити тої вдовиці, аби її де схovala. А одовиця схovala і до скрині. Зараз царі вислали того фірмана і других слугів, щоби її шукали. Прийшли вни, той фірман зачав шукати, а цісарі стояли на дворі. Прийшов той фірман до скрині, каже розтворити скриню. Розтворили, а вона там у скрині. Каже фірман:

— Геть, вилізай із скрині!

А вона зачала си в фірмана просити, каже:

— Бій си Бога! Шо тобі з того прийде, як мене зараз спале на терновім огни? А фірман каже: — Цать, дурна! Вони тебе не будут спалити. Вони ради би тебе вже вздріти.

Зараз крикнув на цісарів, цісарі прийшли до хати. Втішили си, привітали си, взяли її відти. Пішли до того пана, взяли хлонців.

Приходе до дому, а молодий цар каже до Оліяниного тата:

— Ану, тату, йдіт сватати мою маму, що вона вам буде казати? Пішов тато сватати стару, а вона каже:

— Ади — каже — вже мій син привів собі якус другу суку. Але я ще найду на ню спосіб, спалю її на терновім огни, так як першу спалила.

Старий си вернув тай каже:

— Видиш, синку, вона каже, що спалила Оліяну і ще спалит.

Зараз той молодий цар казав закликати того жомнера, зачев си питати: — Як тобі жінка лист писала, куди ти повертаєш?

— Нікуди, лише до вашої мами. Ваша мама дала мені горівки і я ляг спати.

Тоді цар казав спалити того жомнера і свою рідну маму. А вони собі обос газдували файно. І тесь старий уже си лишив при них.

Жите і Слово, 1895, I, ст. 377—381.

Паралелі: Се оповідане, без сумніву в головному — варіант понереднього, інтересне тим, що в деяких епізодах (діти похапані звірями і їх уратовані) являє ся відгомоном іншої старофранцузької поеми „Guillaume d' Angleterre“, приписуваної знаменитому середньовіковому поетови Крестьенови де Труа. Поему сю видав Fr. Michel, Chroniques anglo-normandes, т. III; німецький прозовий переклад гл. Adalbert von Keller, Altfranzösische Sagen, Heilbronn 1876, стор. 135—191. Про саму поему і про авторство Крестьена де Труа гл. W. L. Holland, Crestien de Troies, eine litteraturgeschichtliche Untersuchung, Tübingen 1854, а також Romania, recueil triméstriel consacré à l' étude des langues et des littératures romanes, publié par Paul Meyer et Gaston, Paris, III, 507; VI, 27; VIII, 315; XIII, 442. I. Ф.

161. Про съв. Острафія*).

Острафій як буу поганином, зваў си Плакіда і дужи сільно вийував на віру християнську, дужи буу той Плакіда войивод, сільно нішчиу віру христівську. Аж одного разу зібраў вояни, пішоу на польо-

*) Деякі мотиви цього оповідання такі як у ч. 158—160.

ваныи ў вілікі лысі. Али ўздріў вóлинъ ў лысы, а блынь примбовиў до него, кáжи: Най, ни стрільй, ни роби нычóго злóго. — Дíвит си Плакýда, йиму́ пойавиў си мýжи рóгами хрест. Сказаў йиму́ той блынь: Йди до тóйі й до тóйі цéркви, дё тобі призначено і абысь си там віхристиў і будéш тогдý знати, што то ѿй дóбри на сьвіты. — Жінцы сáми тóйі ночи, як він маў прийіхати с польованы, тóйі си сніло сáмош так. Али прийіхаў Плакýда до дóму, жінка такá ўтышна; дíвит си по жінцы, шче ни відышу ныкóли такої жінки ўтышной. Вона хóчи йиму сказáти, а він хóчи ѿй сказáти. А вона лишé си розъзыўила казáти, што мины си сніло, што си пойавиў блынь і мýжи рóгами хрест, аби си ў тыі ў тыі цéркvi віхристити, абысь си звало Остáфíй, то будéш знати што дóбри. А він кáжи: Говори собі, жінко. Тобі си сніло, а до мéни тákі говори́ло. Йа, кáжи, ўздріў блынь ў лысы, йиму́ си пойавиў хрест мýжи рóгами, а ѿ хотыў тóго блыньи стрільти, а він тогдý сказаў: Дай по́ки, ни стрільй, ни роби нычóго злóго, йди до тóйі й до тóйі цéркви, Плакýда, што тобі призначено ѹ абысь си там віхристиў ў тыі цéркvi і скáжиш дáти собі мны Остáфíй. То, кáжи, тákі до мéни, жінко, дóбри говори́ло. Жінка шче дúшчи си додáла охоти, бо то си цуд бóжий пойавиў, і рука бóжа ѹіх хотыла змýти с ногáнства і пойіхали до тóйі цéркви, штоби си там віхристити. Ўвійшоў він до тóйі цéркви, а там правит кесонц rúску слúжбу бóжу — бо він буў Рýсин. Зачýп сыпівати християни, так си йиму́ ўподóбало, сérце ѹигó охота знёсла по бóжі вóли, йиму́ си здавало, што самі áнгили співали так дúжи красно, што шче ни чуў такóго глáсу красного. Той пíп си гадаў, што він ўже прийшоў ѹіх знішчити тих християнў і тóго попа. Цылім сérцим Бóга вихвалъали і шчýрим сérцим туту слúжбу бóжу вітраульяли. Як він си зажидаў по сíлы бóжі христити, ўсы си нараz ўтышили, як він собі зажидаў по силы бóжі, імáя штоби йиму́ дáти Остáфíй; дúжи булá приймна тогá висéльісь християнам, што ѹигó Бóх так надытхнуў, тákого вілікого войивóду, што нападаў на вíру христóву. Казаў си ѹ жінцы охристити Остáфíй, казаў ѹі свойі дыти охристити, нарéшты жомны́рам казаў зайді ў воду, охристили си жомны́ри, што рука бóжа навирнúла, помолýли си Гóсподу Богу і повирнúли до дóму. Низабáўки стáла ў тыім крайу віліка хорóба, што на́рід, вóсько похорувáло си. Остáфíй опхóджуваў тих хóрих і ѹигó жінка з дытьмí опхóджували, допóki ни прийшли до свógo здорóйи. Як віртаў ў вíру християнску Остáфíй ў тыім крайу, али той цар буў поганýн, ни приймáў вíру христóву; той цар сказаў до Остáфíя: Йа буду вíшчим віт тёби пристóлом, а ти ўритковуй мóйім крайом, як міркўйиш по вóлы бóжі, штоби булó дóбри ў мóйім крайу. Багáто ў тыім крайу християнства си россыпýяло, што приймíли вíру

христóву і дўжи ни за дўгий час той цар ўмер. Той цар маў сіна свóго, лишйú на свóйім місци. Тóму сінови ни сподобаў сьи Остáфій, што він навиртаў на христіянску вíру, а нарас хотыў показаці цыкáвісць той цар молодый, што він гóдин рідýти ў крайу тágже дóбры. І Остáфія вігнаў і юигó жінку ѹ дыti с свóго краю, аш пішоў ѿ юйнчий; сіў на шіфу і ѹїди мóрим дálы, Остáфій. Думáй ѿ свóйі голові: А, Бóжи, ѹа буў віліким пáном ѿ свóго старóго царý краю, а нíнька ни майу подостатком грóши, шчобý ѹа маў ѹакýсь час пірижýти, пірийхати дálы. — Застановіў він сьи на тым і задумáў ѿ свóйі голові і сказаў ѿ свóйі мýсли сам до сéби: Га, Бóжи, ни одéн Христіян тыкáу від мéни і ѹтратиў свíй ґрунт так ѹак ѹа край, шчом буў міныстром вíрним, ни одéн лишиў свой хáту і ѹа юигó зняшчиў, а нивінни. Мóжи Бог даў і міны той знак, што то бідá. Прийхáў він ѿже до мóрскога бéрига дрўгого, шíфар кричыт: Вилазьй на бéриг! Кажи: платý грóши. — А то ѹамало ѹи чим платýти. Остáфій вінys обá хлóпцы на бéриг мóрский на гурý, шíфар цофиў ѿ зat шíфу на мóри, а він стаў, рўки заломаў, тай кáжи: Ну, ѿже нимá жінки. Ну, ѿзыў шíфар жінку, сказаў сам до сéби. Тай стаў, тай сплáкаў. А вітák на тым застановіў сьи, кáжи: Га, Бóжи! Ни однóму ѹа відобраў жінку ѹ дыti, мóжи ѹ міны Пан Бéг даў той знак, абы ѹа знаў, што то бідá. — Іде він дálы с тýми хлóпцими, обмýў сьи слозáми, сплáкаў, прийшоў до водý мéньшой, мóста нимá, бристí гльбóко, вéсти сьи нимá чим, стаў тай думáй: Ей зноў бідá. Дívit він сьи, над бéригом лижйт одна колóда тéньга; він свойіх хлóпцыў посадíў ѿ кўпі, дívit сьи, вода тýхо ѹде, вíломаў дручóк дўгий, до тóйі колóди причíпíў дрўгу колóду, зйизаў ужиўкáми, кирўи тим дручком до дна — е ѹде дóбры, ѿже піривíзу сьи. Потрібуваў від бéрига до бéрига, ѹде дóбры; бирéж він ѹиднóго хлóпцы, кладé на тутý колóду піривозыти на дрўгий бéк, а тóму хлóпциви кáжи: Чикáй ти типéр, ѹа ѹ тibé піривизу, абысмо сьи ни потопíли. Постáвиў того дрўгого хлóпцы далéко від бéрига на фáйний пльац, а сам шче ѹїди по тóго хлóпцы, што лишиў на дрўгім бóцы. Йак він сьи ўчиниў на сýрид водý, на одным бóцы ѿхóпиў воўк однóго хлóпцы; а дрўгого на дрўгім; тай понéсли воўк юигó хлóпцы! Той тогдý стаў, зафрасуваў сьи, кáжи: Га, Бóжи, ни майу жінки, та бо ѿже ни майу дытýй. Заломаў рўки, тай ѹде, тай плачи; а нарéшты сказаў: Га, наў сьи дыйи бóжа вóлья. Пан Бéх кáру на мéни дай i такi даў, што ѹа буў так ѹак вóуком, шчом ѿзыў юигó жінку і дыti позабиваў. Гá, Бóжи, наў сьи вóлья твойá стáни. Дарўй грíхи міны. І ѹде дálы. Дívit сьи, там ѹи ѹакáс шóпа на поли, ѹи фáйний сат, хутыў він ѿже тéньго ѹисти, прийшоў шче бlyшчи, ѹи порýдний кавáлок засаджéний виногráд. Думáй собí: Га, Бóжи, кобýм хоты попойiў. Ныічо нимá, лиш

наймáти съи тráба ў сéго газdý служýти. Віnóсит газdá йíсти з дóму, прийmý і йигó, даў пообíдати і Остáфíю, а Остáфíй кáжи до тóго газdý: Прийmý минé, гáздо, на слúжбу, шчобýм стаў на рíк. Газdá му вít-
повíú, кáжи: Шчош, чоловíчи, колíж йа найmýты мáйу; ѹак йа мíркуйу по свóйi робóты, ѹак Boх позвóлит тутý робóту обробльу. А тобí би
багáто, чоловíчи, тráба, ны́би то рахúйу пóдлуг мéни тráба ти заплатýти.
А він кáжи: Ны, йа будú за лíшку стрáви. — Той газdá кáжи: Га, ѹак
хоч, то будь, бо ни вимагáйу на плáту. — Буў він там кóло худóби і по-
магáй ѹак то звíкли шчо робýти, ѹак то съи гospodárка мáйи: Ну, шчо
робýти; стаў ѿже трóха ни такýй сумníй ѹак буў. Али ѿсе собí думáйи:
Гай, Бóжи, ѹакýм йа буў вилíким пáном, тай минé слúхали, шчо ни мож-
булó злычýти, а йа нýнька мýшу слúхати хлóпа, шчо мnyи застаўhий
худóбу завиртáти, кóло пólby обробльáти. I сказáyу нерáз до сéби: Га,
дýкuvati Бóгу, шчо Гóсподъ даў, то ѿсе дóбри, тра й дálы так прий-
máti, шчо Boх дайý, бо йинákши ни мáйи бúti. — Ни задóugíj час напáли
на той край круль йíньшí і збíли йигó тóго царý, шчо він буў комин-
дáтомвоййним, Остáфíй, ѿ нéго, шчо го вíгнаў с краjú. йак го сýльно
збíли друgí королý, він розыслáyу свóйi жоуяйри, по йíнчих краjáx,
шчобý йигó назád найшli і шчобý прийшóu на свойi мísczi до слúжbi,
шчобý той край вíбавиў від нíприйáтильu. I так той круль даў знак,
ѹак го будéти шукáти, то йimý ѹii знак на шíjí вáду, шчо буў ѿ вóй-
nyi поранéний від шáблы; друgíй знак, шчо він буў погánskoi víri
ѹ ménii, шче ѿ mógo tátá, то съи зваў Плакýda і так съи víchristiú ѿ
mógo tátá i зве съи Остáfíj. Йагжиж го найдéти, просыт го шчýro,
шчобý він прийшóu, дýstániti вилíku надгорódu від ménii. — Али дívit
съи Остáfíj однógo véchira, ѹide tri жomnyri, ѹidut sámi na pólbi do
tójí shópi, de віn ѿ газdý slújkit. Віn várav jíx nízháy, шчо vít tógo
царý, шчо віn буў pérshim ménystrom, шчо віn vójnyi úsýúdi vígravaú.
I прийshli tam do négo, сказáli: Сláva Йsýsu Хristý! — A Остáfíj vítpo-
víú: Нá víki слáva Бóгу; тай сказáyу ѹim: дe ви, жomnyri, судá хóditи?
Ей, кáжи, шчо ти знájish, ѹidén жomnyir z них. Ти ѹak bi знаў, za kym
mi хódim, шчо то за чоловík, то наш tátó bуў, той чоловík! Віn dе pí-
shóu, úsýúda vójnu vígraú, віn съи зваў Плакýda, шче ф старógo царý;
потómu съи víchristiú, tihér зве съи Остáfíj. Де віn píshóu, úsýúda
vójnu vígraú; tihér наш молодý цар, сей шчо ѹii, vítpráviú гo, али
шukáyi za cim; kobi гo мож найtý. I багáto gróshii obíczýjii, xtó bi
го найшóu i abí na свойi míszi стаў. — A віn na tótó vítpowíú ѹim, ká-
жи: Шчо ти йигó tak фáliš? Ни májish шчо фálišti. — A вонí stáli úsýí
tri, kážut: Говорí до négo! — A віn káжи: Говору, bo знájuy. Али ѹidén
po nyim zirk, zirk жomnyir, glicz po nyim, maў nísmó, glípnuyu na pi-
cymó, ѹii той samý znak, шчо цýsar назначíu, de віn májii na shíjí.

Тай кáут: Пáни наш, пáни! тáту наш! Ми за тобóў шукáйим, а ти съи нам ни признайш. Ходí, пáчи, бí съи Бóга. Ўклонíли съи ѹиму́, даў він ѹім съи пізнати добра. Той, газдá, слúхайи, што він ѿ нéго служíй, кáжи: Пáни вилíкий, дарўй мины́, што ти буў ѿ мéни за наýмита; яа ни достóйний до тéби відозвáти съи, а ти миные слúхаў, што яа сказáў робítи. Вітпускáй мины́ тотó, што яа тибé застаўйиú і шчобісь миный и звýшиу, вилíкий пáни, абись миный ни побíў, з мóйоў родíноў. А він на то сказáў: Подыкуй Бóгу насампирéд, гáздо, што жийéш на съвítы, што тыи Бог тrimайи на съвítы, так што майиш кавáлок свíй хлы́ба і дыкую тобi, шчес мины́ даў кавáлок хлы́ба, бо бим буў загиб, яак бим буў ии трафиу на тéби; ти си, гáздо, газdúй ѿ бóжий чis, аби съи шче майтку доробиу, а яа собi ѹду ѿ бóжий чis, шчобім на съвítы жиу. I сказáў: Бúтьте здорóви льуди, бо яа ѿже ѹду до свógo. Розы́шлі съи. Прийшóу він до царí, до тóго, котрый го буў нагнаў с свógo крайу́, даў му злóтий иерстынь, свойi рукí на ѹигó, ўбраў го ѿ свойi шáти і сказаў: Вибирáй си зéмльu, аби се ту газдуváu ѿже добра, ныцти ии скáжу, так будéш утрíмувати, яак ѿ мóгос тата утрíмуваў, тылько яа будú пристóлом вýшчи віт тéби. I сказáў: йди, бíй съи Бóга, прóшу тьи, ратýй, яак ти міркúйиш свíй край, по бóжí вóли і з бóжоў сýлоў, шчобіс край і льуди вíратувáu. — Яак він пíшоў, яак вóсько зvíbraў, яак съи кíнуло на тóго напрýятильи, яак зачíйу бýти го, али бóдýвит съи, одéн яи жомnyir на одным крилы́ такíй, што крíпко дíржít вóйну ѿраз з ним, а на друgím крилы́ друgий сáмош такíй, а він трéтий ѿ сиридýны. Яак зачíли бýти, віdbíli край далéко аж за одno мísto дорогé, забíli го на ныц, загорнýu ѿ нéго майткивойнны; ѿвýшшóу він до тóго místa, стаў він трóха на вітпочíвок, зачíла бáяда gráti, ѹиму́ тотó místo зробiло такíй прéзант, збóтий вінéц i дали му на пámnyitku. Він той злóтий вінéц пíриломáu на двóйи, собi лишиу половýnu тóго віnýcy, а друgу, половýnu розломáu і даў одno му жомnyirovi, што на одным крилы́ дýжи вóйну ѿраз з ним провádiu i на друgím крилы́. Типéр тотý съи зvíshlý обá жомnyiri до кúci, ѿже ма-йут вилíку похvalu, жи дыстали по чivtýrii vínycy тóго, ѿже та-кíx шínuýii яi сáржи i жомnyiri пílnýut i шínuýut, што яак дóbre скrúxa. Али тотý обá жомnyiri kájut одéн до друgого: Но, ѿже типéр тómu rík, яак яа ѹýстиком войuváu на пóli kólo плúga. А друgий káжи: Тай яа так. Ну, чий ти яи син, káki, яákójí фamílyi, ѹidéń káжи. — А друgий káжи: Ет, што ти знáиш, яа яи вилíkoyi фamílyi. Míj тáто буў вилíkymвойnnym комíndántom. Али віtták ni знáyu, котрый цар нагнаў мógo tata i він ѹشوў з námi ѿ друgий край, ѹíxалиsmo чириз мóri — а друgий лише слúхайи. — шífar ѿкраў мámu, віttak tato спákali, tay káжи: Прийшлýsmo do водý ménshoyi, malóyi, xtýli нас

попираво́жувати на колόды на дрúгий бік і пітý з на́ми дáлъі: пиривéли однóго хлóпцьи на одéн бік, а дрúгого лиши́ў на дрúгім бóцы, тай та́то йак йіхали по дрúгого, ўчинíли съи сýрид водý, тай воўкі ўзыли́ минé однóго, а на дрúгім бóцы дрúгого хлóпцьи ўзыи́ воўк, тай минé газдá відбíй, тай йа вінька ѿже шáбльоў вуйýйу. А йа, кáжи, йак йис де колý чуў, Остáфíйа син; а він йак буў поганíн, то съи зваў Плакíда. — А дрúгий кáжи: Брати, та то йа Остáфíйа син і минé газдá відбíй від воўка, али ѿ дрúгім силы. Брати, кáжи, ѿжéсмо съи пізнали. — Слóзи йім ѿ очáх поставáли, тай съи пуцьульувáли, а мáма їх принéсла — маркитáнкоў булá — там мýжи жомны́ри хлып, ци шчо, тай кáжи: Дыти мої, та йа вáша мáма. А вонá чула ѿсьу тутý стóрійу, йак вонý балáкали, синý. Тотý до нéйі, жоўны́ри йиншí, ни допускáйут до йíйі синý, бо гадáйут си, жи то такá освойít съи лишé, аби заробýти. Вонý скричíли на жомны́ри: Дáйти пóки! Збалáкали съи: Ну то ви на́ша мáма. Зáраз ѿ сей час дали́ Остáфíйови знáти, Остáфíй прийшóй йáко пан тóйі вóйни, збалáкаў съи з неў, шчо то прáуда йíстинна і зачíйу Остáфíй плáкати, вонá собí, а дыти собí. Кáжи: Но, дъикуватиж Бóгу, шчо хоть пан Бíг нас зvíbráy до кўпи назáд! — Цýсар ѿчу́ тóйи, сказáy йім зробítи вилíкий баль, бáнда йім гра́ла, ру́зьныі напóйі бу́ли й йидзéныи, казáy йім дáти фáйну зéмльу, аби ѿ дóbrem mísци мéшкати йім, і до сéго часу́ потóмство їх ни розыíшло съи. I так: Хто за Бóга ни забувáйи, Бог чоловíка ны́гdi ны́коли ни опускáйи від найбíдны́шчого до найбогатýшчого.

Зап. в маю, 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука Савкового.

Паралелі: Чубинський, Труды. II. Ст. 539—540 і 561—563. — Dr. Bystroń, Historye rzymskie. Ст. 190—201. Ч. 38. — Исторie розм. зъ Рымскихъ. Ст. 460—476. Ч. 38. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 444—451. Ч. 110 і ст. 730. — Етногр. Збірник. Т. III. Ст. 82—103. Ч. 33—36. Т. IX. Ст. 83—84. — P. Dobšinský, Prostonarodnie slovenské povesti. Кн. IV. Ст. 39—42. — Sadok Barącz, Bajki... na Rusi. Ст. 12—14. — Krauss, Sagen u. Märchen der Südslaven. Т. II. Ч. 73. — Романовъ, Бѣлорусскій сборн. Т. III. Ст. 330—334. Т. IV. Ст. 45—46. — Добровольский, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 267—269 і 530—532. — Шапкаревъ, Сборникъ за народ. умотв. Т. IX. Ст. 300. — Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. I. Ст. 161—166. — Шейнъ, Мат. для изуч. съв. зап. края. Т. II. Ст. 159—161. — Archiv f. sl. Philologie. Т. XIX. Ст. 254.

162. Як три брати спали пятьсот лїт.

То бýло ще зза царíя зза Ірода, жи він пересъльдуваў дўж. христийán і биў. Али мнóго льудíй і побíй, мнóго утыкало по съвітах,

а мнóго мýсыло приставáти на ўйнчу вíру, на ўогó, і бошкám съа вýльватым молýли. Али были такі три братыа, жи нýзашчо ни хотыли кланьати съа богам ўогó, ай утыкали гет з міста ўсы три. Выбігли за місто і найшли таку дырú, што вы́била водá і там поўлазíли. А ўидéн вýписаў на таблици, на каміни — бо знаў читáти — у котрый час там поўлазíли. І мали с собóў, як лы́зли тамкова, сывічку за грáйцарь і за штýри грáйцарі хлыбіньá. Як полыгáли, як позасипáли, то спáли доўго, али ни знали кілько: ним съа здавáло, жи раз уснúли. І позбуджали съа, поўставáли, сывічка горít і шче не згоріла, за грáйцарь. І ўім съа здай: Мы ни доўго спáли, кой шче сывічка ни згоріла. І мóйят два до ўиднóго: Іді на місто, може съа ўтихомíрило там, тай кўпиш што ўісти. Воні мали грóші с собóў. Нішóу tot на місто, приходіт, здай му съа, жи знáи домы і склепы, али ўвійшóу до склéпу, бéсьіда не totá што лишй. Выньяў грóші за шчось там платyти, грóші вýхто не хóче брати totы. А то што такé? І мы недáўно пішлý, шче немá бéльше як якіх пять годін, шість, а ту сывіт иначе стоййт. Да́лі ўуш ту ўи христийán бéльши, ни так як тогдá аза Града. Почалý съа пытати, як то, што, мýсыли быти якісь розумнýші лyди, учéны і пішлý до ксындза, ксындз ўзыаў процéсий, хрест, вýшали, ўзыали шче тых двух віттам і ксынц спізнáу на камени, котрый rík і мóвит: То, небожáта, пíдуть сот лыт тому, як вы пíшли! Принеслý ўіх до цéрквы, ксындз высповідаў ўіх, запричастíу і хыбá съа росýпали на мак.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

163. Чому на теплого Николая не можна робити?

A. На теплого Николая (д. 9 мая), то нíби не вроchiste свято, але в полі не годить ся робити.

Одна жінка пішла була щось там копати. Робить, робить, аж так коло полуdnia надходить старий дідусь.

— А що — каже, — жіночко, ти нині робиш?

— Та роблю.

— А якоїж ти за се хочеш заплати?

Вона подивила ся на него тай перелякала ся, пізнала, що то съятий Николай.

— Та що — каже — маю хотіти?

— Чи волиш тут на місці каменем стати, чи волиш двоє дітей кормити?

А тата вже ледво жива зо страху, тай каже:

— Та що, вже ліпше двоє дітей кормити, ніж каменем стати.

— Ну, йди, йди до дому, — каже дідусь, тай щез. А тата жінка тілько що крок поступила, а у неї при грудях дві гадюки. Як зачали її ссати, то вона до доби вмерла.

Етнограф. Збірник. Т. V. Ст. 207.

164. Св. Николай карає жінку, що не шанувала неділі.

Б. Була така жінка захланна, що не шинувала ніякого съвита і пішла раз у неділю колопні брати. Бере вна, бере, аж ту задзвонили в церкві на „Достойно“. Вна сі дивит, а до неї йде старенький дід. Прийшов, став тай дивит сі, нічо не каже, тай уна нічо. Далі він усміхає сі тай каже:

— А що, жіночко, дуже ти пильно з роботов?

А вна каже: — Та що маю дармувати?

А він каже: — Ну, а щож сі тобі за того належит?

А вна нічого не каже. Тоді він до неї:

— Вибирай собі, що волиш: Ци тут зараз каменем стати, ци двоє дітей плекати?

А вна каже: — Та вже волю двоє дітей плекати.

— Добре, най тобі й так буде!

Тай обернув сі тай пішов. А то був съвийгий Николай. Ледво він сі обернув, а тата жінка дивит сі, а їй сі дві гадини причепили до цицьок, тай ссут, так тьигнут, а фостами так бют! Заки дійшла до дому, то гет їй із боків кров текла, такі рани фостами набили. І вже ї сі не повергли аж до смерти.

В Нагуевичах, Дрогобицького пов. від матери Марії зуп. Ів. Франко.

165. Святий Николай і три студенти.

То як ще съвийгий Николай ходив по съвіті, то заїшов був раз на ніч до єдної коршми. А той шинкар то був такий злодій: хто в нього ночував, тө він тоге різав, мнико пакував у бочки і потім варив та пік для інших гостей. То акурат перед тим ішли три студенти до школи і він їх так порізав. А як съвийгий Николай зайшов до тої коршми, то він знов, що сі там діє, тай каже до інших гостей:

— А ну ходіт, подивимо сї до шинкарової комори!

Пішли там, отварюють, а там усюди кров, людські кости, а ще одна бочка повна людського м'ясища. То съвийтий Николай поблагословив тото м'ясо, а з нього зараз сї зробили назад ті три хлопці тай повискали з тої бочки.

Зап. в Дрогобичі від кравця Івана Гутовича Ів. Франко.

Паралелі: В. Гнатюк, Лірники. Ст. 36—37.

166. Съв. Николай і вовк.

Йде раз съв. Миколай, а протів него вовк. Я тебе зім! — каже вовк. — Та як будеш мене їсти? — каже съв. Миколай. От зідж вонди лисого коня. — Хлоп, що пас коні, підслухав ту бесіду, взяв, тей замаслив коневи лисину болотом. Приходить вовк між коні, заглядає — ні, нема лисого коня. Доганяє він съв. Миколая і каже: Я тебе таки зім, бо лисого коня нема! — То зідж білокопитного! — каже съвятий Миколай. — Хлоп знов підслухав ту бесіду, тай погнав коні в болото. Ходить вовк помеже коні, заглядає, котрий кінь білокопитий, таки не знайшов. Доганяє він знов съв. Миколая та каже, що білокопитого коня нема. То зідж самого хлопа — відказує съв. Микола. Приходить вовк до хлопа і каже: Я тебе зім.

— Якже ти будеш мене їсти, коли я ще ні вмивав ся, ні молився, — каже хлоп. — То вмивай ся та моли ся, бо я тебе таки зім, — каже вовк. — Підем хіба в ліс, то росов вмию ся, бачиш що води нема, відказує хлоп. — Прийшли вони в ліс, хлоп муркоче, ніби молит ся, шелестит листем, ніби росов вмиває ся, а тимчасом вирізав доброго бучка. — Ну, вже вмивим ся, каже хлоп, ще би чим втреті ся. — Втри ся моїм запаском, каже вовк і обернув ся фостом до хлопа. — Як не закрутит хлоп фоста на руку, як не зачне бити вовка — аж ребра поломав і пустив. Біжит вовк, втікає, аж здибає він медведя і вепра. Вертайте, каже вовк, бо хлоп ребра поломит вам. Не послухали вовка, пішли просто на хлопа. Хлоп тимчасом розложив вогонь і приткав кобасу. Медвід і вепер стали недалеко огню і дивлять ся, що хлоп робить, а він все кобасу припікає.

Зачув медвід кобасу, то аж слиника му потекла. От хлоп вкраяв кусник кобаси та кинув медведеви. Медвід зів кобасу, облизав ся і пітає хлопа, з чого кобаса робить ся. З вогонь, каже хлоп і показав на вепра. Підійшов медвід до вепра, як тадащне его позаув — від разу

забив. Тепер ходім в ліс по дрова, каже хлоп до медведя. Пішли вони в ліс і надибали дуба, що єго кололи рубачі, та не розкололи. — Пхай оту лаби, каже хлоп до медведя, а я буду клинці забивати. — Запхав медвідь лаби в розколено дуба, а хлоп длубає коло клина. Повибивав хлоп клинці, а медвідь ні рушит ся, так го дуб вхопив. От бачит хлоп, що добре справив ся, взяв тай забив добнею медведя.

Зап. в Заставю, Тернопільського пов. М. Дерлиця.

Паралелі: Аєанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 107—109.

Про те, як вовк не мав ніде щастя, диви: Етногр. Збірник. Т. IV. Ст. 167—169. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 344—348. — Пор. теж ч. 152 цього тому.

167. Съв. Николай опікун звірів.

А. Оден чоловік чув, що съв. о. Николай часом позоляє, а часом не позоляє вовкам людей їсти. Довідавши ся, що съв. Николай на Стрітене має раду з звірами, пішов він у ліс на полянку і сковав ся на дерево. На тій полянці мала ся відбути рада. О півночі надходить съв. Николай з сивов бородов і як свиснув, то всі звірі ся злетіли. Він собі сів на престолі і так каже до медведя: Ти маєш завтра з'їсти Панькового вола; ти, лисе, маєш у Доцьки всі кури поїсти; ти, діку, маєш знищити побережникову кукурудзу; і так даліше, кожому звіреві назначив, що має з'їсти. Вкінци звернув ся до вовка і каже: А ти маєш нині досьвіта з'їсти Процового лисого коня, він пасе ся на сіножаті під лісом. — Проць як то вчув на дереві, аж оставпів. Зліз потихо з дерева, прибіг на пасовиско, тай що робити? Взяв і замастив коневи лисину болотом, а сам виліз на дерево, тай дивит ся, що далі буде. Над ранком надходить вовк, придивляє ся конем, але не бачучи лисого відходит гет. Проць цікавий, що съв. Николай буде другого вечера говорити, спішит знов на вчерашнє місце. Виліз на дерево і чекає. О півночі являє ся съв. Николай і всі звірі здають перед ним справу, що хто весь день робив. Говорив медвідь, лис, дік і т. д., аж приходить і вовк. „Я не з'їв лисого коня — каже він — бо там єго не було“. — „То з'їдж самого Проця! — каже съв. Николай — бо він тебе здурив; він лисину коневи затер болотом і ти не пізнав єсь єго“. — Як се наш Проць учув, аж мало не злетів з дерева. Зліз потихенько, прибіг до дому, оповів то своїм синам і вже ніколи нігде самий не виходив; мусіли єго сини провадити, бо бояв ся, щоби єго вовк не з'їв. Але раз випало весілля у єго брата на другім селі. Братови не міг

Проць відмовити, щоби на весілю не бути, а тут боїт ся вовка, щоби го не з'їв. Надумавши ся старий сідає в скриню, сини заткали го в ній віком, посідали на фіру тай ідуть. Їдут вони, ідуть, аж тут біжить якась баба тай верещить: „Ей, люде добрі, бійті ся Бога, сховайте мене, бо біжить вовк за мною, хоче мя з'їсти!“ Вони борзенько відкрили віко від скрині, кинули бабу до старого, забили віко знов тай ідуть — а вовка нема. Приїхали на весілє, хотути батька свого виймити, підіймають віко, а тут вовк скакіць зі скрині! Дивлять ся до скрині, а там із їх тата лише кости, геть вовк із'їв. Так то вовк перекинувши ся за бабу з'їв свого Проця, котрий був єму призначений. Перед призначенем нігде не сковаєш ся.

Жите і Слово 1894, кн. VI, ст. 356—357, ч. 6.

Паралелі: Zbiór wiad. T. V, 3. Ст. 177. — Зоря, 1887, ст. 115—116. — Етногр. Збірник. Т. II, 3. Ст. 12. — В інших оповіданнях управляє вовками съв. Юрий; пор. Грінченко, Ізъ устъ народа. Ст. 8—10. Паралелі до ріжних мотивів тих оповідань зібрані тамже, ст. 422—424. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 91—93.

168. Як вовк поніс хлопа.

Б. Маў хлоп під лісум вувéс. І йімú так стувкали дўжи. І не міг си рáди дáти і він пішóў стерéчи. І вілїз на дéрево, на таکé висóке. І він слухайі: Тíльку сї звіринý насхудíлу! — „Ти маўіш там йтý, ти маўіш там йтý“ — всім рузкáзуваў съвітій Паўлó. А єдно му вó́куви казáў йтý зісти ёго кунé. Той бурзéньку злїз і пішóў і тóгу кунé казáў загнáти. Тай він вілїз зноў. Тай дрúгу ніч зноў так. Казáў му зісти тóму вó́куви — самому курóву. Той злїз і зноў там казáў загнáти. Прийшлó на трéту ніч: Кáже — „Він маўі баранá“. Той казáў зноў схувáти. Тай пótім прийшлó, юж веcо хувáli, воўк такéй гулóдний — тай повідáйі: „Бóже, Бóже, я такéй гулóдний, трóхи не здохну“, — так воўк. „Вeсo хувáют, замикают, — гóді зісти!“ — А съвітій Паўлó пuvіdáйі: „Вонде той гусподар на дéреві. Маўіш йігó зісти, кули не даў тóгу“. Той хлоп живéньку злїз і ду дóму пішóў.. І повідáйі ду жінки: „Варí пирогí зі самóгу сýра. А пу маслí жéби плáвали цáукum на мýсцї. Бу менé маўі воўк зісти. І запирайте фурт сїни і хáту, бу жéби воўк не влéтіў!“ Він субі сїу на пéцу, — йість. Прихóдит дíд під дvéрі дубувáйі сї. І він казáў ду лїтій пустýти тóгу дíда. І той дíд ду хáти прийшóў і хлопа на плéчі — і пуніс. Тай ю — скінчýла сї.

Зап. від дівчини Мариськи 1897 р., в Угерцях Нез. Городецького пов.
Л. Гнатишак.

Параалелі: Етнограф. Збірник, II, 3, ст. 11. — Чубинський, Труды,
I, ст. 51—52.

169. Съв. Николай і злодії.

Быў йи́ден льу́тер и почу́у, жи Мико́уай та́кий йи велі́кый пáтрон, и маў дуже гро́ший и завіси́у си йóго облýча там, де маў кáсу, и по-відат му: „Ты пátron, жебы-с мі пáтриў на мóйі гро́ши, жебы мі зўо-дýйи не забráли. Бо йа пíду в далéку сторónу, — бо йак повéрну, а зўодýйи мі гро́ши забéрут, то тъя забáйу“. — И вія обýшоў далéко, тот пан, и зўодýйи при́шли и забрали гро́ши. И нé маўнич. И по-вéрнуу съя, пíде, — гро́ший нé йи, забрали зўодýйи. Тогда ўзыаў кый и биў образ съватóго Мико́уáйа, што аж го подéр. Пóтім йак зўодýйи оды́шли в далéку сторónу (бы́ю їх трýох), йак Мико́уай йім съя по-ка́заў. Повідат йім, йак иочувáли на трактийáрни, и съватий Мико́уай при́шоў г ним и повідат йім: „Льу́де, на́што сте забрали тóму льутера-нови гро́ши? Смóтте, йак мýа збиў, што аж мі пóдер оды́нья на мі! Повернійте съя до ньо́го, а йа вам дам вéце гро́ший двá раз“. — И би посóухáли съватóго Мико́уáйа и повернúли съя до тóго, што му забрали гро́ши. И при́шли до ньо́го зо звістъю и повідáйут му: „Чóго-с нам съватóго Мико́уáйа так побиў? Нá ти гро́ши!“ — И оддали му ўсыі гро́ши. Йак му оддали гро́ши, тéпер йім даў хпíю піньázий. Тоўды пíшли преч од ньо́го. А вія сóбі пíшоў и кўпиў сой образ иньший, съватóго Мико́уáйа, и даў си посъватýти и там го поўóжиў, де маў гро́ши, зас. И так шануваў облýча съватóго Мико́уáйа кáждый ден и хóдиў съя молýти г ньому. А тым, стрíтиў на дорóзы їх съватый Мико́уай, што го ўсóухáли, та йім даў гро́ший и: — „Итте, льу́ди, дóмоў спокóйно, вéце зўодýйами нýгда не будéте“. — То йуж дос.

Зап. від Петра Боришóвича в Бóртнім, 1900 р. О. Роздольський.

170. Съв. Николай і циган.

Була собі одна панї тай умерла. А она, здає ся, мала при собі куцого, бо як умерла, то не могли ёї до церкви внести. Як принесли коло церкви, так і мусіли лишити. А жовніри сильні і вооружені ішли в ноchi до церкви і пантрували ёї там, бо она що ноchi ішла до церкви,

але жаден не міг єї впантрувати, бо она всіх пороздерала. Аж одного дня приходить до цісара циган і каже, що він піде ночовати до церкви. А жовняри взяли ся з него съміяти тай кажут: Коли она тамтих сильних і розумних пороздерала, то щож тебе?

Але циган не противив ся, убрав ся по жовнярски і пішов до церкви. В церкві скинув убране і убрав в него слуп, а сам бігає по церкві і кричить до съв. отца Николая: Я батечку, батечку, де я ся подію? — А съв. о. Николай каже: Іди і скованайся за двері.

Пішов циган, скованався за двері і сидить, аж ту виходить з трумни пані — іде просто до слуна пірвала, пірвала шматє, когут запіяв, а она до трумни.

Потому на другий день знов зібралася циган і пішов до церкви, убрав слуп по воянці, а сам бігає по церкві і знов каже до съв. отца Николая: Батечку, батечку, де я ся подію? — А съв. отець Николай каже: Вилізь в баню! — Виліз наш циган тай сидить, аж ту знов виходить пані пірвала, пірвала того, що було на слупі тай шукає цигана. А мале потирчатко бігає тай каже до тої пані: Ген, ген в бани. Зачала наша пані лізти в гору, аж ту кугут кукуріку, а пані до трумни назад. Тоді циган вліз тай пішов до дому. А там так дивуються, що то таке, що єго пані не роздерла.

Ввечер зібралася знов циган і пішов до церкви, знов убрав слуп, а сам бігає по церкві і кричить: Батечку, батечку, де я ся подію? — А съв. отець Николай каже: Іди лязь коло трумни, а вона як буде іти, то кине віком і ти під віком будеш лежати. І научив єго отець Николай, як має робити.

Пішов циган, пані кинула віко від трумни і пішла до церкви, а циган вліз в трумно і чекає, аж пані вийде. А пані пірвала убране зі слуна, пошукала цигана, когут запіяв, а она до трумни приходить, а там циган; тай каже до цигана: Пусти мене.

Циган каже: Або я тебе відси виганяв?

Пусти, пусти мене.

Перехристи ся то пущу.

Коли я не вмію.

То я тебе научу.

Я не хочу, пусти мене.

Перехристи ся то пущу.

Я не умію хрестити ся.

Я тебе научу, роби так як я. Робит циган хрест на собі і каже: В ім'я Отца і Сина і съвятого Духа амінь.

Коли я так не можу казати, каже пані.

То говори за мною каже циган і знов хрестит ся новоленськи.

Пані перехристила ся, циган виліз з трумни тай каже до пані: Ну лізь! — А вона вже не годна лізти. Тоді пішли до церкви, помолилися тай пішли до дому. На другий день пішли до церкви, взяли сълюб і вже жили, аж доки не поумирали.

Зап. в Сапогові в 1882 р. Меланія Ляторовська.

Паралелі: Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. II. Ст. 27—32. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 104—120. — Malý, Báchorky a pověsti nár. T. II. Pohádka o zakleté princezné.

171. Съв. Николай і чудесна скрипка.

Ішов раз убогий чоловік через ліс на друге село, тай йде він, тай йде... аж здібав ся з якимось дідом. Але той дід іде тай грає на скрипочку золоту і з рушнички золотої стріляє пташки. Але той дід, що був его здібав убогий, каже до него: На тобі сесю скрипочку і рушницю! А то був съв. Николай. Той убогий як ся тим утішив та забіг з тої утіхи аж до міста. Як зачав грати, Жиди як зачали гуляти та вприсюди по терни і бодляках, накололи собі ноги доволі. Як вже перестав грати, повели его Жиди до суду, аж его засудили на смерть.

А ще передо смертев, бо мали го вже вішати, просив, щоби поволили ему заграти на скрипку. Тай ему позволили. Він як заграв, пани і всі вчали гуляти, аж патинки погубили. Як вже перестав грати, розповів за що его мають вішати... Як вже они ся довідали, тоді Жидів вивішали, а він пішов до дому.

Зап. в Сапогові, 1883 р. Людмила Ляторовська.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 339—343. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen. Т. II. Ст. 106—111. Т. III. Ст. 185—187. — Пор. теж анальгічне оповідання Наумовича в „Науці“ (в 70-их років) п. н. Гриць Шпачок.

172. Съв. Николай юумом.

Він такій цаўком буў білний на селы, маў хату, а польни маў ныіц, шо сі назівайши, тілько заледво шо знаў до двору сокироў ходіти на роботу. Алеж не маў дытій дбóго і тим ше гірше сі трудиў, як би не знаці йака біда була йому. Нарікаў на свой ў жінку і на Бóга і каяаў: „Десь Панбі льудьом дай, жи воні сі пожэніт і майт дыти, тай дыти виростут і лекши тогді татови ѹ мамі, — а ѿ с тобой ѿже десыт лыт жий і дытій нима...“ — Алеж низадобоўго

Панбі даў межи них дитину. Тымчысом він такій буў мижи лъудьмі, жи йигó лъуди ни лъубіли. Йак сыі дитина ўроділа, то ныігдэ ў свойім силыі кўма до тойі дитини ни знайшоў. Але тымчысом зачый ўти на дру́гє селó, — ідэ ѹакісь дыід дорогоў і питайи йигó, што такій сумний. А він кáжи; „Панбі ми даў гарáзд, у нашім силыі на мéне ўсы лъуди гныўні: — тра ми двойі кумовіў, а ныхтó ни послухай...“ — А той дыід кáжи: „Йак бись такій добра́й буў, то ѹа би ў тёби сам за кўма буў...“ — А він сыі дывіт на тóго дыіда тай рáдо йигó кличে до свойі хáти. І ше куми не мáйи. Але тымчысом війшоў на двір во свойі хáти, ѹде ѹака́сь бáба, а він собі гада́йи: „Тréба тўйу бáбу ўзыти до хáти, то с тим дыідом будут мойі кумове...“ — А то не бáба, 'но тóлько рáда смерть ходила по съвіты. І так поубіцьла сыі йиму бути за куму. А тот дыід, то самож не буў дыід, 'но він буў съватий отéц Николáй. І вібраў ѹіх обóй і даў ѹім тўйу дитинку нести до хресту. Йак же оні принесли до ксында, то звіклы ксындз ма́ло де видáйи, жиби такі лъуди до хресту приходили. І питайи сыі: „Звітки ви, люди?“ — А той дыід повідáйи: „Ми съ цылого съвіта, прийшлисмо до нього ў госьты. А ѹа съватий отéц Николáй, а тóта бáба то йист рáда смерть, жи ныікому не видъома, 'но жи так Бог ѹі даў, жи ѿна раз мусит бути на цылे житый тóму чоловíкови і ті дитині разом зо мной за послугу“. — І той ксындз казаў цéркву утворыти, закликаў дыика і ўхрестили то бідна дитья і кáже: „Ідайт собі ў бóжу дорогоу назад до тóго бідного, погосстыйт го тоў дитинкоў. Што він там мáйи, то приймáйте, бо ѹа знайу йигó нивольу, жи він бідней. Мóже йигó Бог колісь тоў дитинкоў порату́йи...“ — Принесли му тўйу дитину, віддали му ў рóки: — так сыі той чоловíк укýшиў, ѹак би ни знати чим. Погостіў він ѹіх добра, даў ѹім ѹісти і пыти, алеж бо сыі дывіт, шо тýй кумове не хóчат сыі дóugo бáвити ў нього. Новилазíли за стола і подыкували Богу съвітому, тóму бідному зарбникови-чоловíкови і будут сыі росходыти. Алеж смерть забрала сыі, шішлá бóрше, а той съватий отéц Николáй ше трóха затрымаў сыі, — а той тогдá бідний ўповідáйи до съватого: „От, відити — кáжи, — куму́ньцу, ѹак то добра́и ўсым лъудьом, — а ў нас — кáжи — ѹи чоловíк, зайшоў до нашого дворá і згодиў сыі ў нашого пáна за гospóдари. Тож — кáже — ѹіму так Панбіг даў, жи ў нашім силыі жáдин господár ни мóже лыпши стойáти від нéго...“ — А той кум відзивáйи сыі, кáже: „Просыт Бога, то ѹам будé лыпше“. — Забраў сыі той дыід і пішоў собі ўпíять ў дóрогу. І потім так мóже за рíк приходіт той дыід назáд і дывіт сыі на тўйу хáту, — а тóго вже нимá господáри, што буў за кўма йиму, бо він сыі вітам вібраў і пішоў до дворá, там ѿже стаў за гospóдари. Дáлы той дыід аж до тóго дворá приходіт, до йигó хáти. — „Дай Бóже добра́й

вέчир!“ — „Дай Бóже здорóйи! Гóсьты, кúме, до нас!“ — „А ўак вам ту сыі повóдит?“ — „Бóгу дýкувати, мины́ тепéр дóбре вже сыі повóдит“ — так той кум повідáйи бíдний — „но — кáже — жінка мі пíрша ўмérла, а йа сыі ўжепí ў дрúгойоў, з ўотóйоў самóйоў, што ўотут ў хáты іи, бо totá — кáже — жінка, іийі чоловíк буў тутка за гумéного, — то той самíй, што йа вам казáў, жи йíмú так бúло дóбре. Ож то вýдiti, тепéр ми сыі ўбóйи — кáже — поженíли і тóто самé місце минé пан постáвиў на тóго господари, што ўін той чоловíк пéрший буў мóйі жінки, отóйі, што йа тепéр з неў“. — Тогдá сыі розвítáў той сьвитáй отéц Николáй і ўже сыі даў роспíзнати, што він не іи дýдом. I той кум дýвит сыі на нього, кáже жінцы, рéзних прí смáкіў донéсти сьвитóму на вичéру. Алеж той сьвитáй отéц тóж він сáмо так, буў ше живýм на сьвítы с тím ты́лом і шче йíў і пиў. — „А той, тобі кáжу, жінко, мíй кум йíст дýже дóбriй, — а шче кумí йа не вýджу...“ — А той сьвитáй отéц Николáй тогдá ўповідáйи тóму кúмови, кáже: — „Тóйі кумí ны́гdi ны́хтó не мóже вýдity, бо totá кумá, то йíст бóжа робítницы, у нéйі тепéр жниvá: — Нáрíd низгíдливо жíй на сьвítы, то ўонá ѹіх збиráйи зо сьвíta...“ — I тимчýсом мáйut собі сыі росходíti. Алеж той сьвитáй угóдник, він вýдит дóbri, што ти чоловíк лáкомíй, шче с тéбе бúде мáло, і притrýmуйи сыі ў хáты, ци чогó той кум бíдний ў нього ни бúди жыidáti. А той кум тогдá розговорíу сыі тай кáже: „Кúми, ўож то — кáже — вýditi, мины́, Бóгу дýкувати, дóбре ўже тепéр, алеж такóй так ныíkому пемá дóбре ўак тóму нашому пáнови (він ўже хóче бúти пáном, той лайдáka бíдний!...)“ — А сьвитáй Николáй кáже: „Просыт Бóга, кумúньцу, то йí вам будé лýпше“. — Тай пíшóў. Але тимчýсом той пан, — він буў при цýсару за мунýстра — і горко заслáb і помéр, а totá пáны, шо тримáла той скárb, ўже поúдовíla і жýлуи дýжи гírko за нím і кáже: „Деж мины́ дрúгого мýжа такóго дíстáti на сьвítы дóбrogó, ўак він буў?“ — Тимчýсом незадóўgo умérла тómu гумéному жіnка. Похováў юїi, ідé до слúжbi до свójí róbóti і véchir, ўак то зvýklí páncka chélyidína ўсья, tam гумéniy, ўkóman, mýsít iti na dískuzíciyu do pány, — a pány rospovíla týu dískuzíciyu і povídáyi do lýgaija svógo: „Спинí тóго гумéного, завérní go назád do kancélzárii, bo йа ѹimú shosc máyu ўpovísti...“ — Aле тимчýсом гумéniy, pány go poklýkala назád do sébi і povídáyi ѹimú, жi: — „Vi ўdovéц, a йа ўdovícy, — takóy vi, гумényi, tak róbít, жibi mi ўobóii сльub ўzvýli...“ — Tой гумéniy na tóyi nýic ne móжи kazáti, bo vín znáyi, жi vín bуў bídnyi, і ѹakósc bi to tak dóbri búlo, жibi vín i pánom bуў. I nýic, tak с tím slovom výjšoў с tójí kancélzárii. Píšóў do swójí хáty, novéchériú і положíu сыі ў líshko і зачínaíi dýmku dumatí, шчobi

бúло дóбре. Прийшлó на ráно, — казáў съныдáнъи си зготувáти, пíшоў до свóйi робóти. Прийшлó на вéчир, — цылá ўхóта ўигó пíдносят i мýслит, жиби так бúло, а дру́ге собí гадáйи, жи móже онá з ним жýртýй. Прийшóу вéчир, пíшли зноў на тýйу дускузýцийу, -- по лискузýцийi кáже ўимú си зостáвiti ў свóйi канцельáрiй. Пáны totá зноў ўимú говорит: „Пáны гумéний, ци ви ўже собí намнýркували, жибисте си женýли зо мнóйу?“ — А він káже: „Ta най так будé“. — Йак то ў панíу грóшi сут, тай ксындзí бóрзо рóbйт, — i стáло си висыльй. А по съльубi гумéний мýслит: „Шож — кáжи — ѹа будú бíдний робýу? — до свóйi пáны — тре ўобрахýнki рíзныi робýti, а ѹа не ўмíйу писáти..“ — А пáны ўимú káже: „Нe жури си, мiй мúжу дорогíй, за мойi грóшi то ѹа наўчú ѹкá писáти...“ — Сут (борзо?) на трéтий день спровáдила дирéкторi i ўчит свógo мúжа читáти, писáти i так дálыi, — віn ўхóту мáйi, пíльно i борзо ўчит си. Пáны káжи до дирéкторi: „A ўже ўмíйi мiй муж хоць „ийдéн“ написати?“ — А дирéктор вíдвíчáйi до пáны, жи: — „Ща ўигó нýнька ўже наўчíйу вíд дéсýт aж до сто (вже богáто наўчíйу си без день!). I так — káже — дóбре ўчит си, жи móже бýti дóбрим — káже — голоўníм пíсаром“. — А пáны на тóйi вítповíla: „Тажи ѹа з ним съльубu ни бráла, жиби віn ў мéни за пíсари буў, 'но віn ў мéни мýсиг бýti такím пáном, йак тамтóй пíрший чоловíк буў...“ — А віn собí погадáу, йак totó слóво ўчуў: — „Бóжеж мiй, Бóже! Та тамтóй буў пáном, а шче — káже — у цысари буў за мунýстра, — тож мины — káже — трúдно до тóго дíйтý..“ — Алеж тиmчýсом той дóбрый дирéктор буў, жи віn ўигó дóбре ўчиў, ўсього пíсьма i цáлойi прákтики съvíta, rázom go ўсього ўчиў, то бораó булó. Rázom do róku, — йак то ѿповídájut; йак bi зачýjú kámiń gláditi, тобi так ѹidéni do drúgogo zgládiú, жи znaku ni býde (bo си ѿбýdva zítrút), — a Бог na тóйi чоловíka сотворíú, ўимú daў wóльu i rózum, i ѿсь, шо ѿ съvíty ѹi, to віn móže znati, — a tak za пávckí грósh, жиби си дурñiй Йíván ni наўchíj u писáти? — „Táже бо — káже do жénnki do свójí — пáны, жи ѹa шe do róku i мунýstróm býdu...“ — A пáны здихnúla: — „Допoможí Бóже!“ — Залéдво три мéсцыi минаяи, а ѿже той гумéний ve-likim пáном зостáu, ѿже дирékторi vítpráviú, bo віn ѿже rozumnyšiij йак дирékтор, ѿсьi пíсьma znáii, to dálыi тепéر ѿже ne хóche си ѿчýti, 'no прósit свójí пáны, жи віn ѿже ѿсь ѿmíi. Тепér пáны káже do nýógo: „Oш то, Бóyu дýkuvati, ти шче míj lýpshíj муж, йак тамtóy“. — Dírektoři vítprávila, ale sут poľkovaři direktor za slúžbu пánu i za týjú naўku, шо výuchiú пána писáti i читáti, a 'no tílko ni míg go naўchýti, de мунýstérská печýtká си мáii прибýti, — i тógdí zalédvi tak си totó rozíjšlo, жи той direktor za naўku ѿzvý фájní грósh, bo

ўонá йигó годыла на дэсьіт лыт свóго мўжа ўчýти, а він йигó наўчýў за три місцы. — А тымчысом той сьвитый отéц Николáй прихóлит відати, ци сыі добрае кўмови повóдит. А той кум ўже тепéр ды́дичом, добраим пáном, дўже тóго кўма у гóсьтыі приймáйи і дайй ўімú рíзне питьй і рíзне ѹидзéны, а ше чикáйи тóго кўма, жиби він йигó поблагословíў шче лы́пши. ·Ўонý ѹідзýт і пíйт ўобá і пáны з нýми, а дыти собí ўкрéме, і ўсыім добрае, ась сыі мýло подивыti на ўіх добрó. Али сьвитый отéц Николáй ѿважыйи на тóии добрае, жи той, хто мáйи, то ше ў бóльше скóче, тай чекáйи на тýйу гáдку, жиби ѹак розайтý сыі ўже. Аж ту разом ўже за столá повилазýли, а сьвитый отéц Николáй ше ѿчíкуйи, ци ше той пан ни будé чого бажати. А той пан питáйи, кáже: „Дóбре, куму́нъцу, на сьвіты, ўже лы́пше не мóже бýти, — а та-кóй не так ныкóму не добрае, ѹак тóму нашойі пáни пíршому чоловíкови булó, бо він буў за муны́стра..“ — А той сьвитый отéц Николáй від-вічáйи до нього: „Просыт Бóга, то ѹам будé шче лы́пши“. — Тай пíшоў собі, погостýу сыі, з Бóгом у дорóгу. Тымчысом пáны написáла лист до цы́сари, шчо ѹайі чоловíк ше лы́пше ѿмáйи читáти ѹі писáти, ѹак тамтóй пíрший. Цы́сар багáю не мýслиў, — написáў лист до пáны назáд, кáже: „Най прийдé — ка — ѹа го вíслухайу“. — I та пáны доставила тóго пáна свóго аж до цы́сари. Цы́сар йигó прийáу до сéби, погостýли сыі ўобá і дайй ѿмú рíзыны числá. Дайй ѿмú читáти і кáже му писáти, — а пац ўсью ўгóдно рóбит, руки від прáцы на ўсью на-вíкли. Написáў пíсьмо і дўже ўдáтно пíтписáў свойу жíнку, шчо ѿпá йигó па такé добро на сьвіт постáвila. А цы́сар кáже: „Йáкже то ѹи? Ни мóжу знати, шо то значыт „у сьвіт поставити?“ — I питáйи йигó про тýйу марнú рíч, ѹакýм він сьвітом до такóго добра доплýў, — а він повідáйи, той пан, шчо: — „Ўа буў хлоп, такýй бéдний на сьвіты, гéршого від мéне не бúло. Йак нам пíрший раз Пáнбíг даў ми дитíну, жи мойá жíнка мáла, то ѿ нашim силы кўма длы мéне ни бúло...“ — „А хтож тобі буў за кўма?“ — Кáже: „Сьвитый угóдник Николáй“. — „А кумá?“ — Кáже: „Прибраная смерть і то — кáже — сь цылóго сьвіта“. — „А мóже то — кáже — бýти?“ — „А — кáже — най-йасьны́йшый, пáне, ўже ѹ такóй ѹи“. — „То ѹа — кáже, — такýй цар, бес тéлько лыт вóйни ўтрýмуваў, а шем сьвітого отца Николáя на свойim ўóчи не вíдыў! — Но — кáже — тéльком вíдзыў постать йигó намальóвану, то — кáже — ўже дáуні лытá, ѹак він жиў. А шчоби то за спóсіб буў на сьвіты, жиби сьвитый з нéба вíйшóу на зéмльу бéдним льудью кўмити?“ — А він сыі відзiváйи, той пан: „То — кáже — так. Та він буў такýм чоловíком, ѹак і ѹа, — алеж бо — кáже — побáчиў мойу бéдý і зухвалісъ тих льудий, то прийшóу міны кўмити, на чудо показати, шчо мойá дитíна крешчéна через тих льудий мýсит

бúти...“ — Той сыі цыісар відзивáйи і так собі подумáў, жи сьвітому ні тра ныіколи ныічóго говорыti, бо йак Бóга прósит, то сьвіті помоч приносьйт. А 'но тілько думáйи при тýйу негóдну смерть. Кáже: „То ўжéж то моглó бúти, — а йак смерть сыі зближýла — кáже — до селá до вáшойі хáти? Бо смерть йист — кáже — у сьвіты невидъóма, ўона сыі не мóже показáти ныікому...“ — „То — кáже — той світій угóдник totó ўсьо зробíў, жи й смерть прийшлá“. — I тимчýсом берé йигó за муны́стра. I він йи муны́стром, — але сьвітій угóдник приходít до муны́стра. А той муны́стер йигó ўже ўдалекі пізнайі, жи то йигó кум йде до нього. I по слúжбі до вéчира пішли ўóба на цыісáрску палáту і дúже сыі с тим кúмом ráдуйут. I приймíў йигó зноў дúже дóbre, бо булó чим, і тогдí по росхóды той сыі муны́стер шче ускаржyйи до сьвітого отцá Николáйа, жи дóсить му с тим добрóм, жи му дóбре, 'по ўповідáйи, жи такóй ныікому немá так добрóе ў сьвіты, йак царéви. А сьвітій отéц Николáй повідáйи: „Просыт Бóга, кúме, і вам будé лýішe“. — I пішоў собі гет віт тóго муны́стра у путь бóжу. Алéж не задóүгій час той цыісар захорувáў тай умér; алéж йигó жінка тútка на тім пáнстві, тóго муны́стра, сáмож ўмérла. I зостáў сыі ўдовéц муны́стер, а цыісарова ўдовýцьа. Так же цáта муны́стéрия жýлували ўсыі за тим царóм, бо дóбрый буў і гадáйут: „Хтóби міг бúти тепéр за царý?“ — А царýци самá приосúджуji: котрий муны́стер найстáршиj, то той мýсат заступáти цыісáрский ўжонd, а потóму такóй царéм мýсит бúти. А за найстáршого муны́стра повýше ўсьіх тих муны́стріў выхтó не виступáў, 'но той пан (стáршого не було, 'но той пан). I цыісарова забажáла тóго пана найстáршого муны́стра, жи він такóй будé мýсію з нéу съльуб узыти і цыісаром бúти. Пóтім ўже по ўсьому, ўзыли ўобóйи съльуб, царувáли кілька лýт, — ўже сьвітій Николáй не приходíў до цыісари, 'но написаў лист, жиби той цыісар прийхаў до нього на ўобíд. А той лист привіз слугá сьвітого отцá Николáйа на krásnіm коñí i відайі царéви ў рýки. Той цар читáйи той лист і ўповідáйи: „Йа не мóжу там дістáти сыи, бо нé звáйу кулá. Дай мýныі свógo коñý, а ти будéш зáду ѿшоў, а йа будé ѹіхаў...“ — А той слугá вітпovіdáйи на тóйi: „Шож то ви за цár, деж ви то виды́ли, жиби йа вам даў свógo коñý? Такé йа мýшу ѹіхати до свógo угóдника сьвітого“. — А він кáже, цыісар: „То ти пойдеш, а йа не будé знати, кудá до свógo кúма на ўобíд зайхати...“ — А той слугá ўповіdáйи: „Йа будé помáло ѹіхаў, а ви за мнóйу, — али рихtýти си свойі вóйско і козакý, і будéм ѹіхали скóрше“. — Зібраў сыі цыісар, забирáйи сыі і йíде. Прийхаўши до тóго кúма гадáйи: „Де кум тілько ѿзвýме, жиби ѹіх ўсьіх посиўкувáў?“ — Алé прийíздýйт бlíшe, дýўйт сыі: — там немá ныіц, 'но хáта свойіт, а напротиў тóйі хáти дúже гárний сад. Тай той гадáйи

собі: „Шо ж ту буде мой войско робіло, або што той кум, такий убогий, миши може дати?“ — Прийшли такої близько цаўком ўже, як нараз занах удараў зо саду з різных овочіў і квітіў, аз зайшоў занах той до повозу до самога цысаря, ўмну ў рот, — та бо ўмну сі так здайі, жи він сі ўже найшоў. Але сывітій отець Ніколай війшоўши с хаты прибраўші ў дорогіх шатах красно золотым хрестом, і вітаўши свога цысаря кума. А той злазіт с повоза, ўкланыі сі ѹиден другому. Уходзіт ў тый хату, — а ў ті хаты такі широкі палаты зробіли сі, як би тота палац йиго посада, де той цысар мешкаў. І ѹидзены, піцэнны (!) різного, розмайтаго стойіт на столах, а ѿні ўобра сі вітаюць. Той цысар саджайі за стіў, сывітій отець Ніколай і прыпрошайі ѹиго до тих ужыткіў сваіх, што там ѿні, ни так ѹиго самога, але тога ўсьёгого войска ѹиго. Тогді цысар шось не хоче ѹісти аны піти. А тога войско ѹісьть і вай і на тое цысарі фурт уважайі, што то ѿні, — а сывітій отець Ніколай дуже не просьйт тога цысаря, бо ўже відіт, што ў ным гріх павінны. Али цысар по ўобіді вільзів за тога стола і подыкуваў, так як би найшоў сі, і каже до тога сывітія: „Кумунаць, ў што вас буду просіти...“ — А сывітій отець Ніколай повідайі: „У што?“ — Каже: „Подаруйте міны той садок і весь той палац“. — А сывітій отець Ніколай каже: „А шэ гльва вас маля, куме? Таже ви — каже — ту приайдете, але не зараз...“ — А він, той кум, цысар, такої сирово набивайі сі і ўзыў би той палац і той сад, но не знати, ци го дэн буде. Але сывітій отець Ніколай ўже відіт, жи він ўже злосний, што буде сывітія отца Ніколая на сілу браті і с тога сывітія райу ѹиго викидаці... Алеж бо то коло тога райу і коло той домовіни неделёко булó пекло, така рэтыўка, жи там стойала вода ў той рэтыўцы (така кальужы), а ў ті воды побоюно жаб, паскустыя різного. А тогді той цысар повідайі: „А ти міны, куме, негоден відпустыти тога?“ — А той каже: „Ны, аж но смрэти“. — Тогді той цысар крикнуў на свой войско, каже: „Беріт тога кума, тога старушка, і кіньте го ў тый рэтыўку (за той, жи му так добра зробіў!) — Але сывітій отець Ніколай шэ він не віловіў тога, а ўже ѹиго слугі приступіли по ньога самого (по тога цысаря). А той цысар, зараз цысарска одежі вь ньога нікла і зробіў сі на тога кума старушка. А слугі пріпали тай берут тога старушка, — вічосят за місто тога старушка, самога цысаря, гай кідайут ѹиго за той і уорота ў тый рэтыўку, аз заклекотыло за ним. А цысар з рэтыўки візвайі сі: „Кум, кум, кум, кум!“ — а сывітій отець Ніколай стойіт коло рэтыўки на бόцы тай каже: „Будеш кумам там до суда віка ў ті рэтыўцы, там де сі жыбы покрийшоў! Йаж то тобі кумом буў і тобім толькі допоміг с твойі біді війти, а тиж міны сывітому міслиў, жи ни даш у райу бути... А ѿ тебе за

тóйи казáў кíнути у некóльну безóдну, што ти нарíкаў на Бóга, жи ти буў бíдний, а вýшоў йис з бíдی аж на цы́сари, а вý на кóго ни зважыйши напроцы́uko сéби, жи ўже ныхтó бóльше сýли віт тéби ни мáйи, бо ти цы́сар. А Бог найвýший свойím дúхом съватýм йак подуў би на твойі вóйско, тоби тыи рознéсло твóйоў сýлоў аж поцід ўóблаки. Йаж тобí не даў загýнути, а тиж мýслиў, жи мины́ ни дась на съвýты жýти, ў тім съватýм райу пробувáти...“ — Конéц.

Зап. в Серниках, Бобрецького пов. від Василя Серкиза 1900 р. О. Роздольський.

173. Чому не годить ся в гуцульські съята робити.

Був оден чоловíк бíдний тай закликав богача на сорок съветих орати. Через се закликав в съвето орати, бо він не мав свого плуга. Як той газда ворав, то прийшов чоловíк тай каже, шо сего дня є съвето! — Чоловíк відповів, шо: я є бíдний, та мушу в съветце ворати, бо не маю свого плуга. — То не був чоловíк, але съветок. — Він, той съветок, видíйшов тай прийшов до свого старшого съветка, тай каже, шо той бíдний чоловíк на наше съвето ворав і посїєв гелетку пшеници. А старший съветок сказав: Я єму дарую гелетку пшеници і так кождий з тих съветих дарували тому бíдному по гелетці. Бог так дав, шо єму вродило си 40 гелеток пшеници. І крім тої дарованої пшеници, що єму Бог уродив з тої, шо посїєв. — Сказав Бог єму, щоби справив собі плуг. Минув той рíк, дíждав він других 40 съветих, тай зачев знов ворати своєм вже плугом на знов 40 съветих. На то надíйшов той самий съветок та каже: Сего дня съвето! — А той чоловíк відповідає: Хоть би Бог дав, аби так міні і сего року си уродило ек тогід! Так той чоловíк відповів. Съветок видíйшов і прийшов до старшого съветка, тай каже: Той чоловíк на наше съвето воре! — А старший відповідає: Коли він і сего року на наше съвето оре, то я єму дарую рíк хори (хороби). За тим старшим съветцем всі другі съветці дарували єму по рокови хори. Він захорував і хорував 20 років. В 20 років прийшов ангіл божій тай каже до того хороого чоловіка: Ци приймає си тих 20 років, котрі відхорував? Ци приймає си тих других 20 років на цім съвіті відбути, ци на тім съвіті лише годину? — Він собі гадає: Ліпше мені відбути на тім съвіті годину, як тутки 20 років. — Ангіль Божій каже: Ходи суда! А він ще не постих ногов ступити почерез поріг, тай закричав: Ой юй, мені здає си, що вже 40 років, так тутички

горече місце. Тай сказав: Пускіт мене назад на той сьвіт! — Уже пропало, ангіль каже до него. Тобі дарували съветі, бо ти не мав свого плуга. Коли справивесь за пшениції свій плуг, то було не ворати на других 40 съветих. За то ти муку проторпів.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р. від Дмитра Тимофійчука Матвійового О. Галевич.

174. Съяний Валентий.

То раз був такий дохтор, називав сї Валентий. Такий він був з маленьку ладний і добрий і приемний, що всі люде його любили. А як став дохтором, як зачев людьом помагати, то так до нього нарід плив з усього съвіта, як вода в море. Далі йому сї то сприкрило. — Господи — каже — що ті люде так до мене липнут? Піду я гет від них на пустиню, сховаю сї тай буду сї молити. — Пішов він на пустиню, але де там! Люде за ним і там його найшли. Де він сї повернув, люде все за ним, все до нього липнут. То він тогди зачев сї молити до Бога: Господи, дай міні таку слабість страшну, щоби ~~її~~ ті люде гет від мене відшибли! — Пан Біг довго не слухав тої молитви, але далі розгніяв сї на нього тай зіслав на нього тоту слабість. Як він зачев сї метати, синіти, шіну точити, землю під собов бити, то всі люде гет від нього повідбігали. А він за кару жив у тій слабости сто літ. І вже потому просив Бога, щоби му дав перед смертью хоць здалека увидіти людське лице, але Пан Біг го не вислухав. А як мав умирати, то таку муку мав при смерти, що на сежень під собою землю вибив і руки собі по кікти скусав. А за то Пан Біг по смерти взев го до неба.

Житі і Слово, 1894, II, ст. 186, ч. 17.

175. Про Геновефу.

Геновефа булá побóжноў крульовоў. Дарувáла альмúжни бідним, бідних варатóувала, цнотливо собі жýла. Али йійі круль йіхаў на вóйну і лишіў йі міныстра йáко застéмца на свóй місци, щоби ўважíу праўдіво нат крульовоў. Він ни услúхаў крульи, хотыў йі на блуднú дорóгу звистý. Онá на то ни позвóлила. Жýла собі побóжно і тужýла за свóйім чоловíком, як найлýпший тато нат свóйоў найлýпшоў дитýноў. Ни моглá забúти за нéго ниустáнні і нýч і день і што мінúти, щоби го ще вýдýла, свóго чоловíка, бо ни знати, що съи з ним стáни

на вóйны. І зáуши просýла Бóга і с плачéм го вíзира. На тотó мі-
ны́стir крúлы што зробíў? Віліку нисправidлівість, мýжи нýми до-
дáў нипráуду, жи ни по прáуды жíла і круль даў вíру і го услúхаў
і усудíу свойú жíнку ўлásну на смерть нивíнни ѹак прийхаў з вóйни.
Вíписаў ѿі вíчний дéкрет на смерть, стáла вонá настрашна: за нивíнь-
ныссть, што сисé ѿи такóго, шобý ѿа пішлá мáрни сь съвіта, што
ў тьиготы хóджу, шобý ѿа ѿче ѵ дрúгу дúшу стрáтила віт свógo
ўлásнога чоловíка нивíнне. І зачíла плáкати. Йíйі чоловíк віддаў свойú
жонú на смерть нивíнне кáтам, шобý ѿі вíвили за місто і стрáтили.
Вонá ѿиша дорóгоў і молýла сьи Бóгу. Йшла чýриз вóду мóстом, кý-
нула свíй персътынъ з рукí ү вóду і сказáла так: Цнотлівом жíла, се
овои съльубnий персътынъ, шобý ныхто ѹинъчий ни ѿзыў на свойú рúку,
бо ѿа ѹинъшого чоловíка ни знáйу, лишé свógo мýжа. І бíгло писý
в задú нéйі. І круль так приказáў, што ѹак ѿі забýйт, абы принéсли на
знак óчи і сérци з ѿигó ѡлásнойі жíнки. Вíйшли ѿже на той пльац,
зачíла вонá своїх слúгіў просýти: Подарўти мины житьй, мойі пані
слúги, ѿа за вас будú Бóга просýти; ѿважайти на тутú дúшу, абы мáрни
ни загýнула, што ү тьиготы ѿа хóджу с тоў душéў, шобý ѿі ни стрá-
тили нивíнни, бо ѿа нивíнни засуджéна. А тата душý ѿ тýлько ны-
чóго ныкóму нивíнна. — Сказáў кат крульові: Йак ти сьи повéрниш до
дóму, нас цар пíбíе, знишчит фамільйу нашу, ну што с тóго будé?
Типéр казáў принéсти очи і сérци, вítки озмéм? — Вонá ѿім вítповіла:
Мáйити писý, ѿбýйти, принисéти му очи ѿ сérце на знак, він ни бúди
сьи докóньувати, чий онó ѿи; бо ѿа нивíнни засуджéна, а ѿа пíдú на
пúшчу ү лýсí, будú за вас Бóга просýти ѿ за сéби, абысти мáли лáску
бóжу і много лýт. І ѿзыли ѿі, пустýли ѿі. Пішлá она на пúшчу ү лýсí,
ни за дóугий час мáла ү лýсы дитíну, ни мáла самá сьи чим занéсти,
аны тутú дитíну, лиш ѿклýкла, занéсла сьи молýтвоў від Гóспода
Бóга. Пан Бíг ѿі услúхаў молýтву, приступiла ольníцы з лýса, с пúшчí
і пликáла тутú дитíну крульовойі чýриз цýлýй час. Ўчíла пáцьиru
тутú дитíну і totá ольníцы ни вítступáла від нéйі раз на зáуши.
І так бúла там чýриз сым лýт. Прийхаў круль з вóйни, спráвиў ви-
лиki польóваньи, пíшоў сáми ү той лýс пульувáти, де вонá на пúшчи
булá. Стáли лáвоў жомnýri і ѿсы слúги, мýныстри і сам круль тráфиў
на свойú жíнку. Заглýнуў ольníцу, ольníцы ѿтыкla до крульовойі
і тиснúла сьи до нéйі ѹак найзвичайнýша ѹагнýцы. Круль пúстиў сьи
стрíльти, она сказáла: Ни стрíльй. — А він сказáў: Ўсьáки дихáníй
хвалít Гóспода. — А вонá кáжи: І ѿа го хвалý, так ѹак ти. — Малá дитína
кричíла: Мáмо, ѿа сьи бóйу, бо то дýкий муж, — та што булá вýхо-
вана дитíна з мáмоў своёў на пúшчи. — А він кáжи: Вíйди до мéни.
А вонá кáжи: Йа ѿи нагла, ни мóжу вýйти. — Той даў ѿі свойú убранý

круль ўзыиў йі на пойазд з дитиноў і ольницы йшла ўраз з ними, бо Ган Біг даў на цуд божий, щоби си прауда споуніла. Йак ўвійшля до палачу свого крульєского, що вона там прубувала йакис час, зіхали си госьти, рибаки принесли рибу, того дні злапали, кухар зачіу пороти рибу туту, а ѿті рибі той самий сегнет, що крульова кінула ѿ воду, йак йшла на страцені. Типер сказала: Ну, мій мужу, сей персьтинь, що йа брала сльуб ѿ ним, ныкому йа ни винна, лише своому мужови. Йа йаким йшла на страцені, то кінула ѿ воду, типер Госпотор даў, що назад до мені прийшоу по прауды. Круль ѿ той час зачіу плакати, ѹак ѿздру на перстини пітпис: Геновефа. І ѿсім слугам потиклі сліози, що така нисправидливість на ньу зробила си. Али вона ни могла жадної потрави йісти, только йидни корінкі і ни задоўгий час ѿмерла. Ольници коло неї стояала, ривала, доки йі ни ѿзили с палачу крульєского і на гробі пукла ольници, ныгде си ні ѿступала, бо Бог показаў цуд божий. Дитинаж призвичайила си йісти потрави і прийшла до себи, на свій потраву, ѹак звікли. І жила дальший час.

Зап. 1897 р. в Коропці, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. IX. Ст. 58. — Геновефа, найкрасша и найжалобнійша повесть изъ старинныхъ вѣкѣвъ. Коломыя, 1894. Ст. 1—123.

176. Съв. Пятниця.

Пятночка або Пятниця — се така жінка худа та страшна, люта та остра, що нічим її не умолиш та не перепросиш. Вона ходить по сьвіті, по містах та по селах і дивить ся по хатах, чи всі люде сьвяткують її сьвяту великомодну пятночку. Одну жінчину застала Пятночка при нецках тай почала питати: А ти що робиш у сьвяту пятночку? — А щож? Чи не видиш? Тісто мішу! — Пятночка не сказала ні слова, спустила очі в землю, забралась тай вийшла. Жіночі руки тим часом задеревіли в тісті. — Другу жінчину стрітила Пятночка при рубаню дров та в неї здерла шкіру і розверла по тину на сьміх цілому селу.

Зоря, 1883, ст. 201: Весняні звичаї, обряди та віровання на Русі, Д. Лепкого.

Паралелі: Афанасьевъ, Народ. рус. лѣгенды. Ст. 47. — Порів. відповідні устуши в духовних стихах: Чтенія Общ. Ист. и Древностей,

III, ч. 9, ст. 210, 221 і 224. — Терещенко, Бытъ рус. народа, VI, ст. 56. — Сахаровъ, Сказанія рус. народа, II, ст. 97—101. — Снегиревъ, Простонар. рус. праздники, I, ст. 188—189. — Маякъ, 1843, ст. 7 і 1844. — Вѣстникъ Геогр. Общ. 1853, кн. 3, ст. 5. — Полтав. Губерн. Вѣдомости, 1845, ч. 24. — Абевега русскихъ сувѣрій. Ст. 275. — Чубинський, Труды, I, ст. 217, II, ст. 432. — Грінченко, Изъ устъ народа. Ст. 39 і 194—195. — Харьковскій Сборникъ, VIII, ст. 264. — Кіев. Старина, 1885, 11, ст. 186—187; 1887, 11, ст. 415. — Этногр. Обозрѣніе, 1895, XXV, ст. 147. — Рудацький, Твори. Т. II. Ст. 223—225 і 256. — Federowski, Lud bialoruski. Т. I, Ст. 138—139.

177. Про сьв. Варвару.

А єдні дівці Ѻт що сї трафіло, — сама повідала: „Сиджу — каже на печі, пізно вночі, нахта сї съвітит на кόмині, я прыиду, прыиду, — а вже всі спаля. Прыйду — каже — і сама не знаю, ци я съи забула, ци що мені сї стаło — каже — ѹто я не памятала. А то булó якось у дві неділі по різдві — не годит сї прыйсти, а я сиджу, кунію під кужільницев. Аж тý мені — каже — в очох потэмніло, завернуло голому, — я сї хочу хрестыти, а мені вам до губи ѹтось лізэ — чую: волохате. Тыфу! щезній бідо! Хочу сї — каже — хрестыти — ані руки не звёду. А тото якось волохате до горла сї пхáе. Уже мені — каже — духу не стаё. Я так аж зомліла. Потому казали люди, ѹто то нічо, лишé съвітá Варвáра свій палець у горло і встреміла; уже була би задушіла, але якось Господь Бог сї змілував. Що-то? дівчина, та ще дурна була.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 88.

178. Християнство на Руси.

Йак Ісус Христос маў дванацет рóкіў, пішоў Ісус Христос і панна Марія і Осіф на праўнік до Йиусалімской цérкви, котру сам Господ Бог уформуваў и постáвиў, збудуваў. На тот праўнік з рўжних стóрін нарóды прышли, съвашченнікі и съвітска старшина и размайіты панóве. Йак съа праўнік кіньчиў, панна Марія ўзыала съа з Осіфом, вышли с церкви, Ісус Христос зостаў размаўляти з духóunoу старшиноў, так же съа му ўсы чудували разумові його, бо што они му задали, він ўім отпóві и натпóві, а што він ўім задаў, то они тóму не могли зрозуміти. З грецкого краіу было там бара дуже нарóду, бо Греція бліско, тай позерайт на Ісуса Хrista и уважайт його размову

зо старшиноў, бо грэцкій край быў освічэны ньайльіше нат фшыткы краі, то были лъуде фчёны. Так моўльята грэцкій народ мэдже сабоў, же то нэ-йист чоловік тóто дýтъя, як іншы лъуде, бо то малолытній, не маў кóли съя наўчыти ў школах, а він бі́шце знáи, як ўсы старшины: — о, то він бúде Спаситељом нашым, бо то йист Бог, не чоловік. Так сой Грэци розмаўляли и зараз го увіріли за Спаситеља. И до нього съя моліли. И зачали рўжны віры приставаці Грэцам до ю́х вызнáнья правослаўнога, — и Тўркы приставаляці г Грэцам, до спасительнога вызнáнья. Так Тўрок ю́х бárзо зачаў забивати (Христийáніў, Грэціў), жéбы в Исуса Хрыста не віріли, лем стáрой віры жебы съя тримáли. Але жáден Христыйан не отсту́піў од Исуса Хрыста, сто раз бі́шце набожéнство отпраўляли. Тўрок за нýма (Христийанáми) вóйско посылаў, жебы Христийаніў ѹімáли, приводіли до турéцких т्यáшкых мук. Так пótім Грэци съя змовіли: — „Йист ту край сам ф собы мэдже рíкамы вавилоњскыма, там підеме, там будéме спокійны, не будéме належаці до жаднога монархы, там будéме сáмы свóйі і там будéме Бóга хваліти, чтыти и просыти о благодáть ѹого“. — Ны́чноў годіноў выбрали съя Грэци зо свóго краіу до Вавилоњскога. Пришли там меджи рíкы вавилоњскы, свóйі органы пририхтували до гра́нья на вéрбах, — бо были три вéрбы разом як три пálцы. Зачали цéркоў будувати. Тўрок съя довідаў, де Грэци сут, што фтéкли, — післаў за нýма вóйско свой. Турéцке вóйско на рíкы вавилоњскы прýшю ў нóчи, — што ўімáли христийáніў, то забрали до турéцкой зéмлі, на мúкы. А што фтéкли, то съя розбігли Грэци на дві ча́сти: ѹйдна част пішла до Ханааныї (до Ханааньскога краіу), а дру́га част прýшла до Галыції. До Галыції прýшли два бискúпы, до лы́са нат скáлу, де съя тéпер називáй сéло Скальник (с Польян до Мысова, а з Мысова до Кутіў або до Скальника, так бlíско, мíлья зéмлі бúде до Скальника). Йáден бíскup повідат: „Іа ту зостáну“ — а дру́гій бíскup повідат: „Іа пíду дáле“. Так йáден зостаў ў лы́си нат скáлу, то йист ф Скальнику, а дру́гій пішоў до Мольдáвы. Там мольдаўскій бíскup твéрдше трýмаў к правослаўніу як галыцкій, бо мольдаўскій бíскup так віру установіў, жебы Христийáны Жидáми съя трефніли, жебы Хрестийанóви Жид на голу лáўку не сый, жебы му лáўку не стрéфніў, Хрестийанóви, жебы Хрестийаны г Мольдáві мáли дошчéчки тáкы піт-ставати, як бы Жид хотыў сыйти на лáўку; а ў Галыції зостаў лагідный и милосéрдны, не нарýшаў пácіў ó-нич. Ў лы́си нат скáлу трéцкій бíскup кáзаў съяці дуба, з голу́зьба оплести тымчасóуне помешкáнья. Бíскup кáзаў христийáном выйти на гору на ѹаку йаліцу, ци дагде не бúде відно міста даўгого. Хрестийан вышоў на йаліцу и відніў містóчко, кótre съя збое Берéаў, а бі́шце відне не было міста

нійакого г віснацётім рóцы і по рождэстві Ісус Хрыста. Так пішли ўсы до тóго містóчка, — што бўде г місьты і што ўім трéба, то сой кўпльят. Пішли до міста Березо́ва, покуپіли сой, што было г місьты, и по-вернули назад до лы́са нат скáлу. Йак ідут, бліско стъятого дуба, — на дубовім пньáку стойіт пáны из дит্যáтком на руках, а зáр҃а велика по лы́си наўокóло. Бýскун съя застанóвиў зо свойіма льўдми, а тóта пáны вóлат до тих льўдий, до тих христійаніў: „Не бóйте съя, христійаны, пристúpte го-мі, йа ўізdem Мáтер Бóжа, кóтрам за вáми ту при-была“. — Тóуди бýскун пристúпиў зо свойім народом и маў набожéньство перед Мáткоў Бóжоў при тім пньáку дубоўім. И зáраз стаўльали цéркоў Грéци, — так стаўльали, жéбы быў óутарь на тім пньáку; а Мáтка Бóжа стойала зáусе на тім пньáку, покиль аж óугарь не зрихтували (зробíли). И так ѿи бýскун зо свойіма христійанамі поставиў до оутáри (с пньáка до оутáри) и так ѿист та сáма Мáтка Бóска, кóтра от віснатцетого рóка по рождэстві прибыла г бýскунови правослаўному.

Грецкы правослаўны розмножіли съя по цылі Галыційі, — а ту было сáме погáньство на цылу Шльшчу, на цылу Галыційу. Зачáли съя збиткувати нат христійанамі погáньски народы, — так допустіў Бог на погáніў хорóбу смертёўну, кóтра съя называт кыхáнь, — бо до тóго часу нíхто на съвіты не кыхаў. Де кóтрый зáчаў пóган кыхáти, аны крóка з місьца не зробиў: — там гméраў, де зáчаў кыхáти. А кріль называў съя Володíмір и маў бáбку Олéну. Промовіла бáбка до крілья, свóго ўнúка: „Унúку мій, йа чўйу, же христійаны на тóту хорóбу не гмераўют и не кыхаўют. Выберь ты триох мýдрых пáніў и пішли ѹіх до Кракóва до христіянського бýскұпа, жебы він свóго Бóга блáгаў о перемінья кáры смертельной“. — Тоты трíйи пíсланы пáнове (пíсланцы) пішли до Кракóва, — акýрат трафіли до грéцкой цéркви на слúжбу бóжу, кóтру отпраўляў сам бýскун. Они там были бес слúжбу бóжу, — ѹім то съя барз сподобаło правослаўне набожéньство Выйшоў бýскун с цéркви, — панóве приступіли г бýскунови, опо-віли му, о што сут пíсланы от крілья Володíмíра. Кріль Володíмір отрýмаў приймну отпóвід от бýскұпа христіянського: Коли мáйи бýскун прибыти до Лýтвы — бо так бýскун пóвіў, — аж мýсит напéред писáти по хрестійанах, же зо свойіма хрестійанамі пíде Бóга благáти. Кріль Володíмір и ўсýй народ погáньский перестрашённый кáроў смертёўноў, ѹáкий міг, та съя пхаў, ѹшоў напéред бýскұпа, — але ѹі тóуды, кой ѹшли напрóтыў бýскұпа, то кыхáли и гмерáли по дорóзы. Зýшли съя з бýскúпом недалéко Лýтвы. Бýскун стаў зо свойім народом и бе-сыдўйи до свойіх христійаніў: „Мóї христійане, ту мі стáйте оутáрик, пíд гóлым нéбом, бо ту бўду блáгаў милостивого мойóго Бóга“. — Кріль Володíмір прósит бýскұпа, жебы до ѹого міста пíшоў зо свойім Бóгом, —

біскуп так отпóвіў: „Крільу, не ѹіздес гóден тóго, жебы йа прýїшоў до твóгого міста зо свóйім Бóгом, бо го не вíриш. Йак го бúдеш вíриў, мóго Бóга, то він сам с тóбоў бúде мéшкаў“. — Христiйáне поставiли оутárik, пан біскуп зачáу отпраўляти набожéньство. Кріль зо свóйоў фамéлыійоў и найвысши панóве и йиднорáли и з вóйском опстуцили наўокóло оутáре. Йіден йиднорал закýхаў, — біскуп почуў, поздорóу-каў му: „Бóже дай здоўóулья!“ — и йиднорал зóстаў здрóю. И біўшe погáньскóго нарóда, што кыхáли, а біскуп чуў, ѹім здорóукаў, — кáждый зóстаў здрóю. Зáрас съа бóске чúдо обiавáло перед погáньством от христiйаньской вíры. Біскуп пíшоў назад до Krakóua, кріль до Лíтвы. Володíмір кріль мóвит до свóйой бáбкы: „Бáбко мóйя, ѹа бим грéцко-православiйу прýїаў, але съа монáрхiй бóй...“ — Бáбка бесьi-дýй до ўнúка: „Ўнúку мiй, выдай рóсказ коменда́нтым ѹак до вíйны и росставiте вóйска ростъагнёны наўокóло бúрку, так шчобы ѹіх не вíдно было. А монárхiй ўшítкых запrosíte до нас на úчту и при роз-мóвах монархiчных одбзвеш съа и ты, жебыс хотыў стáру вíру поньза-хáти, а правослаўну приiáти. Но, ѹак ти позвóльята одráзу, то дóбрі, а ѹак тъа бúдут на свóйi вíры намаўльяти, покáжеш вытьагнúти фáну на бúрку червéну, — коменда́нты бúдут видыti червéну фáну, же на téбе зле, та бúдут фшítкы вóйска масырувати до бúрку“. — Монархóве съа зайхáли до Лíтвы до крілья Володíмíра. По гостiйнi была роз-мóва монархiчна, и кріль Володíмір промóвиў до фсых монárхiй: „Мóйi браты (браткóве), ѹа бым хотыў стáру вíру зоставiти, а ѹашу приiáти. Йáку бы вы мi казáли?“ — Жидiўский царь намаўльята на свóйу на сáмыi пíред: — „Мóйя ѹист вíра чýста, мýсит быти ўшítко чýсте, жéбы не былонич трéфne“. — „А што-ж ты ужываш? — зъвiдýй съа Володíмір. — Ўсьо ужывам, тýлько солонiинu (свíньске миáсо) ныйт“ — жидiўский кріль так повíдат. Кріль повíдат: „Што ньайлýпше миáсо, тóго не ужываш, — то ѹа тákой вíры не хóчу“. — Турéцкий кріль намаўльята на свóйу вíру: — „Мóйя вíра не трéфна, фшítко ужывáме“ — Тýрок повíдат. — „А што пíйте? — пытат съа Володíмíр. Тýрок по-вíдат: „Фшítко пíйме, фшítкы трúнкы, тýлько вíна ныйт“. — Володí-мíр отпóвіў: „Што найлыпшиi трúнок, то го Тýркы не ужывáйут. То ѹак тákой вíры не хóчу“. — Володíмíр кáзаў адитантóви вытьагнúти червéну фáну на бúрку, — ѹак видыli йиднорáли червéну фáну на бúрку, зáраз масырували до бúрку, же на крíлья зле. Тóты монархóве, ѹак зобачили вóйско, ѹак идэ на ны, прóсъят Володímír: „Брате, ѹаку хóчеш вíру, тákу сой прýймий, лем нас жíвых вы́пусьть“. — „Так мi было повíсти одráзу. Йа прýйму вíру грéцко-правослаўно-кафтоличéску“. Тай монархóве пíшли кáждый до свóго. Володímír запíзываў правослаў-

ных съвашченнікіў, крэстиў ся сам на сáмый пéред съ цы́лоў фамé-
лы́йоў, а потім вóйско, потім фшáткы льўди ф цы́лім кра́йу свóйім.

Йазíкы были два, х Пільщи и ў Галыції, пільскій и рўскій.
Рўскы съвашченнікы отпраўляли по рўскы, а пільскы по пільскы.
Але кой тóтом йуж забыў, ф кóтрім рóку одлучíли ся, тóто бы ф кнý-
гах нашоў, — як быў тот рымскій óтэц Григорій. А писала ся фсьа
віра спасітельна правослаўна до Йирузаліму. Была пáньска рáда, шльá-
хта пáньска умовіли ся и ухвалили, ажéбы от простóго нарóду зо съва-
тáми oddýlítі ся. — „Підéме до Рýму, будéме римскóго вітца про-
сíти и од Йирузаліму ся одорвéме, хпишéме ся до Рýму, та рýмскій
óтэц нас прýйме“. — Пришла шльáхта до Рýму до папéжа Григорія, —
бо ф тот час тот быў рýмским вітцом, хлоп Сардіњак Григорій, котróму
сáма корўна ф цéркви за двéрми на голóву сýла. Бо як рýмскій
óтэц гмер, так ся кардина́лы молíли и фінфулáти, арцибискúпы, кáждый
длья сéбе, жибы на нього корўна сýла. За три місцáці молíли як
гўó-дне так и ў-ночи, а корўна на пристóлы. А хлоп ўшоў з ора́нья
коло цéркви, знаў, набожéньство стóйт ѹнднорáльны як гўó-дне так
и ў-ночи, — ўстúпиў до цéркви. Съвашченнікіў было пóюно, пóуна
цéрквоў, — нé-маў дe кльакнúти. Пішоў за двéрі, за двéрми кльáкнуў,
поклониў ся, — а корўна с пристóла хлóпа на голóўу. Кардина́лы
и ўсьа духóуна старшина скочíли за двéрі хлóпа забýти. Сýла бóска
выдéрла го з іх сíлы, з іх рук, и фтыкаў с цéркви Григорій х пустe
пóле, де были кóпы сýна, жи ся загréбe до сýна и там го не наайдут.
А не обзíраў од великóго стрáху та не знаў, што ѹист за ним. А за
ним корўна летыла и фсьа старшина духóуна. Пришли до кóпы сýна,
волáйут на Григорія съватýми словáми, жéбы вы́шоў с кóпы сýна,
жéбы ся нe бóйаў. Григорій с кóпы сýна вы́шоў, — корўна му сýла
на голóўу. Припровадíли го кардина́лы до цéркви, посыватíли на
римскóго вітца. — Отже за тóго римскóго вітца шльáхта одлучíла
ся от простóго нарóду, а тákym способом, — як просíли панóве рим-
скóго вітца, жéбы ѹіх oddýliu от простóго нарóду, жéбы ма́ли съвáта
шérше, як прóстый народ, а рýмскій óтэц ѹім так отпóвіў, як вíдýiў,
же блúдъят: „Як хочéте ся oddýlítі od простóго нарódu зо съва-
тáми, та кўpte же вóску на тákы двí съвíчки, жéбы ся съвítili до
робка, ѹídnай вагы, віск з ѹídnай фóрмы и кнóты так сáмо. Йídnу
съвíчу окстíme на йирузалíмку, а дру́гу на рýмку. Та, кóтра ся
скóре зосьвítit, тóты бúдуть пéршы съвáта“. — Но знаў, же ся разом
зосьвítят, же не бúдё ружníця х правослаўiй. — Так панóве зробíli
съвíчки при рýмскім вітци, як кáзаў рýмскій óтэц. Рýмскій óтэц
съвíчки óкстиў, занéсли до оўтáре и панóве зыднали ѹidnógo слúгу,
Сардіњáка, жéбы рýмску съвíчу фтéraў кáждый ден три раз: рано

и х полудне и г вечір. Зосьвітила съа рымска на десъат дни перед йирузалімскою, скоре, — так тоуды панове до римскаго вітца о право одылья віры правослайной. Рымскій отец знаў, же блудят, але слово не касуваў. — „Га, но, кой-сте так зробили (а они дали слугови десъат дукатіў ў злотыі, и таким способом востали одылены за десъат дукатіў, котры дали слугови, жебы рымску сывічку фтераў), то достанете фшытко на хпіў. Вашим съвашченником не буде съа вільно женити, ў ризах ѹуж не будут ходити, лем ў орнатах, на хпіў будут коротши от правослайных и кошулі и цыліе убраяна, што до набоженства, буде на хпіў уйате. Отпраульяти им не буде вільно по польски, бо ѹуж не будете мати свої костёлы, лем латиньски, та будете по латиньски отпраульяти. Кстіги вам не буде вільно только з воды, — бо съвітый отец Николай пустіў с себе міро на цылій съвіт, але для самой православії“.

И так воставала віра до тёпер, польска и правослаўна. А тёпер зас паньска рада православійу скасувала, обернула до сізмы. Але православія ѹуж іист напастувана четверты раз от паньской рады, а зайде йи Бог навертаў и потвёрджаў, — и тёпер мame надыіу ў Бóзы, же він своіу спасительну и боску віру правослайну не даст затратити, бо йи Бог уформуваў и апостоліў нау чаў, як йи майут вызнавати и заховувати, бо ѹи сам Бог дорого заплатиў своїм бóством, даў за нью, за правослайну віру тьло боске и кроў принайдорожшу и душу и житьа на кресті спасительном. Так правослайна віра греко кафтолическайа востаіи ѿ ѹидны цыны с принайсьцілайшим сакраментом. Так Бог ѹи старший як панове и боский росказ першый як паньска рада; як Бог уформуваў православійу, так она мусит востати аж до остатнього дне, страшного суду. И нехай съа божа волья дайи — конец.

Зап. від Ілії Федака, 74-літнього старушка, в Полянах, Корснянського пов. 1900 р. О. Роздольський.

179. Коли московський цар став християнином?

І москевский царь таکій дайно Богу не вірю. Як стаў раз до войны з якымось другым, али то на мажу повісти, бо ни знайу с котрым, дось так го збиў, жи му ни зистало цауком бльше воська, як за ригимент. И він стаў, ѹуж ни знайи, што робити. Али вийшоу сам царь на двір і покаваў му съа на небі хрест, ѹуж так Бог даў, иначе нема. И він ѿзвав, пришивай жоўніріам хресты, куждому і собі. И за-

раз звойувáў. Віт тогдý так твérdo ўвéриў ѿ Сýса Христá і днëсь трýmat так твérdo, жýбы рýбу нávítъ ни йíó ѿ понедýльок áni ѿ пýатицьу, а горóх перебýрат, aby не бýло дадé червакá, бо то йи tákíй порзne, хóцьбы червачóк быў. Він мáйи тверdú вíру і захóвуйи пíст тверdó.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбíрського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

180. Про київську лавру.

Там в Росiї є вилики таке місто Київ і там є найвища на цíлýй сýвіт церква і називаєцí Лавра, бо той майстир, що її поставив, називав сї Лавро. Той майстир мав ще однанціть братів і всї були такими майстрами як він; а він був дужи побожним і як мав ставити ту церкву, то три дни поставив і молив сї і просив Бога, щоби поміг їму виставити церкву таку, що ще нігде німа такої.

І взяли сї всї двананціть братів ставити церкву і що за день поставили, то за нíч тоувійшло в землю. Молодші брати дивували сї с того, але найстарший від нїк казав. Ставили вони так двананціть років і що поставили, то всьо ввійшло в землю. Аж нарештї каже Лавро: „Доста, братя, треба вже нам завиршити“.

Тей взяли і завиршили, як має бути гет, дали конулу, хрест і всьо, тей скінчили ставити. Тей всї дивували сї, що то є того буди. Аж ту зачала церква з зимлї виходити так, як входила і що почí вийшла трохи. І так за однанціть почíв вийшла вся, же сї люди здивували; така висока, що нех Бог боронит. Тей люди тоді поміркували тей кажут: „Ага! видиш як то Бог зробив, то церква так в землю входила, щоб виставити ї таку високу, бо інакше нїди би такої ні виставив“. А ті майстри зараз повмирали, тілько наймолодчий зістав сї і пішов сїбі в сýвіт. А тих поховали всїх в пещерах під тею церквою, кожному дали труну і так повідкриваних поставили разом, бо вони съяті зістали. Минуло щось однанціть лїт, аж той наймолодчий брат почув, що буди вмирати вже тей пішов просто до Київа в ті пещери, тей став обходити своїх братів і заглядати до них, аж прийшов до найстаршого Лавра тей кажи: „Посунь сї, брате, нех ляжу коли тебе“. І той вмерлий брат посунув сї, а той лїг коли него, али ні мав ще де ѓдної ноги положити то поставив ї на другій свої ногі так, що зігнув куліно. І там так воно є всьо і до нинї, всї лижать як живі, звичайно съяті люди.

Зап. від Андруха Горобця на Рудї, Каменецького пов. 1900 р. А. Веретельник.

Паралелі: Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 119—122.

181. Про съятих козаків.

Колись дужи а дужи дамно були такі хлопи козаки, що сї воювали за нашу віру с поганинами. А ті козаки були в тім краю, де ти-пер москаль панує, бо ше тоді москаїв ні було, тілько така поганьска порода, Татари чи Турки були і ті козаки вічно в ними били сї за нашу віру. Али поки козаки намнятали на Бога, то їм добре йшло, али де никотрі тяжко согрішили і Бог іх покарав, що їх погань та побила і вони вже ні мали такої сили, то тоді погодили сї с поганами і вже Іден другого ні зачинав. І зараз ті Татари стали паношити сї і з них зробили сї ті Москалі, що ниціє, то вони походяг с тих Татарів. І вже як вони сї, ті Москалі, добре роспаношили, тоді пішли бити сї с козаками. І побили всіх, тілько щось тристо тікло, бо вони були побожні, те їм Пан-Біг помог втічи до нашого краю, тей тут дє ти-пер кузня, був ліс і вони сковали сї в тім лісі, бо як вони з вітамти тікали, то па перед них ішов ангил і показував їм дорогу, куди мають іти. Али як вони до нас втікли, то їх ніхто ні видів і ні знат, аж то було за панщини. В тім лісі був сибі коваль з жінкою і мав свою кузню. А їдного разу було їму так прийшло, що ні мав ані раз що робити і пух в голоду. І їдного дня пішов він лісом, щоб здибати яке сило та шоб роботи дістати. Іде він так лісом, іде, аж здибає ці з старим дідусем. А то був съятий Петро, тей кажи до коваля: „А що ти, ковалю, за роботою йдеш шукати?“ — „Таже так“, — кажи коваль. — „Ну то я тибі дам роботу, ходи зі мною“, — кажи дід, і вони гобидва пішли. — Ішли вони тей ішли, аж прийшли у велику гущавину, тей дід кажи до кovalя: „Знаєш ти що, нібоже? Тут у тій гущавині під зимлею є козаки, що тікли від Москаля і вони мають коні і їм ті коні треба підкувати, то будиш їх кувати, бо вони вже будуть виходити з зимлі, бо пани вже дужи сї збиткують над хлопами, то ті козаки будуть панів бити за хлопів і скасують панщину. Тілько мусиш мині присягнути, що того нікому ні скажиш, що я тибі казав. — І коваль присягнув тей дід махнув перед ним рукою і він осліп, тей дід їго повів. Як привів під землю, то знов махнув рукою перед ковалем і він зобачив, що є під зимлею, а там повно коний стоят при жолобах і їдят сено, а на кожному коневи сидит і спіт козак, а скрізь тихо, хоч бери тей мак сї. І дід кажи до коваля: „Бириж, нібожи, тей підковуй коні, тілько по тихо, щоб котрий козак ні збудив сї“. — Тей коваль взяв, тей став кувати і як покував всі коні, то ще мав їдного і як того кував, то якось торкнув лікtem їдного козака і той збудив сї, злапав за шаблю тей крикнув: „Вже час?“ — А дід обізвав сї: „Ні ще, спи, спи, я тибі

скажу коли". І козак знов заснув. Тей як скінчив коваль кувати то дід дав їму доста гроша і зробив їго знов сліпим тей вивів на той сьвіт і коваль сибі пішов до дому. А той дід, съватий Петро, був гатаманом тих козаків, бо їх гатамана Москалі забили, а за те, що вони були побожні, то съватий Петро став їх гатаманом. Тей як прийшов коваль до дому, дав жінці гроші, али ни хтів сказати, де їх взяв. А баба має такий довгий язик, що пішла до сила і похвалила сї, що її чоловік заробив десь силу гроший. Тей довідав сї о тім дідич тей приклікав коваля тей кажи: „Скажи, гундути, десь взяв тілько гроший, бо ті на смерть забю, як ни скажиш!“ — А коваль зізнав, що панови ни вилица річ то зробити, взяв тей сказав всьо, як з ним було, на їго гріх. Тей пан, як то почув, поїхав зарас до всіх панів і їм росказав те. Тей пани сї таки того налякали, бо перестали сї збиткувати над хлопами і потім скасували зі страху панщину. А по панщині знов приснив сї тому ковалеви съватий Петро і сказав, що ше як би коли пани збитковали сї над хлопами, то таки козаки вийдуть і всіх їх позабивають. І ше колись колись так можи бути, бо пани знов зачинают сї збиткувати над хлопами...

Зап. в Сільци Беніковім, 1900 р. від Михайла Біліка, Андрій Веретельник.

Паралелі: Фед'кович, Твори. Т. I. Ст. 440. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 182—194. — Zbiór wiadomości. Т. V, 3, ст. 215. Т. XIII, 3, ст. 35—36, ч. 3, ст. 37, ч. 7.

182. Костел у Підкамінню.

Той, знайти, пудóвний косьцьол ф Піткамньину, то його рас дытьки хтыли завалити. І кілька їх взыйло дужи огромний камінь ф повітьи і несло. Аш нараз заційав когут і вони позникиали, а камінь фпав на земльу. Йа сама навіть виділа ф Піткамньину той камінь. Він йи зарас коло косьцьола. На ным навіть знати пазурі і пальци дытьків.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Кучирової Ганусі О. Деревянка.

183. Хрести перемінені на шибениці.

Єдна мама мала трох синів, фáйних, як ляльочкі. Рослій воній, як на дріжджах, а мама дéкувала Бóгови, що бúде мала на старість потіху і підпóру. Що днé давала вона ялмúжну дідам і все молýла сї за них пéред образом Сýса Христá; той вóбраз стояв на стіні, напротів

дверій. Нараз едпóго дныи помéрли всі три синій наглоу смéртеў. Бідна мáма не знала, що си робіти. Вона так все давала дідам, давала „на бóже“, молýла сї пéред тим образом, що стоїт на стéні, — а Пáмбіг так тéжко покараáв ёй. І вона в безпáміти вобернúла той образ лицем до стéні. Від тóго чыйсу вже нýди не молýла сї. Раз якось зайшóв до неї дід. Вона нíчого му не дáла і росповіла, чому дідам нíкóли не дасьть нíчого тай показáла обéрнений образ. — „Анú, відверні го“, сказáв дід. — Она відвернúла і аж стріслá сї: Цíлій образ був чóрний, як і пérше (бо то був образ мілятинський), але вже не було на нїм трох хрестів, лиш три шýбениці. — „Твоїх синів мáли до двáцetъ штирóх рóків повéсити“, сказáв дід.

Зап. в Сороках, Бучацького пов. О. Назарук.

184. Чудотворний образ.

Був цудовий образ вбраний в злóту сукінку. А йиден побирижник то злóто вобшкróбав і пішов до дому. І йimu зарас покрутило руки, а злóта сукінка на вóобразы наново відросла.

Зап. від Сирватки, в Будзанові, Теребовельського пов. О. Деревянка.

185. Чудотворна фíгура.

В йиднýм силі була фíгура Матки Боскойі і на ны шо року від-
ростало волосы і тики слýзови. Кажут, жи як хо був слабий на вочи
і помастив собі тими слýзовами вочи, то го зарас вочи пíристанут бо-
льіти. А йидна паны маля песика, жи його такош вочи болыли. Вона
рас пішла до тойі фíгури і помастила псови вочи слýзовами. Тай пес
зарас здох, а слýзови пíристали вже тичи і волосы більши ни росло.
Йакі то пани дурнý, тай шче робльйт лъудьюм шкоду!

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Кучиравої Ганусї О. Деревянка.

Паралелі: Zamarski, Podania i bašni ludu w Mazowszu. Ст. 172, ч. 3.

186. Милятинський Христос.

Йидéн пан пойіхаў до Тýрцейї, щоби си купýти добéрних штири
коны. І ходíў по ярмарку і до свóго подобáнни коний ни найшóў.

І прийшоў ў йиден дыім, у турецкий, пчобі пириночувати і зобачиць пан, што за дверми стойіт дитина, а ты дитині зуйзаны руки. А той пан то буў біздытний і туту дитину хтыю купіти собі. І питай Туркі, звітки tota дитини ўзыла сьи. А Турки вітповідали, што вона з'явіла сьи. І питай пан Туркі, шчоби за ньву хтыли. А Турки казали, шчобі клаў на вагу дитину і грóші, шчобі грóші толькі заважили, што і tota дитини. А пан собі поміслиў, што він толькі грóши ни майи, то нима што і класти. А як лых пан спáти, то му сьи приспіло, шчобі клаў толы грóші, што кóло сéби майи. Як пан постáвиў грóші, то же йиму сьи багато й лишило. І ўзыу дитину на поїзд і поїхаў до польского крайу. Як приїхаў до Мільятина, як штири коні стáли, то фíрман ни міг далі і заемити. А той пан сам ни знаў, што сьи з ним дыїи. І ўпросиў сьи ў йидного газдя, шчобі приїміу газда до стодóли ночувати. Як пан льиг і накриў сьи плашчém і дитину постáвиў кóло сéби, шчоб з ним спáла. Стaу пан ў ноchi, а дитина нат пánom стойіт, а пан постáвиў дитину, аби зноў спáла. Ўстау пан рано, а дитина зноў стойіт. І хтыли рано туту дитину постáвити на поїзд, шчобі йіхала с пánom. І туту дитину ни міг выхтó рúшити з місьци. І аш тогдя ўздріли, што то ѿи цуд бóжий. Стодóлу розыбрали, а на тым місци поставили кóсьцюл і змальували вітар, Пана Бóга Мільятиньского. Як рослó волосьи Сусови Христóви, а льуди їшли і потроха ножицьми ўстрігали, а хто буў тéиний, то сьи тим волосим піткуруваў і провиджíу, проздрíу. А йидна паны маля пéсика і той пéсик отимнýу, а онá тим волосим піткурила і віттогдя як волоси затвéрдло, то ныкому сьи ни дасьть ўтьйти і до нýни.

Зап. в цвітни 1897, від Тимка Гринишіного в Пужниках, Бучацького пов.

187. Чудо съв. Івана.

То вýби чоловік був Поляк, а жінка була Русинка, в Полявцях здай ми сьи. Приходит чоловік з вобісцьци до хати, тей повідай до жінки: „Траба нині вівцьу різати. — А вона каже до него: Як жи нині будеш вівцьу різав, коли нині чеснойі глави сýкноглавеній. — А він сьи взлостив і сказав до неї зухвально: То твой съвіто — ни мой. Халнув кóсу с кілкá, злацав вівцьу міжи ноги, шарнув вівцьу попід шийу, вівцьци впада і він впав; з вівцьци кров іде спіт шийі, а йиму з носа і з писка. Вибігай жінка с хати, чельть, наростили крику, гравту, на той крик позбігали сьи сосыди, ратуют його, тріснут його, ого — вже ни годин сьи дочутити. Пойшали до дохтора — дохторі ни помогли нýчо”.

Такої му съи став вже конець. А типер в тім силі віт товди*) ще ліпши, чеснайі глави съкноглавеній шануйут йак пирит тим, ным съи мав той цут стати.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від мами О. Деревянка.

188. Звідки взяла ся чайка?

Раз напали Татаре на наше село, попалили все, що тілько було, позабивали хрещений люд, а що могли, забрали з собою. Забили тоді й чоловіка одної молодої жінки, а голову його закопали в лозах над Дністром. Та не знає лише, де поділи туловище. Тому то молода жінка перевернула ся в чайку і полетіла сіножатами та лугами понад Дністер шукати туловища свого чоловіка. Але й до нинішнього дня не може найти своєї страти, літає понад могилу, де закопана голова, та кигиче із тяжкого жалю.

Зоря, 1885, ст. 130: Людові віровання про птахи, Д. Лепкого.

Паралелі: Чубинський, Труды, I, ст. 62.

189. Звідки взяло ся волове очко?

Маленька та птичка зробила ся з дітіни, що дуже любила свого рідного батька. Давно, дуже давно тому, напали на село Татаре, спалили хату, а людій позабивали. Убили батька дітіни, туловище вергли на вигін, а голову закопали десь під корчі. Тому то волове очко скаче по під корчі, придивляє ся добре всюди шукаючи голови батька, щоби її там, де туловище, закопати у землю. Але до сего дня якось не може відшукати своєї страти, колись однакож найде голову батька, похоронить її і стане чоловіком.

Зоря, 1885, ст. 129—130: Людові віровання про птахи, Д. Лепкого

190. Звідки взяла ся тополя?

Дівчина полюбила козака, волоцюгу, без хати і роду. Ходила до него о півночи, як мати заснула, над ріку, та довго-довго гуторила під

*) Се „в“ що ймо чути.

вербою; деколи й зазоріло, а дівчина з козаком ще обіймала ся. Та от козак поїхав у цюхід, лишив дівчину у селі саму, з тогою та жалем у серцю. Що днія бігала дівчина на недалекий горбок за село, ставала на него та роздивляла ся навколо, чи не надіздить козак. Але козака як не було, так і нема, а дівчина бігає та видивляє карі очі, проливає слози, мати-ж воркотить, сварить та нарікає, що не берє ся до роботи. Якось раз дівчина під самий вечір знов пішла визирати любого і мати, що вернула з поля змучена і струджена, не заставши дочки в домі, озлобила ся та закляла словами: щобись уже і не вернула більше — і дівчина як стояла, виросла на горбі високою тополею.

Зоря, 1895, ст. 33: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого.

191. Звідки взяв ся барвінок?

Коли Турки і Татари воювали нашу землю, напали вони тогди на одно село та витяли в пень всіх людей. Лише один парібок і дівчина скочили ся до ліса. Однак і їх знайшли бісурмани; парібка зарізали, а дівку задушили. З парібочої крові виріс барвінок у лісі, а губами дівчини поплила чиста вода.

Зоря, 1895, ст. 53: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого.

192. Пйотровіна, Щепановский і король Болеслав.

За Кракоўом йист сёло Неполуміцы. Быў там ф-тім сёльі, паньшчину не робиў, часом з ласки пана дашто післало робити. Йіден раз того кмечья сын пішоў на віз (гній) везти задармо. Храбрая не быў дома, лем храбіна. Паньшчары гній намітували на вóзы, — х полуднє храбіна съя высцала, вишла на двір ф-ті кошулі, што маля на льто, тákа рідонька, што йі бýло вýдно медіунік. А тот кмеч'ю сын призéрат съя, вýдит — йи, — а ёшче быў паріком, імено му было Пётро — тот Пётро до паньшчарі бесыдуй: „Ой, жебы мі тóта пана раз дала, тобым, йі тóты коні и кованый віз даруваў“. — Коні були красны, пані храбіна тóто чула: — „Пётрусь!“ — „Слухам“. — „Пóд леkeў!“ — Прйшоў Пётро, закликала го до покойу, дала му йісти и пiti, арбáты: — „Пётрусь, што йис там бесыдúваў до робітнікіў?“ — „Ей,нич...“ — „Але побідж, пе ганьб съя, бо йа чула, як йис бесыдúваў“. —

Та кой паны́ храбіна чула, та ўж дос“. — „А даш коны́ и віз?“ — „Дам“. — „Но, ід коны́ запрівад до маштальни, а віз до возарны і сам прид гу мі“. — И храбіна з ним спала раз. Мій Пётро ни йде доміў, лем съя забаўлят коло паньшчыари тай сыміхі робит, чекат на храбйого, як храбіа буде йіхаў доміў. Тай ўж г вечір храбіа съя везе, а Пётро сый сой на лавочку, кади храбіа буде съя ўйуз. Постліній сой попід очы и кривит съя, же плаче. Храбіа познаў Пётра, же значнога господаря сын, — звідуйи съя храбіа: „А што-ж тобі, сыну? же плачеш“. — „Прошу пана храбйого, яа ту возиў гній без ден и три купкы-м не дойуз на загін, та мі паны храбіна заперла коны и віз, жем три купкы не дойуз“. — „О, што та паны зробіла! Што въязначнайшому газдови таку ганьбу зробіла“. — „Ой, пане храбіо, яабым волыў, жебы быў ѹим ішче и три дни возиў, лем жебы была паны гнес зо ѿноў так не зробіла. То мі барз жаль“. — Храбіа заволаў на слугій: „Идте му зараз выпровадіти коны и віз и заприаште коны, въай ид доміў“. Тот сой сый Пётро на віз, — паны храбіна вышла г ньюму и кусьцінъкы го по гамбі ўдарыла, як бы жартом: — „О, ты драбе, як ѹис няа вырихтуваў...“ — Пётро повідат: „А яа добре вырихтуваў“.

Тот храбіа маў стаў з рыбами и при стаўі саджаўку, де были самы великы рибы, під рахунком. Мій Пётро ходиў ў ночи на тóты рыбы. Прийшоў ў ночи к саджаўцы з міхом, — великий шчупак вышоў на трáву, трáву пасті, а лішка прішла на рыбы. Лішка шчупака за ѹйдну шчёку, шчупак лішку за другу шчёку, и так съя обойи потыгáйут: шчупак тъагне лішку до вóды, лішка шчупака од вóды. Пётро тóто гуопкаў до міха, ѿзваў на хырбет и доміў. Дома сой ѿзваў цыпы (што съя німа молотит), мітлу и решето, так як на паньске паньшчыари брали, кой ѹшли пану молотити, и йде до Кракова на замык, бо там кріль мешкаў, Больислаў. Прийшоў на першу вárту, — вárта съя звідуйи: „Чього идеш до крілья?“ — „Треба мі“. — „Но, то ид!“ — Прийшоў на другу вárту, — пустіў го вárтник; прийшоў на трéтьу вárту, — вárтник съя звідуйи: „Чього идеш до крілья?“ — „Лем так“. — „А як не пoviш, то тъа не пушчу“. — Пётро с хырбете міх зняў, розуйазаў и фказуйи козакови, што быў на вárты: — а лішка шчупаком съя натыгат. — „Но, ид, але наперед присяж передо ѿноў, же съя зо ѿноў подарунком от крілья на хпію подылиш“. — Пётро присяг, же му хпію подаруйи, што му кріль даст. Прийшоў Пётро до крільовой салі, — кріль ма госьты. Аш кріль пробесыдываў до Пётра: „Што-ж ти потрібуйиш, хлопку?“ — „А, прошу покорны найасьнышого пана крілья, ѹшоў ѹим на паньске молотити ѹщи до дна коло храбйого стаўу, та ѹим гинтаке нашоў на трáви ѹсадиў ѹим до міха, та ніхто

не мόже зна́ти, йáке то ѹист“. — А кріль бесыдўи до Пётра: „Та фкаж-ле, йáке-с прйньус, йáке то ѹуде“. — Пётро тóто з міха высыпаў сéред покóйу: — тóто съя натыгат, лíшка тóргат шчупáка, шчúпак лíшку, — стáла съя велика забáюа и крільбви и гóстым. Кріль кáзаў Пётра адитантóви запровадыти до ѹиднóго покóйу и дáти му ѹисти дос и пýти и дугáну и цигáріў, огњá, фáйкы, нъай ѹист, што хóче, нъай пий, ты́uko хóче. А тóто съя натыгат по покóйу. Кріль бесыдўи до адитанта: „Ид-ле съя тóго Пётра запытай, што він жáдат за тóту ѹуты́ху?“ — Пíшоў адítант: — „Пётре, найасьны́йший кріль мéне до téбëе пíслаў, абыс мі пóвіў, што бúдеш жáдаў за тóту штúку, што-с так крілья и гóстий уты́шиў?“ — Пётро повíдат адитантóви: „Йанич бíўше не жáдам, лем сто пáлиц“. — „Бíй съя Бóга, што бесыдўиши?“ — „А йа повíдам, же бíўше нич не хóчу, лем сто пáлиц“. — Пришоў адítант, крільбви тóто повíдат, же Пётро нич не хóче, лем сто пáлиц. А кріль съя звідўи адитанта: „А йак увáжаш, йáкий ма рóзум?“ — „Так съя здáйи, же мáйи дóбрый рóзум“. — А ѻд-ле го зáклич го мí“. — Пíшоў адítант: — „Под, Пётре, к крільбви, бо тъя жáдат“. — Пришоў Пётро, а кріль Пётра закликаў до ишóго покóйу на сéкрет. — „Мíй козáный, пóвідž ты мі, длья чóго ты жáдаш сто пáлиц?“ — „Нъай-ясьны́йший пáне, бо йа мáйу спíльнýка, што-м му присыгаў, же му хpíў подару́йу, бо нъя не хóтыў пустýти инáкше“. — „А пóзнаш ты го?“ — „Пóзнам, бо йа съя дóбрí на нъóго призéraў, жéбы-м го пó-знаў“. — Кріль кáзаў му пíти там де быў, до покóйу и кріль бесыдўи до свóйіх пánіў, жебы го шльахтýчом зробыти, ўкорунувáти на шльахтýча. — „Йа ту мам дóбра г Венгльовіцах, та Пётрови пода-ру́йу зóўсýм“. — Тай панóве пíшли до гербóвой канцельярий, выпи-сáти му герб шльахéтныи, и ѻдут панóве корунувáти Пётра на шльах-тýча. Идут ф тых скíрњаў (што барз скрýпльят), Пётро съя нáйiў и нáпиў, пíлья столíка óпер съя и зáспаў, — а панóве йак йáши, скри-пайúчи скíрњами, тай съя збúдиў Пётро. И так съя рúшиў, так пéр...ў. Пóкiй быў проферауáный запахáми, бздíна съя змíшала в запáхом, та бárже чýти смróду. Панóве повонхáли (почúли смróду): — „А фе, фе! Не мóжна, ве мóжна, жебы быў шльахtýчом тákýи непорiádnyi! Йакóго смródu нарóbiў!“ — Панóве съя с тóго покóйу вернúли, ѻдут наzад, — а кріль тákже йшоў, с панáми съя стрýтиў на коритáри. Зъвідўи съя кріль: „Ta без мéне-сте корунувáли Пётра?“ — Панóве повідáйут: „Не мóжна го корунувáти на шльахtýча, бо барз непорiádnyi. Мы там гвóшли, він съя пíдняваў с кréслá, — так въ нъóго ры́кло, великым смródom, што не мóжна г нъому приступýти...“ — Кріль бесыдўи до пáníў: „О, верните съя, верните, нъай и йа съя перекónам“. — При-хóдит и кріль с панáми к Петróви: — но, чýти йáшче. Кріль повíдат:

„А што-ж йис, Пётре, зробиў, же панóве от тва фтыкали с твóйоу корунáциёу? Же-с смрóду наробиў! — „Нъайасьны́шыи крльу, та панóве за то фтыкали? А ѿа мусыў, бо ѿа до тéпер быў хлóпом, а вíдывій ѹим, же нъа и́дут корунувати на шльахтýча, та ѹим фстаў и хлóпство м з голóвы пустvу ў долину, бо ѹуж бúду шльахтýчом“. — Тóуды панóве руками трíсли: — „Бráво! бráво! мóже быти шльахтýчом!“ — Крль му тóты добра хрáпсы, што маў крль, Петróви запíсаў и назваў тóто сéло крль Пийтровіце пóдлуг ѹóго имéна. Пётро дóстаў добра хрáпсы на вíчны чáсы и на свóйи потóмство. И Пётро съа ожéниў ф тíм палáцу, тай пíй маў дыти зо жéноў, — а до сповíди хóдиў до Кракóуа, тот Пийтровíна, до пíльскóго бискúпа. Йак гméraў Пийтровíна, запíсаў свóйi добра бискупóvi, абы зостало то раз на зáўсе бискupiшиноў. И бискup то отrimúваў.

Крль Болýслаў быў рíцыр великий, бо д্যáблом нарабльяў, — быў великий чужолóжник. Вíдывій и́дну пáвшу малолытнью, дванасто-лытнью, сподобала му съа, пíслаў козáкіу, жибы ѹи зымáли и ѹóму привéли, — и тóту пани́сьсу дванастолытнью згваутúваў. Бискup Станы́слаў съа довíдаў, — даў побликаáциíу выдрукувати на крлья, и сам бискup поблыкаáциíу поприльíпляў по нарóжных каменіцах. Крль ѹак съа довíдаў, отпóвів бискupóvi: „Ты до Петróвиц нé машнич, што ти Петровíна лíшиў. Петровíце мóй!“. — Бискup напíсаў до москиўскóго цárja. Москиўский царь присúдиў бискupóvi, ѹак му Петровíна лишиў дестамéнтны. А крль Болýслаў отпíсаў до москиўского цárja, же він тóму не вíрит, же му Петровíна, бискupóvi, запíсаў. — „Тóуды бúду вíриў, же му запíсаў, ѹак при мóйiх очах бúде му запíсываў“, — бискupóvi Станы́славóvi. Рýский царь отпíсаў до бискupа Станы́слáва, ѹáкый ѹист спíр ў той спáрві: — же тóуды бúде вíриў тым запíсам, ѹак при ѹóго очах Петровíна бúде запíсываў бискupóvi. Бискup Станы́слаў ровбслаў ф свóйiм окréнту кракóуским по хрестiянам, жибы съа зышли с процесийáми, с крижáми. Зышли съа і бискupóvi, — бискup во свóйiма льúдми пíшоў с процесийоў до Пийтровіц, на грíб Пийтровíны, што ѹуж съiм рóкіу, ѹак быў похováный. Там маў набожéньство бискup на ѹóго грóбі и запúкаў пáльцом бискup до трúны: — „Пётре, Пётре, фстан мi на съвідéцтво, бо збрóцнáрь отбéрат мi твóйi добра, же не вíдывій, ѹак ѹис мi запíсываў“. — Пётро з грóбу ўстаў, кáзаў си вынéсти кréсло, стóлик, пáшir, атрамент, пéро, — бискup му то даў ўшítко. Й пíшё Петровíна пíлья крлья, — бо и крль там — и даў бискupóvi до рук; а дрúгий запíс г москиўскóго цárja, бо там право йшло. И бискup зáўсе выграў Петровíце.

Тóуды крль розгнýваў съа на бискupа, бесыдúйи до лiйтнáнта: „Вóзмiй сой дéйят войáкіу озбрóйных и ид гльáдай бискupа по ко-

стёлах, — дё го на́йдеш, там жебы-с го зараз шабльоў пору́баў!“ — Лéйтнант пíшоў з войакáми до замку. Прийшоў лéйтнант до першóго костéла під замык, кóтрый съя назýват „на Скаўцы“. Бíскуп стаў до слúжбы бóжой, — лéйтнант вытъаг шáблъу, выгнаў шáблъоў рубáти биску́па при оутáри. Тай рúка зостáла ў гóру, рúкоў лéйтнант не рúшиў. Лéйтнант Бóга блáгаў, жебы му Бог дару́ваў, а биску́па не бúде обра́жаў. Рúку му Пáнбíг спúстиў; лéйтнант пíшоў с костéла на замык до крíлья и повíдат: „Йист при оутári, слúжит слúжбу бóжу. Вítаг ѹим шáблъу, хотыў ѹим рубáти, — рúкоў ѹим не рúшиў. Прóсиў ѹим Бóга, жебы мі Бог у рúцы даў рух, та биску́па не бúду обра́жаў, — так мі Бог рúку пúстиў и ѿ тах прýшоў“. — Крíль зобраў съя, ўзыаў пáлаш, пíшоў до костéла на Скаўку, прилéтыў та бискупóви та оутарóви з вытъагненоў шáблъоў, зачаў рубáти биску́па. Што оттъаў з биску́па, то на́зад прýшло и приро́сло, — а бíскup отпра́ульят. Но́тім крíль крýкнуў на вóйско: „Йáкий кавáлец одотну, тákый бéрте и с костéла ви-мítýте!“ — Крíль рúбаў на кавáльцы, авойáци кавáльцы з биску́па ровносили поза кóсьцьцу. Ф тім разы злеты́ди съя незнаймы птáхи вели́кы, — тóты птáхы кáждый браў до дзvúба кавáлеца кíла з биску́па и нýс перед оутаром и прило́жиў, откíль бы́ло. Фшítко съя зросло, и бíскup слúжбу бóжу дослúжиў и зараз гнер при оутáри.

Тоўды крíль Больýслаў з'увáжаў, же съватóго пору́баў, — так пíшоў с Кракóуа крíль Больýслаў, што никто яé знаў, де съя крíль пóдышоў, — а він пíшоў до моски́уского цáриа. Гвóшоў до цисáрской кúхны, учýниў съя нýмым и там за три рокы ф цисáрскі кúхни выслугúваў, начýнья мыў, воду нóсиў, замітаў; а до сповídi хóдиў до йиднóго ксыйндза до католицкого (пíльскóго). А тот час трýий крíльбóве выдали вóйну моски́ускому царýowi: татáрский крíль, черкýский и швéцкий. Моски́уский царь барз съя затурбúваў, бо знаў, же го звойўйт. А Больýслаў нýмый ўшítко ровумíў; та пíшоў Больýслаў до тóго ксыйндза, што съя до нýога хóдиў сповідати. — „Ксыйнже пробóршчу, прóшу ознаймítця царýowi, жебы съянич не бóйаў, лем жебы мі даў до мóйой мóци ўшítку комéнду, бо ѹа йáзdem Больýслаў, пíльский крíль, йáзdem ríцír“. — Ксьондз пíшоў до цáриа, пóвіў царýowi. Царь ўзыаў беднáтрíў (тых, што з ним мáйут йáдину ráду) и слúгíu и ríцírský úbijor, и до кúхни та Больýславóvi. Зараз го ф кúхни крíль даў убрáти по йáднорáлеску ѹако ríцíria. Тамтóты трýий крíльбóве прýшли до вýны на Росийáна, — Больýслаў ѹак зáчаў войувáти, выграў, звойўваў ѹсты-триох крíлья. Моски́уский царь свойі прáва затьáгнуў по тих краýах, ѹуж йист чýстый спóкій. Йак моски́уский царь и Больýслаў, пíльский крíль, обíдали, росийский царь мóвит до Больýслава: „Братку, ты мéне так оцáлиў, — они бы́ли вна звойувáли, а ты ѹіх звойўваў. Тéнер ты

сой выбер с тых трох краійў, кóтрый ти съя сподобат, и бўдеш крільом, а йак тóбі трéба бўде на поміч, то йа тóбі піду, а йак мі трéба, то ты мі підеш“. — Кріль Больіслаў гвáрит до цáрия: „Йанич от тёбе не жáдам, лем жебыс мі голóуу стъаў, — бо йа съватóго порўбаў мячом, тай йа од мяча мам гынúти“. — Москiўскý царь бесыдўй до Больислáва: „О, бráте, за тáке дóбро жебы йа тóбі голóуу стýнаў?“ — Больіслаў гвáрит: „А йак ты мі не зóтнеш, то йа тóбі зóтну“. — Фстаў Больіслаў на ногы, вытьаг шáблъу на цáрия, — та рад-не-рад москiўскý царь вытьáгнуў свóйу шáблъу и Больиславови голóуу стъаў. — Так съя пíльский кріль остатнýй скіньчиў.

Зап. від 74 літнього старушка Ілії Федака в Полянах, Короснянського пов. 1900 р. О. Роздольський.

193. Съватий Щепановский.

Йак съвітого біскупа Щепановского забивали, то він прокльив польски войско і воно сковало сьі до йідной гори ві съвітим Вáцлавом. Допіро йак то войско вийди с тойі гори, фтоди нацово пофстани Польща.

Зап. в Буську, пов. Камінка Струм. О. Деревянка.

IV.

Легенди про жедовірків і чарівників.

2010 RELEASE UNDER E.O. 14176

194. Про вічного Жида.

А. То як ішов Сус Христос на роспяте і як ніс христа на собі, тей як був змучив сї, і став сибі під хатою їдного Жида спочивати. А той Жид вийшов з теї хати тей сказав до Суса: „Йди, йди, ни стій під мею хатою“. А Сус Христос подивив сї на него тей кажи: „Від инишного дня ти, Жиди, будиш вічно ходив до страшного суду“. І зараз вийшла с хати Жидівка того Жида тей кажи до Суса: „Ні, чого ти став „йди далі бук“.

А Сус Христос до неї також сказав: „І ти також будиш вічно ходити по тім съвітї“ і пішов сибі далі. І від тодї то стали заклинати сї „далі-бук“, а то гріх так казати. Тей зарас по воскресеню Суса Христа як пішов той Жид і Жидівка съвітами, то ходят до нинї по съвітї і ни мають нігде жадного пристановиска. Шо прийде до села, то муси йти до другого. Али вони разом гобидвое ни ходят. Жид осібно, а Жидівка осібно. Тілько раз на сто літ здібаю-ци і поговорєт трохи тей знов мусят росходити сї.

Зап. в Теребінію. Камінецького пов. від М. Шмуля А. Воретельник.

Паралелі: Federowski, Lud bialoruski. T. I. Ч. 1145.

195. Вічний Жид.

Б. Як Жиди Ісуса Христа мучили і вже вели го на хрест розпинати, то він ішов попри єдину жидівську хату і хотів там відпочити. А Жид вибіг із хати тай трутлив Ісуса тай каже: Іди, іди, чого стойш під мойов хатов. — А Ісус каже ему на то: Будеш же ти від тепер також ходити та блудити до віку! — Той Жид зараз пішов на гріб своєї

доньки Ести, а вона встала з гробу тай каже: Ти невірний тату! Невірний єсь Богу, невірний і міні, не варт єсь плакати на моїм гробі! — А він плакав на єї гробі, жалував, що єму Бог забрав доньку таку молоденьку. То від тогди він вічно ходить. Як місяць у остатній квадрі, то він сивіє і робить ся старий-старий, а як місяць новий настане, то він знов молодий, здоровий, білявий, підтятє волосе. Кажуть, що кілька літ тому був і в нашім краю.

Житі і Слово, 1894, II, ст. 180.

Паралелі: Жидъ вѣчный родомъ изъ Іерусалима. Вторыи накладъ. Коломыя, 1894. Черенками и накладомъ М. Бѣлоуса. Ст. 1—20.

196. Невмирущий Жид.

В. То такий Жид був: Як Христа мучили і вели вже розпинати, а Христос надійшов з хрестом і хотів троха оперти ся о его хату, спочити, а він крикнув: „Іди геть! Іди геть!“ А Христос обернув ся тай сказав йому: „Я піду, але ѿ ти йди і ходи по сьвіті аж до страшного суду“. То він і доси ходить. Десять недавно — говорять люде — виділи його в наших сторонах. Але його тяжко пізнати, бо він на старім місці старий-старий, а на новім місці знов відмоложується.

Етнограф. Збірник. Т. V. Ст. 211.

197. Цар Олександер, що вимазав съяте слово з церковних книг.

Раз прийшов цар Олександер до церкви і почув як съвещенники съпівали, що з вісшого буде нисший, а з нисшого буде вісший. Цар Олександер на се каже: То не може бути, щоби від мене був хто вісший, а я аби був нисший! — Съвещенники кажут, що то так є уписано в книгах. Цар Олександер прийшов і вімазав се з книг, а ангіль прийшов тай написав знов се золотими буквами, що так має бути. По службі божій пішли до дому. З дому загадав йти до купелю і сказав слугам запрячі коні і поїхали до купелю. І прийшли і розбирал одіж із себе і поклав коло води і як цар Олександер купав си, ангіль прийшов і єго одіж узвів на себе, сів на поїздь, фірман обізврів си і гадав, що се цар Олександер сидит на фірі, тай пішли до палаців і сів за цара Олексан-

дра на трон. Той з купеля виходить, а одежі нема; а він запросив в жінки, бідої одовиді сорочки. Жінка дала сорочку, а він пішов до дому і від дому пішов до палаців. А там не пустили, сказали: Шо ти за оден? — Я є цар Олександер. — Наш цар Олександер на троні. І взвели і нагнали. Він пішов селами і так бідував три роки, а за то, що він вимазав з книг церковних слово боже. Він назад вернув си до свого палапу, тай питає си, ци то він тут був царем Олександром? — Стій ти тут, а ми йдемо питати си. — Увійшли в палату і кажут, що тут є такий і признаєт си, що був царем Олаксандром. Коли він є тут, обмийте его і обберіт у файну одіж, і дайте ему злотний перстень і ведіт суда. — Униувели, а ангіль, що зібрав его одіж, сказав его поставити коло себе з лівого боку, сказав увести его жону, і сказав: Пізнавай свого чоловіка! — А вона дивит си тай не може пізнати. — Ангіль каже: Его Бог покарав тай помилував за того, що він вимазав слово боже з книг церковних. Той ангіль каже ему: Пам'ятай, абес, більше не согрішав! — І пішов, а він вістав си назад так царем Олександром, єк був.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р., від Дмитра Тимофійчука Матвійового О. Галевич.

Паралелі: Гнатюк, Легенди з Хітарського збірника. Ст. 20—27. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 360—366 і 722. Ч. 59. — Рудченко, Народ. южнор. казки. Т. II. Ч. 36. — Сборникъ матеріаловъ д. описан. Кавк. Т. XVIII. З. Ст. 194. — Чубинський, Труды. Т. II. Ст. 628 і 637. — Ровинський. Рус. народ. казки. Т. IV. Ч. 45. — Ciszewski, Krakowiacy. Т. I. Ч. 98. — Kolberg, Lud. Т. XIV. Ч. 70 і 71. — Chelchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Т. I. Ст. 254. — Kolberg, Krakowskie. Т. IV. Ст. 102—103. — Národopisný Sborník. Т. III. Ст. 103. — Archif f. slav. Philologie. Т. XVII. Ст. 572.

198. Про Твардовського*).

Йеден пан захтів грошей, а не маю йіх де дістти. І загадаю думку, щоби си пітписати чортяків. І вийшоу коло опічночи на двір і свіснуу ѿ мізельний палець, а злій приходіт і питайє його: Чо ти хочеш? — Дай ми котел грошей то ти си пітпіши, — І приныїс

*) Твардоский — Новітович, бо ѿ повіту. Прим. оповідача.

нашови котел грóшоў, а пан пітписаў съи, а нё зробиў контрахту, коли го майе ўзыгти. Ходиў злий дух чéрез якийсь чис, а як му съи наукимило, то прийшоў по записану душу. А Повітович вітповідаїе: Зроби ми тих три річи, то я тобі скажу, то мыи вóзьмеш, а як нё зробиш, то мыи нё вóзьмеш. Йедаў річ: Цереверні туту високу гору, што на ныі яе на шчóубі постаўлений хрест; де totá висока гора, аби буў рімний плац. А друге: На тым плацу посыї мак, а с того маку аби за ѹедені рік виріс великий лыс; а третє: Абіс съи скупаў ѿ місьці води. — I нальльї ѿ міску води, але съвиченої, а злий дух як скóчиу ѿ туту воду тай съи попариў і с тойї злости як ѹегó ѿхоплюї і ныіс го ѿ повіту аш під небеса; а звіти хтыў ѹегó кинути аж ѿ пекло. А як го шідныс, а він зачіу съпівати поранну утреньу. Зыйшла Матка Бóжа і притиснула до сéбе ѹегó і Повітова. і злого духа ще гірше попекла, што злий дух вітскочиу. I Матка Бóжа відйшла, а ѹегó лишили ѿ повіту, аби вісыї буде вісыї до кіньця съвіта.

Зап. в цвітни 1897 р. від Тимка Гринишного в Пужниках, Бучацького повіта.

Паралелі: Kolberg, Poznańskie. T. VII. Ст. 166 - 167. — Zbiór wiad. T. V, 3. Ст. 190—197.

199. Дяж-музика.

Був сибі їден дяж грішник, бо він ходив до чужих молодиць. Али Бог їму ни міг того стирпіти і таки покараў їго. А він був ше музика, вмів на скрипці добре грати. От їдного разу в ночі сидит він в їдної молодиці тей грає її на скрипку, аж тут входи до хати якийсь пан тей проси їго, шоб ішов грати до него па баль. Тей мій дяж вийшов, сів з паном до карити тей поїхали. Аж приїхали до ліса, а там виликий палац; і пішли до падацу, а там повно панів і панів і всі в чорно повбрані. Тей як зобачили їго, стали просити, шоб він їм заграв. Дали їму фест наїсти сї і напити сї, а потім він сів за стіл і став їм грати, а вони стали танцовати. А то були чорти і вони хтіли взяти сибі їго душу. Тей десь як вже мала надходити північ, вони перестали танцовати, тей дали дякови стрільбу, тей кажут, шоби він стріляв до вікна. А як дали їму в руки стрільбу, то люфою обирнули до него, а ложем до вікна. Але то ше добре, шо він мав такий звичай хрестити сї, тей взяв і перехрестив сї і став цілювати до вікна. Тей шо но приложив стрільбу, аж види, а в вікні стоїт хрест, а на ньому Сус Христос і з

ран іму тече кров ; тей дяк як то зобачив, впав на землю близ памняти, і прибудив сї аж на другий день рано. Тей він диви-цї, а він сидит на куپині в очиретї, а коло него те, шо він вчера їв, сиклинї і кінське лайно, а замість гроший чирилки. І від тодї більше вже ні ходив дяк по чужих молодицях.

Зап. в Сільци Б. від М. Шмуля 1900 р. А. Веретельник.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 52—54. Ч. 19—20.
— Чубинський, Труды. I. Ст. 186 і 190. — Рудченко, Народн. южнор. сказки. I. Ст. 74—77. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 57—58. — Federowski, Lud bialoruski. Т. I. Ст. 18—19. — Чернегов. губ. Вѣдомости, 1854, ч. 17. — Nowosielski, Lud ukraiński. Т. I. Ст. 38—41.

200. Записав чортови душу і не пішов до пекла.

Буў ў однім силы бідний чоловік і маў кількоро дытій, а жінку лидашчо. Ў жадин спосіб ни міг собі ныїаюї ради дати. Ни дóugo намисльувáў съи, вибирáй съи ў дорóгу шукáти шчасльва. І приходит чýриз одéн гостýнец, чýриз роздорóжи і здibáй съи з однім панкóм. Наздоровíй ѹимú і питáй съи той панок, чого він потрібúй. А він оповідáй ѹимú ўсьу свойу бідú. Той кáжи: Йа тобі порáджу, али мýсиш записати мињи свойу дúшу. Він кáжи: Дам, али ни так бóрзо, хібá на дóушій час мýсит віткýкати. І вýдали собі тéрмін на пíидисьть лýт; по пíидисьть лýтах мáйи прийтí по дúшу. Пýкнуў о земльу панок той і витъагáй досить золота, срібла — там ѹимú съи віттворíло — і дайи тóму бідному. І кáжи ѹимú так: Мáйиша на твій дорóбок, а за пíидисьять лýт я прийду і бúду тибé питати дéйшати сліў; як мињи вітповіш, то душа твойá зyістáни при тóбі, а як ны, то возьму ѹі с собóй. Вирнúй бідний той до дому і зачинай повóленьки розмножувати свой гospодárство так, жи досить зyістáю вілýким богачéм. І ни рóбит ныц ѹного, лиш молит съи Бóгу, дай ялмýжну, словом стаў съя побóжним чоловіком. Мінáйи пíидисьять лýт, приходит панок по дúшу. Той і нóчи, наколí він маў прийтí, приходит пíрят тим одéн подорóжний і просит съя ѿ нéго на-ныч. Али той гospodар вишовідáй подорóжному нычлýг, кáжи, што в найбóльшої охóтой у я би вас пíриночувáў, али я сéйі нóчи мáйу мати нисподываны гóсльти. Али той подорóжний буў ўпéртий чоловік і ни хотýў съи ўсту-

піти. Кáжи: Йа вáшим гóсьтом ни будú ныíц на пíришкóдý, тýлько собí кóло вáших дvирýй будú сидýти цýлú нyíc. I гospódar my на тóйи зyзвóliú. Наколý подорóжníй засyó на свой станóвишчи, прихódit i gíсьть (по дýшу). Пúкай до дvирýй i питáйи съи: Чи спиш гáздо? — А тóй подорóжníй, котrýй сидýó кóло дvирýй, вítповídáйи: Ну, йa ни спíу. — А вíн кáжи тóй панóк: Ну будéм говорýти дéўять пýтань. — А подорóжníй кáжи: Мóжиш зачинáti. — I питáйи съи тóй, кáжи: Шчо йи йidéñ? — Тóй вítповídáйи, кáжи: Йidéñ так йак нyíc. — А вíн питáйи съи: А шчо йи два? — Тóй кáжи: Два хлóпцы то йи дóбра компáньiа (а гázdá спít, нyíc ni знáyi). — Питáйи съи дálы: Шчо йи три? — А вíн кáжи: Три хлóпцы дóбri бýi. — Питáйи йigó: Шчо йи шtýri? — А вíн кáжи: Шtýri кóлесы, дóбрý вíz. — Питáйи йigó: Шчо йи пýть? — Тóй кáжи: Пýть дývók, то йи свойi вíchirnýци. — Питáйи йigó: Шчо йи шíсьть? — А вíн кáжи: Шíсьть вólyú йи свíй плуг. — Питáйи йigó: Шчо йи сýim? — Кáжи, жи сýim хлóпцыí, то йи свойá вína. — Питáйи йigó: Шчо йи вíсýim? — А вíн кáжи, шчо вíсýim обorógiú, то йи свíй хлыb. — Питáйи йigó: Шчо йи дéўйти? — А вíн кáжи: Йa дiújítýi ángel vít Bóga, a ti, чorti, shcizáй gет. — Наколý гospódar ýstaú, нyí подорóжного, нyí гóсьти — i душá йigó.

Зап. від Ник. Данковича, в вересни 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов.

Шаралéї: Рудченко, Народныя южнорусскíя сказки. Т. II. 11: Убогий чоловíк и чорт. — Драгомановъ, Малорусскíя народныя преда-
нія и рассказы. Ст. 56. Избавленіе запродающаго чорту. — Грінченко,
Этногр. Материалы. Т. II. Ст. 65—66. Там указані также паралелі до
ріжних мотивів про продаж душі чортovi. — Романовъ, Бѣлорус. Сбор-
никъ. Т. IV. Ст. 52. Ч. 40. Ст. 82—84. Ч. 46. Ст. 212—213. —
Манжура, Сказки. Ст. 128.

201. Про шевця, що записав ся злому духови.

Буў йíден швец бíдний, і вíн пíшоў до лýса і вýрубаў сибí бе-
réзу. Несé тýйу берéзу, але злий дух вихódit з лýса. Сыó на берéзу
тай кáже: „Шó ти несéш сúху берéзу, нашó ти йi зрубáў?“ — А вíн
сыi иерекýнуў лýснýчим. — I швец так йigó тýгне бíдачíско дорóгоў
i кáже: „Пáньи, досить мины́ тýшко нести, але ше й пан сýли на бе-
réзу, жиби йa ше й тýгнú...“ Тóй злий дýх кáже до нéго: „Пíтишý

мины́ сыі, то йа тибі подару́йу тутó. Дам ти грóші мнóго і ни бúдиш бідýў, на цáлій рíк“. А він, булы́ дéйятеро душ, і ўсыі дéйятеро душ записáў. І тодí кáже: „Йа за рíк прýйду по тéбе, — жибись сыі ни відпíраў, жи ни пíдиш!“ — Але той с тóйі ты́хи велíкайі, жи йімú лыснýчайі даў грóші, (він сибі дúмаў, жи то лыснýчайі) прийшóў до жінки й кáже: „Шо йа зробиў, — йа сыі пíтписáў лыснýчому, жи йа йигó буду ўже“. А вонá кáже: „Ну, та най там! Колісь дóbri грóші ўзыиў, то ми пíдем та й будем робíли“. Але кáже: „Ми не бúдемо ў лыснýчого ныі робíли, ныі ныц, 'по тák будем“. — Маў ды́учину, ма́ла сым лыт і дúже міла читáти фáйно, побожно, Бóгу сыі молýла. І Icýc Христóс прийшóў до нéйі і съвítай Николáй і кáже (так Icýc Христóс ка-зáў): „Йак він прýйди по вас, то йак тáто будé робíу чóботи, то аби ни ўставáў зі стóльцы, поки йа ни скáжу“. Допíру звиў швец, рóбит чóботи з вéчира дúже дóugo, — прихóдит злий дúх по нéго і кáже: „Но, збирай сыі, — а він сыі називаў Гаўрýло — бо ми ўже будем йшли“. — „Ой, йа мáйу — кáже — чóботи доробíйтý, бо йа з бídnih рук жíйу, то не мóжу так жíво покíнути, — бо дыti малі, жíнка — кáе слабá, том не гóден покíнути, бо трéба заробíти на дорóу...“ — „Але йа тибі — кáе — дам фóршпан, ми пойíдем, ни трéба ти грóші“ — так злий дух повíў. — А съвítай Николáй кáе до ды́учини: „Йак він ўстáне, то най той злий дúх сýдáйи, — то він йигó заклинé“. І кáже той швец, — той швец дóugo робíu чóботи, тóму сыі ўкúчило стойáти; йак швец стаў збиráти сыі ўже йти, а злий дúх на столéц, на йигó мíсце. І кáже швец: „Ну, та ўставáймо ўже, ходýм!“ — „Але мины́ сыі — кáе — здайи, шо йа ўже камíньом, шо ўже не гóден ўстáти... Тýшко ми сидыти і тýшко ўстáти“. — А Icýc Христóс стойáу з бóку, а злий дúх ни знаў. — А ўже й кúри пíйут, а він сыі квáпит: — „Пустý ныі, — кáже — Гаўrýlo, бо йа ўже йду...“ А Гаўrýlo кáже: „Йа пóти не пúшчу, иóки йигóмосьць не прýйдут. Бúдеш знаў, шо робítники коштýют“ — жи він тíлько робítникіў браў. Але стáršíй брат нисé дэвіnók ў перéд і хрест, тай задавовіў коло порóга. Злий дúх 'бíscyáu скрынку тýйу, жи шиўцы́ тrimáйут, ўже думаў, шо то йигóмосьць шли, — але кáе: „У тéбе, шéүче, вакльите мíсце йи. Поверай мины́ грóші тíйі, жи йа тибі даў, йа тибé ни хóчу знати...“ Али швец кáже: „Ти мины́ ше дай грóші, бо йа десытъma пáльцыма заробíйиу, йа дúже бídnii, дыti мáйу, тáже менé — кáе — шíла коштýует баgáto, жиби йа йíх дáрмо лишиў, — сплати мины́“ — кáе. „Йа тибі — кáе — сплачý, але ше на рíк пíтпиши сыі“ — ше хтыў на рíк прíбувати, шо він з ним зróbit. „І на ти кúпу грóші, 'но ныі пустý!“ Кáе: „Давáй мины́ найбíльше грóші, то йа ты пúшчу“. Той злий дúх насилаў йímu грóші мнóго — : „Ото — кáже — мáйши ўже на цáлій рíк, 'но ныі

пустый". А ды́ўчина пішлá до ксьондза, дáти знати, жиби йігомосьць ўшли жыво с кропíлом. Ксьонда с кроцíлом, — швец просьcit злийдухá. — „Дай ми ше -- кáе, — ше більше грóші, то зáра підéш“. — Насíпаў грóші багато, але сыі дýвіт: ўже йдуть ксьондз с кропíлом. А він сыі просьcit, кáе: „Пустý ныі. Ай, — кáе — пустý ныі, бо йа ўже на короткій гілі вýшу, бо йа сыі тут ростóильу...“ Але съвітýй Ніколáй ды́ўчыны сказáў: „Йди, кажý, най си ўже йде, — дóbri, жи грóші даў, то ни будити бідýли“. Йігомосьць до хáти, а злий дúх с хáти ўтык. Тíй кáжи ды́ўчина: „Вíдити, що то Бог допомагáй“.

Але ўже рíк вíйшоў, — приходіт злий дúх зноў по нéго. Ни йde до хáти, 'но стаў під вíкнóм, бо — кáже — зі двóру то він жыво ўтыкне. Швец рóбит чóботи, сидít на стíльцí, рóбит чóботи, — а злий дúх приходіт під вíкнó і клíче йигó: „Гаўрýло, збира́й сыі!“ — „Гаўрýло, ни Гаўрýло, йа сыі пі бúду збира́у, бо йа старýй, ни гóднім 'ти ўже“. — „Тос грóші — кáже — гóдин буў бráти, а йтис ни гóдин!“ — „Стíй, стíй — кáже — під вíкнóм, йа сыі будú збира́у“. Тай йак стаў у вíкны, так стойт, закаменýу. Тай кáже до нéо: „Но, і и пíдиш?“ — Швец кáже до нéо: „Стíй, стíй трóхи ше, бо мáйу робóту“. Тимчасом ды́ти сыі збира́йут, анý, ўзыи швец збира́ти сыі, а ды́ўчина пішлá до ксьондза. Але ды́ўчина пішлá до йігомосьця, жиби ўшли с кропíлом; покропíти місце тóйи. — „Ой, йакій ти, — кáе — шéуче диўнýй, — йа сам будú тыка́у, 'но мны — кáже — пустý!“ — „Насíп ми — кáже — грóші, то підéш“. — „Йáкже йа — кáже — тибí грóші дам, коли ти гадáйиш цéркоў будовáти.. Та бо йа тибé купíу — кáе — за конýй!“ — „О, то ти — кáе — хóчиш мноў йíхати? Тóго ни дочекáйиш!“ — А злий дúх засумовáу сыі с тóго, жи ўже зноў пі ўóзьми. Йдуть ксьондз с кропíлом — : „Йа ты кáжу, ўтыкáй йак найбóрше, 'но ми ше дай грóші, бо ўже ксьондз йдуть...“ Злий дúх тóйи ўчуу, тай ў ноги, полéтыу з вітráми. Тодí приходіт ксьондз до хáти — : „Ну, шож ти, — кáе — Гаўрýло зробиў?“ — „Ta bo йа, прóшу йігомосьцы, — кáе — йа сыі пітписáу злийдухóви ше на рíк. Дайй грóші, то трéба ўзвýти. Мóже Гóсподь Бог — кáже — мины́ допомóже, будú цéркоў будовáу, то йа с тóго вíйду“.

Швец рíк вíбуў, — приходіт по нéго злий дúх. Тíй ды́ўчина кáже: „Тáту, ўже типéр підéмо, — семолытна ды́ўчина — коли той лыснýчíй сыі так ўпелéсиў, то мусímo йти...“ Приходіт злий дúх до хáти — : „Но, збира́й сыі, Гаўрýло!“ Гаўрýло кíнуў чóботí, йde ў сыінь, ўсыі дéуйать, дéуйать душ. Вíйшли ў сад, — там дúже слиўкі йи. Швец зажýлуваў за слиўками тай ўзыи трíстý, але такóйі швец сíли ни мáйи, жиби слиўку потрýс, — потелéпаў, тай ни ўпáла ни йідна. — „Bo то — кáе — йак найбóрше трíстý сливóк, жиби йа йшоў“. Йde

злий дұх до сліўки, зланаў тай трисё. Чіпіў сыі сліўки, потрыс, — аж лістъи облётыво. — „Ош то, шеўче, тобі будé ў мёни добра: йа буду — мόднийім — буду робиў, а ти ’но бүдеш сибі спацирувáу і на ўмерлі бүдиш чоботи робиў...“ Але йак злий дұх ўчіпіў сыі сліўки, тай ўже сыі ни гóдин віччіпáти. Тай кáже: „Гаўрýло, пустý ны віт сліўки, на ти грóші і тійі твóйі квіти, — аш три квіти ўже маў — бо то ныіхтó с тобóу не війшоу на лад і не війде“. — Ўзыў Гаўрýло тійі квіти, зачинáйи дéрти йіх — : „Кинь, Гаўрýло, квіти на зéмльу“ — а те стойáу коло сліўки, съватíй Николáй го так закамінуváу — : „Ци ў тéбе, Гаўрýло, такé місци, жи йа сыі не гóден поступити аныі крок? Нá ти грóші і пустý ныі, жиби йа летыў ў свíй край“. Гаўрýло подéр квіти, кінуў на зéмльу, а дыўчый семолытne кáе: „Тілько, тáту, мáйите грóші, а тих квітіу ни запалитé!“ — ўже жы́луваў тáто сырнíк ўзы́ти запалити квіти. — „Возьмít за кréйцар сырнíк тай запалыт“. Ўзыў швец квіти, запалиў — : „А то, — кáе — шеўче, ти ше мудрійшиi по над у́сы, — так злий дұх повіў — досить йа мúдрий, але ти мудрійшиi“. Дíвить сыі злий дұх: ўже ксьонда ідут до шеўцый по чоботи. — „Жиби йа буў знаў, шо ксьонда с шеўцьома компанўи, то йа бим буў тебе до берéзи пришниу ў лы́сы. Коліс квіти подéр, то хоць менé пустý ўже“. — „Але ти — кáе — менé ни бүдиш ны́гdi зачишáу?“ За-чинáйи гrimíti. — „А, — кáже — гrimít, а ше й — кáже — ксьонда йде, — пускáй ныі — кáе — йак найбóрше!“ — „Бо то — кáе — йа камінь мáйу возýти, чекáй, ше тобóу буду камінь возýу...“ А дыўчина кáе: „Тáту, пустьt, наi си летýт, жиби ми го — кáже — ны́gdi ни ві-дýли ўже, бо віn дúже зрадлýвий. Мóже grím ўдáрити ў нашu сліўку i ѹигó забýти, то паскúдне місци...“ Але съватíй Николáй кáе: „Йди по шíло, добраe го сколý, жиби хрещéного сыі ны́gdi не чípáu. Бо то — кáе — йа тілько льудýй мáйу пíт своў рукóу, йа нýми ныіц ни рóблuy, ’но камінь вóжу, але шíлами ни шпýгайu...“ Вíйшоу швец, йак го шпýгнуu шíлом, аж му з нéго мáзи натекло тілько, жи ни мóжна булó перейтý тамтудá. — „Вíпусти тамтí дúші, жи мáйиш, — так швец — тамтí льуди, то ти ўсьо подарýйu“. А злий дұх кáе: „Де йа мóжу там тí льуди вíпустити, коли йа квіти ни мáйu!“ — „Напишý — кáе — на пámnyить“. — „Пустý ми ѹidný rúku, то йа ти напíшу, аж не змо-жеш йіх годувáти“. Ўзыў швец, пустýму ѹidný rúku: аш тілько написáu квіtíu, жи на подвíri ни могло сыі ўлы́сти душ. Йак пустý сыі злий дұх ўтыкáти, аж не могло ўочмý ўздрítи, кудá віn летýt. Полетыў злий дұх, повипускаў, де шо бúло, де ше йакі бúли. — „Ото — кáе — швец мúдрий, тілький майток йа маў, і швец ў мёни відобráu, а йа тепéр бідáка. Гей, — то кáе тогдá — шо йа тепéр — кáе — буду

робіў?“ Ўже съі рáдит тих свойіх, компаністіх. — „А то — кáе — тос си тепér зробіў, — мусиши сам камінь возіти“. Йідé злий дúх по камінь, — зачинáйи гриміти. Грім ўда́риў, злийдухá забіў, і камінь ни привіз. — „Ото — кáе — ѿа шчісътва ни майу ныіц, ныі ды́ти мойі ни майут чим працьувати і бúдуть бідіти, поки съвіта стáне“. — Ўже ѿсья.

Зап. від Кароля Мазурчика в Плетеничох, Перемишлянського пов. 1897 р. О. Роздольський.

Паралелі: Аєана́сьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 53—71 (три варіанти). — Етнограф. Збірник. Т. I. 2. Ст. 90—92. — Драгомановъ, Малор. преданія. Ст. 120—123.

202. Як піяк висвободив грішні душі.

Записáў съя йидéн пан до Фармазійіў. І ѿш прийшóў тот час, жи майут го брати. Али быў йидéн пийáк. Напіў съя, а тот пан увійшóў тákій до кóршмы, съіў і дўмат. А він съя пытат: А ты чо такýй сумнýй? — Ей, шчó ты мены́ ѿ тым порáдиш! Зáутра майу до пéкла йти. — Даў ми на горíўку, ѿа за тъя пíду. — Тот даў му грóший шчось, купíў горíўку і прийшóў тот час, дру́гый день, ѿак пан маў йти: Ну, ходí, ѿа си найáў за сéбе. І ѿказáў тóго пийакá і ѿни ѿзьвали го. Завелí го там і повідáйут: Нич не майиш робіти, хыбá піт тыми пíятьма кітлáми класти огéнь, жебý не ѿгас вýколи, ѿак ныіч так день. — Ба, горíўку ми постара́ти. — Ўни принéсли му бóчку горíўку. Він пиў, пиў і вы́пиў ѿсьу. А ѿни дέсь съя поросходíли по съвітáх тоты злы, горíўку немá, дўмат си: Шчó ѿа будў ту паліти, кой не знáйу, шчó ту ѿи? Йоа съя подиўйу. — А ѿно были дўши. Він по-роскривáў, ѿсьо полéтыло, бо мóже так Бог даў. Тоты прийшли: А шчó ты зробіў? — А шчóжбым зробіў? Нич! Ни стало ми горíўку, том ѿсьо хотыў потерéти! — Гадáйут воні собі: Шчó з сим робіти? Хóпъ бы шчё съя шчо призбирáло ѿакых душ, він шчё бы вы́пустиў. Ўзьвалí, вы́вели го і пхит чéрес порíг: Рýшай вітти!

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

Паралелі: Манжура, Сказки. Ст. 55—57.

203. Як стрілець убив чорта.

А. Быў йидён такый, жи хотыў абы быў добрим стрільцом, али ні мігнич ўбіти. Хтось йому поворожіў: Обеся съа сповідаў і бес сковав си totó причастія у рот ід пазык, бес вийшоў ў ліс; там ии на буцы вырізаный образ: Присьвіта Дыва, вырізали пастухы на буцы. Там totó завертиш і ў totó стрілиш. Што хоч, то забийш побытим. Йак стрілиш ў totó, иак зайшла кроў течі, ледво утык; і настрашиў съа с того і ўже му не дуже добри ии. Іде і юж му съа перед вочи пхайи ўсьака звіринá: I лісы і вобуци і медведи і зайди і што ии, иака птиця на сывіти така дика. Али він прийшоў до йидного пана і стаў за стрільца. Йинó выйде на обору, юж иак доокола нього бити. Ўвідь і пан: Йа такого стрільца не хочу, иди ты собі, ты не ии пеўний. Йидним словом йидён го так пан вітправиў і другий і третій само. Він съа твердо покайаў, жаль йому, иаке зробиў і хоче съа іти сповідати вась. Вийшоў до сповіди, почай повідати, иак то ии, иак зробиў; не хочи му ксындз дати розгрішенья. Він пішоў до другого, таکій не хоче. Пішоў до біскупа, таکій не хоче. Іде дорогоу, таکой му съа вальят звіринá попід ноги, али він не хоче бити. Прийшоў до коваля і съі. А ковалъ йому повідат: Чо ты такий сумній? — Так і так иим зробиў, росповіў, цылі ѿсьо иак было с кінця. — Ковалъ мовит: Йа тобі заудам покуту. Ўзваў обруч жельзный, што маў цаль заугрупшки і сковав му на шийі: Иди, иак съа тот обруч урве і ты съа спокутуйиш. I він ходиў, ходиў — додо, али вийшоў ў ліс, съі си на пенька і сидіт; а громіт таке, захмарило съа, жи сывіта не видно. А біда — пек иі — с скалы ѿсе вибіgne, виپне г....у — вибы на гром — і сковат съа, жи не боййт съа грому. А він totó дівит съа, тай си лумат ѿ голові: Тьфу, пек ти, публико, та шче и ты си з мене сыміх чиниш, та виїнаш г....у? Зниаў фузыйу с плеча, виміриў си ѿ нього, воно інó підняло хвіст, иак вийшло с скалы, а тот пітъах курок, праск! а воно съа розыльяло на мазь. Обруч съа урваў с шийі і пан. Біг йому вітпустій гріхи, длътого жи грім ни міг забити, а він забиў.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанці, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

204. Про грішника стрільця.

Б. Оден пан мав стрільця. Ніякий пан не мав такого, жаден пан так цільно не влучав. Бувало на полюваню дичини і зазирцем не видко,

а стрілець той вистрілить і диви ся, пішов кілька кроків і підносить то заяця, то лиса, то куропатву, то знову що іншого... Як котрий пан видавав охоту, то запрошуав того пана, в котрого той стрілець служив. А на охоті от диви ся десь якийсь стрілить і то не влучить, не вцілить, десь котрий чекає, чекає, аж вадбіжть звірина, стрілить то лучить ся, що часом забе. А той стрілець ледви стане — ого нічо не видно — зложив ся, вицілив, пішла луна і диви ся — є! І знову так, і знову так уложив ся і влучить — і не хибне — хоч дичини і завирцем на очи не видить — а він знай стрілить і забе! Диво дивноє! За стрільця того панови давали і села зі всім добром і з людьми, а пан не приставав на заміну! Бож на що єму того. Коли він за свого стрільця день в день баль має. — Дичини повна комора, і роздаровує знакомим, своїкам і всім і продавав. — Але постарів ся той стрілець, пан взяв другого підданого на стрільця. Молодий — бистре око — і день в день лучав до ціли; та що з того? Бувало ходить по цілих днях, тай з нічим вертав до двора. Тож то набрав прочуханів від пана, та що винен він: звірини нема, як би ніколи на світі й не було. Чорна година та світ був молодому стрільцеви! — От гадає, думає — аж нарешті каже до себе: „Піду до старого стрільця, най мя навчит, як має бути!“ Приходить. Старий стрілець каже: „Та навчу тя. — Іди, висповідай ся, а як дадуть тобі причастє, абись не поживав, но заховав під язиком. — Шійшов до сповіди, приступає до причастя; взяв причастє, но не споживає, під язиком заховав і приносить до старого стрільця. Той взяв платину, розстелив і каже: „Виложи ту з під язика“. Виложив причастє на платину, старий стрілець завинув і повідає: „Бери причастє, стрільбу набиту бери і ходи. — Ідуть вони, зайшли в ліс. Там взяв старий стрільбу, привязав до дерева і каже: Зложи ся і ціляй. — Той зложився, але дивить ся, на дереві де plataina, ясність велика бе і сам Спаситель з розложеними руками. Не вистрілив, но упав на землю і кричить: „Не буду стріляти до Христа...“ — „То не будеш дичини влучати“ — повідає старий стрілець. — Не стрілив і не мав такого щастя. Коли повстав з землі, зобачив на дереві висмалений хрест.

Зап. в Сапогові, пов. 1883 р. І. Ляторовський.

Паралелі: Чубинський, Труды. I. Ст. 19—20. — Грінченко, Ізъ усть народи. Ст. 108. — Драгомановъ, Малор. преданія. Ч. 1. — Основа, 1862, кн. V, ст. 80. — Харків. Сборникъ. Т. II. Ст. 87; т. VII. Ст. 441. — Жите і Слово. Т. II. Ст. 180. Т. III. Ст. 218 і 372. — Добровольський, Смол. етногр. сборникъ. Т. I. Ст. 226, ч. 2, 3, 5. — Етногр. Збірник. Т. IV. Ст. 147. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самар. края. Ст. 380—381.

205. Убийник власного батька.

В. Оден отець мав сина і прігнав єго гет маленьким, що ни мав ще 6 років. І пішов він у далекий край і наяв ся у попа і пас він коні. І приїс йому ангел таке пищало, жи коні підуть далеко, він засвище, коні прийдуть. Раз, як вже вислужив ся, пішов він далеко і був довгі літа там і прийшов до свого сила і припросив ся на ніч і такнич ци було в дома, лише одна жінка. І ліг він до постелі з нею і розчав він з нею согріти. Приходить ангел: Нé, каже, то єст твоя рідна мати. — І він тогди во страху устав і ни доночував, пішов в ночі. На другу ніч у вичері вийшов до коршми, розчали казати люде (а він був і стрілець), оден каже: В мене єсть медвідь овес, коли ти такий стрілець, я тобі заплачу, ти коби єго вбив, кілько хоч гроший, тілько ти дам. — І пішов він ід вівсу ночувати, чує, в вівсі шелистит, він острах ся, що сам є і стрілив раз. Засьвітив собі съвічку, дивит ся, же то єст чоловік і тягне в лім єго (аби єго вверг і аби ніхто ни знат). І ангел приходить: То єст твій рідний отець; кажи, ни будеш мати гріху, щось його забив. — І пішов він дале. Учинив ся день, збирають ся великі бурі і дужи громит. — Він дивит ся — а чорт (хованиць) доказує Богу, І каже сам до себе: Господи, помігись ми забити свого вітця, поможи ми забити щи того (чорта). І сїв собі за корч і що загромит і лусне гром в нього, а він (чорт) в воду. Лиш раз піристало громіти, доказує він Богу. Стрілив стрілець і забив його. І він сплив на воді. І Господь Бог сам ід ньому аліз і кажи: Колись ти того забив, ни будут ни бурі виликі — ходи зо мнов. Пішов він із Господом Богом і зйшли ангели і його взяли до неба. І там він був, де сам захотів. Що хотів їсти, то йому було. І так ішло з ним дале.

Зап. в Хітари, Стрийського пов. від Івана Хомінця.

206. За гроші — душі.

У йеднім замку, що стояї при містці, буї високий мур, що зва даївих числі побудували Тýрки. І у тих мýрах було много склєнії, а у тих склєпах стояти бочками гроши. І звібрали си раз мішчане і пішли до того замку і здібали чортівака і просили його, щоби йім даї тоті ўсі гроши з бочками. А він йім казаї: Йдіт до косьцьцóла і жебисте забрали, що тылько ѿ є у косьцьцóлі, аби сте ныц не забули то дыстанте гроши. А ові єсьо забрали і приходь до склéпу, а він їх питай: Єсьосте забрали с косьцьцóла?

Гет ўсьо.

А він виносит шчіпци, што си гяоти шчішчуйе і йім покáзуйе, шчóстю йеднú річ тákі забули. А воні йегó за грóші тákі просíли; а він пішоў до зáмку і вýніс стару міtlú, таку драпáчку, што ѿже до половýни си змéла; тýлько totá чисть шче си ѿ рукáх тримáйе. А то була міtlá, што йак змлóцки молотíли, тай змітали неў дзéрно. А він кáже до них: Йак ми запíшице тýлько душ, што totá міtlá дзéрна змéла, то вам дам totá ѿсьі грóші. А воні нe записáли, бо за- лéдво аби ѿ цылýм съвítы тýлько душ було, што totá міtlá змéла. І вérnули до дóму беz грóшэй. Дорогóї плати злий хтыў ѿ громáди, абы йім вýдаў грóші.

Зап. в цvвітнi, 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

207. Дїдъчі грóші.

Ў Бучíчи пýло три шíjакý і багáто завинíли дáти грóшэй; два ма́ло чим заплатýти, а трéтий нe маў. І шинька́р йегó завирéштуваў. А він пішоў по свóйiх знакомых, шчобý де пожýчили грóшэй. І обíйшоў ѿсьі свóйi приятéлы і Жидý і нe пожýчиў выгдé. А він пішоў до зáмку, дe стойá старí мýри, жe шче Тýрки полишíли і запúкаў до дверéй і с тих склéпíў вихódit чortyák і питáйе йегó: Чо ти хóчеш, чоловíче?

А він вітповідáйе: Йа хóчу грóшэй, абиc мëны пожýчиў.

Йа ти пожýчу, а колý ми віddásh?

А йа ти віddám віt тêpér за rík.

Накáзуваў йегó злий, што абиc приныíс, бо йак нe принесéш, то прийdu аж до хáти. А нýм rík минýú, то мішчáн грóші ўстараў і при- ныíс до зáмку і там дóugo пúkaў до дверéй, а чомусь выхóдý. Алé він пúkaў і пúkaў, аш си злому наўкýмilo і вихódit з зáмку. А йак вýйшоў і йегó питáйе: Чо ти хóчеш, чоловíче?

Приныíс йем ти грóші, шчом ѿ тéбë пожýчиў.

Ідý гет до дóму, йа тобí грóшэй нe жýчиў.

І пішоў мішчáн з грíшми до дóму. І дивувáў си мішчáн, што злий ѿ нéго грóшэй нe ѿзыiў. А він томý нe ѿзыiў, бо він йему нe жýчиў, а тóго нe було, што мішчáнови пожýчиў грóші, бо го грím за- биў. А то буў йегó брат застúпником ѿ зáмку і він нýчó нe знаў o тих грóшех.

Зап. в цvвітнi 1897, від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

208. Пан — всезнайко.

То такий пан був, що він йів гадини. І він розумів, що всю звільни вогорит — віт чого воно йи. Али йидного разу злагодив собі йісти і казав фірманови: „Абис того ни рухав“. Али пан десь пішов, а фірман взяв тей покушив, тей трошка собі звів того. І так всю розумів, що звільни вогорит, як той пан. Али йидного разу йідуть, тей всю звільни сьи кланыло тому панови і признавало сьи, котре звільни віт чого помічне. Всю сьи звільни кланыло, а лупух кажи: А я віт кили! — А фірман дужи зариготовав сьи с того, а пан кажи до него: А ти чо сьи так съмійиш? — Фірман кажи: Він кажи, жи йа віт кили. — Пан кажи: Ану вітвори писок. — Фірман як вітворив писок, пан му плонув в писок, тей фірман вже нічо ни знов.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Кривого Казя О. Деревянка.

209. Розмова зъвірів на щедрий вечер.

Чоловік мав пару волів. І він чув, жи льуди собі прицовідуйут — худоба вогорит на щедрий вечир, як господар коло нейі ходит. Господар дав бикам йісти, а сам сьи сховав і слухай. Слухай, а бики кажут йіден до другого: „Нам добри в нашого господара, але ми його завтра повезимо на цвінттар“. А його так Памбіх покарав за тойи, жи він слухав. І зарас на другий день тай вмер.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. 1901 р. від Ганусії Кучиравої О. Деревянка.

Народній календар. — В. Жите на віру у сибірських селян. — П. Литвіпова-Бартош, Весільні обряди і звичаї в Чернігівщині. — Х. Вовк, Звістки і листи. — М. Дикарів, Програма до збирання відомостей про громади і збірки сільської молоді	4·00	к.
Етнольгічні матеріяли , т. IV. Містить:		
В. Шухевич, Гуцульщина, ч. II (з ілюстраціями)	6·00	"
Зоря, письмо літературно-наукове р. III, V, VI по 6·00 к VIII, IX, X і XI по 10·00 (містить між іншими етнографічні праці Д. Лепкого).	"	"
Жите і Слово, вістник літератури, історії і фольклору, томи I—IV, разом	20·00	"
Руська історична бібліотека, т. XIX. В праці Ю. Целевича про опришків зібрано також значне число народніх переказів і оповідань про опришків.		
Збірник історично-фільософічної секції, т. I—IV. — М. Грушевського Істория України-Руси (містить етнографічний огляд українсько-руської людності в найдавнійші часи)	3·60	"
Збірник фольклоричної секції, т. II. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народну словесність і письменство. Т. I. Містить: Україна в її словесності. — Про доконечність досліду народної словесності в прикарпатській Русі. — Про науковий дослід русько-українських народних пословиць. — Промова про М. А. Максимовича. — М. А. Максимович. Єго літературне і суспільне значіння. — Відгук лицарської поезії в руських народніх піснях. — До питання про сліди великоруського богатирського епоса на Україні (Лист до Ор. Ф. Мільлера). — Замітки про систематичне видане творів української народної словесності. Учена — експедиція в західно-руську країну. — Матеріали й уваги про українську народну словесність (І. Пісні про здобутє Азова. II. Степ'як Разін — козак Гарасим. III. До справи про вертепну комедію на Україні. IV. Песиголовці в українській народній словесності). — Корделія-Замурза. Літературно-критичний уривок. — Дві українські інтермедиї початку XVII ст. — Найстаріші руські драматичні сцени. — Турецькі анекdoti в українській народній словесності	13·00	"
Збірник фольклоричної секції, т. III. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народну словесність і письменство. Т. II. Містить: Байка Богдана Хмельницького. — Українські пісні про волю селян. — Два українські „фабльо“ та їх жерела. Нарис із історії загальної порівняної літератури. — Шолудивий Буняка в українських народніх оповіданнях. — До оповідань про Шолудивого Буняка. — Українські народні оповідання у французькій мові. — Іще про українські народні оповідання у французькій мові. — Фатальна вдова (Карно-психологічна тема в українській народній пісні). — Псование українських народних пісень. — Показчик до тт. I і II. Друкарські похибки в тт. I і II.	3·00	"
Зубрицький М. Тісні роки	0·30	"
" " Про рекрутчину	0·18	"
Клоустон, Народні казки і вигадки	1·00	"
Левицький Нечуй І. Світогляд українського народу. (Написано на основі книги Афанасєва „Поетическія воззрѣнія Славянъ на природу“)	0·60	"
Миколаевич Я. Опис Каменецького повіту	2·00	"
Огоновський Ом. Істория руської літератури , т. IV. (Житії і характеристики українсько руських етнографів)	2·00	"
Охримович В. Остаанки комунізму у Бойків	0·20	"
Руданський С. Твори (т. I—IV). Містять в собі богату збірку народніх оповідань і анекdotів, перевіршованих талановитим поетом	4·00	"
Студинський К. Лірники, студія. (Містить словар лірницького жаргону)	0·40	"
Франко Ів. Жіноча неволя в народних піснях	0·70	"
" " Коли ще зьвірі говорили байки для молодіжі)	0·80	"
" " Абу Каземові капці, арабська казка (віршом)	0·40	"
" " Коваль Бассім, арабська казка (віршом)	1·80	"
" " Ва'лаам і Йоасаф, старохрист. роман	4·00	"
" " Лис Микита (віршом)	1·00	"
" " Наші коляди	0·40	"

Ціна 30 - 00

БП

12670-12

Aus dem Lagerkataloge

der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg,
Czarnecki-Gasse 26.

Mittheilungen der Ševčenko Gesellschaft der Wissenschaften, redigirt von Prof. Michael Hruševskyj, bis jetzt erschienen Bde I—XI.V (Geschichte, Archäologie, Ethnographie, Sprache und Litteraturgeschichte, besonders der Ukraine). Preis: Bde I—XX kosten 48 Kronen, jeder weitere Bd. (auch separat käuflich) 3 Kr., Bd. XXIII—XXIV (Doppelband) 5 Kr., Bd. XXXI—II u. XXXV—VI (Doppelbände) à 6 Kr.

Publicationen der Sectionen und Commissionen der Ševčenko-Gesellschaft:

A. Die historisch-philosophische Section publizirte bis jetzt:

1. Vier Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk istoryčno-filozofičnoi sekcyi) enth. eine Geschichte der Ukraine von Prof. M. Hruševskyj (I. Theil bis Anfang des XI Jahrh., II — bis Mitte des XII Jahr., III — IV bis zum J. 1340). Preis I u. II B. à 4 Kr., III u. IV B. 5 Kr.
2. Juridische Zeitschrift, bis jetzt XII Bde, à 2 Kr.
3. Juridische Bibliothek, bis jetzt II B. à 2 Kr.
4. Historische Bibliothek, bis jetzt erschienen B. I—XXI.

B. Die philologische Section publizirte bis jetzt 4 Bde ihrer Beiträge (Zbirnyk filologičnoi sekcyi), enthaltend: Bd. I. eine Biographie des ukrainischen Dichters Taras Ševčenko, von A. Koniskij (erster Theil), Preis 3 Kr. Bd. II. u. III. Abhandlungen aus dem Gebiete der ukrainischen Volkskunde und Litteratur, von Michael Dragomanow (erster Theil). Preis à 4 Kr.; Bd. IV Biographie d. T. Ševčenko, von Koniskyj, (zweit. Theil), 3 Kr.

C. Die mathematisch-naturwissenschaftlich-medicinische Section publizirte bis jetzt 7 Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk). Die beiden ersten Bände kosten à 3 Kr., Bd. III—VII erschienen jeder in zwei Abtheilungen, jede unter einer besonderen Redaction; die mathematisch-naturwissenschaftliche red. von Iv. Verchratskij und Vlad. Levickij, die medizinische red. von Dr. E. Ozarkevyc. Preis jeder Abtheilung 2 Kr.

D. Die Archaeographische Commission publizirte bis jetzt folgende Werke:

1. Quellen zur Geschichte der Ukraine, Bd. I (Lustrationen der königlichen Domänen in den Bezirken Halyč und Peremyšl vom J. 1565—66); Bd. II (Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Peremyšl und Sanok im J. 1565); Bd. III (Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Cholm, Belz und Lemberg im J. 1564—5); Bd. IV. (Galizische Akten aus den J. 1648—1659). Jeder Bd. kostet 4 Kronen, III Bd. 5 Kr.
2. Denkmäler der ukrainischen Sprache und Litteratur. Bd. I. Alttestamentliche Apokryphen; Bd. II. Neutestamentliche Apokryphen A. Evangelienkreis. Bd. I, Preis 4 Kr., Bd. II, 5 Kronen.
3. Kotljarevskij, Die travestirte Aeneis, Abdruck der ersten Ausgabe vom J. 1798, Preis 60 Heller.

E. Die Ethnographische Commission publizirt:

1. Das Ethnographische Sammelwerk (Etnografičnyj Zbirnyk); bis jetzt erschienen 10 Bände. Preis Bd. I—IV u. VII—X à 3 Kronen, Bd. V u. VI à 4 Kr. (Aus dem Inhalt: Weihnachtsfest am Kuban; Galizische Volksmärchen; Galizische Leiermänner, ihre Lieder, ihr Jargon; Beiträge zur Ethnographie der ungarischen Ruthenen; Legenden, Märchen, Fabeln, Novellen und Sagen der ungarischen Ruthenen; Volksüberlieferungen über die Czarenkrönung; Der Volkglaube in Ostgalizien; Sammlung der Volksanekdoten; Sammlung der Volkssagen; Galizische Sprichwörter).

2. Beiträge zur ukrainischen Ethnologie, Bd. I, Preis 8 Kr. (Enthält Abhandlungen über neueste archäologischen Funde, über die Lebens- und Arbeitsweise der ukr. Fischer in der Dobruža, der galizischen Kürschner usw., sowie auch eine Abhandlung über die farbigen Ostereier, ihre Herstellung und Ornamentik, mit 13 chromolithographischen Tafeln und zahlreichen Illustrationen im Text). Bd. II, 4 Kr. Die Huzulen, Land, Leute, Lebensweise, Industrie, Sitte und Brauch, religiöse Vorstellungen usw., mit über 300 Illustrationen. Bd. III, 4 Kr. (Neue archäologische Funde, Volkskalender, aus der galiz. Volksindustrie, Hochzeitslieder und Gebräuche a. d. Gouv. Černyhiw. Die Corporations der Dorfjugend in der Ukraine, Bd. IV, 4 Kr. Die Huzulen (zweit. Theil),

Chronik der Gesellschaft, enthält die Berichte über die Thätigkeit der Gesellschaft, Sectionen, Commissionen derselben, erscheint 4 Mal im Jahre. Bis jetzt erschien N. 1— ukrainisch und deutsch.